

323

REMBERTI DODONAEI

DE RADICIBVS,

PURGANTIBVS HERBIS, CONVULVVLIS,
DELETERIIS, AC PERNICIOSIS PLANTIS,
FILICIBVS, MVSCIS, ET FVNGIS,

STIRPIVM HISTORIAE

PEMPTAS TERTIA.

DE RADICIBVS

LIBER PRIMVS.

PRÆFATIO.

UPERIORE Pemptade, flores, odoratas coronariasq; herbas, unà cum umbelliferis, prosequi studuimus. hac verò tertia, quæ ad medicamentorum materiam faciunt reliquæ occurrunt: veluti sunt, quarum ad multa vtilis radices: & quæ purgandi facultate pollent; quibus adminiculis sese conuoluentes accedunt, quod plurimæ harum inter purgantes sint referenda. Pertinent & huc, quacumque deleteriam ac exitialem vim aut naturam sortita: nec non Filices, Musci, & Fungi. Primum ordine locum radices occupant: proximum purgantes: conuoluula tertium: succedunt exitiales ac perniciose: posterior Filicibus, Muscis, nec non Fungis relictus.

Radicum autem classis, aut, ut nuncupare libuit, liber, non omnes quæ comprehendi potuissent complectitur: verum eas tantummodo continet, quæ inter purgantes, conuoluula, vel oleracea, aut omnino alio loco, referenda non sunt. Nam ex his quæ magnas ac efficaces radices obtinent, non pauca in alias digesta sunt classes: propter similitudinem videlicet aut affinitatem cum iis, quibus accesserunt. Iris & Pæonia, quia floribus præstant, inter hos referuntur. Scammonium verò & Bryonia, & alia, quod vicinis sese implicent, inter conuoluula numerantur: edules radices cum oleribus describuntur. Ita radicum classis pauciores complectitur, quàm posset, si efficaces radicibus omnes in hanc contraherentur.

DE ARISTOLOCHIIIS.

CAPVT PRIMVM.

ARISTOLOCHIAE, auctore Dioscoride, tres sunt: Longa, Rotunda, & Clematidis. Plinius Pistolochiam speciem annumeravit quartam. Posterior ætas quintam, Saracenicam dictam, adinuenit.

Longa Aristolochia multis à radice tenuibus ac viticulosus germinat cauliculis, circa quos folia hinc inde mollia odorataque: flores iuxta folia oblongi, caui, vna parte longiores, coloris purpurei, odoris grauis: fructus turbinati, striati, exiguis Pyris conformes, qui semine maturato in quinque vt plurimum partes diffiliunt, quod triangulum, ac nigricantis est coloris. radix subest dodrantalis, aut breuior, digitalis crassitudinis, buxei flauescens coloris, odorata, sed perquam amara ac ori ingrata.

Rotunda Aristolochia cauliculis foliisque priorem refert, sunt tamen paulò rotundiora folia: eius præsertim, cuius fructus turbinatur: flos vnus (differentiæ etenim in hoc non nihil) oblongior & angustior, colore subluteus: alterius breuior, & qua reflectitur parte, in purpura subnigricans: fructus huius Pyri modo è latiore sede fastigiatur: illius in rotundo oblongus: vtriusq; striatus: semina qualia longæ: radices orbiculatæ ac tuberosæ, gustu & odore longæ.

Clema-

Aristolochia longa.

Aristolochia rotunda.

Aristolochia Clematidis.

3. Clematidis longis, pretenuibus, viticulosisq; suis cauliculis, ac non raro ramosis, vicina quavis adminicula comprehendit, quibus se Smilacis modo implicat ac circumuoluit: folia longiori pediculo haerent, laeua, lata, acuminata, vti aliarum: flos similiter cauus, oblongus, luteus, aut ex purpura nigricans: fructus haud differentes. tenues autem radices sunt & praelongae; modo per summa serpentes, mox altius demissae; colore praecedentium.

Dioscoridis locus emendatus. Theophrasti loca restituta.

Dioscoridis exemplaria Clematiten foliis esse habent, αειζώου μικροῦ ἰοίκουσι, sed legendum est: ἀσάγου ἰοίκουσι, μικρά.

Deprauatus est de Clematite & Theophrasti locus. nam vbi legitur: Τῆ ῥοιᾶ δὲ μέλινα, & mox: φύλλον δὲ ἔχει πορσεμφορὸς τῆ ἀλσίνη. restituendum est: Τῆ ῥοιᾶ δὲ μήλινα, id est, colore melina; & φύλλον δὲ ἔχει πορσεμφορὸς τῆ ἑλζίνη.

Aristolochias autem nasci pinguibus & campestribus locis, Plinius refert. Hispaniae agri haru trium feraces sunt. Longam & rotudam in Italia ac Narbonensi Gallia reperire quoque est.

est. Clematiten Petrus Bellonius in Ida Cretæ monte à se inuentam scribit. Carolus Clusius circa Hispalim, plurimisque aliis Beticæ Hispaniæ locis, in dumetis & vepribus offendisse se hanc refert.

Floret Aristolochiæ in Belgio quidem Maio aut Iunio: a libi & in calidioribus regionibus prius.

Nuncupatur Aristolochia Græcis ἀριστολοχία, quoniam ἀριστη τῶν λόγων, id est, optima puerperis sit.

Priorem ἀριστολοχίαν μακράν, id est, Aristolochiam longam, ab ipsius radicis forma, item & δακτυλίην, μηλόκαρπον καὶ πύξιον nuncupant, & Aristolochiam quoque marem. 1.

Altera femina existimatur, & ἀριστολοχία σφισγύλη, siue rotunda Aristolochia dicitur: à nonnullis etiam χαμαιμήλον, seu terræ Malum. Cyclaminus tamen & terræ Malum appellatur, ab Aristolochiis multum differens. 2.

Tertia Aristolochia κληματίτις veluti farm entitia cognominatur. 3.

Reperiuntur porro & apud Apuleium Aristolochiæ & aliæ appellationes: vt, ἀδρά ρίζα, ἐφέσια, ἐφέσιος, πύξιονος, δ'ἀδρανός, ὀπητίς; quæ cui speciei propriæ sint, non satis apparet; omnibus communes videntur.

Facultate autem omnes hæc Aristolochiæ excalfaciunt, resiccantque, & ad tertium vtriusque qualitatis ordinem pertinent, extergendi potentiam vna habentes.

Dioscorides longam aduersus serpentes & mortifera, drachmæ pondo cum vino bibi, & vtiliter imponi refert: ac cum myrrha pipereque potam, expellere omnia in vteris à partu relicta, item & menses & fœtus; idemque cum pesslo impositam posse.

Rotunda tum ad hæc omnia, cum ad alia reliqua venena facit: item ad asthma, singultum, rigorem, splenem, rupta, conuulsa, laterum dolores, cum aqua pota: aculeos & spicula extrahit, ossium squamas in cataplasmatibus permixta adimit, putredines remouet, vlcera sordida expurgat, & caua cum iride melleque implet: gingiuas & dentes purgat.

Clematiten Galenus fragrantiores esse ait, itaque ea ad vnguenta vnguentarios vti; sed ad sanationes infirmiores.

De Pistolochia. CAP. II.

Pistolochia.

PISTOLOCHIA longæ rotundæque Aristolochiæ, & cauliculis & foliis similis est; minor tamen ac tenerior: folia eius lata ac hederacea sunt: flosculus oblongus, cauus, suprema ac extrema parte nigricans: fructus subrotundus, veluti vnius rotundæ Aristolochiæ: pro radicibus tenues quàm plurimæ exeunt fibræ.

In Narbonensis Galliæ, nec non Hispaniæ quibusdam agris spontè nascitur.

Floret fructumque perficit eodem, quo aliæ tempore.

Pistolochiam hanc speciem nuncupari, πολύριζον verò cognominari, Plinius lib. xxv. cap. viii. scribit. Est, ait, & quæ Pistolochia vocatur quarti generis (Aristolochiarum videlicet) tenuior quàm proximè dicta (nempe Clematidis) densis radicibus capillamentis, iunci plenioris crassitudine: hanc quidam Polyrhizon cognominant.

At facultate & viribus hæc aliis reliquis haud absimilis videtur, excalfaciens similiter & exsiccans, non aded tamen intense. Conuulsis, contusis, ex alto præcipitatis, ex aqua potam vtilissimam tradi, Plinius auctor est:

De Aristolochia Saracenicæ, Aristolochiarum specie quinta. CAP. III.

HÆC Aristolochia tenuibus foliis frondosisque ramulis, reliquis similis est, altior tamen ac procerior quàm longa aut rotunda: folia eius maiora quàm Afari: flores concaui, oblongi, vna parte prominentes, colore sublutei: fructus Pyrorum instar turbinantur: semina in

e

na in

Aristolochia Saracenicæ.

na in his intersepta, triangularia, sordidè nigrescantia. radix longiuscula, mediocris subinde crassitudinis, lutea, Buxi ligno colore similis, amaritudine nec longa nec rotunda inferior. Est autem has interdum exiguas tenuisque reperiri; vbi videlicet quandoque & non ita dudum collectæ ac sublata. Ex relictis siquidem radicis particulis nouellæ plantæ, tenellas initio ac sarmentitias radículas promunt.

Multis in Germania ac Belgio, nec non in Italia, & alibi locis, huiuscemodi Aristolochia reperitur, iuxta vineas marginesque agrorum læto ac restibili solo. In hortis feliciter quoque adolefcit. Quem semel occupauit locum, ægrè deserit. Quantulacumque etenim radicule pars, licet altè atque in profundo abdita, germen tamen emittit: adeo pertinacis est vitæ.

Huius æstate flores, Autumno fructus colligi possunt.

Vulgò Saracenicam nuncupant: Galli *Saracine*: Belgæ *Sarasin* trupt: Germani *Distruet*: Officinæ Aristolochiam longam. Atque pro hac olim ab omnibus habita fuit. tandem Clematitidis appellari cœpit. Sed iam legitima Clematite reperta, quo hanc nomine alio quàm Aristolochiæ Saracenicæ, vel quintæ Aristolochiæ, compellabimus: nisi forte Clematitem alteram, vel Aristolochiam longam maiorem eam nuncupari magis placeat.

Vi autem & potentia hæc Aristolochia reliquis etiam similis, insigniter amara & calida, longa non inferior: proinde & pro hac in omnibus compositionibus succedere & recipi absque vllò errore potest.

De radice Caua.

CAP. IIII.

RADICES cauæ duæ sunt: vna Maior; altera Minor.

1. **M**aiori folia sunt Coriandri modo dissecta, tenuia, dilutè virentia; cæsiò videlicet Aquileiæ foliorum colore; quorum & formam aliquatenus referunt, minora tamen pediculi teretes, tenues & læues, palmum longi; circa quos superiore parte flosculi ordine digesti, oblongi, in corniculum desinentes, Linariæ floribus conformes, dilutè in rubro purpurei, subinde albi. semen in valuulis latiusculis exiguisque nigrum, paruum & splendens. radix tuberosa, inferiore parte sessilis, & excauata: pulpa, dum recens, sublutea; vbi verò exaruit, in virore subnigricante, gustu cum amaritudine quadam austerâ.

2. **M**inor species foliis, pediculis, purpurascensibus oblongisque flosculis, siliquulis, & femine maiori similis est; humilior tantum ac minor. radix huius non cauâ, verum solida, globosa verticilli specie, colore subluteo, sapore cum amaritudine adstringente.

Exit vtraque circa sepēs, vepres, agrorum & vinearum margines, humilioribus locis ac solo pingui lætoque. Vtraque in Germania: Minor Belgis frequentior.

Primo statim Vere vtraque erumpit; florem mox facit, semenque breui perficit. Mense Maio eius præter radices nihil superest; ita paucis hebdomadis apparet.

Officina-
vium error.

Germani *Holzwurtz*; Belgæ *Doolwoortse*; id est, radicem Cauam appellant. Officinas perperam hac pro Aristolochia rotunda vsas notius est quàm referri aut refelli debeat: & similiter eorum manifestus error, qui temerè Pistolochiam iudicarunt. Quo autem nomine dici debeat (si modò veteribus cognita fuerit) non parum ambigendum videtur. Sunt qui Leontopetali speciem faciant, alij Eriphion, nonnulli Thesium, plerique Capnon Chelidonium.

Leontope-
talon.

Cum Leontopetalo autem tuberosis radicibus & quadamtenus foliis conuenire posse videtur: sed cauliculorum alæ plurimæ, floresque Anemones desiderata, discrimen adferunt. Leontopetali etenim caulis ramosus in alas multas diuiditur; flos verò qualis Anemones: vt quidem Dioscorides & Plinius referunt.

Eriphion autem si vtiq; $\delta\tau\omicron\ \tau\epsilon\ \lambda\epsilon\omicron\varsigma$, id est, à Vere nomen habet, $\eta\epsilon\lambda\iota\omicron\upsilon\omicron\varsigma$, aut citius $\eta\epsilon\lambda\iota\omicron\upsilon\omicron\varsigma$, Verisque

Radix caua.

Radix caua minor.

Verisq̄ue planta non impropr̄ie hæc radix nuncupari poterit: Veris siquidem tempore tantummodo apparet ac viret. Sed tamen ἐρίφιον ab hædo dictum ea propter non est. Eriphion siquidem istud, longè aliud est, vt quidem describitur, tum ab Apuleio, cum in libro ad Paternianum Galeno attributo.

Apuleius, Eriphion, ait, nascitur in Gallia, in monte Soracti: figuram habet Apij; florem *Eriphion.* purpureo similem: nascitur septem radicibus, totidemq̄ue ramulis; ipsa autem patula humo omni florens tempore, semen habet tamquam faba.

In libro autem ad Paternianum hæc verba leguntur: Eriphion herba est, quæ in summis montibus inuenitur: folia habet similia Apio, & thyrsulum oblongum, in cuius summo flosculum quasi violaceum, & semen in medio: radicem quoque ad magnitudinem & valetudinem cepæ oblongæ. habet & radices alias, quæ radículas alias è radicibus emittit, nigro cortice vestitas. Ex quibus manifestum, radicem hanc nequaquam huiuscemodi Eriphion esse.

De Thesio seu *θησις* pauca apud veteres extant. Theophrastus radicem eius amaram esse, *θησις.* & tusam aluum purgare ait. Plinius lib. XXI. cap. XVII. radicem quæ Thesium appellatur, bulbosis non dissimilem, & gustu asperam refert. Athenæus Timachidam citans auctorem Thesium florem tradit, ex quo Ariadnes corona composita fuit. Conuenire hæc satis radici Cauæ apparent. Tuberosa siquidem radix, gustu non absque amarore austerâ, quæ ad purgationes facere creditur. Sed in tanta veterum breuitate quid affirmandum?

Capnos chelidonia, quæ iuxta sepem nascitur, atque hinc *φελιδωνίης* cognominatur, qualis *Capnos chelidonia.* fit, Aëtius non exponit. solum nomen eius reperitur Tetrab. II. lib. III. cap. CX. in Collyrio Martiani; & Tetrab. III. lib. II. cap. primo, inter calfacientia & firmitatem iecinori cõferentia.

Quod si autem Capnos chelidonia illa est, quæ à Plinio lib. XXV. cap. XIII. prima Capnos nominatur, & ad oculorum caligines commendatur, satis manifestum Cauam radicem non esse Capnos chelidonia. Prima etenim Plinij Capnos ramosa est, & vicinis sepimentis sese implicat: Caua verò radix ramulis adnatis caret, humilisq̄ue nullis sustinetur neque eget adminiculis.

Si autem alia est Aëtij Capnos chelidonia quàm Plinij, (quod fortasse Chelidoniæ cognominatio innuit) non citra aliquam occasionem Capnos chelidonia appellari potest. Fumariam etenim foliis, tametsi maioribus, aliquatenus refert: & Vere quidem primo circa videlicet *χελιδωνίαν*, id est, hirundinũ aduentum apparet. Sed tamen idcirco veram & legitimam

Capnon Chelidonium esse non consequitur. Sunt siquidem & alia eodem tempore prodeuntes, breuique post pereuntes, quae tamen Chelidonia non appellantur.

Ceterum Caua radix calida & sicca potentia est, magis tamen sicca quam calida: utpote tertio resiccans, secundo vero ordine excalfaciens. adstringit autem & abstergit, nonnihilque digerit, utilis ad veteres diuturnosque tonsillarum faciumve tumores. valet etiam aduersus haemorrhoidum cum tumore dolores cum unguento ex Populo nigra, aut alio simili facultate permixta. Ferunt & hanc drachmae unius pondus sumptam aluum ducere, pituitamque detrahere.

De Aro. CAP. V.

Arum.

Arum Ægyptium.

ARO folia aliquot sunt magna, laeua, splendentia, lata, acuminata, hederæ foliis multò ampliora, nigricantibus nonnullis lituris veluti fuggillata: scapus inter hæc exit semifem altus, purpureis nonnullis punctulis subinde notatus, inuolucrum proferens oblongum, patens, leporinæ auriculæ æmulum, è medio cuius pistillo simile assurgit, membrana in purpura nigricante liuenteque coniectum, qua tandem rimas faciente decidenteque, vna apparet, ex acinis pulchrè per maturitatè rubentibus & succosis: semen in his vnum aut alterum, exiguum, duriusculum. radix tuberosa, magnitudine maioris oliuæ aut exigui bulbi, candida, carnosâ, fibris non carens; multis quibus se propagat adnatis exiguis veluti bulbulis.

Nascitur Arum in siluis, iuxta urbium fossas, sub sepibus, locis vbique vmbrosis: & quibusdam locis maius, aliis minus ac omnino paruum reperitur.

Erumpunt mox post hiemem folia: pistillos verò è vaginula Iunio exit, foliis marcescentibus: quibus corruptis vna Iulio & Augusto maturantur.

Exit & in Ægypto Ari species, quæ in Africa quoque reperitur, tum & in Lusitaniæ quibusdam locis iuxta riuulos & fluenta, quod ab Europæo differens est. ampla & magna huius sunt folia, maiora quam Nymphææ: crassa ac tuberosa radix, inferiore sede crassior ac latior, quæ edulis est: flore ac semine destitui fertur; propagari verò fibris à radice emissis.

Castellani *Manta de nuesta Senora* appellant: plerique Colocasiam esse volunt. Colocasiam autem Dioscorides radicem appellat Fabæ Ægyptiæ, quæ utique haud sterilis. Herodotus Colocasiam rotundam radicem esse refert.

Arum à Græcis *ἀργύ* nominatur: ab Officinis Iarus, & Barba-Aron; ab aliis Pes vituli; à Syris Lu-

ris Lu-

ris Lupa: à Cypriis Colocasia: vt inter nothas voces, vbi & ἀλιμος ac σπονδία appellari reperitur. Testatur Plinius lib. XXI. cap. XVI. Aron magnæ cum Dracontio litis esse, & quosdam eandem dixisse. Nonnulli Serpentariam minorem vocant: Germani *Pfaffenpint*, & *Deutscher Ingwer*: Itali *Gigaro*: Hispani *Taro*: Belgæ *Calfs voet*: Galli *Pied de veau*: Angli *Cochowppnt*.

Ceterum Ari vires pro regionum varietate differunt. Nam, vt Galenus in lib. De aliment. facult. tradit, huius radix in quibusdam regionibus acrior prouenit, vt propè ad Dracontij accedat. Cyrenis contra minimè medicamentosum est Arum aut acre: adeo vt & Rapis vtilius reputetur. Et tale in cibo est præstantius.

Si quis autem humores crassos vel lentos in thorace aut pulmonibus collectos, tussi expurgari velit, acrius ac medicamentosius magis conuenit. Acrius autem est in Italia, Germania, Gallia, Belgio, & in Asia quoque, Galeno teste. Estur verò in aqua elixum; sed dum ipsa radix coquitur, effusa priore aqua, in aliam calidam conicere ipsam conuenit.

Terrena autem ipsum Arum essentia constat, vt in lib. De simplicium medicamentorum facult. Galenus ait, sed calida: proinde extergendi vim possidet, verum non valentem, sicut Dracontion. Est itaque in exiccando & calefaciendo primi ordinis. Radices eius maximè sunt vtilis: siquidem comelæ crassitiem humorum mediocriter incidunt; adeo vt & excretionibus ex pectore idoneæ sint: sed magis tamen aptum est Dracontium.

Dioscorides folia etiam ad esum condiri, & arida per se decocta mandi refert: item radicem priuatim ex fimo bubulo illitam podagricis prodesse.

Vrsi post quadraginta dierum latebras & ab omni cibo abstinentiam, exeuntes Arum edunt: cuius natura ventosa intestinum diducit dilatatque; & facultatem recipiendi cibi adfert. Abstinentia siquidem tanti temporis intestinum eatenus lupi adducitur, vt propemodum cohæreat: vt quidem Aristoteles, Ælianus, Plutarchus, Plinius & alij scribunt.

De Dracontio. CAP. VI.

Dracontium.

Dracontium minus.

DRACONTIA duo sunt: vnum Maius, alterum Minus: & præter tertium quidem, quod aquatilibus locis gignitur.

Maius siue magnum Dracontium caule assurgit recto, sesquicubitali aut altiore, crasso, tereti,

e 3

r.

tereti, laevi, versicoloribus lituris veluti serpentum maculis resperfo: folia magna & ampla sunt, è senis, septenis, pluribusve simul ordinatè coniunctis, quorum singula oblonga sunt & angusta, acuti rumicis foliis satis similia, at laeua & glabra: è scapi fastigio vagina exit oblonga & quam Ari maior, foris herbacei, interius verò in punice colore vnà cum pistillo suo nigricante; qui longus, crassus, & cornu modo in acumen fastigiatus; cuius, seminis incremento, distenta dissilienteque membrana, fructus racemosus vix instar patet, primum virentibus, deinde rubentibus succique plenis baccis factus: in quibus semen duriusculum. radix subest perennis, crassa, bulbo similis, candida, tenui cortice induta, mediocris subinde Mali magnitudine, multis candidis capillamentis fibrata; adherentibus quoque non raro exiguis aliquot bulbis, quibus multiplicatur.

2. Minus Dracontium, foliis, inuolucro siue vagina, pistillo, vixque Aro simile est; foliis tamen non nigris, sed albicantibus maculis resperis; quæ non ita citò vt Ari pereunt, sed vnà cum vuis in hiemem vsque perdurant: acini quoque minus saturato, sed ad croci inclinante colore, rubent: radix non absimilis Ari, candida, & bulbi specie, fibras habet adherentes, exiguaque nouarum stirpium rudimenta.

Locis vmbrosis, in calidioribus præsertim regionibus, vtrumque Dracontium reperitur. Maius Germaniæ & Belgio satis familiare; sed minus rarius est.

Floret vtrumque vnà cum Aro aut aliquantò serius; vix Augusto perficiuntur.

Græci *δεκόντιον* καὶ *δεκοντίαν*; Latini quandoque Dracunculum appellant.

1. Et quod maius est, recentiorum plerique Serpentariam maiorem nuncupant: alij Bifariam: nonnulli Colubrinam: Cordus Dracunculum polyphyllon & Loph crispum: Germani *Schlangentraut* / *Drachenhaut*: Brabantii *Speertwortel*: Galli *Serpentaire*: Itali *Dragoncia*: Hispani *Taragonia*. In censu notharum vocum etiam *ἀροῖ, ἰταροῖ, λαροῖ, ἰερακίος, βιαροῖ, ἀρμαροῖ, κόντες*, Sauriaria, & Sizingiaria, dicta etiam reperitur.

Matthiolum hunc Dracunculum minorem facit, & alium quemdam pro maiore pingit; qui, si in rerum natura est, Bistortæ species videtur. Occasionem dedisse potuit vox *ἀντιμπελόμορα*, pro qua, sibi inuicem implicata, Matthiolum, & ante eum Marcellus Virgilius reddidit. Nam Dracunculi huius folia *λαπαθοειδῆ ἀντιμπελόμορα* Dioscorides describit. Sed *ἀντιμπελόμορα* dicuntur connexa & coherentia. *ἀντιμπελόμορα* siquidem connexio est. Et talia quidem huius Dracunculi folia, quæ pluribus Lapathi similibus, vt diximus, connexis constant & coherentibus.

ἀντιμπελόμορα.

2. Dracontium minus, sunt qui Arum alterum, aut Arum minus vocent: Cordus Dracunculum hemicophyllum, & Loph planum. potest etiam Serpentaria ac Colubrina minor nominari. Officinis autem Dracunculus iste non est cognitus.

Apuleius Dracontion Draconteam appellat, & multa eius peregrina adfert nomina, quæ an maiori vel minori, aut vtrique conueniant, non explicatur: vt Pythomon, Asclepias, Anchomanes, Sauchromaton, aut Sauromaton, Therion, Schænos, Dorcadion, Typhomon, Crocodilion, Theriophonon, Eminion.

Athenæus Aroniam nuncupari Dracunculum etiam refert. & non improprie minor, *ἀροῖ* dici potest, cum sit Aro similis.

Ceterum viribus Dracontium quiddam Aro perfimile, vt Galenus ait, obtinet, tum foliis, tum radice; illo tamen acrius & amarius: ac proinde excalfactorium magis tenuiorumque partium. Obtinet etiam leuiculam quamdam adstrictionem, quæ quandoquidem cum prædictis duabus qualitatibus, acri scilicet & amara, coniuncta est, medicamentum factum est vtiq; maxime efficax.

Nam radix viscera omnia expurgat, crassos potissimum & lentos humores extenuans. Optimumque remedium est contumacium vlcerum, quæ *κακοῖθη* nuncupantur. Expurgat extergitque strenuè, tum alia quæ extersionem desiderant, tum alphas cum aceto.

Folia quoque vtpote similem facultatem habentia, vlcenibus, vulneribusque recens inflitis accommodata sunt; & quanto minus fuerint sicca, tanto magis conglutinant. Nam quæ ficciora, viribus sunt acrioribus, quàm vt vulneribus conueniant. Creditum est, caseum humidum, si illis foliis tectus reponatur, ob temperaturæ illorū ficitatem, à putredine conseruari. Fructus valentior est, non foliis tantum, sed & radice: proinde & cancos & polypos eliquare creditus est. Succus quoque eius oculorum vitia expurgat.

Præter hæc autem Dioscorides ferri narrat, à viperis non ferri eos, qui folia aut radicem manibus affricuerint.

Plinius Dracunculum habentem serpentes fugere etiam scribit. Et hæc quidem de vtroque Dracunculo in duobus Dioscoridis capitibus leguntur.

Meminit autem Dracunculi Galenus etiam in lib. De aliment. facult. vbi Dracunculi radicem

dicem

dicem bis terve elixam, quod omnem exuat medicamentosam vim, in cibo, ait, interdum Ari modo exhiberi; cum crassi ac glutinosi thoracem pulmonemque infestantes humores fortiore vi expellendi veniunt.

Dioscorides verò minoris Dracunculi radicem refert, tum coctam tum assatam cum melle, aut per se in cibo acceptam, humores in thorace hærentes ad educationem faciles efficere.

De Dracunculo aquatili.

CAP. VII.

Dracunculus aquatilis.

AQUATILI Dracunculo non rotunda bulbi specie, sed prælonga, repens & geniculata, mediocriſque crassitudinis est radix; è cuius geniculis foliorum pediculi aſurgunt teretes, glabri, intus fungoſi; deorſum verò candidæ & tenues aliquot demittuntur fibræ. Fructus in breui pediculo ſuprà, atque vnà cù vno foliorum prodit, initio quidem exiguis candidiſque ſtaminibus (quæ pro flore ſunt) circumdatus. excreſcit inde in racemum, primum viridem, cùm maturuit, rubet, Ari vna minore, at non minùs acrem. folia lata ſunt, virentia, glabra, læuiaque, hederaceis conformia, ſed tamen minora quàm Ari. illud verò cui racemoſus fructus connaſcitur, etiam minus eſt, ac parte eù verſus, ſuperiore nempe, candidum.

Nascitur Dracunculus iſte in vliginoſis paluſtribusque locis, in iſtis frequentiffimè paludibus ac reſedibus aquis. in Germania ac Belgio non infrequens.

Autumno vix maturantur.

Dracunculus aquatilis & paluſtris non abs re nominatur; à nonnullis Arum paluſtre; perperam verò Hydropeperi rubens dicitur: Germanis *Waſſerſchlangen kraut*: id eſt, noſtrate dialeſto, *Waterſlangen crupt*.

Deſcribitur autem Dracontion iſtud à Plin. lib. XXIII. cap. XVI. & tertia eius ſpecies eſt. quam demonſtratam ait, folio maiore quàm

cornus, radice arundinacea, totidem, vt affirmabant, geniculatam nodis quot haberet annos, totidemque eſſe folia. Conuenit foliorum forma & magnitudo, radicumque effigies. ſed an tot annos quot genicula habeat, explorandum.

Facultas autem huius Dracunculi, aliorum atque iſtius Ari ſimilis eſt, ſed tamen minùs potens minùsque efficax videtur.

De Arifaro.

CAP. VIII.

DVPLEX Arifarum eſt: vnum latifolium, alterum anguſtioris folij: vt noſtra poſterior ætas obſeruauit.

Latifolium Arifarum folio eſt hederaceo, lato, & acuminato; ſed multò quàm Ari minore: cauliculus eius tenuis & exilis eſt: vagina ſiue inuolucrum paruum: piſtillus exiguus, in nigro purpuraſcens: vna matura rubet, acini minuti: radix candida, forma Ari, ſed minor. 1.

Secundo Arifano quina, ſena, plurave ſunt oblonga & anguſta folia, læuia quoque ac ſplendentia: vagina ſiue inuolucrum anguſtum & oblongum: piſtillus, qui ex eo prodit, tenuis & longus, iunci craſſioris modo, in purpura ſimul cum parte vaginæ interiore nigricans; ad quem tandem inferiùs iuxta terræ ſuperficiem, ac ſubinde profundius, aliquot perpauci acini in exiguam vnam conformantur, initio vt aliorum virentes, dein rubentes. radix globosa & candida, veluti prioris. 2.

Peregrinum vtrumque Belgio ac Germaniæ. ſed primum in Italiæ ac præſertim Tuſciæ quibuſdam locis: alterum circa Romam, ac in Dalmatia, Aloifio Anguillara teſte, reperitur.

Flores & fructus vtriuſque eodem quo Ari & Dracontij tempore perficiuntur.

Atque primum horum Dioscorides *αείρα* appellat, à Plinio autem *αείρις* dicitur. Libro ſiquidem XXIII. cap. XVI.

Est & Aris, ait, quæ in Ægypto nascitur, similis Aro, minor tantum, minoribusque foliis, & utique radice, quæ tamen oleæ magnitudinem implet.

2. Alterum Arisarum ignorasse veteres existimantur. Esse autem Arisari speciem, floris, fructus, radicumque forma & qualitas ostendunt.

At potentia ac facultate Arisarum Aro simile est: acrius tamen, ut Galenus ait. Nomas imposita radix sistit: fiunt ex ea collyria ad fistulas efficacia. corrumpit eadem genitale cuiusvis animantis imposita: auctor Dioscorides.

De Bistorta. CAP. IX.

FOLIA Bistorta in longiusculis pediculis promit oblonga, lata & acuminata, Lapathi similia, verum venosa, & superne quidem virentia, inferius vero in castio colore candicantia: inter quæ medijs exeunt caules, pede altiores, rotundi, minoribus aliquot foliis circumvestiti; spica in fastigio exiguis flosculis è dilutiore rubore purpurascens; semina in qua tandem triangularia, splendens, veluti Oxalidis. radix subest crassa, oblongior, geniculata, nonnumquam retorta, multis fibris capillata, foris nigricans, interiore vero pulpa non intense rubescens, gustu adstringens.

Fuchsius duas huius species facit: vnam foliis rugosioribus, aliam læuioribus: & radice hæc magis in se contorta, illam vero maiore & minus complicata, multumque fibrosa.

Reperitur Bistorta locis humentibus, in opacis siluis, pingui ac lutofo solo. Matthiolus in montibus exire refert. Adolefcit etiam feliciter in hortis. perenni radice nititur.

Maior ac Iunio flor. s. spicati vigent: semen postea maturefcit.

Ab intortis & conuolutis radicibus nomen Bistorta habet. Germani *Naterwurtz*: Belge *Hertstonghe*: Galli *Bistorte*: Bohemi *Hadij* forenijs appellant. Colubrina & Serpentaria à Germanica voce etiam dicitur: & à quibusdam *Dracunculus*. Sed à Dioscoridis *Dracontio* multum differt. Plinianorum autem *Dracunculorum* aliqua fortasse species est. Plinius siquidem lib. XXI. cap. XVI. id quod Græci *Dracontion* vocant, triplici sibi effigie demonstratum refert: folijs Betæ, non sine thyrso, flore purpureo: alios radice longa, signata articuloaque monstrasse: tertiam demonstrationem fuisse folio maiore quam Cornus, radice arundinacea. Deinde infra lib. XXV. cap. II. in agro hospitis repertum ait, *Dracunculum* appellatum, caule pollicari crassitudine, verticulis viperarum maculis, quem ferebant contra omnium morsus esse remedium.

Atque

Bistorta.

Atque primus horum Dracunculorum Aro, auctore ipso Plinio, similis est. Tertiū aquatilem esse paulò antè scripsimus. Posterior, Dracotion maius Dioscoridis esse videtur, & Plinius hunc à reliquis tribus differentem etiam ostēdit. Alius est, inquit lib. xxv. cap. 11. quàm nos in priore volumine eiusdem nominis diximus; sed huic alia figura. Superest secūdus Dracunculus, qui si idē est cum eo, cui cap. xvi. lib. xxi. statim initio, radicem tradit esse subrutilam & draconis conuoluti modo, multū cum Bistorta conuenit. Nam Bistortæ radix intorta & conuoluta est, ac colore, quem subrutilū dicere liceat. Est eadem & veluti geniculis articulata, vt secūdi Dracontij, quod coniecturam & suspicionem auget.

Sunt tamen ex recentioribus, qui Bistortam omnino aliam esse volunt. Matthiolus siquidem in epistolis medicinalibus Behen rubrum esse scribit. Gesnerus ad Limonium refert; aliis placet Britannicam esse.

Sed Behen tam rubrum quàm album (duplex etenim est) radices sunt odoratæ, potentia calidæ, ad venerea facientes: vt Auicenna & Serapio memoriæ prodiderunt. Bistortæ verò radix odore caret, refrigerans adstringensque, venereis aduersatur.

Limonium autem folia habet, Dioscoride teste, Betæ tenuiora & longiora, semenque rubrum. Contrà Bistortæ minora durioraque sunt folia, & semen Oxalidis.

Britannica verò folio est Lapathi nigriore & hirsutiore; radice tenui & breui; Dioscoride & Plinio auctoribus. Bistortæ leuia folia, & inferna parte candidula, radixque multò maior quàm vt tenuis ac breuis appellanda sit. Iam & Britannicæ succum & folia in hiemem repouenda Apuleius suadet, causam addens, quòd non semper appareat. At Bistorta viuax radice est, & nullo non anni tempore reperiri potest. Quæ Bistortam & ab Arabum Behen, & à Dioscoridis Limonio, necnon à Britannica differentem esse satis manifestè ostendunt.

At facultate Bistorta frigida, & cum resiccatione valide adstringens. Radix menses & vnde quaque profluentem sanguinem supprimit: aluum sistit, vomitum compescit, dysenterii medetur, quouis modo assumpta tonsillarum, faucium, & oris inflammationibus succurrit; gingiuas firmat decocto aut succo eius ore colluto. Idem possunt folia & semen, sed tamen minùs efficaciter.

De Bolbocastano. CAP. X.

BOLBOCASTANO folia sunt tenuia, dissecta, atque diuisa, Apij tenuiora ac minora, Crithmi aut potiùs Anethi similia: cauliculus tenuis & dodrantalis: flosculi parui in umbellis candicantes: semen non magnum, oblongum, angustius quàm Fœniculi, odoratum, obsoleto Cymini colore nigricans. radix rotunda, exigui Rapi forma, foris nigra, & vbi inauerit rugosa, intus pulpa candida, sapore inter Castaneam & Pastinacam medio.

In aruis & agris nonnullis Zelandiæ ac Hollandiæ Bolbocastanon reperitur: item & in Græcia, Chio, & Rhodo, auctore Guilandino. Fertur & in Britannia siue Anglia provenire. Nec destituitur eo quoque Germania, si non fallimur. Nam radices quas ad Rhenum Moguntia in aruis & hortis inueniri Lonicerus tradit, Bolbocastani sunt, non autem, vt ipse opinatur, Ornithogali. Scribit autem has esse rotundas, Castanearum magnitudine, pullo extrinsecus cortice, intus carne candida, gustu dulci; crudas coctasque in aqua edi: cauliculum esse singularem, tenerum, ab imo nudum, folia Cumini, flores in umbellis veluti Anethi, quale Bolbocastanon esse iam diximus.

Vigent Bolbocastani flores Iunio: semen postea ad perfectionem venit.

Meminit *βολβοκαστανον* Alexander Trallianus lib. vii. inter ea, quæ purulentis vtilia sunt, cibaria ipsum referens. Guinterius dictionem existimauit corruptam, legendumque esse *βαλβοκαστανον*: sed tam peregrina hæc vox est, quàm *βολβοκαστανον*.

Bolbo-

Bolbocastanon.

Centaurium magnum.

Βολβοκαστανον autem à forma bulbi & sapore castanea nomen inuenit suum. Nostra ætate plerique ἀγριοκαστανον nuncupant: Zelandi Ciperi Cerdnoten: Germani Kiech Eidenis: Sabau di *Fanerottes*: Angli *tippernutz*.

Est autem Bolbocastani radix moderatè calida & sicca, simul & adstringens: semen verò calidius & siccius. Editur illa cruda, sed suauius cocta: sanguinem spuentibus & mingentibus utilis.

Semen aperiendi vi præditum, & *διουρητικόν* esse videtur.

De Centaurio, & primùm de Maiore.

CAP. XI.

DVPLEX Centaurium, Dioscoride auctore, Maius & Minus, quæ & forma & magnitudine multum à se inuicem differunt.

Maius siue magnum Centaurium caules edit rotundos, teretes, duorum aut trium cubitorum: folia oblonga, in plures quasi particulas diuisa, Iuglandis foliis ea propter quali conformia, sed ambitu crenato: flores capillacei ac staminei in diluto caruleo purpurascunt, & in ramulorum fastigiis è capitulis emicant squamosis, rotundis aliquantulum turbinatis, in quibus vnà cum lanosis pappis semina oblonga, glabra, splendentia: radix subest longa, carnosà, crassa, fragilis, foris nigricans, interius rubescens,

Centaurium magnum alterum.

succo

succo sanguinei coloris pragnans, cum dulcedine & adstrictione nonnihil mordax.

Huius verò & alia reperitur species, folio non dissecto; verùm Lapathi modo, longo, lato, simplici atque indiuiso, per ambitum tamen serrato, caule breuiore: floribus, semine, radice priori conformis. Atque huius Centaurij maioris meminit auctor (qui Galenus fertur) libri De virtutibus Centaurij ad Papiam, Crateuam adducens testem, in libro eorum quæ effodiuntur. Vbi duæ Centaurij species referuntur, maior & minor: ac maior foliis describitur Lapathi. Sed verba ipsa adferamus, quæ sic habent: Vnum (videlicet Centaurium) folia habet sicut Lapathum hortense, minora tamen, in circuitu verò scissa veluti ferra; caulem trium palmorum, succum rubrum, in summitate caput laminiginosum, radicem verò solidam & crassam.

Latum ac pingue solum maius amat Centaurium, ac colles herbosos apricos. Copiosissimum, inquit Dioscorides, in Lycia, Peloponneso, Arcadia, Helide, Messenia, pluribusque circa Pholoën, Lyciam ac Smyrnam locis. Reperitur & in Apuliæ Gargano, nec non in Baldo agri Veronensis monte, sed quod in Baldo monte, vt Matthiolus scribit, Apulo cedit. Simplicis folij Centaurium maius Hispania mittit, atque hinc aduectæ Antuerpianæ radices, terræque commissæ, subinde in hortis reuifcunt.

Ætate huiuscemodi Centauria florent, radices autem Autumno legi expedit.

A Chirone Centauro inuentore *κενταύρειον* nomen habet.

Quod maius est, Græci *κενταύρειον τὸ μέγα* appellant: Theophrastus etiam Centaurida. In Officinis nonnullis perperam Rha Ponticum dicitur. Rha Ponticum siquidem Rha est in Ponti regionibus natum, stirps à Centaurio maiore diuersa. Extant porro & alia huius nomina, inter nothas & adscriptitias voces; tum & apud Apuleium, quarum nonnullæ ad Centaurium minus pertinere videntur, vt sunt, *ναρκή, μαρώνη ἢ μαρόνιον, νέασιον, λιμήσιον, λιμνήσις, πλεπτεγνία ἢ πηληφόριον, χροσνία, αἶμα. Ἡ οὐαίλας.* Vnefera, Fel terra, Polyhydion *ἡ μερότον.*

At Theophrastus & Plinius Centaurium istud maius, tum & minus, de quo capite mox sequente, inter Panacis genera referunt. Præter enim Syriacum Panaces, de quo vterque seorsum agit, deinde & præter alia tria, quæ à Dioscoride quoque describuntur, & duo reliqua superesse ostendunt. Et Theophrastus quidem lib. ix. vnum *πλατύφυλλον* siue latioris folij; alterum *λεπτόφυλλον*, hoc est, tenuifolium esse ait. Quæ Theophrasti verba ipse Plinius reddens à Chirone Centauro reperta, & Centauria cognominata, lib. xxv. cap. iiii. scribit; idem quoque cap. vi. affirmans, vbi vtrumque Centaurium latius explicans, à Chirone repertum repetit, atque inde Chironium vocari addit. Sed Plinium ipsum audiamus.

Quartum, cap. iiii. inquit, genus Panaces ab eodem Chirone repertum Centaurium cognominatur, sed & Pharnaceon in controuersiam inuentionis à Pharnace Rege deductum. Et paulò post:

Huius genera fecere duo, alterum latioris (exemplaria pleraque læuioris perperam habent) folij, alterum tenuioris. Cap. verò vi. Centaurea curatus dicitur Chiron, cum Hercules excepti hospitio, pertractanti arma sagitta excidisset in pedem, quare aliqui Chironion vocant. folia sunt lata, longa, serrato ambitu, &c. Et mox infra:

Est & alterum Centaurium cognomine *λεπτόν*, minutis foliis, quod aliqui Libadion vocant.

Ex his apparet, Centaurium vtrumque inter Panacis genera relatum; & maius Centaurium esse quarti generis *πλατύφυλλον*, siue Latifolium Panaces.

Ceterum quod ad facultates attinet: Centaurij magni radix (Galenus scribit, sicuti gustu contrarias qualitates, ita in vsu contrarios effectus præstat. Secundum omnium autem qualitatum actionem ruptis, conuulsis, dyspnœæ & inueteratæ tussi conuenit.

Hæc eadem & plura quoque Dioscorides tradit. Conuenit, inquit, radix ruptis, conuulsis, pleuriticis, spirandi difficultati, veteri tussi, sanguinem expuentibus, non febrientibus cum vino, febricitantibus cum aqua drachmarum duarum pondere exhibita: item & ad tormina, ac ad vteri dolores. Ducit etiam menses ac fetus collyrij forma vtero imposita. Est & vulneribus idonea, recens tusa, aut arida, prius madefacta contusaque. coniungit etenim ea ac glutinat. Quin & carnes coalescunt, si contusa simul decoquatur.

Eadem, quæ radix, Galenus ait, & succus ipsius efficit; quo & vice Licij vtuntur.

De Centaurio minore. CAP. XII.

EXIGVA herba minus est Centaurium: cauliculo assurgit anguloso, semipedem aut drantem alto: foliis Hyperici siue Perforatæ forma & magnitudine: floris in summis virgulis è punico colore in purpura rubent, Lychnidis fatiux floribus minores, qui interdum & exorto sole patent, sub vesperam verò recluduntur: siliquæ sequuntur exiguæ & oblongæ, grano Tritici similes, in quibus semina minutissima: radix subest parua, dura, nullius vsus.

Loca

Plinij locus emendatus.

Lycij succedat. am.

Centaurium minus.

Loca amat herbosa, aratro non profcissa, aliquantulum, sed tamen non omnino, rigua. Est non modò in Italiae prouinciis, verùm & in Germania ac Belgio abundè frequens.

Iulio & Augusto vnà cum floribus ac filiquis legitur.

Istud genus Græci *κενταύριον μικρόν* appellant: item & *λιμνίσσον καὶ λιμναϊόν*, quòd videlicet circa palustria nascatur. Plinius Libadion ab eadem occasione (si integra lectio est) ac propter summam amaritudinem, Fel terræ dici affirmat. Appellatur etiam, vt inter spurias voces reperitur, *ἰλλεβορίτης, ἀμάροντον, αἶμα Ἡρακλέους*, Febri-fugia, & Multiradix.

Theophrastus & Plinius, vt superiore capite ostendimus, inter Panacis genera reposuere, inter quæ Panaces est *λεπτοφυλλόν*, id est, tenuifolium. Itali in Hetruria *Biondella*: Hispani *Cintoria*: Germani *Zausen gülden fraut*: Belgæ *Santorie* & *Cleyn Santorie*: Galli *Petite Centaure* appellant: Bohemi *Zemezluc*.

Habent autem huius Centaurij cauliculi superiores folia floresque vincentem qualitatem amaram, & temperaturam calidam & siccam ordine secundo. Hepatis & fellis, nec non lienis obstructions decocta in aqua & epota aperiunt: regio morbo medentur, diurnis ac prorogatis febribus auxiliantur, ventris tineas & lumbricos

interimunt: in summa abstergunt, expurgant, crassitiem humorum attenuant, & quidquid amara possunt, insigniter præstant.

Dioscori-
des &
Galenus
notantur.

Dioscorides, & post eum Galenus, bilem & crassa per aluum ducere, ischiadicisque infundi Centaurij minoris decoctum referunt. Nos autem tametsi frequenter ac feliciter hoc vsi, per aluum tamen expurgationem vllam facere, obseruare non potuimus. Quamobrem nullam huic Centaurio minori commouendæ aut expurgandæ alui vim ac potentiam adesse existimamus.

Reperitur verò hæc facultas in ea herba, quam vulgò Itali *Stanca Canallo* vocant, alij Gratiolam. Quæ amaritudine Centaurio minori non cedit, atque eius species quædam videtur, ac non modò per inferiorem ventrem, sed ex vomitione crassa & biliosa educit. Fieri autem potest, vt vires vtriusque inter se confusæ sint, & descriptiones permixtæ; id quod ex ipsis Dioscoridis verbis quodammodò apparet.

Centaurium siquidem, scribit, minus herba est Organi aut Hyperici similis, foliis Rutæ prælongis & paruis. At Centaurij nostri minoris folia non prælonga, sed rotundis modò paulò longiora, veluti Hyperici sunt; Gratiolæ verò oblongiora sunt, & ad Polygoni accedentia: quòd foliis Rutæ longioribus describitur.

Facit huc quòd Helleborines vox inter spurias Centaurij minoris appellationes superfit. Centaurio siquidem minori nequaquam, sed Gratiolæ hæc optimè conuenit: vtpote quæ Hellebori ferè modo, per superna expurget, vt capite de Gratiola latiùs, suo loco.

Glutinat autem istud Centaurium etiam vulnera recens virensque tusum ac impositum: vetera vlcera expurgat & ad cicatricem perducit. Succus ad oculorum medicamenta utilis est: cum melle expurgat, quæ claritati eorum officiant. In pello ad motus fœtus & secundas educit. Potus autem priuatim neruorum affectionibus conuenit: auctor Dioscorides.

Optimum, inquit Galenus, succus etiam medicamentum ad iecinoris obstructions soluendas, bonumque lienis indurato remedium foris impositum; nec seciùs, si quis bibere sustineat.

Succi autem colligendi extrahendique rationem, & liber ad Papiam docet, & Dioscorides breuiter ostendit. Extrahitur autem succus duplici modo.

I.
Extractum
Centaurij
minoris.

Aut enim herba vnà cum semine collecta, in aqua diebus quinque maceratur; coquitur deinde donec, imminuta aquæ quantitate, ipsa superemineat: vbi paululum refrixerit, quod coctum per linteum colandum & exprimendum est: postea colatum iterum coquendum, donec mellis habeat consistentiam.

Aut

Aut ex recenti herba tusa succus exprimitur, qui Soli expositus lignea rudicula sæpius
 mouendus, donec inspissatus fuerit: noctu verò diligenter operiendus, ne à nocturno rore
 (qui liquores densari non sinit) afficiatur.

De Cyclamino orbiculari.

Cyclaminus orbicularis.

CAP. XIII.

Cyclaminus orbicularis rotundifolius.

PRÆTER Cyclaminum se vicinis fruticibus aut adminiculis circumvoluentem, quem
 alterum Dioscorides cognominat, sunt eius, qui orbiculari est radice, à recentioribus ali-
 quot obseruatæ species, & quidem foliis differentes.

Vna ac prima Cyclaminos foliis viret latis, angulosis ac hederæ similibus, ambitu leniter
 ferratis, superiore parte in virore nigricantibus, albicantibus tamen maculis variegatis, &
 umbilico siue medio folij subalbido; inferiore verò ac prona parte purpureis, & subinde co-
 lore saturato, aliàs dilutiore: flosculi ex tenellis pendent pediculis, deorsum nutantes, foliolis
 eorum sursum reflexis, & purpureo Violæ nigræ colore, non tamen intenso, splendent; odoris
 exigui: succedunt capitula seminifera, in spiras pediculis contractis. radix bulbi aut rapi mo-
 do in orbem circumacta & aliquantulum in latitudinem pressa, foris nigricat, intus candida,
 rugas inarescens contrahit.

1.

Alterius ac secundæ Cyclamini & lata quidem sunt, sed nequaquam angulosa, verùm
 quasi rotunda, & nullis superiùs aut omnino obscurissimis apparentibus maculis; saturato
 colore virent, inferiùs verò è punicante purpura rubent: flores prioris similes, at odoratio-
 res. radix aliquanto minor.

2.

Tertia species foliis similiter est haud angulosis: sed ambitu eorum aliquantulum crena-
 to: maculata hæc sunt, sed umbilico nigriore: flos intensiore colore purpurascit, odoris sua-
 uissimi, radix quàm aliarum minor.

3.

Nascitur Cyclaminus locis umbrosis sub arboribus & in siluis, in vepribus, Plinius ait. Et
 prior quidem harum in Veromanduorum, Verocassum, ac Atrebatum finibus, altera in Ar-
 duenna silua, ac vicinis locis apud Belgas reperitur. Sunt Italiæ, Germaniæ ac aliis regioni-
 bus communes. Tertia rarior est, sed tamen Italiæ non peregrina.

Septembri ferè mense Cyclamini florent: folia inde noua succedunt, hieme virentia. se-
 men sub æstatem sequentem ad maturitatem peruenit.

Κυκλάμινοι Græci appellant: dicitur & κισσόφυλλον, κισσάνθεμον, χελώνειον, ἰχθυόθειον, χυλίνης
 f a Zo-

à Zoroastre *τερυφαλίτη*, vt inter nothas voces: item Tuber terræ, & Terræ rapum, à Marcello Orbicularis, ab Apuleio similiter Orbicularis & Palalia, Rapum porcinum, Terræ malum: in Officinis Cyclamen, Panis porcinus, Arthanita: Itali *Pan porcino*: Hispani nonnulli *Mazã de porco*: Germani *Schweimbrot*, *Erdtöpfel*: Belgæ *Derchens broot*, *Seughen broot*: Galli *Pain de porceau*: Angli *Sotw*: etc.

Colossinus color.

Colorem floris Plinius Colossinum appellat. Flos eius, inquit, Colossinus in coronas admittitur.

Varias autem Cyclaminus, auctore Galeno, vires obtinet. Nam & extergit, & incidit, & ora venarum aperit, & attrahit, & discutit.

Succus eius hæmorrhoidas aperit, & ad secessum prouocat in lanæ floccis appositus: medicamentis phymata, ltrumas, aliaque durities digerentibus admiscetur: suffutis cum melle illitus competit; ad hæc quoque per nares (cum melle addit Dioscorides) expurgat: abdomine illito, ventrem subducit, & foetum interimit: est & validum interimendo conceptui medicamentum in peflo additus.

Tota radix succo imbecillior est, quamquã & ipsa vehemens sit. Nam & menses siue epofita siue appolita euocat, & regio morbo prodest, non modò viscus expurgans, sed etiam quæ in toto corpore bilis fuerit, eam per sudorem eiiciens. Cutem extergit, cum in aliis, tum quòd alopecias, ephelidas, omniaque exanthemata curet. Lienem quoque induratum iuuat imposita, cum recens tum arida. Sunt qui radicem siccam asthmaticis exhibeant, Galenus.

Tradunt (vt præter hæc Dioscorides refert) si prægnans radicem transgrediatur, abortu fieri: & partum appensam accelerare. Bibitur & in vino cõtra lethalia, & præsertim leporem marinum; & contra serpentu ictus imposita remedio est: immista vino ebrietatem facit. Decocto eius luxata, podagræ, pernionesque vtiliter fouentur. Cauata radix oleo expletur, & cineri feruenti imponitur, adiecto ceræ Tyrrenicæ modico, vt strigmentosum fiat vnguentum, pernionibus vtilissimũ. Narratur & ad philtora amatoria assumi contusa, & in pastillos efformata.

De Cypero. CAP. XI.

Cyperus rotundus.

Cyperus longus.

CYPERI genera duo sunt: longioribus radicibus vnum, alterum rotundioribus, & præter tertium quidem Dulcichinum appellatum; Indicus Cyperus inter aromata c longinquo allata referendus.

Vtrique

Pseudocyperus.

Vtriq̄ue autem Cypero, tam rotundioris quàm longioris radice, fòlia sunt lòga, gracilia, arundinacea, Porraceis longiora, duriora, dorso eminente cultellata: caulis rectus, enodis, glaber, triangularis, rarissime quadrangulus; in cacumine cuius foliola minuta, & iuba lata, laxaque; paniculæ ex qua dependent semina exigua recondentes. radices, vnus prælongæ, geniculatæ, Graminis modo serpentes, sibiq̄ue implicatæ, foris è punice colore nigricantes, interiore verò carne in subluteo albicantes, odore suauis, gustu subamaro: alterius verò nodosæ sunt, è fibris aliquot cohærentes, oblongioribus Oliuis, ac non rarò rotundioribus similes, odore & colore prioris. Sunt huius folia minora, & caules paulò breuiore: illius verò maiora folia, & caules altiores.

Amat Cyperus palustria loca ac rigua. In Italia locis quibusdà spontè nascitur, & in aliis quoque calidioribus Meridiem versus regionibus, vti in Syria, vbi & odoratior ac præstantior. In Germania tam superiore quàm hac nostra inferiore, non nisi satus reperitur, & qui longus præcipuè; nam rotundus perrarus est.

Sed Pseudocyperus Graminis species, caule ^{pseudocy-} anguloso, foliis Cypero & iuba similis, radice ^{perus.} verò cãdida, tenui, lòga, geniculata, omni odore & sapore, exceptis herbaceis, destituta, locis palustribus in Belgio satis frequens occurrit.

Eminent Cyperi iubæ Iunio, Iulio & Augusto.

Græci modò *κύπερον*, modò *κύπερον*, per diphthongum appellant; Latini Cypirum & Cyperum: Cornelius Celsus Iuncum quadratum: Plinius Iuncum angulosum, & Iuncum triangulare. Dicitur & *κύπερον* *κύπερον* *κύπερον*, atque, vt in Cassij Dionysij Geoponicis, à nonnullis *Σύρα*: Italis *Cypero*: Hispanis *Iuncia olerosa*, & *Iunça cheyrosa*: Germanis *Wilder Galgan*: nostris *Widen Galgan*: Gallis *Souchet*. Officinæ Cyperi nomenclaturam retinent; & vnum Cyperum longum, alterum rotundum vocant.

Plinius Cyperi radicem, cum oblonga est, Cyperida dici ait.

Cyperi autem radices maximè vsui sunt: vt Galenus ait, excalescentes pariter & exsiccantes citra mordacitatem; itaque vlcibus, quæ præ nimia humiditate cicatricem difficulter admittunt, mirificè profunt. habent enim quiddam etiam adstringens: quapropter vlcere item oris conueniunt. Quin & incidendi vim quampiam illis inesse testificandum, quia & calculo vexatis congruunt, & vrinam mensesque prouocant.

Dioscorides à calculosis ac hydropicis vtilissime bibi, & à scorpione percussis: ad vteri refrigerationes & præclusiones calentes impositas prodelle: malagmatis calfactoriis etiam misceri, & ad vnguentorum spissamenta accommodas esse addit.

De Dulcichino.

CAP. XV.

DULCICHINVM Cyperum rotundum refert: folia etenim eius arundinacea, oblonga, dorso eminente, triangula, Cyperinis similia; caulis angulosus & iuba similiter respondent; omnia tamen breuiora ac minora. à tenuibus radicum fibris, Auellanis ferè cõformes, sed tamen aliquanto oblongiores dependent globuli, veluti exigui bulbuli, specie articulati, colore exterius rufescente, interiore verò carne candidi, sapore grato dulcique, & Castaneis proximo.

Colitur Dulcichinum plerisque Italiae locis. in fluminis Athesis seritur sabulosis, vt tradit Alexander Benedictus. In agro Veronensi vel spontè, Matthiolo teste, prouenit.

Autumno bulbuli leguntur, Vere seruntur in plures multiplicandi.

Stirpem ipsam nostra ætas Dulcichinum, & radículas Trascos siue Tragos appellat, aut Trascos Cyperi species est, sed dulcis, Theophrasto, vt satis apparet, non incognita. Libro si-

Dulcichinum.

Dulcichinum cum flore.

quidem de caussis VI. Cyperi radices inter dulces atque edules refert. Cyperi, inquit, radix dulcis, vt eorum quæ in fluminibus & paludibus proueniunt. Quod proculdubio non de alio, quàm de isto accipi potest: aliorum siquidem Cyperorum radices amarificant & minime edules sunt. Non desunt tamen, qui Trasos istos Arabum medicorum Habalzelin siue granum Zelin esse constanter existimant; quod tamen veritati parum consentaneum. Nam Alzelin ab auctoribus Arabibus inter fructus siue grana connumeratur, nequaquam autem inter radículas. Serapio siquidem cap. CCCXXXVII. sic habet:

Habalzelin Habalzelin granum est pingue, Ciceris magnitudine, citrinum exterius, & album interius, & habet bonum saporem, & defertur ex terris Barbariæ. Idem affirmat Auicenna his verbis, cap. CCCIII:

Granum Alzelin quid est? granum eius est boni saporis, & oritur in partibus Herzur. Ex quibus, quod inter hæc discrimen, palam fit.

Ceterum Trasos in moderatè calefacientium ac humectantium sunt ordine. crudorum thoraci inhaerentium humorum concoctionem promouent: vrinae acrimoniam obtundunt, præsertim in carnis iure macerati, inde tusi ac succo eorum extracto: genituram etiam adaugent, & ad venerea faciunt, flatus siquidem quodammodo gignunt; auctore Matthiolo. Vnà cum bellariis apud Veronenses inferuntur.

De Glycyrrhiza, siue Dulci radice Dioscoridis.

CAP. XVI.

VNIVS dulcis radice Dioscorides tantum meminit: præter hanc tamen & alia est vulgaris vsus, de qua capite sequente: hoc de Dioscoridis Glycyrrhiza.

Promit autem hæc sæpenuerò caules complures altos & ramosos; folia circa quos oblonga, alata, ex multis sibi inuicem oppositis collecta, Lentisci foliorum figura, attamen maiora, viridis saturati, & tactu non nihil glutinosa: flores è foliorum alis exeunt parui, cerulei, atque eius cuius non scriptus Hyacinthus coloris, in rotundi globuli formam commissi, quibus tandem emarcidis maior factus orbiculus, rotundam asperamque Platani pilulam referre videtur; multis paruis subruffis, asperis & hirsutis siliquis constans, in quibus semen: radix prælonga, crassa, & vnica est, brachij subinde longitudine ac crassitie, buxei luteive intus coloris,

cum autem floret, sub finem floret aetatis. Inarescunt & huius folia caulesque, radice restibili, viuacitate diuturna.

Glycyrrhizam hanc etiam esse palam est. Officina corrupta voce Liquiritiam vocant: Itali *Regolitia*: Hispani *Regaliza*, & *Regalitia*: Germani *Eissholtz* / *Eiswurzel*: Galli *Riglice*, *Rigolisse*: nostri *Callistichout* / *Suethout*: Angli *Licores*: Bohemi *Etence*. Theophrastus *ουδινω πιζαν*, & ut ait, nonnulli *εθουλυκεια* appellant. Plinius Scythicam herbam. Et vere *εθουλυκεια* siue multum dulcis, haec dici potest, est etenim omnino dulcissima, & quam altera Glycyrrhiza dulcior. Scythice, a Scythiae regione in qua gignitur, nominatur. Potest & haec *ελιμος* citra aspirationem, & *ελμος* propriissime nuncupari: exiguo siquidem gustu famem & sitim praecipue sedat.

Ceterum autem quandoquidem haec radix dulcis est, temperate quoque calida & humida est. Cortex eius amaritudinem quamdam tamen habet, & calidioris qualitatis participat: sed hunc abradere oportet. humectat autem magis recens & succo plena radix, quam arida.

Vtilis est ad raucedines, tusses, difficilem respirationem, peripneumoniam, pleuritidem, sanguinis purisq; sputationem, phthisim, & ad omnes thoracis morbos, exasperata lenit; inflammationes sedat; acrimoniam & salilaginem humorum mitigat contemperatque: crudiores humores concoquit; & sputi exitum faciliorem promouet: vlcera expurgat in eclegmate vel alio quouis modo sumpta: aut aliquamdiu mansa, succo ve sub lingua detento. Decoctum eius renibus ac vesicae exulceratis confert: vrine stillicidio medetur, ac in vniuersum omnibus malis occurrit, ab acribus, falsis & mordacibus humoribus excitatis.

Haec eadem de Scythica radice Theophrastus quoque habet, qui haec & Hippace, Scythas etiam dici refert, ad dies vndecim aut duodecim posse viuere; & quidem his verbis: Radix Scythica utilis ad anhelitus, & ad tussim siccam, atque in totum thoracis morbis: ad haec vlceribus mederi potest cum melle: sitim quoque extinguit si teneatur in ore. Qua de causa ea & Hippace degere aiunt Scythas dies vndecim aut duodecim.

Hippace.

Hippace autem caseus est, ut Hippocrates testatur, ex equino lacte concretus. Plinius *Plinij error.* lib. xxv. cap. viii. perperam eius nominis herbam esse existimauit.

De Gentiana.

CAP. XVIII.

Gentiana.

Locus Dioscoridis restitutus.

FOLIIS Gentiana viret latis, longis & nervosis, veluti Plantaginis, sed maioribus & Veratri albi similibus: scapi inter haec surgunt alti, simplices, indiuisi, inanes, laeues, geniculati: foliis e singulis geniculis binis, sensim imminutis: circumambientibus coronae modo, superiorem partem ex interuallis floribus colore luteis, e senis angustis foliolis radiantis stellae instar explicati; qui e calycibus exeunt oblongis; in quibus inde semen laeue, latum, tenue, veluti Leucoij, colore subrufo sordens. radix proluxa, crassa, quandoque bifida aut trifida, lutei ac buxei coloris, gustu amarissima.

Locis gaudet umbrosis, frequens in Italiae, Illyrici, Germaniae, Galliaeque & Heduarum siue Burgundiae montibus.

Flores aetate, semen Autumno non raro perficit.

Gentius Illyriorum rex inuentor nomen *γυπανη* dedit; quod & Officinae seruat, Gentianam nuncupantes, Germani *Ennian* / *Ditterwurzel*: Belgae cum Italis, Hispanis & Gallis, *Gentiane* dicunt: Angli *Felwortte*. Sunt & eius spuriae quaedam nomenclaturae, quae & apud Apuleium reperiuntur, ut *κελευρεος πιζα*, *ναρκη*, *χειρνον*, *αλοϊτης*, Aloë Gallica, Basilica, Cyminalis.

Habet autem Gentianae radix calfactoriam, ut Dioscorides ait, & *ρυστικλω*, id est abstergentem vim. (nonnulla exemplaria perperam *ρυστικλω*.) Admodum efficax, auctore Galeno, est, cum

cum opus extenuatione, purgatione, absterfione, obstructionis liberatione. Nec mirum si hæc possit, cum impense amara sit. Contra venenatorum, Dioscorides ait, morsus (præcipue contra angues Plinius) drachmarum duarum pondere succurrit, cum Pipere, Ruta & vino pota: hepaticis & Itomachicis ex aqua pota subuenit: collyrij modo subdita partus eiicit. vulneraria est imposita, vt Lycium, & vlcerum sinuatim depascentium medela: ac præsertim succus. vitiligines etiam abstergit. Plinius verò etiam farinam eius ex aqua tepida fabæ magnitudine potam interaneorum vitiis occurrere tradit; & tantam huic esse vim, vt iumentis non tuilentibus modò, sed & ilia quoque trahentibus auxilietur pota. Miscetur autem & antidotis, veluti Theriacæ Diatellaron, quam Aëtius Mysterium appellat. Succus extracti drachma, auctore Dioscoride, laterum doloribus, ex alto delapsis, conuulsis ac ruptis prodest. Oculis inflammatione laborantibus illinitur: pro Meronio acribus collyriis admiscetur. Extrahitur autem succus hoc modo: Contusa radix quinque diebus aqua maceratur, postea in eadem decoquitur, dum radices aquæ superstant; deinde aqua linteolo percolata iterum decoquitur, donec mellis crassitudinem contraxerit.

Extractum
Gentiana.

De Cruciata, siue Gentiana minore, atque aliis quibusdam Gentianæ spuris generibus. CAP. XIX.

Cruciata siue Gentiana minor.

CVM Gentiana cognationem magnam & similitudinem nonnullam habet, à ple-
risque nuncupata Cruciata. Caules eius rotun-
di sunt, geniculis distincti, inanes, dodranta-
les, vel altiores: folia radicibus proxima, tum
quæ circa caules geminata, Gentianæ similia,
verum minora, crebroque deorsum reflexa:
flores cærulei, oblongi, intus caui, cauliculo-
rum fastigia orbiculatim ambiunt, ab herba-
ceis calycibus exeuntes: radix candida, teres,
& oblonga, subinde foraminosa, & plerum-
que inter lapides sub terra iacentes descen-
dens; gustu amarissima.

1.

In collibus & montibus, necnon in aliis in-
cultis & asperis locis reperitur, & in Germania
quidem frequenter.

Septembri in Germaniæ agris, Iulio mense
in Belgij hortis floret.

Germani *Modelgheer* / *Speerenstich* / &
Creutzwurtzel: Latine Cruciatam appellant.
Gentianæ speciem esse, & forma & facultas
ostendunt; Gentiana minor idcirco nuncupari
poterit. Nam & alia est Cruciata, decussatis
foliolis, de qua inter Rubiæ affines agendum.
Sunt verò & qui hanc *Chiliodynamis* dici
velint: sed *Polemonia* à Cappadocibus *Chi-
liodynamis* appellatur, auctor Dioscorides.
Cum *Polemonia* autem ista Gentianæ mino-
ris species similitudinis habet nihil.

2.

Huius speciei & aliam *Gesnerus* ac *Tragus* perhibent: foliis *Hirundinariæ* siue *Asclepia-
dis*: floribus multis confarctis & eleganter cæruleis, extrema æstate vigentibus: radice mul-
tiplici, vehementer amara, quæ locis montanis apud *Heluetios*, & alibi in Germania secus
femitas apparet, ac *Geiwurtz* / & *Schelmkraut* appellatur à vulgo.

Gentianæ quoque species est *Campanula Autumnalis*, quam *Matthiolus* in posteriori-
bus commentariis *Pettimborsam* vocari ait: de qua nos *Pemptadis alterius lib. 1.* scripsimus.

3.

Ceterum omnes hæ amaræ & foliis & radicibus sunt; temperiem calidam & siccam ob-
tinent. Existimantur, & præsertim Cruciata, ad omnia ad quæ *Gentiana* vtilis: præstant au-
tem quæcumque amara possunt.

Helenium.

Helenium.

GRANDIA mox à radice folia promit Helenium, palmum aut semipedem lata, cubitum subinde longa, acuminata, Symphyti maioris ferè conformia, sed mollia, tenuique lanugine pilosa, in virore candicantia, & interiore parte albidiora, ambitu leniter crenato: caulis tricubitalis, digito crassior, non absque lanugine, in cacumine diuisus; in singulis verò adnatis flores magni, lati, rotundi; quorum non modò circum ambientia oblonga foliola, verùm & medius luteus est discus siue orbis, qui infinitis staminibus confarcitur, tandemque in tenues soluitur pappos; quibus semen subest gracile & oblongum. radix inæqualis, torosa, crassa & manum implens, haud longa; foris quandoque nigricans, intus candida & carnosa, odorata, gustu amaricans.

In pinguibus & lætis nascitur pratis. reperitur quandoque & in montibus, locis vmbrosis, at non omnino aridis. frequens non modò apud Belgas; verùm & alibi, vt in Italia, Gallia, Germania, &c.

Flores Iunio ac Iulio vigent. radices Autumno, & nõ rarò Aprili & Maio mèsibus leguntur.

Quod Græcis ἐλένιον, Latinis Inula & Enula dicitur: Officinis Enula campana: Germanis Atlantwurtz; nostris Galandwurtz; Italis Enola, & Enola: Hispanis Raiz del alla: Gallis Enule Campanae: Anglis Elecampane: Bohemis Woman.

Extant & inter notha hæc eius nomina: σύμφυτον, περιική, μηδική, ὄρες εἶον, πεντάειον, κλιωνία, φλόμος ἰδαῖος, Terminalium.

Helenium
Aegyptiæ.

Præter autem istud Helenium, & aliud eiusdem nominis in Ægypto gigni Crateuam tradere Dioscorides asserit: & herbam esse cubitalibus ramulis, humi Serpylli modo repentem; foliis circa ramulos multis, Lenticulæ minoribus, radice lutea, digiti parui crassitudine, infernè tenui, supernè crassiore, cortice exterius nigro; nascique in collibus & vmbrosis locis.

He hoc Helenio etiam Plinius, lib. xxi. cap. x. sed tamen paulò aliter. radicem siquidem candidam, & ramulos dodrantaes refert. Plinij autem hæc verba: Helenium è lacrymis Helenæ dicitur natum, & ideò in insula Helena laudatissimum. Est autem frutex humi se spargens dodrantalibus ramulis: folia similia Serpyllo. Deinde cap. xxi. ait radicem eius intus candidam & dulcem.

Helenium
Theophrasti.

Meminit & Helenij cuiusdam Theophrastus. suffruticem id esse lignosum ait, coronarium, & ramis foliisque ac tota sua natura odoratum. Existimatur autem istud idem cum Ægyptio.

Helenium
Apuleij.

Adfert & Helenium Apuleius, sed omnino ab Ægyptio, tum etiam ab alio differens, ipsum videlicet Panaces Chironium, quod ait à Græcis ἐλένιον, & à Latinis Inulam campanam appellari. Sed Apuleium ipsum audiamus, cap. xcv. de Inula campana:

Panaces
Chironiæ.

Græci, scribit, Panacen Chironion, alij Panacen Centaurion, alij Helenion, Latini Inulam campanam appellant. Habet folia Amaraco similia, flores aurofos, radicem tenuem, non altam, acerrimam gustu. medetur serpente vexatis. Quæ descriptio planè cum Panacis Chironij apud Dioscoridem conuenit. Sed de hoc fati. ad Enulam campanam vulgarem regrediamur.

Est autem radix huius Inulæ ad multa maximè utilis, natura excafactoria & resiccans tertio ordine, præsertim arida. Nam recens & adhuc succo plena, excrementitio redundat humore, qui calfaciendi ac resiccandi eius potentiam nonnihil obtundit.

Prodest aduersus respirandi difficultatem, orthopnoeam, veteremque tussim; ad expurgandos siquidè crassos, lentos & pertinaces humores, qui in thorace & pulmonibus hærent, multum in eclegmate, tum & condita potest, veluti & aliis modis data. Ventriculo autem com-

moda

moda & salubris radix condita est; à cœna sumpta non modò concoctionem promouet, sed & aluum faciliorem reddit.

Pellit lumbricos & ventris tineas decoctæ succus, vt Plinius tradit: qui & eam à ieiunis commanducatam dentes confirmare scribit lib.xx. cap. v.

Miscetur Inulæ radix vtiliter antidotis. Serpentum moribus auxiliatur, venenis resistit, ruptis ac conuulsis confert. Sunt etiam qui ipsi decoctis, tritis ac melli instar vnguenti permixtis, vetera vlcera expurgari atque ad cicatricem perduci affirmant.

Galenus rubificari quoque his partes diuturnis ac frigidis molestatas ait affectionibus; vt sunt nonnullæ coxarum passiones, ischiadas vocant, & exiguæ assiduæque articulorum quorundam præ humiditate procidentia ac luxationes.

De Polygonato.

CAP. XXI.

Polygonatum.

Polygonatum alterum.

DVPLEX Polygonatum est: vnum latioris folij, vulgare & vbique satis frequens; alterum angustifolium.

Polygonaton primum cauliculum emittit cubitalem tenuem, læuem, nullis ramis brachiatum, sed simplicem, folijs ex interuallis adornatum, latis, oblongis, Lauri satis similibus, læuioribus tamen tenuioribusque, latioribus aliquantò ac venosis: flores oblongi, intus caui, candicantes, folijs numerosiores. ab vnoquoque enim folij sinu siue annexu, bini aut terni dependent: fructus rotundi Ochri magnitudine, nigricante colore, maturi virent. radix oblonga candida, frequentibus veluti articulis nodosa, digitalis crassitudinis, haudquaquam recte descendit, sed per transuersum oblique progreditur.

In siluis, locis vmbrosis, & iuxta margines nascitur, nec modò in montosis, sed & in planis; tum & in conuallibus quibusdam arenosorum tumulorum, ad Oceani littora apud Batavos sitorum, quod flore odoratum est. Quale etiam Clar. C. Cluius in nonnullis Pannoniæ locis à se repertum scribit.

Describuntur verò ab eodem in Pannonicis suis Obseruationibus & alia duo huius generis Polygonata, sed rara & peregrina, sedula diligentia reperta.

Vnum folio magno, duplo quàm vulgaris maiore, & ad foliorum Veratri albi amplitudinem accedentis: caule autem, floribus, fructu siue baccis, vulgare satis referens. quod vmbrosis quibusdam locis exit.

Alte-

I.

Alterum caulem non singularem sed vno aut altero ramulo brachiatum profert: folia Polygonati vulgaris satis similia, sed aliquanto molliora, quæ caulem alternatim conuestiunt, sic ei adhærentes, vt ferè perfoliatæ modo ipsum circumambire videantur; à quorum connexu pediculi inferius exeunt oblongi, tenues & incurui; dependente è singulis flosculo Lilij conuallium æmulo, sed patientiore, secundum marginem quoque reflexo, interiore parte exiguis nigris notulis maculato, odore florum Spinæ acutæ satis affimili: fructus initio viret ac triangularis; per maturitatem rubet, oblongus, exigua Corna referens. radix exilis fibrosa in frequens nodulos extuberat. In Silesia reperitur: vmbrosis gaudet.

2. Angustifolium Polygonatum caule assurgit vulgatis haud absimili, sed foliis è quouis exortu quaternis quini sive oblongis, acuminatis, multò quàm prioris angustioribus, læuibus & venosis: floribus in virore albicantibus: baccis rubentibus: radice similiter candida, nodosa, obliqua, tenuibus fibris capillata.

In editis & montanis vmbrosis locis, veluti in Bohemiæ ac Moraviæ dēsis siluis, reperitur. Maio ac Iunio vtriusque flores, Augusto fructus colligi possunt.

Græci *πελυγονάτον*: Latini similiter Polygonatum, Officinæ Sigillum Solomonis: Germani *Weißwurz*: Galli *Sean de Salomon*: Hetrusci *Frasinellam* & *Fraxinellam*: alij *Geniculatam* aut *Genichellam* vocant: Ioannes Manardus Arabum *Secacul* existimat, sed veritatem minùs assecutus.

Secacul.

Secacul etenim noua stirps, & Arabum inuentum. Serapio siquidem in eius descriptione nullius Græci, nec etiam alterius auctoris testimonio nititur. qui aliàs solet singula ad suos auctores, & veteres quidem referre.

Ex raris autem quod ramosum est, si pro Lauro Alexandrina expressum voluerit Matthiolus (vt fortassis quibusdam videri posset) non parum falsum illum fuisse, cap. v. de Hippoglossio Pempt. vi. lib. i. satis ostentum.

At Polygonati vulgaris quidem radices mistam tum facultatem tum qualitatem habere Galenus ait. Habent enim, inquit, adstrictionis pariter & acrimoniæ quidpiam, nec non fastidiosam quamdam amaritudinem explicatu difficilem: quamobrem nec admodum sunt vsui.

Dioscorides radicem tradit vulneribus auxiliari impositam, & vultus maculas delere ac auferre

Pyrethrum.

Rhodia radix.

aufferre. Matthiolus è Polygonati radicibus aquam elici refert, qua ad faciem abstergendam mulieres Italæ vtantur.

De Pyrethro. CAP. XXII.

PYRETHRO folia sunt multipliciter dissecta diuisaque, similitudine ferè foliorum Fœniculi, sed tamen minora, Dauci siluestris & Carotæ amula: cauliculi dodrantes, aut paulò altiores, in quorum fastigiis flos amplus, latus, Anthemidis similis, sed tamen maior, medio orbe subluteus; angustis oblongisque circum ambientibus foliolis, supina parte albicantibus, prona verò nonnihil purpurascentibus: semen inter disci siue orbis staminagignitur tenue & oblongum: radix digitalis fere est crassitudinis, longa, subruffo colore nigricans, gustu acri & admodum feruido.

Ex Orientis partibus infertur. Nasci in quibusdam Italiae montibus, sed minùs acre, Matthiolus scribit.

In Belgij hortis satum adolescit, & florem inclinante Æstate facit: quæ si feruens siccaque fuerit, semen etiam perhicit.

Græci *πύρεθρον* ab igneæ qualitatis gustu nuncupant: item & *πύρεθρον*, *πύρεθρον*, *πύρεθρον* *καὶ πύρεθρον*, plenq; etiam *δορύκων*, vt inter ascriptitias nomenclaturas reperitur. Latini Saliuarem: Officinæ Græcam vocem retinent: Italis *Pyrethro*: Hispanis *Pelitre* aut *Piletre*: Gallis *Pied d'Alexandre*, id est, Pes Alexandrinus; Germanis ac nostratibus *Wurram*; à nonnullis *Weyferwurk*: Bohemis *Peltram*.

Et legitimum quidem istud est Pyrethrum. Nam quod verum à nonnullis existimatur, alterius generis herba est, sub Saxifragiæ nomine alibi describenda. Imposuit istis corrupta Dioscoridis lectio; in floris siquidem descriptione, exemplaria pro *ἀνθήδες*, perperam substitutam habent *ἀνθήδες*.

Dioscoridis locus emendatus.

Pyrethri autem radix vehementer calidam & vrentem facultatem habet, qua & refrigeratos ac dolentes dentes mitigat, & pituitâ ex ore copiosam elicit. Manditur autè sicca, aut aceto, in quo decocta fuerit, os colluitur. Sudores etiam hæc mouet, & ad diurnos horrores efficax, cū oleo illinita: ad omnes etiam corporis partes perfrigeratas ac resolutas plurimū conducit: auctor Dios.

Miscetur eadem vtiliter Antidotis & aliis compositionibus, quæ ad diurnos capitis dolores, vertigines, apoplexiam, comitalem morbum, neruorum tremores resolutionesque faciunt; conducit etenim plurimū ad omnes capitis & neruorum frigiditas ac diutinas affectiones.

De Rhodia radice. CAP. XXIII.

RHODIÆ radici cauliculi sunt dodrantes aut altiores paulò, rotundi, nonnihil concauo; foliis circumuestiti plurimis, oblongis, latis, acuminatis, virentibus, carnosis, glabris, per ambitum

bitum ferratis, Crassulæ herbæ aliquatenus similibus, attamen minoribus: in cacuminibus umbellæ parvæ apparent, in quibus flosculi exigui è luteo pallentes tandemque rubescentes: radix crassa, inæqualis, & tuberosa, quæ recens candida & succosa trita rosarum odorem fatis refert.

In Apennino & Gargano Italiæ montibus, nec non in Germaniæ Alpibus spontè gignitur: & vt Dioscorides, in Macedonia quoque.

In Belgij hortis colitur, vbi æstate viret, & aliquando floret: hieme later, sola radice viuace, frigorisque patiente.

Pod'iar piÇav Græci: nonnulli *πόδιδα* nuncupant. Germani *Rosenwurz*: Hispani *Rays Rodia*: nostri *Roosen wortele*. haudquaquam à Rhodo insula, sed à Rosis nomen accepit, quarum odorem attrita spirat.

Ceterum utilis hæc herba est, auctore Dioscoride, capitis doloribus, si madefacta fronti & temporibus cum modico rosaceo imponatur.

Galenus tenuium eam esse partium, digerentisque facultatis, & in calfaciendo secundi ordinis censendam esse, aut tertij incipientis.

At nobis refrigerans & Rosis vti odore, ita & temperatura affinis videtur, & aduersus capitis ex calida causa dolores efficax esse posse.

De Fraxinella.

CAP. XXIIII.

Fraxinella.

FRAXINELLÆ complures exeunt cauliculi, rotundi, cubitales aut altiores, inferius foliis, superius verò floribus supra inuicem digestis exornati: folia oblonga ex pluribus ad vnum pediculum vnita, Glycyrrhizæ similia, multò quàm Fraxini minora; singularia tamen eorum breuiora, duriora, magisque acuminata quàm Glycyrrhizæ: florum color dilutè est rubentis purpuræ, quâsi vt siluestris Maluæ, sed forma dissimilis: à quinis etenim vt plurimum striatis oblongisque superioribus foliolis, stamina aliquot recuruata barbæ instar dependent. Odor horum grauis est, ac hircinum olet, & similiter earum quæ sequuntur siliquarum. Succedunt autem singulis floribus quinque simul, asperæ, scabræ, & subrubentes; in quibus semen gignitur rotundum, nigrum, splendens, minusquam Pœoniæ aut etiam Lentisici: radices ab vno capite plures diuariantur longæ, candidæ, carnosæ, tenui in medio neruo, cum obscura acredine aliquantulum amaricantes.

Videntur autem huius duæ esse species, non tamen valdè differentes. Vnius folia maiora, virentiora, duriora, magisque acuminata: alterius verò nigriora, minus dura, ac non æquè in acumen deinentia: flores quoque huius aliquanto dilutiores, illius verò paulò rubicundiores.

In Italiæ, Pannoniæ ac Germaniæ montibus & collibus, lutofo ac saxoso reperitur solo: apud Belgas hortensis est.

Flores Iunio, semen seriùs prouenit.

Recentiores Fraxinellam: plerique *χαμαιμελίον* quasi humilem Fraxinum appellant: Officinæ Diptamum, & pro legitimo Dictamno radicibus huius subinde vtuntur: vnde & à nonnullis Pseudodictamnum & Dictamnum album nominatur. Non esse autem legitimum Dictamnum, notius modò est, quàm vllis verbis refelli opus sit. Et Pseudodictamnum quoque Dioscoridis nequaquam esse, non minus manifestum. Sed non esse Tragij veterum speciem, non æquè expeditum videtur. Nam cum Tragio, & quidem priore, conuenire posse apparet.

*Tragium
primum.*

Habet autem istud prius Tragium (duo siquidem sunt) auctore Dioscoride, folia, virgas & fructus Lentisco similia, sed minora omnia, & succum fert Gummi similem: & in Creta tantum nascitur. Idem Plinius lib. xxvii. cap. xiiii. Tragonis siue Tragium, ait, nascitur in Cretæ tantum insulæ maritimis, Lentisco (exemplaria perpetuam Iunipero habent) similis, & se-

& semine, & folio, & ramis: succus eius lacteus in gummi spissatus, vel semen, impositione Plinij locus
restrinuit. spicula è corpore eiicit.

Et Fraxinella quidem Lentiscum non minùs quàm Glycyrrhiza folio refert, & odorem *ρεζου*, id est, hirci spirat. Quæ huius cum Tragio similitudinem quamdam ostendunt.

Sed tamen quia frutex non est; non baccas quales Lentiscus, sed siliquas ferat, adnatis ramulis careat, ad hæc neque lachrymam fundat, haudquaquam Tragium, sed aliam, atque ab eo differentem stirpem esse consequitur, quam verisimile est veteres non observasse, vel in nullo vsu, aut saltem negligentius habuisse. Facit huc quòd Bellonius libro primo Singularium referat, Tragium in Creta iuxta fluentia nasci, & flore esse luteo. Nam Fraxinella montes amat, & flore rubet. Ex quibus Fraxinellæ cum Tragio discrimen satis apparet.

At Fraxinellæ radix exaltat & resiccat ordine secundo, digerentis, attenuantis, & aperientis est facultatis. Menses & urinas movet, partus adiuuat, secundas educit, vteri frigidioribus morbis auxiliaris est: conferre & stomachicis & anhelosis fertur. Tradunt etiam aduersus ictus morfusque ferarum, lethalia medicamenta, & pestilentium morborum contagia prodesse, antidotisque vtiliter permisceri.

De Valeriana. CAP. XXV.

Valeriana hortensis.

Valeriana siluestris.

VALERIANÆ tria genera passim occurrunt. Vnum hortense, siluestria duo. Reperiuntur verò & aliæ quædam, sed nomine, non effigie reliquis similes, vt quam Rubram cognominant, & quam Græcam.

Satiua siue hortensis Valeriana, prima folia edit oblonga, lata, læuia, virentia, atque indivisa; quæ verò secundùm caules, maiora, longiora, vtrunque profundius laciniata; Elaphobosci siue Pastinacæ maioris foliorum æmula, sed tamen minora: caulis cubito altior, læuis & concauus, & interuallis rarioribus articulatus; è cuius geniculis bina exeunt folia, & in fastigio flores in umbellis aceruat, parui, ab oblongiore & angustiore exiguo veluti collo sese pendentes, Narcissi quidem effigiem aliquatenus exprimentes, sed tamen multò tenuiores, & magnitudine ipsis plurimum cedentes, colore è rubente diluta purpura albicantes: radix digitalis crassitudinis, obliqua, fibris multis summæ terræ adhæret, plurima parte eminens: quæ dum resiccatur, pinguis ac oleosa efficitur, & odore est suauiore quàm recens.

g

Silue-

Valeriana minima.

2.

3.

Dioscoridis
locus emen-
datus.

Siluestrium quæ maior, foliis cum prioribus, tum iis quæ circa cauliculos, est diuisis ac laciniosis, maioribus & nigricantioribus quàm fatiua: caulis huius læuis quæ oque, inanis & geniculatus, cubitoque procerior: flores in umbellis similes, & dilute purpurei: radices tenues, & veluti multis capillamentis fibrosæ, odore non omnino destitutæ.

Altera siluestris forma hortensem fatiua refert, sed longè minor est. prima eius folia multo maiora, reliqua in partes ac lacinias dissecta: cauliculus dodrantalis, flores in umbellis aliarum similes ex læui purpura albicantes: radices tenues, obliquæ, repentes, & tenuibus fibris capillatæ, odoris exigui.

Seritur hortensis apud Germanos & Belgas: in Creta autem & Ponto suæ spontis esse fertur.

Siluestres humentibus locis, iuxta riuulos, fossas & scrobes aquas habentes reperiuntur. maior harum in hortos translata luxuriat, minor verò agrè coalescit.

Florent hæc Maio, Iunio & Iulio æstiuus mēsis.

Valerianæ passim appellantur, & Græcè φῆ. Et prima quidem φῆ apud Dioscoridē descriptioni respōdet: neq; obstat flos paruus & Narcisso minor. Quod siquidem maior scribatur, errore fit Græci exemplaris, in quo sic habetur: Ἀνθὴ πρὸς τὰ νάρκισσα μείζων δὲ ἐτεράωτα. Sed pro μείζων, id est maior, restituendū est ἡσσων siue ἡττω, id est, minor. vt ante nos Ruellius quoq; annotauit. Id

quod mox subsequens dictio τετάρωτα, hoc est, tenerior, non modò innuit, verū & palàm ostendit. Neque enim maiora, sed minora teneriora esse solent. Atque sic se habente Dioscoridis lectione, omnis adimitur scrupulus. Sunt namque Valerianæ flores ἡττωταὶ καὶ τριώταται, quàm Narcissi.

1. Appellatur præterea Valeriana fatiua à Dioscoride νάρδος ἀγρία, id est, siluestris aut rustica Nardus; à Plinio Nardus Cretica; hac ætate à quibusdam Marinella, Amantilla Valentiana, Genicularis, herba Benedicta, & Theriacaria: in Officinis Valeriana domestica: Theophrasto Paracello Terdina: Germanis Gros Baldrian: nostris Grootte Valeriane/Speerkrup/ D. Fozis erup: Gallis Valeriane: Anglis Setwal.

2. Altera species Valeriana siluestris nuncupatur, & Germanicè Wild Baldrian/Katzen wurz/ Augenwurtz/ Wendwurtz/ Denmark.

3. Tertia Valeriana minima nominari ferè solet.

Excalfacit autem Phu legitimum, vt Dioscorides ait; sed tamen non intensè, neque ipsa recens radix, sed arefcens tantum. Recentem siquidem exiguū omnino caloris habere facileprehenditur: arefcentè verò calidiorem esse, & gustus & odor vterque intensior ostendit.

Mouet autem, auctore Dioscoride, sicca radix vrinas: menses cit: prodest ad laterum dolores, & antidotis permiscetur.

Siluestrem autem Valerianam ruptis, conuulsis, ex alto præcipitatis, recentiores vtilem censent: folia huius, tum & fatiua, ad oris & gingiuarū cum inflammatione exulcerationes, decocta & gargarifata prodesse feruntur. Nec desunt, qui siluestris Valerianæ radices aridas, tusalque, drachmę pondo cum vino sumptas, infra supraque purgationem moliri affirmant.

De Valeriana rubra. CAP. XXVI.

1. HÆC herba duorum dodrantum caulibus aut longioribus, iisque rotundis, læuibis & geniculatis assurgit: folia habet lata, longa, acuminata, læuia & diluti viroris: è fastigiis caulium Valerianæ propemodum similes umbellas, sed laxiores & magis inconditas; in quibus flores oblongi, tenues, rubentes; & semen inde exiguum, oblongum, quandoque summa parte barbatulum: radix su best candida, mediocris crassitudinis & longitudinis.

2. Huic similis alia reperitur, foliis quoque oblongis, cauliculis circa superiorem partem in ramu-

Valeriana rubra.

Valerianæ rubræ similis pro Limonio missa.

ramulos complures diuisos; flosculis è dilato cæruleo purpurascens, breuioribus quàm superioris; radice mediocri crassitudine.

Vtraque Belgis hortensis, & altera quidem rarior. Florent æstiuis mensibus.

Valerianæ rubræ à florū umbellarumque similitudine plerique nomen dedere, quod huic permittere maluimus, quàm impropiam appellationem temere attribuere. Sunt etiam qui Behen recentioris speciem esse veliat, id ipsum Behen rubrum nuncupantes, ad differentiam alterius Behen albi dicti; quæ quidem est herba multum à Behen Arabum differens, velati & præfens. Alij inter Limonij genera referunt. Matthiolus etiam secundam speciem pro Limonio depingit. Atque hanc ipsam aridam ad nos olim Patauius pro Limonio mitit præclarissimus vir, & in notitia stirpium omniumque simplicium versatissimus Iacobus Antonius Cortusius Patritius Patauinus. Et respondet satis cum Limonij descriptione posterior. Sed Valeriana rubra non æquè; non modò quòd folia eius sint longe quàm Betæ minora, verum potissimum, quòd semen eius rarò perficiatur, & hoc ipsum nequaquam rubeat. Nam Limonio folia sunt Betæ similia, tenuiora tamen & minora: caulis tenuis, rectus, refertus *Limonium.* femine rubicundo, vt Dioscorides refert.

Ceterum quòd ad facultates attinet, nullas quidem harum compertas habemus: videtur autem vtraque vnà cum radicibus refrigerantis esse naturæ.

De Valeriana Græca.

CAP. XXVII.

GRÆCA Valeriana coliculos tres aut quatuor promit rectos, concauos, inanes, tenues & cubitales: foliis circumuestitis compluribus oblongis, alatis, ex alis multis, medio intercurrente neruo, compositis, Viciæ foliis ferè conformibus, sed tamen virentioribus; quorum singula paruula sunt, laticula, oblonga, acuminata, dorsoque aliquantulum eminente: flores nequaquam in umbellis, neque etiam ex alis foliorum, sed in fastigis cauliculorum sparsi prodeunt, pulchri, colore cæruleo, sed dilutiore splendentes, ex quinque foliolis, staminibus aliquot exiguis & candidis in medio, à quibus apices parui sublutei dependent: sequuntur capitula parua, in quibus semina minutum: pro radicibus multæ tenuissimæ sunt fibræ.

g 2

Nusquam

Valeriana Graeca.

Rubia.

Ereutheda
non Theo-
phraſti.

Nuſquam ſuæ ſpontis in Belgio eſt, ſed aliunde illata.

Plurima æſtatis parte floret.

Valerianam, vt diximus, Græcam, & Valerianam peregrinam, necnon Pſeudo-phu noſtri appellant, tametſi nullam cum Valeriana ſimilitudinem habeat.

Nullius eſt uſus, niſi quòd hortorum exornet margines.

De Rubia. CAP. XXVIII.

RUBIÆ quidem propriè ſpecies nullæ ſunt: ſed ſi omnes illi tolius ſimiles, ad eam referantur, multæ occurrent, vt Aparine, Mollugo, Gallium, Aſperula, Cruciata; quæ omnes foliis Rubiam referunt, & idcirco ſilueſtres eius ſpecies videntur.

Ramulis autem Rubia exit quadrangularibus, geniculatis, aſperis, craſſioribus maioribusque quàm Aparines: foliis anguſtis, oblongis, aſperis quoque, è ſingulis geniculis quinque; ferè, in radiantis ſtellæ modum diſpoſitis: flores in ſummis ramulis parui, dilute lutei: ſemen rotundum, paruum, initio virens, inde rubens, poſtea nigrum: radices prælongæ, tenui medio neruo, cortice verò carnoſiore ac rubente, quo cum lanæ, tum & alia, rubro inficiuntur colore.

Seritur Rubia non paucis Italiæ, Hiſpaniæ & Galliæ, plurimis etiam Belgij locis, nec non apud Quados, quos Sileſios vocant, pingui fecundoque ſolo. Dioſcorides quamdam ſuæ ſpontis eſſe tradit: alteram verò in Thebana Galliæ, & Rauenna Italiæ, necnon in Caria inter Oleas ſeri.

Valerius Cordus Rubiam etiam iuxta Germaniæ Spiram ſpontaneam in ſepibus naſci refert, ſatiuæ per omnia ſimilem, maiore tantum radice.

Æſtate floret ſemenque facit. Maio ac Iunio radices leguntur, quæ reſiccata & attrita, in uſus & tinctorum & medicinæ veneunt.

Græcis ἐρυθρόδανον & ἐρδθεδανον, vt quibuſdam placet, appellatur: Latinis Rubia & Rubeia: Officinis Rubia tinctorum. Paulus Ægineta δάρον quoque nuncupari refert lib. III. cap. II. δάρον, αἰτ, ἢ πινι οἱ βαφεῖς χρωταί, ἢ οἱ ῥωμαῖοι ἐρβα-ερυθρίαν καλεῖσιν. Eandem ibidem χρυσιζέσιν etiam cognominat. Eſt tamen & alia Thapſia ferulacea, à Rubia multum differens: aliud item Ereuthedanon (ſi mendo exemplaria carent) quod à Theophrasto lib. IX. deſcribitur.

Ereuthedanum folium, inquit, habet ſimile κιντρά, id eſt, Hederæ, verumtamen rotundius, naſcitur humi velut Gramen, & loca amat umbroſa. Radicem verò huius ſimiliter rubicundam, eodem libro & VII. etiam ſcriptum reliquit.

Sunt præterea quibus Rubia δόκμος dicitur; aliis κινάβαρις, à rubicundo colore: Marcellus

cellus antiquus scriptor etiam Polygonon appellat. Idem tamen Millefolium, Sanguinalem & Verbenam Polygonon quoque facit. Dicitur autem Rubia Italis quidem *Rubbia* & *Robbia*: Hispanis *Runia*, *Roya*, & *Garanza*: Gallis *Garance*: Germanis *Nöte*: nostratibus *Mee*: Anglis *Madder*: & ubi comminutæ sunt radices, Belgis *Mee trappen*.

Rubiæ autem radices, quarum quidem cum in medicina tum in tinctoria est usus, ut potentiam ac vim haud obscure adstringentem obtinent; ita quoque natura ac temperamento frigida sunt ac sicca: partes interim nonnullas tenues habent, quarum potentia color earum facile permeat: adeo ut & vrina assumentiu ab his tingatur. Gustatæ siquidem acerbum saporem referunt, cum exigua tamen quadam dulcedine primò occurrere, quam acerba & astringens mox excipit qualitas. Quod non modò à nobis, sed & ab Auicenna Arabum Medicorum principe obseruatum, qui cap. LVIII. Rubiæ radicem pontici esse saporis scriptum reliquit.

Commendatur verò passim Rubiæ radicem decoctum ruptis, casis, vulneratis, ex alto præcipitatis: sanguinis fluores reprimere, inflammationes mitigare, offensas quassatasque partes ad sanitatem perducere creditur. Miscentur his de causis potionibus, quas vulnerarias recentiores appellant. In quibus tantam earum vim ac efficaciam, & Matthiolus quoque esse refert, ut etiam thoracis & intestinorum letalia vulnera his curari posse speretur.

Accedit nostræ sententiæ expertissimus ac clarissimus olim Louanij medicus Ioannes Spiringus, qui in Rhapsodiis suis annotatum reliquit, Rubiæ decoctum cum Triphera magna exhibitum valere aduersus fluxum menstruorum, hæmorrhoidum, & dysenteriam: idque euidetibus experimentis compertum, quod Rubiam adstringentis esse facultatis confirmat.

In eadem sententia esse videtur & Eros Iuliæ (vulgò Trotula) qui in compositione aduersus abortum hæc permiscet. Si etenim Rubiam existimasset talem qualem Dioscorides eam perhibet, haudquaquam medicamentis aduersus abortum additurus fuisset.

Dioscorides siquidem Rubiæ radicem vrinam ciere ac multam crassamque, & non unquam sanguinem ducere tradit: & tantam ei aperiendi vim adesse, ut apposita etiam menses, secundas & fœtus extrahat. Fefellit autem eum vrinæ intensus rubor, usum Rubiæ mox consequens, quem à permixto sanguine esse existimauit, qui tamen non aliunde est, quam ab ipso colore Rubiæ.

Radix etenim huius quouis modo assumpta, mox vrinam rubicundo inficit colore, non secus

Aparine.

ac Rhabbaru eandem tingit luteo; substantia interim eius non permutans, nec crassiorè, quam antea fuerat, reddens, in iis scilicet qui integra sanitate fruuntur. Quod non aperire eam, sed adstringentis quoque facultatis participem esse, non minus quam Rhabbaru, citius demonstrat. Propter adstringendi siquidem ipsius potentia, colorem serosi humores aliquamdiu retinet.

Adstringentibus enim permixti colores, diutius coloratis inhaerent, nec ita citò euanescent. Probè istud norut, qui ex florum herbarumque succis colores colligunt. alumen etenim vna cù ipsis permiscet, quo in longius tempus coloris species, alioqui citò peritura, retineri ac conseruari posset. Ex his autem satis constat, extergendi aut aperiendi potentiam Rubiæ nullam vehementem esse, & Dioscoridem huiuscemodi vim ei temerè tribuisse: ac post eum Galenum & posteriores reliquos, in eius verba iuratos.

Dioscorides & Galenus notantur.

Plinius contra serpentes Rubiæ ramos cum foliis imponi ait, & inuenire se apud quosdam (quod vanissimum) morbum regium sanari hoc frutice, etiam si adalligatus spectetur tantum.

De Aparine. CAP. XXIX.

APARINE tenuibus & quadrangularibus ramulis, foliisque angustis, orbiculatim radiatis Rubiæ similis est, interim minor: flores perpusilli, candidi in summis emicant virgulis: semina parua, rotunda, medio aliquantulum concaua,

umbilici effigie, gemina vt plurimum simul: radices fibrosæ & tenues. Aspera tota est herba, prætereuntium vestibus ac laciniis scabritie sua adhæret; linguæ inducta sanguinem elicit. Pastores hac herba Dioscorides refert coli vice vt ad eximendos e lacte pilos, si qui in eo subliterint.

Exit Aparine iuxta margines agrorum, & quandoque in ipsis agris frugibus permixta: item secus vias, scrobes, sepes, & inter sentes. Theophrastus & Galenus in Lente eam coalescere scribunt, & amplexu suo eam suffocare; eoque modo illi grauem ac molestantam.

Æstiuus mensibus vbiq; frequens.

Ἀπαρίνη Græcis: Latinis subinde etiam Lappa & Lappa minor. Plinius Lappaginis speciem esse affirmat. Lappagines autem, ipso auctore, duæ: vna aspera, Asperugo; altera mollis, Mollugo. Et Aparine quidem Asperugo est.

Plinii locus
restituendus.

Lappago, inquit Plinius lib. xxvi. cap. x. similis Gallio, nisi esset ramosior ac pluribus foliis aspera, rugosa, asperioris succi, grauis odoris: quæ mollis est, Mollugo vocatur: similis, sed asperioribus foliis Asperugo (exemplaria multo aliter, sed perperam habent.)

Appellatur præterea Aparine & φιλάνηθος, quasi hominis amica, quod vestitu eius adhærescat: à nonnullis & ea de causa φιλάδελφος. Ab Hippocrate, teste Galeno, φιλίσιον & φιλαίτιον. Nominatur & ὀμφαλόκαρπος, aut, vt aliis placet, ἀμπελόκαρπος: Italis *Speronella*: Hispanis *Prefera*, aut *Amor de hortolano*: Germanis *Sieb fraut*: Gallis *Reble*, ou *Grateron*: Belgis *lateef-rupt*: Anglis *Goesharte*.

Modice autem, vt Galenus ait, extergit & desiccatur, habetque nonnihil subtilium partium. Seminis, inquit Dioscorides, caulium & foliorum expressus succus auxiliatur à phalangiis ac viperis commorsis cum vino bibitus: aurium dolores succus infusus curat: ac herba cum axungia trita strumas discutit. Sanguinis etiam abundantiam ex vulneribus reprimere folia imposita Plinius tradit.

De Mollugine. CAP. XXX.

1.

Mollugo.

2.
Mollugo
montana.

MOLLUGO Aparinen caulibus foliisque læuis refert, nequaquam tamen aspera, sed leuis & mollis: flores albicant, semen rotundum, radices tenues & nullius momenti. repit per terram, nisi fruticibus vicinis fulciatur.

Reperitur iisdem ac similibus quibus Aparine locis, atque eodem tempore.

Est tamen & alia montana, cuius assurgentes coliculi nullis egent adminiculis, priori similis, nisi folio esset læuiore: flosculi eius candidi etiam sunt, & perquam exigui: radix nigricat.

In asperis quibusdam iuxta Rhenum ac Mosam montibus nascitur. à Martino Tulemanno hanc accepimus, viro nostratium stirpium & obseruantissimo & studiosissimo.

Vtraque Lappaginis species est, atque à mollietate & leuitate foliorum Mollugo nuncupari potest. plerique Rubiam siluestrem nominant. Sed Rubia suæ spontis, à Satiua non differt.

Inutiles autem existimantur hæ herbæ, & nullius vsus.

De Gallio. CAP. XXXI.

GALLIUM tenerius multo est ac minus quam Aparine aut Mollugo, nequaquam asperum. Cauliculi eius tenelli, teretes, pedem aut duos dodrantes alti: foliola exigua per interualla cauliculos stellatim radiata ambiunt: flores paruuli, frequentes, denique in summis

virgulis, luteo splendent colore, odore suaues: radices tenues fibræ sunt.

Nascitur apricis locis in collibus iuxta margines agrorum, solo lætiore.

Reperitur & palustribus locis aliud simile, sed floribus albidis ac niuei propemodum candoris.

Huius Iunio, illius verò Iulio ac Augusto flores vigent.

Gallion
palustre.

Græcè

Gallium.

Græcè γάλλιον, aut potius γάλιον dicitur: à nonnullis γαλάπιον & γαλέριον.

A lacte, cui additum pro coagulo est, nomen habet, quod Græcè γάλα dicitur. Germani *Wesgerfraut* / *Wallstro* appellant; Galli *Petit muguet*: Itali *Galio*: Angli *Wardes here*.

Facultatem autem (quod quidem legitimum ac lutei floris) auctore Galeno, exiccatoriam obtinet & subacrem. flos eius, Dioscorides ait, ambustis illinitur, & sanguinis profluvia sistit: miscetur cerato rosaceo, insolatur donec albescat, & tale acopum est lassitudinibus utile. radix, eodem teste, venerem excitat.

De Asperula odorata. CAP. XXXII.

RVBIAE & Aparinæ hæc similis quoque est, sed humilior ac odoratior: cauliculi eius breues & pede vix altiores: folia è singulis geniculis sena septenave, stellatim radiata, aliquantulum scabra, sed non perinde tamen vt Aparines: flores albi: semen paruum, rotundum: radix tenuis, serpens, & stirpem ipsam facile multiplicans. Tota herba gratum suauemque expirat odorem, præsertim in atriiis cœnaculisque pedibus attrita.

Apud Germanos in siluis locis opacis pingui solo gignitur, Trago teste, sed apud Belgas hortensis: vbi Maio, Iunio, ac serius floret.

Asperulæ autem huic similis est, sed tamen non odorata, quam *Cæruleam* cognominant.

Asperula odorata flore albo.

Asperula cærulea.

1.

2.

Asperula cærulea.

g 4

Dodran-

Dodrantalis herba, mollis, hirsuta, & aliquantulum ramosa, foliis ramulisque Asperulae. flores eius caerulei in breuibus pediculis è summis virgulis emicant: semen rotundum, paruum, geminatum: radix tenuis, oblonga, rubet.

In Flandria plerisque agris sponte exit; annua est, sed ex deciduo semine seipsam ferit.

Plinij Alyssos à plerisque creditur, quem ab Erythrodano siue Rubia foliis tantum ramisque minoribus differre ait. Talis autem non modò ista, sed & odorata Asperula est; sed flos huic albus, illi verò caeruleus; & Galenus Alyssos florem tribuit caeruleum. Differre tamen Galeni & Plinij videntur.

Galenus enim Alysson foliis describit *μαρσίου*, id est, Marrubij; differentibus videlicet multum ab Erythrodani foliis. Suspiciari fortassis hinc licebit, Plinium perperam pro Marrubij accepisse Rubiae; atque hinc Alysson Erythrodani foliis scripsisse. Nisi Erythrodanum, cui similem perhibet esse Alysson, non Dioscoridis, sed Theophrasti sit Ereuthedanon, quod foliis Hederaceis rotundioribus esse, in capite de Rubia ostendimus. Atque ita posset idem esse Galeni & Plinij Alyssos, sed ab Asperula caerulea, & similiter odorata, longè dissidens.

Alyssos
Galeni.

De Alyssos autem Galenus lib. 11. De Antidotis in compositione Antonini Coi sic scribit: *Α'λυσσός ἐστὶ βοτάνη μαρσίου παρεμφερὴς τῆς χαλύτρου δὲ καὶ μάλλον ἀκανθώδης, πρὸς τὰ σφαιραία ἄνθος δὲ φέρει κυανίον.* id est, Alyssos herba est Marrubio persimilis, sed asperior, & magis spinosa circa orbiculos: florem fert ad caeruleum vergentem. Quod & à nobis cap. 11. libro 1111. Pempt. prima ostensum & pluribus verbis descriptum est.

Alyssos
Plinij.

Plinij autem hæc sunt verba: Distat ab eo (scilicet Erythrodano) qui Alyssos vocatur, foliis tantum & ramis minoribus. nomen accepit, quod à cane commorsos rabiem sentire non patitur, potus ex aceto & adalligatus.

Ceterum Asperulam odoratam appellant plerique etiam Aspergulam odoratam: alij Cordialem & Stellariam; Germani *Herzstrewdt* / *Waldmeister*: Galli *Muguet*: nonnulli etiam Germanicè *Lebertraut* / siue *Leuertaupt* / id est, Iecorariam siue Hepaticam.

Facultatem hæc Asperula Gallio aliquatenus similem habet, sed tamen imbecillior. fertur in vinum coniecta hilaritatem efficere, cordi ac iecinori prodesse.

De Spuria Asperugine.

CAP. XXXIII.

Asperugo spuria.

Cum Asperulis & Aparine affinitatem nonnullam obtinet, silvestris quaedam & spuria Asperugo. Prætereuntium vestitui hæc non minus quam Aparine adhæret. Cauliculos promit oblongos, tenues, teneros, angulosos, articulatos & asperos: folia è singulis bina, terna, quaternave, non contra se mutuo nec orbiculariter, aut radiantis in stellæ modum disposita; sed ad vnum cauliculi latus enascentia, quæ oblonga, latiuscula & aspera sunt. nonnullisque foraminibus pertusa: flosculi ab opposito foliorum latere, ex latioribus quibusdam loculis prodeunt caerulei. succedit in his semen paruum, nigricans: radix tenuis est.

Secus vias, agrorum margines, hortorum septimenta, quibusdâ locis apud Batauos repertum.

Maiò ac Iunio mensè cum flore viger.

Alysson, & præsertim Plinij, hanc facere nonnulli laborant, cum quo tamen parum aut nihil conuenit. Ad Aparinem & Asperulas referre nos maluimus, & spuriam Asperuginem nominare, donec certius aliquod eius nomen cognitum fuerit.

De facultatibus huius nihil est quod afferatur, incomptæ & latentes siquidem eius vires adhuc sunt.

De Cruciatâ. CAP. XXXIIII.

Ad Rubiæ & Aparines similitudinem aliquo modo etiam Cruciatâ accedit, sed inter-

mollis & hirsuta herba: coliculi tenelli quadrangulares, geniculis articulati, folia è singulis inter-

Cruciata.

Rubia marina.

internodiis quaterna, decussata, breuiora, sed latiora ferè quàm Aparines: flores exigui, coronæ modo verticillatim cauliculos ambiunt, colore dilute lutei; ad quem e viridi tota ipsa inclinatur herba: radices subsunt perquam tenues.

Iuxta fossas, aquarum riuulos, & quandoque agrorum margines, inter sentes, à Maio in finem vsque æstatis reperitur; & quidem cum flore.

Cruciatam autem ac Crucialem nominât, à foliorum in crucis formam decussato positu.

Huic autem similis, & alia quædam locis exit maritimis, cauliculis & decussatis foliis eum referens, quam Rubiam appellant marinam.

Ceterum facultate Cruciatam nonnihil videtur habere adstrictionis, simul cum resiccatione. Recentiores inter vulnerarias dietas numerant: & recentes aiunt ramices hac curari posse, decocto eius aliquot diebus epoto, herba verò ipsa loco imposita.

STIR.

STIRPIVM HISTORIÆ
PEMPTADIS TERTIÆ

LIBER SECVNDVS,

DE PVRGANTIBVS HERBIS.

PRÆFATIO.

HERBAS aliquot descripsimus, radicibus suis medicina vtilis; sequuntur nunc purgantes. Harum autem materies diuersa est. sunt folia & herbe: sunt fructus eiusdem potentie: idem nonnullæ radices præstant; arborum etiam quarundam ac fruticum, vel cortices, vel fructus eò pertinent. Sed quæcumque ad arborum & fruticum genera referri possunt, sua proferet pars, nunc tantum herbaceas stirpes tractamus. Inter herbas autem huius generis, quadam pedamentis sustinentur: aliæ nullis egent. Dabis has hic liber, illas subsequens.

DE ASARO.

CAPVT PRIMVM.

Asarum.

ASARO folia sunt læuia, in virore splendens, rotundiora, latiora, tenerioraque quam Hederæ, & nequaquam angulosa: flores iuxta radices sub ipsis foliis latitant, ipsorum annexi pediculis, sordido purpurascens colore, Hyoscyami cytinis similes, sed tamen minores; in quibus tandem semina exigua, angulosa, & aliquantulum aspera. radices multæ, tenues, & graciles, oblique sparguntur, & sibi inuicem implicantur; sapore cum acrimonia quadam haud iniucundo, odore grato.

Amat montium opaca ac umbrosa loca, & plerumque sub Corylis, ut Cordus refert, inuenitur.

Perpetuo viret herba, noua tamen vna cum flosculis folia Vere promit.

Asaron, Græci similiter ἀσάρον: Latini etiam Nardum rusticum, & nonnulli Perpensam vocant. Est autem Perpensam etiam Baccharis Plinio, lib. XXI. cap. XXI. Macer Asarum Vulgaginem dicit:

Est Asarum Græcè (inquit) Vulgago dicta Latine. Olim etiam à Magis ἀσάρον, hoc est, Martis sanguis, & à Gallis Bacchar nominatum fuisse, inter spurias voces extat: atque inde nata videtur Ataræ baccaræ vox, qua Officinæ vtuntur. Sed alia est Baccharis, & ab Asaro differens. Appellatur tamen & Baccharis à Crateua Asarum, (si modò non legendum est ἀσάρον) vt altera Pemptade scripsimus.

Fecit autem hæc vtriusque nominis confusio, vt non satis se explicare de Asaro & Baccharis plerique potuerint, & in multis Dioscoridis exemplaribus nonnulla cap. de Asaro perperam accesserint. Nam quod initio statim in Græcis exemplaribus occurrit: πὰ δὲ δὴν σὺ φασματικὴ, hoc est, herba odorata coronaria, non ad huius Asari, sed ad Baccharis pertinet descriptionem. Asarum etenim, vt Plinius ait, dictum est, quoniam in coronas non addatur.

Atque ita euenit vt sæpenumerò veterum descriptiones deprauatæ & confusæ reperiantur: quod vt hoc loco manifestum est, ita subinde non perinde faciliter aliis locis animaduerti potest. Porro Asarum Gallis Cabaret: Germanis Hachwurz: Belgis Mians ooren & Haselwoort dicitur: Hispanis Azara baccara: Italis Asaro: Anglis Felsoote.

Vim

Dioscoridi
locus emē-
datur.

Veterum
descriptio-
nes quam-
diu de-
prauata
aut confusa.

Vim autem Afari folia excafactoriam simul & reficcantem habent, vnà cum expurgandi potentia; non tamen absque nonnulla adstrictione. vomitione crassos, pituitosos, biliolosque humores educunt, & simul inferiorem ventrem commouent; atque in hoc ipsis radicibus potentiora efficacioraque sunt. Eadem canerosos tumores apposita, ne augeantur aut exulcerentur latiùsve serpent, continere putantur.

Radices excafactoriam similiter vim & reficcatoriam obtinent; vtramque quàm folia intensiorem: tenuium sunt partium, vrinas ciunt, menses promouent, facultate, vt Galenus ait, Acori radicibus similes, sed tamen intensiores. Acori autem tenuis consistentiæ, excafacientes, extenuantes, reficcantes, & vrinas mouentes esse tradit. Quæ quidem in exigua quantitate Afari radices assumptæ, aut aliis permixtæ, feliciter exequentur. Iecinoris idcirco, fellis & lienis obstructionibus, duris scirrhisisque tumoribus, & aduersus inueteratas febres vtilis. Sed in maiore quantitate assumptæ, non multò quàm folia minus (tamen non scripsit Galenus) vomitione potissimum, tum & per inferiorem ventrem pituitam & bilem educunt.

Sit autem radicum in puluerem contritarum (plus minùs) drachma oportet: si verò macerentur decoquanturve, duabus, tribus aut quatuor opus erit. folia verò octo aut nouem sufficiunt, quorum cum liquido aliquo contulorum expressus succus exhibetur. radices in vino macerari possunt, sed vtiliùs in sero lactis aut hydromelite, vt Mesues habet.

Prodest hoc modo Afarum ischiade laborantibus, & hydropicis, tum & subinde quartana excruciat, quos vomitione nonnumquam curari ac liberari contingit.

De Aloë. CAP. II.

Aloë.

Aloë ex America.

FOLIA habet Aloë Scillæ similia, oblonga, lata, læuia, crassa, retrouorsum repanda, vtriusque crenata, aspera, & retusis aliquot spinulis aculeata, lento tenaciq; succo plena, nstar foliorum Semperuiui. caulis, vt Dioscorides ait, Antherico similis est, flos albicans, semen vt Asphodeli: radix singularis, crassi pali in terram adacta effigie. Tota herba amarissima est, ex ea quoque succus collectus amarissimus.

Copiosissima hæc stirps apud Indos, & in Arabia, Cœlesyria, ac Ægypto: vnde pellibus infusus

fusus succus in Europam infertur. Nascitur etiam, vt Dioscorides tradit, in Asia locis maritimis, ac in Andro, sed non valde succo extrahendo idonea. Reperitur & in Apulia, & nonnullis Bætica Hispaniæ locis haud procul à mari, sed & huius succus inutilis.

Americæ nonnullæ prouinciæ & Aloën proferunt, cuius folia ampliora, maioraque in durum ac spinosum mucronem definiunt, & secundum margines duriores omnino spinas habent.

Viret autem perpetuò ipsa herba, atque etiam è terra diu frondescit, præsertim luto radici circumligato & subinde rigato. Sic etenim è tabulatis cœnaculorum suspenfa, non modò diutine viret, verum & incrementum sumit, nouaque folia protrudit, sed tepentem hieme locum esse oportet, congelata enim citò facileque tabescens perit.

Ἀλόου Græci, Latini & Officinæ pariter Aloën, tum herbam ipsam, tum & eius densatum succum appellant. Dicitur & stirps ἀμφίλειον, ἡελίμιον, ἕρμιον, τετρακίεος, sed spuris vocibus. ἀμφίλειον autem dici potest, quòd non modò in terra, sed & extra eam viuat. Galli Perroquet: Hispani Azeuar, & T: rna bauosa nominant. Appellatur verò à recentioribus ipsa herba nonnumquam Semperuiuum, & Semperuiuum marinum, quòd Semperuiui modo diu duret. Videtur & à Colu mella lib. x. Sedum nominatú. vbi videlicet remedia contra erucas ostendit:

*Profuit & plantis latices infundere amarus
Marrubij, multoque Sedi contingere succo.*

Sedi etenim succum inter amarus refert; nullius autem Sedi quàm huius amarus est.

Aloë autem, videlicet succus, cuius in medicina vsus, ad plurimas res utilis est. moderatè & primo ordine calida, sed tertio exsiccans, vehementer amara, absque mordacitate tamen, & simul emplastica, nonnihilque adstringens.

Ventrem subducit: interim, si quòd aliud, stomacho gratum & conueniens medicamentum. Nam vt Paulus Ægineta scribit, cum omnia purgantia medicamina stomacho aduersentur, sola Aloë conducit. Et euacuat quidem non elota valentiùs, elota verò minùs, ventriculum magis roborans.

Bilem flauam educit, sed potissimum quæ in ventriculo, primis venis, proximisque viis hærent, expurgat. Est enim ex numero medicamentorum, quæ Græci ab excernendo stercore ἐκκροσθησια vocant, quorumque vis purgans non longe ultra ventriculum sese extendit. Aduersatur præterea Aloë putredinibus omnibus, & ab ea, omniq; corruptione omnes corporis partes tuetur atque defendit: cadauera etiam mortuorum conseruat: ventris tineas lumbricosque interimit ac expellit: graueolentiam oris vitio stomachi enatam emendat: ani hæmorrhoides aperit: menses etiam promouet, in exigua quantitate assumpta: creditur ad reliquorum viscerum obstructions & infarctus prodeisse. Sunt tamen qui iecinori parum commodam existiment.

Ad purgationem datur eius, plus minùs, drachma. subinde oboli tres aut quatuor satis sunt.

Vulnera etiam glutinat ac iinus; vlcera expurgat: & quæ ægrè ad cicatricem duci possunt, maxime in ano & pudendo, sanat. Ἐταίμοις, id est, sanguinem supprimentibus, & quæ cruentis vulneribus adhibentur emplastris vtiliter permiscetur. Emplastica enim sua natura ac substantia his prodest. In ocularia vtiliter collyria recipitur, vtpote extergens & absque mordacitate resiccans.

Dioscorides torrerit eam ait ad oculorum medicamenta, in teste pura & candente, rudiculaque subinde versari, donec æqualiter torreatur: lauari item, vt quod est arenosissimum subsidat tamquam inutile, & laue pinguisimumque assumatur.

Idem Aloën etiam tradit liuores & suggillata cum melle delere: palpebrarum scabrities, angulorumque pruriginis lenire; dolorem capitis sedare, temporibus & fronti ex aceto cum rosaceo inunctam: capillos fluentes cum vino compescere: tonsillis, gingiuis & omnibus oris vlcibus ex melle & vino prodesse.

De Sena. CAP. III.

SENA cubitales erigit cauliculos, nonnullis alis ramosos; folia verò oblonga, alata, è pluribus vnita, Glycyrrhizæ aut Colutræ similia: flores ex alarum sinu prodeunt lutei in tenuibus pediculis, à quibus deinde falcati, atque lunæ ἡμιτόμῳ instar recuruati dependent folliculi plani atque compressi; in quibus semina oblonga, varum feminibus siue vinaceis similia, colore nigricantia: radix tenuis, oblonga & inutilis.

Seritur in Syria & Ægypto; item in Italia, Prouincia, ac Narbonensi Gallia. Apud Germanos & Belgas difficulter prouenit. Amat calidas regiones; frigoris impatiens. Ob id Maio demum mente in Italia feri sustinet, neque ultra Autumnum perdurat.

Optima Alexandrina & ex Ægypto aduecta. Inuentio huius Arabibus debetur.

A Persis Abalzemer, vt Mesuzæ exemplar habet, appellatur: Officinis Sena dicitur, quo nomine

Sena.

nomine Actuario Græco, & Latinis posterioribus innotuit.

Est autem Sena, quod ad temperaturam attinet, satis temperata, in medio quasi calidi ac frigidi, ad calorem tamen vergens: sicca verò tertio ferme ordine. Purgandi autem per inferiorem ventrem facultatem naturæ humanæ haud multum molestant obtinet, non citra adstrictionem, quam post purgationem relinquit.

Educit autem pituitosos humores & biliosos, nec non crassos & melancholicos, si eò faciente aliquo adiuuetur. Vtilissimum in multis morbis purgans medicamentum, quod omni ætati & sexui conuenire potest. Citra violentiam ac noxam purgat: præsertim Anisi semine, aut aliis odoratis similibus vnâ additis, vel lenientibus medicamentis temperata.

Dari potest in puluere, sed frequentius dilutum eius exhibetur.

Modus pulueris est drachma vna, dilutum quatuor aut quinque pluresve admittit. Macerari in quouis liquore potest. In febribus ardentibus ac aliis calidioribus morbis in decocto siue diluto refrigerantium temperatur: in frigidis verò & diuturnioribus malis cum exsiccantibus, aperientibus, aut similibus decoquitur, vel etiam in vino maceratur; quo modo familiaris naturæ, citra omnem ferè molestiam aluum clementer subducit, crudosque humeros detrahit.

Laudant Arabum plerique folliculos: at nostri folia magis commendant: folliculi etenim nisi maturi, flatus gignunt & torsiones ventris adferunt. Sæpè autem ante maturitatem colligi illos contingit, & aliàs ventorum impetu turbati facile concidunt, è tenuibus pediculis dependentes.

Sunt etiam qui noxiam ventriculo Senam, & ipsum debilitare putant, ea de causa Zinziber aut aroma aliquod adiciendum aiunt, quo roboretur. Tardioris quoque operationis esse Mesues monet, & salis gemmæ, id est, fossilis adiectione adiuuandam. Et seriùs quidem, quàm fortiora medicamenta facultatem suam Sena exercet; potest tamen non modò fossilitio sale, verùm & aliis purgantibus admixtis vtilius extimulari: simplicibus videlicet, vt Rha Barbaro, Agarico, & aliis: compositis, vt Catholico appellato, vel ex Palmulis, aut ex Rosarum succo, vel alio pro conditione & qualitate, cum morbi, tum ægrotantis.

De Gratiola. CAP. IIII.

CAVLICVLOS Gratiola promit complures dodrantaes & quadrangulares, frequentiaque circa hos folia angusta, oblonga, Hyssopi vulgaris similia, cuius & ipsa herba effigiem & formam satis refert, nisi quòd non vt illud erigatur, sed aliquatenus humi repat: flores in tenuibus pediculis oblongi, è foliorum alis exeunt, è diluta purpura albidis: capitula sequuntur parua, rotunda, Anagallidis propemodum similia; in quibus semen minutum: radices, frequentes, geniculatæ, Graminis modo serpunt, fibrasque multas deorsum mittunt. Saporem tota herba insigniter amarum obtinet.

Nascitur spontè in Italiæ plerisque palustribus, humidis ac vliginosis pratis, nec non Germaniæ: Belgis hortensis est, vbi Iulio ac Augusto cum flore reperiri potest.

Nomen huic recentior ætas Gratiolæ dedit, & Gratia Dei. Cordus Limnesion appellat: Italorum vulgus *Stanca Cauallo*. Sunt qui Eupatorium Mesuæ, Centaurida alij faciunt. Sed Mesuæ, Auicennæ, Græcorum, & Dioscoridis vnum idemque est Eupatorium, vt alibi ostendimus: à quo hæc herba differt. Centauris verò haud perperam dici potest. Nam cum Centaurij species videatur, & viribus præcellat, non temerè Centauris nuncupari poterit: veluti Centaurij, & quidè minoris, species aliqua. Non est tamen Centauris illa Theophrasti, cuius Plinius lib. xxv. cap. vi. meminit. Hæc enim Centauris, ipsum Centaurium est magnum. Radices siquidem eius crassas spissasque; decem aut duodecim annis seruari posse Theophrastus

lib.

Centauris
Theophrasti

lib.

Gratiola.

Cnicus siue Carthamus.

lib. ix. refert: quales non alterius quàm magni Centaurij sunt. Scripsimus Centauriũ magnum Panacis esse speciem, sed nihil repugnat Centaurida etiam dici. Ab effectu siquidem & præstantia remedij Panaces: ab inuentore Chironum Centaurium & Centauris appellatur.

Extant Helleborines præterea & Multiradicis appellationes, inter spurias Centaurij, quæ vulgari Centaurio minori minus conueniunt: Gratiolæ verò hæ propriissimè apparent. Veratri enim modo propemodum purgat, & radicibus complurimis firmatur.

Est autem Gratiola, vt amarissima, ita etiam temperie exsiccatoria & resiccans, eximiam simul expurgandi, cum per superiorem, tum per inferiorem ventrem potentiam obtinens.

Educit verò non modò lentam pituitam, verùm & crassam flauam bilem. Prodest aduersus diutinos coxendicis dolores, & aduersus inueteratas febres, siue tertianas siue erroneas, iecur & lienem expurgat, ab obstructionibus liberat, ventris lúbricos pellit, putredinibus aduersatur.

Dosis maceratæ aut decoctæ est à drachma vna, vel vna & semis; ad duas, vel amplius paulò.

Consolidat & glutinat eadem recentia etiam vulnera imposita.

De Cnico siue Chartamo. CAP. V.

CNICVS caule assurgit sesquicubitali, recto, tereti, duro atque lignoso, superiusque ramoso: foliis munitur oblongis, latiusculis, fastigio acuminatis, & vtrimque ambitu aculeato: è cauliculis summitatibus capitula eminent rotunda, oliuæ magnitudinis vel maiora: multis acuminatis & acutis squamis cõpaginata; è quibus flores erumpunt staminei, farcti, saturato luteo colore, ad Croci accidente, splendentes: semina subsunt oblonga, læuia, candida, nonnihil angulosa, Hordei grano maiora; quorum cortex duriusculus, interior medulla pinguis, candida, gustu dulcis: radix Cnici gracilis & inutilis.

Seritur nonnullis Italiæ, Hispaniæ, Galliæ, & in hortis & agris. Plinius lib. xxv. cap. xv. Italiã Vespasiani principatu hanc ignorasse ait, & in sola Ægypto celebrem; ipsis autem oleo non cibo gratam.

Floret Iulio & Augusto, semè interea perficitur; & eodè quo seritur anno, exinde inarescit.

Κνίκον & κνίκου Græci; Latini similitè Cnicum & Cnecum vocant: Officinæ Chartamum; nonnulli Crocum hortensem, & Crocum Saracenicum. Itali Zaffarano Zaracinesco, & Zaffarano saluatico: Hispani Alasor, & Semente de papagayos: Germani Wilder Saffran: Galli Saffran sauuage: Angli Bastaert Saffron: Bohemi Osasofran piany. Theophrasto & Plinio Cnecus est vrbana & fatiua; ad differentiam Atractilidis, quam siluestrem Cnecum faciunt.

Vtimur autem, vt Galenus ait, semine dumtaxat

taxat ad purgationes . exalfacientis est naturæ; & quidem primi ordinis, vt Mesues. Tunditur, & ex eo exprimitur succus, qui cum hydromelite aut gallinaceo iure datus, aluū purgat stomacho tamen aduersatur: Diotcoridēs auctor. Sed corrigitur, addit Mesues, Aniso, Galanga, Zinzibere, aliisque stomachicis additis: quæ non modo ventriculum roborant, sed & actionem eius quoque accelerant. Ex huius autem interiore medulla celeberrimum & præstantissimum hydragogon conficitur medicamentum, Diachartamou vulgò nominatum; ad hydropicorum purgationes vtilissimum. Cuius genuina descriptio apud Guidonem Chirur-
gum extat: Doct. I. Tract. VI.

De Chamelæa.

CAP. VII.

Chamelæa.

HUMILIS ac fruticosa stirps Chamelæa, pedalis aut altioris magnitudinis, compluribus tenuibus virgulis ramosa: foliis exornatur oblongis, & Oleæ similibus, sed tamen minoribus & nigrioribus: flores ex alis foliorum exigui, sublutei: fructus inde tricocci, virentes initio, postea rubentes, qui decerpti nigrescunt. oleosamque pinguitudinem contrahunt oliuarum instar, sapore acres & mordaces, faucesque exurentes; veluti & folia ac cortex: radix dura & lignosa.

In Italiæ & Galliæ Narbonensis plerisque incultis, asperis & desertis reperitur.

Perpetuò viret. semen Autumnno maturitatem assequitur.

Χαμέλαιον quasi humilem Oleam Græci appellant: Latini Oleaginem & Oleastellum. Dicitur etiam, sed spurii appellationibus, *πυρρὸς ἀχνη*, *ἀκνησος*, *ἡσάμλειον βδελυρὸς*, & Latine Citocacium: à nonnullis Oliuella etiam nominatur, vt Matthæus Syluaticus ait.

Nominatur fructus à nonnullis *κόκκος κνίδειος*: sed hallucinantur, inquit Dioscorides, qui Chamelææ fructum Coccum cnidium appellitant.

Auicenna & Serapio Chamelæam Mezereo vocant, sub quo tamen nomine Chamæleonem vtrumque complexi quoque sunt. Ita Chamelæam cum Chamæleonibus, atque vna etiam Thymelæam confundentes.

Arabum confusio.

Ceterum Chamelææ & folia, & fructus acria admodum, vt diximus, & vrentis vehementerque calidæ facultatis sunt.

Folia, Dioscorides ait, pituitam & bilem detrahunt, præsertim in catapotiiis sumpta; ita vt duæ Absinthij partes ad vnam Chamelææ misceantur, & hydromelite excepta in catapotia cogantur. Non liquefcunt autem ita in ventre, sed quotquot assumpta sunt, egeruntur.

Mesues ex Mezereon, id est, Chamelææ (Syluius tamen Thymelææ reddit) foliis similiter catapotiorum descriptionem habet, sed Absinthij loco cortices assumit Myrobalanorum lutearum & cepularum, & non cum hydromelite, sed cum Tereniabin, id est, melle aëreo & Palmulis acidis, quas Thamarindos vocant, in stillatij Intybi liquore, dissolutis efformat: ipsaque folia prius in aceto acerrimo temperata resiccari præcipit. Commendantur catapotia hæc ad hydropicorum purgationes: aquosos etenim humores educunt, sed violentiam naturæ inferunt; idcirco ab iis quantum licet abstinendum.

Addit præterea Dioscorides foliis Chamelææ cum melle tritis sordida & crustosa vlcera repurgari.

De Thymelæa. CAP. VII.

THYMELÆA multas tenues ramosas virgas profert, cubito longiores, foliis circumuestitas oblongis & angustis, Lini effigie; angustioribus & minoribus quàm Chamelææ: flores candidi, exigui, in summis virgulis aceruati: fructus rotundi, initio virentes, sed cum maturi sunt rubentes, Oxyacanthæ rotundis baccis propemodum affimiles; in quibus nucleus foris niger, interiore verò medulla candidus: radix lignosa & dura.

h 2

In

Thymelæa.

Chamelæa Germanica.

In montanis asperis & incultis calidiorum regionum locis exit.

Quouis anni tempore viret, sed fructus Autumno perficitur.

Græci *θυμέλαιαν* vocant: Syri, vt Dioscorides testatur, *ἀπόλινον*: Eubœenses *αἰτώλιον*: nonnulli etiam *χαμίλαιαν*, & *πυρὸς ἀγύλω*, sed improprie: item & *κίσερον*, & *κίεωρον*. Sed vt Dioscorides ait, folium peculiariter *κίεωρον* dicitur, fructus verò *κόκκος κνείδιος*. Quæ tamen à Theophrasto *κίεωρον* appellantur, à Thymelæa differre videntur, nisi nigrum Cneoron Thymelæa sit. Duo enim ait Theophrastus esse *κίεωρον* genera: vnum candidum, alterum nigrum.

Est autem Thymelæa tota sua natura & foliis ac fructu valdè excafactoria, acris & vrentis facultatis.

Granum, ait Dioscorides, per inferna bilem, pituitam, aquasque detrahit, si xx. granorum interior pars bibatur; verùm fauces adurit, quare cum farina aut polenta dandum, aut in vix acino, aut melle cocto obductum vt deuoretur. Idem tritum cum nitro & aceto illinitur iis qui difficulter sudant.

Folia circa messem colligi debent, & resiccata in vmbra reponi. Qui exhibere ea voluerint, contundere debent, & neruos eximere: purgat ex iis acetabuli mensura vino diluto inspersa, & aquosa ducit. Moderatiùs autem purgant lente cocta, & oleribus contritis admixta. Eadem folia trita, & cum vix acerbæ succo in pastillos formata, reponuntur. Est autem herba stomacho infesta, quæ & fœtus apposita enecat.

De Chamelæa Germanica. CAP. VIII.

GERMANICA cognominata Chamelæa, frutex est furculosus & lignosus, bicubitalis, aut altior si cultura accesserit, lentis ac dodrantalibus ramulis: foliis oblongis, latusculis, mollibus, & pallidè virentibus: flosculi secundùm ramulos exeunt odorati, colore dilutæ rubentis purpuræ: bacca rotundæ, Ochri ferè magnitudine, cum maturuere rubentes; resiccata nigricant: interior harum nucleus Cannabis semini similis, medulla refertus candida: radix longa, altè demittitur.

In plerisque Germaniæ siluis reperitur vmbrosis, asperis & desertis locis.

Demittit hæc folia vt plurimæ arbores, aduentante hieme; florum verò germina statim post Autumnum promit, qui primo mox Vere, & subinde ipsa hieme (si clemens fuerit) panduntur: folia post flores exeunt, bacca ætate maturantur.

Vulgò Germanorum *Zeilant / Zeidelbast / Leuskraut* & *Kellerhals* appellatur. Officinæ nostrates *Mezereon* vocant: nos autem Chamelæam

melæam Germanicam dicere maluimus. Itolorum nonnullos fructum eius Piper montanum nuncupare accepimus. Sunt qui Laureolam & hanc stirpem nominant, sed alia est Laureola, de qua mox agetur. Quo autem nomine à veteribus appellata, & an ipsis cognita, explicare non est facile. Videtur quidem Cneoron album Theophrasti esse, sed propter breuitatem huius nihil affirmare licet.

Κνεώρις, inquit, duo genera: candidum & nigrum. Candidum folium habet *δερματώδες*, Cneora Theophrasti. oblongum, figura quodammodo Oleagino simile. Nigrum vt Myrtus, carnosum. Humile autem magis candidum est, idem *ὀσμώδες*, hoc est, odoratum: nigrum verò *ἄσμον*, id est, absque odore. radix ambobus quæ altè descendit, grandis: ramuli permulti, crassi, lignosi, protinus ab ipsa tellure aut paulò superius sparsi, lenti; quamobrem hisce ad colligandum iunci modo vtuntur. germinant florentque post æquinoctium Autumni, & multum denique temporis florent: hæc Theophrastus.

Et Chamelæa quidem Germanica folio non multum dissimili est Oleæ: flos odoratus, cuius, vt scripsimus, mox post Autumnum germina apparent: rami lignosi, obsequiosi, radix proluxa, altè descendens. Quæ omnia magnam eius cum Cneoro albo coniunctionem & affinitatem (si non ipsum est) ostendunt.

Est autem stirps hæc in vniuersum etiam vehementer exsiccatoria: fructus, folia, & cortices acria admodum sunt, gustata linguam mordicant, & adustionis sensum in faucibus excitant.

Officinæ Germanicæ & Belgicæ huius foliis (si quando opus est) pro Chamelææ vtuntur.

Quod citra errorem fieri potest. Nam Chamelæa ista viribus & potentia alteri similis est, quamobrem eius loco substitui potest, & eodem simili modo præparari.

De Laureola, siue Daphnoide. CAP. IX.

Laureola.

CVBITALI & non rarò bicubitali quoque altitudine fruticat Laureola, multisque ramis ampla diffunditur, qui lenti sunt & obsequiosi, crassioreque cortice vestiuntur: folia oblonga, lata, carnosæ, læuia, nigricantia, splendentia; laurinis similia, sed minora ad maioris Myrti accedentia, non tamen odorata, plurima circa ramulorum fastigia, numerosissimaque: flosculi oblongi, caui, e virore subcandicantes, infra folia: baccæ maturæ nigræ, nucleo intus duro, Cannabis femine paulò longiore, medulla interior candida est. radix lignosa, lenta, longa & multiplex, altè descendens: folia, fructus, cortex tam radicis quam ramorum, acrimonia sua & vrendi qualitate linguam & fauces mordicant, & incendunt.

Reperitur Laureola in montosis, incultis, asperis, vmbrosis ac siluosis tractibus, vt apud Lemanum lacum, & non paucis iuxta Rhenum ac Mosam locis.

Flores præmaturè germinant, paulò post Autumni æquinoctium; hieme aut primo Vere perficiuntur: fructus Maio ac Iunio. stirps est perpetuò virens, & aduersus frigora hiemisque iniurias obdurans.

A Lauri foliorum similitudine *δαφνοειδής* Græcè dicitur; Latini posteriores Laureolam, veluti minorem Laurum, ex eadem causa appellant. Vocatur & *δωρίδαλος*, à speciosa foliorum pulchritudine; item & *χαμαιδαφνή* ac *πέπλιον*. Alia

tamen & Chamedaphne, & aliud quoddam est Peplion.

Huius baccas Piper montanum, veluti Chamelææ Germanicæ, etiam ab Italis nuncupari sunt qui affirmant. alij à Germanis etiam *Zeitlant* dictum volunt.

Theophrasti Cneoron nigrum esse potest; folio siquidem Myrtum satis refert, & ramosa, lenta, obsequiosaque stirps, altæ radicis, absque odore, fructu nigro.

Ceterum temperie & facultate similis est Chamelææ Germanicæ, vniuersa sua substan-

tia acris & feruida. Ducit, inquit Dioscorides, per inferna pituitosa siccum aut recens Daphnoidis folium: vomitus & menses cit: commanducatum pituitas capitis elicit: sternutamenta itidem mouet. Purgant etiam feminis eius pota grana quindecim.

De Staphide agria. CAP. X.

Staphis agria.

STAPHIDI agriae caulis est erectus, nigricans, cubito altior: folia magna, profundis incisuris, quandoque septem, subinde paucioribus diuisa, Vitis siluestris siue Labruscae foliorum æmula: flores Isatidis colore caerulei: sequuntur folliculi herbacei coloris, magnitudine Ciceris, in quibus semen, siue triangularis nucleus nigricans, pulpa interiore candida, gustu valde acris & saliuam ciens: cuius est vltima radix inutilis.

Nascitur in opacis. In Istria, inquit Matthiolum, Dalmatia, Apulia & Calabria frequentissima prouenit. Apud Germanos non nisi in hortis lata reperitur.

Maturefcit & nigrescit cum vindemia.

Græcis σταφιδία (Galenus σταφιδία λέγει) nonnullis τεύφωλλον, σήσιον, φθειρακτόνον, φθειρακτόνον, ἀπανθεροπεν πολυειδής, ψευδοπαθής, quæ tamen voces inter nothas referuntur. Latinis herba Pedicularis, & Peduncularia, vt Marcellus habet. Plinius lib. xxvi. cap. xiiii. Vuam Taminiam nominare videtur. sed lib. xxiiii. cap. i. falsò vuam Taminiam dici scribit. Astaphis agria, inquit, siue Staphis, quam Vuam Taminiam aliqui vocant falsò. Dicitur & nonnullis Pituitaria, & Passula montana. in Officinis Staphisagrìa: ab Italis *Staphusaria*: ab Hispanis *Terua pioienta*, *Caparas*, *Terua piotheyra*: à Gallis *Herbe aux poux*: à Germanis *Leustraut*: Belgis *Lupscrypt*, & *Lupspodere*: Anglis *Staus alier*.

Sunt autem semina siue grana Staphidis agriae natura intensè admodum excalfacientia, acria, & non absque vrendi quidem potentia.

Crassa purgant per vomitum quindecim in aqua mulsa trita ac data, sed qui biberunt, ambulare debent; & diligenter animaduertendum, vt aqua mulsa assidue detur, quòd pericula strangulationis adferant, & fauces inurant. Dioscorides auctor. Atque hanc ob causam à medicis, cum ad vomitum ciendum, tum ad alia intra corpus assumenda medicamenta, abdicata sunt. Plinius sed nec ad oris pituitam siccandam, eis vtendum censet, propter ancipitatem, inquit, strangulationem, & quia fauces ledunt. Eadem siquidem commanducata copiosam quoq; eliciunt pituitam, & dentiù dolori hoc modo, presertim aceto incocta, occurrunt.

Cum aceto autem trita & illinita pedunculos siue pediculos necant, & vestes ab eo tædio liberant. Dioscorides etiam prurigini ac scabiei ex oleo inuncta auxiliari refert, & vrentibus malagmatis admisceri.

De Ricino. CAP. XI.

RICINVS instar paruae arboris citò assurgit, caulem erigens crassum, quinùm senùmve cubitorum, arundinis modo intus fistulosum ac concauum, aliquantulum articulatam, superius ramosum, ex obscura purpura nitentem & glabrum; candido videlicet deterfo, tenui instar farinae puluere, quo veluti conspersus subinde apparet: folia ampla sunt, diuisa, angulosa, ficulneis similia, sed maiora, at nequaquam aspera, verùm læuia; e quorum alis pediculi prodeunt dodrantes, flores & fructus racemosos ferentes: flores muscosi pallentes, citò collabuntur: fructus foris liuidus & maculosus, interiore medulla candida, in molliter aculeatis triquetris capitulis prouenit, quibus per maturitatem fissis ac rimas facientibus, cum impetu exilit. radix multifida ac multis coherens fibris.

In Ægypto frequens olim fuit, & adhuc esse existimatur, vbi ex semine oleum exprimitur, fœdum cibus, vt Plinius ait, sed lucernis, vnguentis & emplastris vtile. Seritur & in hortis,

tum

Ricinus.

tum apud Germanos, Gallos; tum & alibi, non modò ad spectaculum, verùm etiam aduersus talparum iniuriam, quas ferunt Ricinũ fugere.

Annua in Germania stirps est. perficitur eodem quo sata est anno; semen, si æstas calida fuerit, Autumno maturatur. In calidis regionibus multos restat annos, vbi in tantam excrescit altitudinem, vt ad conscendendum scalis opus quandoque sit: vt quidem Petrus Bellonius Singularium lib: primo tradit.

A Latinis Ricinus, à Græcis verò *ροστιον* dicitur: ab animali cuius formam fructus eius refert. Sunt autem *ροστιονες* insecta quædam nullis *Crotones* membris discreta, nullum cibi habentes exitum, colore liuida, quæ canibus præsertim adhærent, in globum continuè crescentia, donec plenius saginata spontè decidant. Ægyptij Ricinum *κίσι* nominant: Herodotus *αλλικύωριον*. Plinius Trixim & Sefamum siluettrè dici testatur: vulgò Palmam Christi: item Cataputiam maiorem; nonnulli Pentadactylon appellant. Germani Wunderbaum/Creuzbaum, & fructum *Seesentom*: Belgæ Wunderboom/ mollecrup: *Palme de Christ* Galli & Angli: Itali *Girasole*: Hispani *Figueyra de Linferno*: Arabicè Kerugha & Keruagh. fructum interpretes Mesuæ Granum regium vocat.

Ceterùm Ricini grana triginta numero, putaminibus purgata; trita ac pota, pituitam, bilem, & aquam per aluum deiciunt, & vomitio-

nes mouent. Sed ingrata admodum & laboriosa huiusmodi purgatio, stomachum valenter subuertens. Tusa & imposita grana *ιονδους*, id est, varos & ephelidas expurgant: folia cum tenuissima polentæ farina, oculorum œdemata & inflammationes sedant, mammasque turgentes cohibent; & per se aut cù aceto imposita erysipelata restinguunt: auctor Dioscorides.

Eadem ferè de granis istis Ioannes Mesues habet, sed quinque aut septem, vel ad summum quindecim numero tantùm exhibenda tradit: eademque ex iure veteris galli, coli, iunctorarũ & coxendicis doloribus vtilia; & cù aqua casei vel lacte caprino hydropicis prodesse.

Oleum, inquit Galenus, quod ex semine conficitur, tum calidius, tum tenuiorum partium, quàm est oleum commune, ac proinde quoque digerit.

Stirpem eam, quam D. Deus Ionæ Prophetæ iuxta Niniuen pro umbraculo præparauit, & quæ subito à verme corrosa collapsa est, Ricinum fuisse, vnde quaque doctissimus ac clarissimus D. B. Arias Montanus in Commentariis suis in Ionam cap. 1 III. euidenter ostendit, & *κίσιον* Hebræis dici, cui *κίσι* vicinum esse refert.

De Tithymalis. CAP. XII.

TITHYMALI genera, Dioscoride, Plinio & Apuleio auctoribus septem sunt. Primus Characias siue masculus; alter Myrtites siue Myrsinites, femina; tertius Paralium, quartus Helioscopius, quintus Cyparissias, sextus Dendroides, septimus Platyphyllos. Theophrastus tres tantùm enumerat: Paralium videlicet, marem, & feminam Myrtitem.

Characias Tithymalus siue mas, caules promit cubitales, teretes & rubentes, foliis circumuestitos tenuibus, oblongis, angustisque, & longioribus maioribusque quidem quàm Oleæ, at Amygdalinis angustioribus: medius inter quos alius exurgit absque foliis caulibus, eorum tamen, quæ deflexerunt, vestigia retinens: coma cuius in cacumine larga, ampla, & Iunci odorati ferè modo effusa, quæ concaua quædam rursus spectantia protert vasculis siue acetabulis similia; è quibus flosculi sublutei, dein triquetra exeunt capitula parua, in quibus semina. radix dura fibras habet multas.

Est verò & altera huius species, foliis antedicto similis, foliis tamen durioribus: caules quoque nonnihil, sed tamen minùs, rubent: coma veluti prioris, & qui hanc fert caulis foliis haudquaquam totus exiit, sed inferius tantum modò; notas quoque eorum quæ perierunt, ostentans: vascula, flores, femina & radices satis conueniunt.

h 4

Ad

Tithymalus Characias I.

Tithymalus Characias II.

Tithymalus Characias III.

Tithymalus Characias III.

Ad hoc

Tithymalus Characias V.

Tithymalus Myrsinites.

Ad hoc genus pertinere etiam videtur non caule rubens, sed exalbidus ac candidus Tithymalus: caules eius teretes & ramosi, cubito non raro altiores, folia oblonga quoque & angusta, albida, tenuisque lanugine pubescunt: umbella contractior; flosculi parvi, luteoli: semina trigemina in acetabulis, vti aliorum. 3.

Iam & quartus quidam est Characias, foliis similiter oblongis, angustisque, paulò quàm primi aut secundi minoribus, albicantibus etiam candidisque, sed minimè lanuginosis: umbella è viridi sublutea, quæ priùs quàm explicatur, oblongioris fructus, veluti Amygdali, rudimentum præ se fert, concolor tamen reliquis foliis: flosculi & semina aliorum similia. radix altè demittitur. 4.

Quintus Characias foliis similiter est oblongis, mucronatis tamen & circa annexum latioribus, & dilutiore colore virentibus, per ambitum crenatis; (vnde Serrato cognomen) umbellæ angustiores sunt: acetabula, flosculi, seminaque respondent. 5.

Myrsinites Tithymalus siue femina, ramulos siue cauliculos à radice habet complures, Myrsinites Tithymalus. dodrantaes, haud tamen erectos, sed plurima parte procumbentes: folia verò circa hos breuia, lata, acuto & pungente nonnihil cacumine, Rusci siue Oxymyrines satis referentia, sed læuia & candida: flores in umbellis exiguis: & semina aliorum similia.

Paralio Tithymalo, hoc est, maritimo, cauliculi quini senive erecti assurgunt cubitales, tenues, dilutè rubentes, quos multa, parua, angusta, oblonga vestiunt foliola, instar Lini; sed candida densioraque: rotundæ, sed minimè amplæ; in cacuminibus umbellæ; in quibus flores & semina perinde vt aliorum. Paralio Tithymalus.

Helioscopius Tithymalus teretibus, tenuibus, dodrantalibus, nonnihil rubentibus assurgit cauliculis, ampla, laxaque umbella comosis: folia habet pauca, latiuscula, breuiora, minorra tenuioraque quàm Portulacæ fatiux: flosculos & semina parua, effigie præcedentium. radix tenuis est. fertur hic comam cum Sole circumagere: vnde illi nomen. Helioscopius Tithymalus.

Cyparissio foliola quidem sunt oblonga, sed perangusta, & quàm Ezulæ minoris angustiora, satis ad Picæ accedentia, molliora tamen ac tenuiora: cauliculus nonnihil rubet, dodrante subinde altior; ramulos effundit complures; in quorum medio umbella cum acetabulis purpurascens, floribus feminibusque perpusillis: radix fibrosa. Cyparissio Tithymalus.

Huius & species quædam minor reperitur, palmum modò alta, tenuibus cauliculis, angustis. 2.

stili-

Tithymalus Paralius ex locis maritimis.

Tithymalus Paralius ex hortis.

stiffissimis, oblongis foliolis; umbella exigua, flosculis luteolis, seminibusque minutis.

*Dendroi-
des Tithy-
malus.*

Dendroides Tithymalus arboris specie fruticat, supernè amplus & multum comosus: ramuli eius subrubent, circa quos sunt folia tenui Myrto similia: fructus qualis Characiæ, vt quidem Dioscorides. Plinius hunc comosissimum ex omnibus maximè cauliculis rubentibus, & seminis copiosissimum esse tradit. Bellonius verò ad duorum hominum altitudinem crescere, & caudicem habere crassitudine cruris humani memoriae prodidit.

*Platyphyl-
los Tithy-
malus.*

Platyphyllon Verbasco similem esse Dioscorides, Plinius verò nec vilius latiora folia esse ait. Videtur autem hic esse, quem diligentissimus Carolus Clusius in Valenciæ Hispaniæ regno à se repertum scribit, pedalis videlicet altitudinis, foliis circa cauliculos amplis, ad Isatidis nouellæ formam accedentibus, viridibus & aliquantulum carnosis; flore e luteo purpurascente, acetabulisque insidente, vt reliquorum Tithymalorum.

Ex omnibus autem his succus effluit acris, mordax, candidus, & ferè lacti similis, quacumque eorum parte vulnerata.

Reperiuntur verò Characiæ Myrsinites & Cyparissias in Belgij subinde hortis; alibi sponte asperis & incultis locis exeunt. Paralius maritima loca amat, ac non modò in Italiæ aut Hispaniæ, sed & in Hollandiæ, Zelandiæ, reliquaque inferioris Germaniæ maritima ora, locis incultis, aridis & præaltis subinde nascitur. Hic ad hortos translatus, luxuriantibus cauliculis & in longitudinem excrescentibus, rarioribus efficitur foliis.

Helioscopius hortis olitoriiis frequenter molestus: circa vrbes & rudera etiam exit, aut circa agrorum margines, vbi & Cyparissias alter quandoque reperitur.

Dendroidem in petrosis locis exire Dioscorides prodidit: in Creta Bellonius: Aloisius in Tuscia, Liguria, & prope Massiliam. Matthiolus Dendroidem extra Terracinam agri Neapolitani urbem offendisse se refert inter saxa antiquissimi specus, plantæ arborecentis effigie; & in Tergentino littore haud procul Timauo fonte in saxosis quibusdam rupibus. Qui tamen ab eo exhibetur, nequaquam ampla est coma aut Myrti foliis, sed oblongis & Characiæ æmulis pingitur.

Florem semenque Tithymali æstate perficiunt; nonnulli serius, alij citius; in quibusdam regio-

regio-

Tithymalus Helioscopius.

Tithymalus Cyparissias.

regionibus prius, in frigidioribus tardiùs. Myrsinitis sarmentosos cauliculos non simul, sed alternis annis fructificare Theophrastus tradit.

Latini, Plinio auctore, Lactariam & Lactucam caprinam πθύμαλον nominant, à lacti simili humore, qui secto aut vulnerato folio, caule, aliave parte defluit. Reperitur & Lactoris. Cornelius Celsus lib. v. cap. vii. Lactucam marinam appellat: Lactuca, ait, marina, quæ à Græcis πθύμαλος nominatur. Non tamen omnis Tithymalis, sed marinus ita proprie vocandus. Tithymalum autem Itali *Tithymalo*: Hispani *Leche fresca*: Germani *Wolfs milch*: Belgæ *Wolfs melck*, id est, Lupinum lac: Galli *Herbe à lait* nominant.

Χαροκίας, i. vallis, etiam κομήτης κωβίδος κὲ ἀμυγδαλοειδής cognominatur. κομήτης, ab effusa & ampla coma; ἀμυγδαλοειδής à foliorum figura, Amygdalæ similitum. Huius tertia à nobis tradita species, ea esse videtur, quæ à Matthiolo pro Dendroide exhibetur. quartam nonnulli perperam Myrsiniten faciunt. In magno autem versantur errore, qui quintum Characiam Hippophaën esse existimant. Nam Hippophaës frutex est spinosus, foliis Oleæ, multum à Tithymali differens.

Myrsinitis siue feminæ fructus κάρυον, i. nux, Theophrasto auctore, appellatur: vnde huic Tithymalo κερυιτή cognomen: vt quidem Plinius.

Παράλιος siue marinus Tithymalus, à Theophrasto κόκκος appellati refertur; à nonnullis etiam πθύμαλος aut μήκων dicitur. Est autem μήκων quoque papauer.

Ἡλιοσκόπιον Latini Tithymalum Solsequium aut Lactariam Solsequiam vocant.

Δεδροειδής, λεπτοφυλλον & tenuifolium etiam appellant.

Πλάτυφυλλος à plerisque κορυμβιτής dicitur.

Ceterum Tithymali omnes vincentem habent acrem calidam que facultatem, inest vero & amaritudo.

Validissimus eorum est liquor: secundum locum tenent fructus & folia: sed & radix dictarum facultatum particeps, sed non ex æquo, vt quidem Galenus. Et habet quidem non modò Characiæ, sed & reliquorum omnium succus, per inferna purgandi validam vim atque potentiam. Bilem, pituitam & aquosos humores ducit etiam in exigua quantitate sumptus; sed ventriculum vehementer conturbat, & interna viscera inflamat; quam ob causam ab eius vsu docti ac prudentes medici abstinent.

Foris

1.
Hippophaë
2.
3.
4.
6.
7.

Tithymalus Dendroïdes ex Cod. Cæsareo.

Tithymalus platyphyllos.

Foris etiam non tutò adhibetur: vt enim vehementer acris & mordax, ita quoque facile partem, cui illinitur, corrumpit: & tanta quidem eius vehementia, vt etiam oleo permixtus quod tamen acridinem illius retundit, adustis pilorum radicibus, corpus depile reddat; si identidem & sæpè eo inungatur.

Fructus & folia tametsi mitiora, in aquam stagnalem iniecta celerrimè pisces in vertiginem agi ac semimortuos in aquæ superficiem ferri efficiunt: auctore Galeno.

De Hippomane. CAP. XIII.

Ex Tithymalo Theophrastus De historia stirpium lib. ix. Hippomanes appellatum apud Arcades fieri refert, quod optimum, inquit, confici apud Tegeam nouimus, maximeque in pretio haberi. Sed alij auctores aliter sentiunt: omnes tamen veneficium esse affirmant.

Theocritus stirpem esse Hippomanes, qua equi in furorem aguntur, *ἐν τῇ Φαρμακουργίᾳ* cecinit his verbis:

*Ἴππομανὲς φυτὸν ἔστι παρ' Ἀρκάσι, τὸ δ' ὅτι πᾶσαι
καὶ πῶλοι μαινόνται ἀν' αὐτὰ, καὶ θοαὶ Ἴπποισι.*

Virgilius & Tibullus poëta, virus ab equarum inguinibus defluens, quo tempore amoris furore & infania feruntur, ita nominant; & ille quidem Georgicon lib. iii. sic scribens:

Hinc demum Hippomanes, vero quod nomine dicunt

Pastores, lentum destillat ab inguine virus

Hippomanes, quod sæpè mala legere nouerca. Tibullus verò lib. ii. Elegia iiii.

Et quod, ubi indomitis gregibus Venus afflat amores,

Hippomanes, cupida stillat ab inguine equæ.

Et hoc vero nomine appellari Virgilius ait, volens, interprete Seruio, herbã abusiue Hippomanes dici, ab equorum furore & infania.

Aristoteles lib. vi. De historia animalium, cap. xviii. defluentiam etiam à genitalibus equarum humorem Hippomanes appellari refert. Equæ, inquit, tempore coitus colligunt sese, & societate magis quàm antea gaudent, iactant caudam crebrius, vocem immutant, humorem emittunt suis genitalibus, similem genituræ, sed multo tenuiorem quàm mares, quem Hip-

pomanes

pomanes nonnulli appellant; non quod pullis nascentibus adhæret. Hoc ipsum tamen quod pullis nascentibus adhæret, postea cap. xxii. Hippomanes etiam esse asserit. Cùm equa, ait, peperit, statim secundas deuorat, atque etiam quod fronti pulli nascentis adhæret, Hippomanes dictum, magnitudine minus Carica parua, specie latiufculum, orbiculatum, nigrum: hoc si quis prærepto odorem moueat, equa excitatur, furitque agnito eo odore. Et tanè equis amoris innalci veneficium, Hippomanes appellatum, in fronte Caricæ magnitudine, colore nigro, quod statim edito partu deuorat fœta, partum ad vbera non admittura, si quis præreptum habeat, Plinius lib. viii. cap. xlii. etiam scribit, tamet si lib. xxviii. cap. xi. equarum à coitu virus esse concedat.

De hoc verò & Iulius Solinus Polyhistor cap. xlvii. vbi ait, in equarum partu amoris nasci veneficium, quod in frontibus referūt recens editi, fuluo colore, Caricis simile, *ἵππομανές* nominatū. Quod si præreptū statim fuerit, nequaquam mater pullō vbera præbet fellitanda.

Columella Hippomanes venenum esse tradit, quod equinæ cupidini similem amorem mortalibus accendat. quale autem illud sit, vnde fiat sumaturve, non explicat.

Accedit Plinius, qui Hippomanes tantas in veneficio vires habere lib. xxviii. affirmat, vt affusum aris mixturæ in effigiem equæ Olympiæ, admotos mares equos ad rabiē coitus agat.

De quo Pausanias lib. v. vbi intra Altin Olympiæ locum, Phormidis Menalij Olympica dona, & duos ab eo Ioui Olympio equos dicatos recenset. Incisa est, ait, in prioris equi latere, inscriptio versu nullo adstricta: Phormis posuit Arcas Menalius, nunc Syracusanus. Huic equo Hippomanes infusum tradunt, Magi hominis astu, quò esset intuentibus miraculo. Magnitudine ille quidem & specie inferior est equis multis intra Altin positis, & deformiorem cauda præcisa reddit: sed illum equi mares non Vere tantum, sed planè quauis anni parte appetunt. irruentes enim vel effractis vinculis intra Altin, vel è rectorum manibus elapsi, illum inuadunt nihil minus furenter, quàm si viuentem pulcherrimam equam gregalem adorirentur. Hactenus Pausanias. Cuius quidem verba, & similiter aliorū veterum, occasione Hippomanis, quod ex Tithymalo fieri Theophrastus memorię mandauit, hoc loco adducta.

De Tithymalo tuberoso, siue Apio. CAP. XIII.

Tithymalus tuberosus.

TUBEROSVS Tithymalus exiguos promit cauliculos, aliquantulum rubentes, tenues ac teretes; circa quos exigua & parua foliola, forma quidem foliorum Hyperici aut huiuscemodi Rutæ siluestris, at minora, Chamæsyces æmula: umbellæ in fastigiis raræ, in quibus acetabula; flosculi pallentes lutei, semina asperiuscula triquetra, vti aliorum Tithymalorum, minora tamen: radix tuberosa Pyri modo turbinatur, inferiore parte angustior, foris nigricans, interiùs candida. Manat ex hoc lacteus quoque succus, quacumque eius vulnerata aut læsa parte.

In Apulia Italiæ prouincia gignitur, nec non in Græcia ac vicinis insulis, vt Creta, Lemno, aliisque, & quidem illic locis montosis. Exit vno loco longioribus cauliculis; aliis, tenerioribus breuioribusque. Huius quandoque maior, illius verò subinde minor est radix. Memini siquidem me ab excellentissimo clarissimoque viro Iacobo Antonio Cortuso patritio Patauino, duas olim huius plantas accipere. Vnius radix maior crassiorque, folia verò & ramuli minora: alterius verò radix minor, sed ramuli longiores, & folia paulò maiora.

Hunc Tithymalum Græci *ἄπιον* à figura & similitudine Pyri nuncupant. dicitur quoque & *ἰχθῆς*, & à Gaza Latine Carica, quod *ἰχθῆς*, id est, Caricam siue Ficum aridam radix referat: item & *χαμαϊκόλανος*, siue Terrestris glans, & à figura quoque. Sunt tamen & alij *χαμαϊκόλανοι* Germaniæ familiares ac edules,

de quibus in historia Frumentorum Pempt. 4. scripsimus. Bellonius *χαμαίπυδία* modò in Græcia Apion dici scribit.

Facultate autem & temperamento Tithymalus iste, siue Apios, vehementer calidus ac ficus est, reliquis Tithymalis similis, ac perinde quoque humano corpori molestus ac noxius.

Pars radicis superior, Dioscorides ait, sumpta vomitione bilem pituitamque educit: quæ ad radicem inferior, per aluum. Tota vtrunque purgationes mouet.

Succus sesquiboli pondere, vtraque etiam parte purgat. Hydropicis, inquit Plinius, datur acetabuli mensura.

De Ezula siue Pityusa. C A P. XV.

Ezula maior.

Ezula minor.

EZVLÆ duæ sunt, Maior & Minor.
1. Maior fruticosa stirps est: caules eius complures, teretes, supra cubiti altitudinem longè assurgunt: foliis vestiuntur oblongis & angustis, Tithymali Characiæ minoribus: umbellæ angustiores sunt, flores seminaque Tithymali. radix ampla, ramosa, crassioris corticis, succo lacteo plena; vti & tota ipsa stirps est.

2. Minor priori similis, caules tamen eius breuiiores tenerioresque; folia etiam oblonga, angusta, acuminata, minora: flosculi fructusque respondent: radix tenerior, lignosior, tenuioris corticis; tota lacteo similiter succo redundat.

Reperitur Maior in collibus quibusdã Germaniæ apricis circa Schaafhusiam & Basileam: in Apuliæ quoque Gargano monte, Matthiolo teste: iuxta scrobes verò & fossas aquas habentes non rarò in Siletia: in aliquibus etiam palustribus locis apud Batavos. Minor asperis & incultis Germaniæ, nonnullis etiam Belgij locis exit. Vtraque quandoque ad hortos transfertur: vtriusque viuax est radix, sed caules hieme marcescunt, Vere noui erumpunt, æstate fructus facturi.

Ezulam alij Esulam, Arabes Alscebran aut Alscobran, & absque articulo Scebran appellant. Videtur Græcorum *πύσσα*, præsertim quæ minor est. Nam hæc foliis *πίτυος* siue Picæ satis est æmulis, Cyparissæ Tithymali maioribus latioribusque. Atque huius etiam maiorem reperiri speciem Dioscorides testatur: cum videlicet fruticem hunc quibusdam in locis *σφόδαρ ἀμυγιάδων*, id est, valde magnum inueniri tradit: satis innués duas eius species existere.

Ezulæ etiam nomen à *πύσσης*, luxatum esse potest. Sublatis etenim duabus prioribus syllabis,

labis, remanet $\epsilon\zeta\upsilon\lambda\alpha$, cuius diminutivum $\upsilon\sigma\upsilon\lambda\alpha$, & mutata vocali prima, $\epsilon\sigma\upsilon\lambda\alpha$. Nicolaus Myr-
 psus Ezulam Chamæpityn lib. De antidotis primo, compositione xxx. & cxxx. nominat.
 Et potest minor haud absurde Chamæpitys dici, folio videlicet $\pi\epsilon\tau\upsilon\upsilon$ referens.

Sunt autem Ezulæ Tithymalorum quoque species, veluti & Galenus de Pityoufa testa-
 tur. Hanc quidam, inquit, speciem putant esse Tithymali, quod succum habeat ut illi, quodq;
 similiter illis purget, ceteraque omnia viribus
 illis sit adsimilis.

Lathyris.

Peplus.

similiter illis purget, ceteraque omnia viribus
 illis sit adsimilis.

Mesues Ezulam purgatorium rusticorum esse
 scribit; & maiorem vitæ interna exulcerare,
 atq; eam ob causam perniciosam: parvam præ-
 stantior, hoc est, minus nocivam. Ipsa tamen
 minor acrimonia & purgandi facultate maiore
 haud inferior.

Vtraque impensè calida, acris & exulcerans,
 ventriculoque molestissima.

Errant non parùm, qui cortices harum radicum
 in medicamentorum compositionibus Turbith Error quo-
 rundam.
 loco substituere temerè audent.

De Lathyris. CAP. XVI.

LATHYRIS Tithymalorum etiam nume-
 ro ascribenda; utpote tota candido & lacti-
 simili succo turgens. caules promit proceros, al-
 tiores cubito, digiti crassitudine, intus inanes,
 multis alis superius ramosos: folia secundum
 caulem oblonga, angusta, Amygdalinis similia,
 ceterum longiora lævioraque, in ipsis verò ra-
 mulis breviora latioraque: flores in fastigiis exi-
 guis: fructus tres coherentes loculi, maiores quam
 Tithymalorum, minores quam Ricini, in qui-
 bus semina rotunda, interiore medulla candida:
 radix nullius usus, fibras aliquot habet.

In omnibus autem regionibus obuia Lathy-
 ris, præsertim in hortis, in quibus nasci gaudet,
 & frequenter reperitur.

$\lambda\alpha\theta\upsilon\epsilon\iota\varsigma$ Græcis, vulga Cataputia minor Italis:
 Catapuzza: Germani Spingkraut / Spingkör-
 ner / Ereibkörner: Hispanis Tartago: Gallis Espur-
 ge: nostris Spingkraut & Spuerge dicitur.

Huius autem facultas assimilis etiam est Ti-
 thymalorum, vehementer videlicet expurgato-
 ria, & acris, nisi quod semen, inquit Galenus, gu-
 stantibus videatur dulce; quod sanè etiam ma-
 ximam purgatoriam vim obtinet.

De Pepto. CAP. XVII.

DODRANTALIS herbula Peplus est, la-
 cteo & ipse succo manans, Helioscopio Ti-
 thymalo assimilis, eiusque quædam veluti spe-
 cies, sed omnibus partibus minor: cauliculi sub-
 rubent: folia exigua in rotunditate oblon-
 giuscula, infernè maiora, supernè minora: coma
 circinata: semina tribus loculis discreta, sed mi-
 nuta: radix tenuis, fibrosa.

In hortis & vineis exit, & subinde in agris
 neglectis aut non cultis.

Æstate viget, in hiemem usque perdurat. Col-
 ligitur, inquit Dioscorides, messibus, siccatu-
 que in umbra.

$\pi\epsilon\pi\lambda\omicron\varsigma$ & Græcis appellatur: vulgè Ezula ro-
 tunda

tunda: Ruellius Vineale Reuelium à Gallica dictione nominat, Gallis siquidem est *Reneille* *matin d. vignes*: Germanis *Reüfels milch*. Dicitur & *σύνκη* & *μήκων ἀφροδής*, vt quidem inter notha ascribitur. In linguarum verò Hippocratis expositione etiam *χαμαιοσύκη*. Est tamen omnino alia *χαμαιοσύκη*, de qua mox.

Facultatem autem Peplus reliquis Tithymalis, quorum & species, affimilem obtinet, calidam videlicet, acrem, mordacem, & cum violentia expurgatricem. Testatur Galenus lib. De simplic. medic. facult. his verbis: Peplus quidam verò *μήκων ἀφροδής*, & hic frutex paruus succum habet similem Tithymalis, cum in aliis, tum quia purgat, ceu illi.

De Pepto sine Peptide. CAP. XVIII.

Peplion sine Peplis.

ACCEDIT Tithymalorum & Lactariarum generibus & Peplion humi procumbens, & nequaquam aliarum modo assurgens herba, & lacteo similiter succo turgida: ramuli eius teretes, subinde purpurei, quandoque herbacei coloris: folia Pepli & Portulacæ siluestris æmula, sed prona parte rubentia: semen exiguum in triangularibus paruis valuulis veluti Pepli, sub foliis reconditur: radix pusilla.

In maritimis, vt Dioscorides ait, maximè nascitur.

Appellatur verò non modò *πέπλιον*, verùm & *πέπλις*, & vtroque quidem nomine à similitudine Pepli. Dioscorides *πέπλιου* nomen ad Hippocratem refert: ab aliis & *ἀνδράχη ἀγρία*, id est, Portulaca siluestris, dicitur, quòd scilicet Portulacæ huius modo sparsum per terram repat, foliisque ipsam refert: eam nempe, quæ spontè & non fata in hortis & alibi gignitur.

Respondet Peplion istud viribus reliquis Tithymalis. Dioscorides etiam colligi, reponi, dari & condiri Pepli modo ait. Galenus succum habere validum non admodum vtilem: semen vtilius, sed *πυροειδές*, hoc est, feruidum, similiter Pepli modo purgans. Exemplaria Galeni *φυσώδες*, id est, flatuosum habent, sed nos Cornarij emendationem amplectimur, & *πυροειδές* legimus.

Galeni loci emendationem:

De Chamæsyce. CAP. XIX.

CHAMÆSYCE supina humi procumbit, & Peplidis modo nascitur, ramulistantummodò numerosioribus tenerioribusque, qui teretes, rubètes, & in rotundi orbis speciem dispersi iacent: folia perputilla, Pepli minora, rotundiufcula, lentibus ipsis forma & magnitudine paria, sub quorum alis fructus tricocci exigui: radix tenuis est: candidum & lacti similem succum hæc verba non minùs quàm Tithymali vulnerata emittit, ipsorum etiam generi ascribenda. Reperitur, ait Dioscorides, in squalidis, aridis & petrosis.

χαμαιοσύκω appellant, id est, humilem Sycen. Dicitur autem *σύνκη* non modò ficus, sed & Peplus, vt iam antea meminimus: vnde Chamæsyce, quasi humilis aut terrestris Peplus, quem folio & facultate omnimodè refert. Appellatur verò hæc etiam *μήκων ἀφροδής*, veluti ipse Peplus.

μήκων ἀφροδής, ήερακλία.

Μήκων autè *ἀφροδής* Dioscorides herbam esse tradit ab aliquibus *ήερακλία* appellatam: caule dodrantali, foliis valde exiguis, *σευθίου* siue Lanariæ herbæ: & fructu iuxta ipsa candido: sed & totam herbam ipsam albam & spumeam. De eadem & Theophrastus lib. ix. Meconem Heracliam folio asserens esse Struthij, quo lintea candidantur, fructuque albo. Sed totam herbam candidam esse non adiecit. Purgandi vim vterque huic Meconi tribuit,

& VO-

Chamaesyce.

Hippophaës ex Codice Cæsareo.

Pelecinon, & Lappago, quæ tamen vox Aparinæ conuenit: nostra ætate ab indigenis Peloponnesi ἀγανθὺν καὶ καθαρὸν, id est, Spina purgatoria vocatur.

Ab Hippophaë differt Hippophæstum, quod tamen & Hippophaës aliqui (Dioscoride Hippophaë teste) appellant: à Plinio Hippope (nisi & hic vitium) dicitur. Spinæ fulloniæ genus est, ab-
que cauliculo, florè, aut fructu, inanibus tantùm capitulis, foliis paruis spinosis, radícula molli & crassa; ex qua cum foliis & capitulis succus exprimitur.

& vomitione expurgare, comitialique morbo obnoxii hac purgatione prodesse. Suspiciari hinc posset aliquis, non aliam esse μήκωνα ἀφροδισιήν ἢ χαλκίαν, quàm vel Peplum vel Chamaesyce, & separatis locis, sub diuersis nominibus de eadem stirpe Dioscoridem egisse: nisi ipse Theophrastus hunc scrupulum videretur eximere: qui μήκωνα hanc in numero aliarum μήκωνων, id est, Papauerum habet, & post κροαιπτήν ac ροιάδα reposuit. quod legitimam μήκωνα ἀφροδισιήν siue χαλκίαν, Papaueris esse speciem, & propriè Papauer spumeum Latinis dici ostendit; & à Peplo & Chamaesyce differens.

Est autem Chamaesyce viribus reliquis Tithymalis assimilis. Galenus abstergendi simul & acrem, ait, vim possidet. Itaque acrochordonas & myrmecias, caules eius teneriores in modum cataplasmatum admoti, quiq̄ue ex eis profuit liquor, auferunt.

Quod quidem & reliquæ omnes Lactariæ enumeratæ possunt, sed quemadmodum antea iam monuimus, vsus earum periculo non caret, veluti neque huius.

De Hippophaë ex Dioscoride, & aliis.

CAP. XX.

VENIT & iis quæ lacteum succum fundunt Hippophaës annumerandum. Frutex (inquit Dioscorides) est φρυγανώδης, siue surculaceus, vnde quaque densus & amplus: folia ei oblonga veluti Oleæ, angustiora tamen & teneriora; inter quæ spinæ siccæ & candicantes emicant, articulatæ, interstitio quodam distantes: flores Hederæ corymbos referunt, racematim coherent, sed tamen minores mollesque, & ex albedo partim rubentes: radix crassa & mollis, succi plena, gustu amara, ex qua veluti ex Thaplia succus colligitur. Anguillara radicem refert palmum esse longam vel maiorem, & ex hac fracta aut vulnerata succum manare tenuem, lacti colore, gustu amarissimum, odore grauem.

In maritimis ac fabulosis, vt Dioscorides scribit, nascitur. Anguillara arenosis & maritimis locis in Peloponneso à se repertum refert.

Ἰπποφάεις Græcis: Latinis quoque Hippophaës dicitur: à Plinio lib. XXII. cap. XII. (nisi corrupta vox) Hippophyes. Hippophyes, ait, in fabulosis maritimisq̄ nascitur, spinis albis, Hederæ modo racemosa est, candidis & ex parte rubentibus acinis. radix succo madet, qui aut per se conditur, aut pastillis farinæ. Extant verò & inter nothas appellationes quædam huius nomina: vt, Hippophanes, Hippion, Echinion,

E Narbonensi Gallia, inquit Ruellius, Hippophæstum vidimus spinosis capitulis, sine flore, sine cauliculo, minutis inter aculeos foliis candicantibus.

Debent (Plinio auctore) Hippophaës & Hippophæstum accommodata esse equorum naturæ, neque ex alia causa nomen accepisse. quippe quædam animalium remediis nascuntur.

Est verò Hippophaës, præsertim verò radix ipsius ac succus, calidæ siccæque facultatis, & simul valenter purgantis.

Succus sincerus radice huius pituitam, bilem, & aquosos humores detrahit oboli pondere: cum farina verò subactus quatuor obolorum. Saluberrimè autem cum aqua mulsa exhibetur. In comitiali morbo, vt Plinius ait, vtilissimus. Frutex verò ipse siccatus tunditur, tritusque cum aqua mulsa exhibetur.

Extrahitur quoque succus è radice, foliis & capitulo Hippophæsti, qui & ex aqua mulsa pituitam & aquam detrahit, & præcipuè comitialibus morbis, neruorù vitis, & orthopnœæ, vt Dioscorides tradit, conuenit.

De Euphorbia. CAP. XXI.

Euphorbium.

Anteuphorbium.

EVPHORBIO oblonga, crassa, & virentia sunt folia, in rotunda ac tereti figura angulosa: Cucumerem vulgò, sed Galeno Melopeponem nuncupatum, referrent, si non anguli, & eminentiores, & albicantibus spinis plurimis, duplici ferè ordine, obsiderentur. Effluit ex his vulneratis liquor vehementer acris & mordax, faciliè concrefcens.

Dioscorides, Euphorbium, inquit, Libya arbor est, *ναρθηνοειδής*, id est, Ferulacei generis, aut Ferulæ speciem referens, quæ in Maurouiorum Tmolo reperitur, succo referta acerrimo; quem cum timore colligunt eius regionis homines, ob eximium eius feruorem.

Plinius herbam esse Euphorbium ait, & è môte Atlante extra columnas Herculis portari. Differentes autem & multùm dissidentes montes Tmolus & Atlas sunt. Nullus Tmolo nomine in Libya aut Mauritania mons à Geographis refertur. Est Lydiae mons Tmolus in Asia minore. Potest in exëplaribus Dioscoridis pro Atlâte perperâ Tmolus substitutus esse.

Dioscoridis
locus cor-
ruptus.

Ioannes Leo in Africae historia lib. ix. ex vno folio, aut vt ipse nominat, fructu, xxv. aut xxx. quandoque prouenire scribit, è quibus maturis & vulneratis succus effluit lacti similis, qui lentorem contrahens concrefcatur, atque inde colligatur.

Natum

Natum fuit Euphorbium anno M. D. LXX. Bruxellæ in amœnissimo ac ditissimo orto Io. Boisoti, viri vt generosissimi, ita & doctissimi, à quo vnum terræ commissum folium, in plura multiplicatum est, & radicem demisit in obliquos ramulos diuariatam.

Græci pariter cum Latinis *Ευφορβιον* vocant. Plinius vno loco herbam feminino genere, Euphorbiam appellat. Succus etiam Euphorbion, & quidem Officinis quoque est.

Iubæ Regi Ptolemæi patri, qui primus vtrique Mauritanix imperauit, inuentio huius ascribitur, à cuius medico Euphorbo nomen accepit.

Euphorbium autè, succus nempe concretus quo vtimur, vehemèter calidæ, & vt Galenus ait, causticæ siue vrentis facultatis & tenuiù partiù est: quarto quidem ordine calidù & siccù.

Cum oleo Violæ luteæ, vt quidem Mesues, sed & alio quouis, vel etiam vnguentis permixtum, refrigerata citò calfacit: aduersus stupores, tremores, conuulsiones, neruorum resolutiones conuenit: prodest etiam contra diuturnos coxendicum dolores.

Intrò assumptum, vt Aëtius, Paulus, Actuarius, & Mesues referunt, aquas & pituitam per inferna ducit; sed vnà quoque non modò fauces ac os, sed & ventriculum, iecur, reliquaque viscera accendit, exurit atque erodit, vniuersumque corpus inflamat.

Ob id, inquit Mesues, minùs tenuiter terendum, & permiscendum eius acrimoniam obtundentibus, calorem remittentibus, & lubricantibus: quorum tantam esse oportet copiam, vt eius superficies vndequaue contegatur.

Sed difficile est, Euphorbium aliis ita vel inuoluere, vel permiscere, vt non exurendi suam vim exerat. Nam & plurimo contemperatum oleo, subinde foris inunctum, velicas excitat, corpore præsertim mollioribus. quam ob causam tutius est intro corpus non admittere.

Tunditur ipsum etiam cum molestia, nisi naribus diligenter obstructis ac communitis. Si quando enim acrimonia eius ad nares peruenerit, mox pruriginem, sternutationesque excitat, ac deinde ardore intenso, copiosam pituitam ac muccum, tandem verò & sanguinem elicit: lacrymis non deficientibus.

Aduersus autem Euphorbij acrimoniam, remedio indigenis fertur esse herba, quæ ab effectu & contrariis facultatibus Anteuphorbij nomen accepit. Cauliculos hæc emittit complures, rotundos, virentes; atque circa eos folia qualia Portulacæ: radix multas quoque habet propagines; succo & hæc abundat, sed nequaquam acri, verùm lento & refrigerante, ardorem ac acrimoniam Euphorbij retundente.

Tripolium.

De hac veteres scripsisse nondum obseruare licuit: videtur tamen ad Telephij species referri posse.

Creuit & istud Anteuphorbion doctiss. Ioanni Boisoto, eodem quo Euphorbium anno: atque vna cum eodem periit.

De Tripolio. CAP. XXII.

TRIPOLIO nostro folia exeunt oblonga, lata, læuia, virentia, crassiuscula, Galti foliis perquam similia: caulis rectus, dodrante altior, fastigio in alas diuiso, in quibus flosculi elegantes, medio disco lutei, orbiculato verò ambitu carulei, Asteris Attici florum æmuli, qui in pappos candidos contabescentes abeunt: radix oblonga, cortice induitur crassiusculo.

Nascitur, inquit Dioscorides, Tripolium locis maritimis, quæ vnda alluit, recedensque demittit. Ac talibus quidem in Belgij quibusdam maritimis nostrum reperitur: vt in Zelandiæ insulis. Neque videlicet in mari, neque in sicco, sed locis, quæ æstuans mare allidit, recedens, refluens, retroque commeans deserit. Translatum ad hortos diutinè viget, sed luxurians grandescit, & in fibras radices commutat.

Æstiuis mensibus flores facit.

Fabulosum est, quod à Dioscoride ascribitur, tradi nempe vno die ter colorem floris eius mutari; & manè album, meridie purpureum, vesperi

Dioscorides notatur.

φοινικῶν, id est, phœniceum. Sed tamen tres florum colores vno die reperiri posse, veritati haud repugnat. Nam cum flores omnes non simul, sed particulatim & sensim perficiantur, tres facile contingit florum colores obseruari: incipientium nempe, completorum, & deficientium. Nondum patentes aut completi, subpurpurei sunt; perfecti patentesque, quales scripsimus; deficientes papporum candidam ostentant lanuginem.

Τριπόλιον, à nonnullis etiam ψυχὴ, ab aliis μελέε appellatur: vt quidem inter nothas voces refertur: posset Aster marinus, aut Amellus marinus non ineptè dici. Arabs Serapio Tripolium Turbith nominat, & post eum Auicenna. Actuarius tamen Græcus, Alypi siue Alypiæ radicem Turbith esse existimat. Mesues verò herbæ ferulaceæ radicem iudicauit. Habent Officinæ & suum Turbith non modò à Tripolio, verùm & ab Alypo differens, nequaquam etiam ferulaceum. Quod à Garcia ab horto Proregis Indiæ medico in Aromatum historia, quam clariss. ac doctiss. Carolus Clusius Latinam dedit, describitur, ex qua historiam eius in subsequens transtulimus Caput.

Ceterùm Tripolij radix, vt Galenus ait, gustanti acris est, & facultate calida in tertio excessu. Dioscorides radicem in vino potam duarum drachmarum pondere, per aluum aquam ducere refert: itemque vrinam. Conciditur etiam ad alexipharmaca siue venenis resistèntia medicamenta.

De Turbith ex Garcia. CAP. XXIII.

TURBITH planta est radice neque magna neque longa: caulis dodrantalis, subinde longior, digitalis crassitudinis, Hederæ modo per solum repit: folia profert Althææ: flores etiam similes è candido rubentes, nonnumquam omnino exalbidos.

Vtilis autem medicinæ caulis dumtaxat pars inferior, radici proxima, quæ gummosa. Atque huius cortex est, quem Officinæ ostendunt; crassior videlicet quidam ac inanis, caudicis inferioris exterior cortex, medio exempto.

Laudatur vacuum, arundinosum, fragile, & plani corticis Turbith: deinde cum gummi adhæret concretum, quod gummosum dicitur; & albidum.

At gummosum non est semper sua natura, Garcias ait, sed Indi, quia viderunt à gummositate optimi Turbith notas à nostris peti, solent eius stirpem ac cauliculos prius quam colligant, aut contorquere, aut leuiter vulnerare, vt liquor efflueret. quo tandem densato atque concreto; cauliculos gummosos auferunt. Reperitur verò & quandoque absque contorsione gummosum factum, sed tamen, quò facilius liquor emanare posset, vulnerari ac contorqueri solet. Candidum etiam fit, eodem auctore, in Sole resiccatur: in vmbra etenim nigrescit.

Prouenit in maritimis, verùm non adeò mari vicinis locis, vt vnda eius allui queant, sed duabus aut tribus interdum à mari leucis siue miliaribus distantibus; & quidem in incultis potiùs humentibus quàm siccis.

Nascitur autem in Cambaya, Surrate, Dio insula, Bazaim locisque vicinis, & in Guzarate, vbi plurimum, atque vnde magna copia in Persiam, Arabiam, Asiam minorem, & Lusitaniam effertur. Præfertur autem in Cambaya natum.

Arabibus, Persis, & Turcis Turbith appellatur: in Guzarate verò Barcaman; in Canara prouincia, cuius ciuitas Goa, Tiguar.

Habetur ab Indis medicis pituitam deiiciens ac expurgans medicamentum; cui si febris abest, adiciere solent Zingiber; alioqui absque hoc ex decocto pulli gallinacei aut cum aqua exhibent.

Mesues Turbith calidum esse refert ordine tertio, & crassam lentamque pituitam vacuare; atque hanc è ventriculo, thorace, neruis, atque remotioribus artubus educere; sed tardioris facultatis esse, & ventriculum subinde eo subuerti perturbarique, quocirca Zingiber, Mastichen, aliaque aromata ei permiscenda; addi & oleum Amygdalorum dulcium, vel ipsa Amygdala, aut Saccharum, ne corpus huius vsu extenuaretur aut emacresceret: ab aliis item cum Palmulis, Amygdalis dulcibus, aliisque temperari, inde componentibus antidotum (electarium aut electuarium Officinæ appellant) quod *σφαφοινικῶν* dicitur, Officinis ipsi & Medicis exercitatis in vsu frequens.

Datur ipsius Turbith drachma (plus minus) vna, ad summum duæ. In decocto verò aut diluto tres quatuorve admittuntur.

De Ebulo. CAP. XXIII.

EBVLVS foliis Muscario, fructuque Sambuco persimilis est, sed caudicem non facit lignosum, caules tantummodò herbaceos profert hibernis mensibus contabescèntes: anguloti hi sunt, ac frequentibus articulis geniculati, Sambuci nouellis ramulis ac propaginibus respondentes: folia ex interuallis geminata, ampla, ac veluti Sambuci ex pluribus ad crassum
neruo-

Ebulus.

neruosum pediculū commissis coalescunt, quorum singula oblonga sunt, lata, & margine serrato, Amygdalinis ampliora maioraque: flores in umbellis candidi, fructus siue acini subrotundi & rutilo colore nigricantes; in quibus semina parua oblonga: radix longa, digitalis crassitudinis, minimè lignosa.

Exit passim locis humentibus, incultis, secus vias & margines agrorum, pingui lætoque solo: aridum, sterile, siccumque respuit.

Flores ætate, baccæ Autumno maturantur.

Græci *χαμαικτιλ*, id est, humilem Sambucum nominant. Dicitur & *ἑλιουκτιλ*, *ἀγρια ἀκτιλ*, καὶ *δβοικη*. Latinis est Ebulus & Ebulum: Germanis *Attich*: Belgis *Hadich*: Italis *Ebulo*: Gallis *Hieble*: Hispanis *Yezgos*.

Temperamentum autem Ebulus calidum quidem ac siccum, vtrumque ordine tertio, & facultatem non modò, quam ei Galenus tribuit, digerendi exiguam, sed & purgandi per aluum eximiam & validam habet: efficacissimæ radices sunt: folia digerendi ac discutiendi potentia præstant.

Educunt autem radices non modò pituitam, verùm & aquosos potissimum humores: vtilis idcirco ad hydropicorum purgationes: sed tamen correctæ, & vbi vires suffecerint. Purgant enim cum molestia, ventriculum subuertant, interioraque viscera omnia perturbant. Male omnibus vsus earum succedit, quibus hepar ob-

duruit, vt quando ex regio morbo Ascites successit. Quamobrem nec temere, nec nisi valdè robustis ex Ebuli radicibus medicamentum, aut potio danda. Decoquitur in vino radix, si causa morbi frigida, & febris abest: aliàs pro affectus natura temperanda potio est. Expurgant & acini & semina, sed clementius multò ac minori cum molestia, præsertim prius aceto infusa, ac deinde semine Anisi vel aliis aromatis vnà permixtis.

Foliis tumores œdematosi discutiuntur, cataplasmatibus vel fomentis additis.

Dioscorides Ebuli radices vterum ait mollire, aperire, & affectus circa ipsum corrigere, ad infessus decoctas: folia recentia & tenera inflammationes mitigare cum polenta imposta; commodè item ambustis & canum moribus imponi: auxiliari podagricis cum adipe taurino aut hircino.

De Cucumere siluestri & Elaterio.

C A P. XXV.

SILVESTRIS Cucumis humi prorepentibus sarmentosis caulibus & subrotundis foliis satiuum æmulatur, & eum quidem, qui Galeno satiuus est (vulgò Melonem appellant) vtrisque tamen asperioribus: flores sublutei sunt: fructus oblongi, alperi, oblongis glandibus maiores, alioqui forma satis similes, satiuus verò Cucumeribus longè minores, qui maturi vel vitrò, vel leuissimo contactu defiliunt, semen cum liquore eiaculantes: radix crassa, candida, multiplex. Tota stirps vehementer amara, veluti & reliqua omnia siluestria Cucumeraria.

Paratur ex fructu huius Elaterium dictum medicamentum, cuius colligendi conficiendi-*Elaterium.* dique rationes ac modos Dioscorides pluribus verbis refert.

In plerisque calidis regionibus in rudibus, sabulosis, aliisque incultis locis reperitur. apud Germanos hortensis, semel autem satus, pluribus inde annis facilè renascitur; non tamen è radice reuifescens, sed ex seminibus sparsis proueniens.

Circa Autumnum fructus maturantur, atque eo tempore, ad Elaterium conficiendum colligendi.

Græcis est *σίμης ἀγροίος*: Latinis agrestis & erraticus Cucumis etiam appellatur: Officinis Cucumer asininus. Sunt qui Cucumerem anguinum vocent. Sunt tamen inter satiuos & hortenses vulgò habitos Cucumeres oblongi ac recurui, quos Anguinos cognominant. Italis

Co-

Cucumis siluestris.

Colocynthis.

Cucurbita
siluestris.

Cocomero saluatico: Hispanis *Cogumbriko amargo*: Germanis *Wild cucumer*: nostris *Wilde concommere*: Gallis *Concombre sauvage* dicitur. Elaterium siue *ελατήριον* Officinæ corrupta voce Elacterium nominant.

Est autem densatus iste succus ex secundo ordine exsiccantium, Galeno teste, & subtilium partium: extergendi item digerendique vim obtinet.

Folia Cucumeris siluestris, radices, earumque cortices, vti vehementer amara, ita similiter quoque exsiccant & abstergunt, sed minus tamen quam Elaterium. Expurgat autem istud Elaterium bilem, pituitam, aquososque humores, & quidem valenter, ac non modò per inferiorem ventrem, sed quandoque per superna.

Modus Dioscoridi est a femiobolo ad obolum, pro virium portione.

Cit idem mentes in pello subditum. Naribus cum lacte infusum oculorum in morbo regio colorem emendat.

De Colocynthide. CAP. XXVI.

COLOCYNTHIS per humum strata Cucumerariorum modo reperit, eum quem Citrulú Cucumerem nostra ætas appellat proximè referens, cuius & siluestris est species: folia eius lata aliquot incisuris dissecta: flores in luteo pallefcunt: fructus globosus cortice integitur tenui, lutei vbi maturuit coloris; quo ablato interior candida fungosa medulla ad medicinæ vsus resiccatur, vnà cum in ea conditis feminibus paruis, & sordentis coloris. Ingentis amaritudinis hæc medulla est, similiter & semen, totaque ipsa omnibus suis partibus stirps.

In calidis regionibus feritur & perficitur Colocynthis, sed in Germania ac Belgio ægre ad maturitatem peruenit.

Appellari solet à Barbaris ac in Officinis Coloquintida. Græcis est *κολοκύνθη*, & quâdoque *σικωνία*. Atque hinc Hiera *δυσσικωνίας* aliquâdo inscripta reperitur, quæ alias *δυσκολοκυνθίδος* dicitur. Est tamen & *σικωνία* Cucumis agrestis, de quo præcedente capite. Latini interpretes pro Colocynthide crebrò Cucurbitam reddunt siluestris. Differens tamen hæc à Colocynthide est. Cucurbita siquidem siluestris Græcis *κολοκύνθη ἀγρία* vocatur, & satiuæ similis est: scandit vt satiuæ vicina adminicula: folia eius similiter lata & indiuisa. fructus paruis Cucurbitulis similes, duri, ac lignosi admodum corticis: medulla interior adeò succulenta, vt resiccari nequeat: amara interim tota, vti Colocynthidis & agrestis Cucumeris.

Est autem Colocynthis veluti tota sua natura; omnibusque suis partibus amara, ita calida quoque ac sicca secundo gradu, eoque intenso; atque idcirco expurgare, abstergere, aperire, & quæcumque amarissima efficere possit, nisi

nisi

nisi validior eius per inferiorem ventrem euacuandi ac purgandi facultas reliqua eius opera, vt Galenus ait, præueteret.

Tam valenter siquidem hanc vim exercet, vt non modò pituitam & bilem citissimè copiosissimeque educat, verùm & abrafis intestinis, venarumque meseraicarum osculis referatis, sanguinem & cruenta subinde eliciat. Ita vt hac de causa nec temerè, nec nisi grauissimo aliquo urgente morbo, ea sit vtendum; neque etiam nisi lento aliquo ac glutinoso permixta, quo videlicet vehementia eius reprimatur; malefica vis obtundatur, & celerius per aluum permeante, intestina minus abradantur. Admisceri Mastichen aut gummi Tragacanthæ, Mesues admonet.

Formantur & ex ea pastilli cum Mastiche, gummi Arabico ac Tragacanthæ, & Bdellio. Ex his Mastiche etiam adstringentis facultatis euidenter particeps est. Præstant autem lenta ac glutinosa, adstrictionem nullam aut exiguam habentia. Adstringentibus siquidem huiusmodi valida ac fortissima medicamenta coërcita ac refrænata, maiore deinde violentia ac molestia, vim ac facultatem suam peragunt. Quæ verò adstringentia permixta non habent, facilius minori que cum labore opus suum perficiunt. Quales sunt Pilule, à Rhafi lib: ix. ad Almanzorem Iliacæ appellatæ. Quæ componuntur ex Colocynthide & Scammonio ^{Pilula Iliaca.} duobus fortissimis; ac tertio Sagapeno, quod lentore suo intestina oblinat, & ab vtriusque iniuria defendit.

Quæ quidem compositio, tametsi fortissima, & qua nec temerè nec citra urgentem vehementer necessitatem vtendum, facile tamen ac citra magnas molestias expurgat, & cum minoribus torsionibus, quàm pleraque mitiora clementioraque medicamenta, Mastichen aut alia quæ adstringunt, admittentia.

Atque hanc ob causam verisimile est, à Cochiis catapotis Galenum lib. 1. De medicamentis secundum loca, Mastichen & Bdellium reiecta voluisse, quæ tamen præceptor eius Quintus eisdem addere antea solitus fuerat.

Vtilis autem Colocynthidis non modò ad purgationes, in quibus vertigini, hemicrania, cephalæ, apoplexi, morbo comitiali, asthma, intestinorum cruciatibus, aliisque pertinacissimis morbis succurrit; verùm & foris nequaquam aspernandas vires præstat.

Valet ad aurium tinnitus & surditates oleum cum ea decoctum: idem lumbricos & ventris tineas interimit ac pellit, aluumque non rarò mouet, vmbilico imòque ventri admotum.

He lleborum siue Veratrium album.

Acetum quod eius decoctionem admittit, colutione dentium dolores sopit, auctore Mesue.

Semen ad mortuorum corporum conseruationem ac condituram vtile, præsertim Aloë & Myrrha admixtis.

De Helleboro siue Veratro albo.

CAP. XXVII.

VERATRI apud Veteres duo genera sunt, Album, & Nigrum.

Sunt autem albo Veratro folia magna, lata, maioris siue latifoliæ Plátaginis, aut potius Gentianæ similia, maiora, magis venosa, liratum striata, ac quasdam plicas habentia: rectus & ferulaceus caulis, prælongus, multis inferiùs foliorum tunicis obuolutus, quas inarescens demittit; superiùs verò plures proferens spicas, in quibus flores non magni, e senis angustis striatis foliolis herbaceo colore candicantes; quorum singulis tres aut quatuor succedunt angustæ, paruæ siliquæ veluti Sesami: in his semen latum & candicans. Radix crassa, candida, haud longa est, cum multis adhærentibus fibris, quibus etiam subinde propagatur.

Huius & alia species est floribus nigricantibus, foliisque, caulem præsertim amplectentibus, angustioribus, alioqui antecedenti similis.

Gaudet Veratrum album montanis & asperis, & non modò in Græcia, Italia, aut aliis calidioribus

bus regionibus, verum & in Germaniæ ac Heluetiorum montibus viret: viuit & in hortis. Floret æstate; messibus, aut sub Autumnum legendæ sunt radices.

Nominatur Græcis ἐλλέβορος λευκός, & quandoque citra aspirationem ἐλλέβορος λευκός: Latinis Veratrum album. Sunt qui ἀσπίδα, ἄστρον, πριναπορζίν, γότον Ἡρακλῆος, πολυείδον, ἀνάφρον etiam nuncupent: alii Sanguis Herculis dicitur: Germanis Weiße Nieswurms: nostris Witte Nieswurzele: Italis Elleboro bianco: Hispanis Verde gambre blanco, & Terna de ballesta: Gallicis Ellebore blanche.

Ex tertio est ordine excalfacientium ac desiccantium; auctore Galeno.

Vomitione purgat, varios humores educit; & quidem magna cum vi & molestia summa: quocircà dari non debet, nisi ubi longi valentesque morbi sunt, spesque ex aliis remediis adempta sit, ut Paulus Ægineta scribit, apud quem & nonnulli exhibendi eius ac propinandi modi extant. Sternutationes huius radices puluis quoque excitat, naribus exceptus, & inter φαρμακὰ siue sternutatoria valentissimus est.

Dioscorides Veratrum istud menses etiam ducere, & fœtus enecare in peffo appositum refert, & mures interficere cum melle & polenta subactum. Plinius phtiriasin hoc emendari addit.

De Helleborine. CAP. XXVIII.

Helleborine.

VERATRUM album effigie refert Helleborine, ea de causa à nobis appellata, sed humilior tamen ac minor multo: caulis eius erectus ad pedis ferè altitudinem assurgit: folia lata, similiter venosa & striata, uti Veratri albi, sed paruula: flores secundum caulem ordine quodam digesti, foliacei, albicantes medio aliquantulum prominente subluteo; quibus oblongæ, non tamen magnæ, succedunt veluti siliquæ, aliquantulum striatæ, in quibus femina minutissima. radices subsunt fibrosæ, Veratri albi tenuiores.

Reperitur locis haud sitientibus ac umbrosis, & cum flore quidem Iunio ac Iulio.

Helleborinen non improprie dici ac nominari posse, ipsa cum Veratro albo similitudo testatur. nam siluestre ac spurium quoddam eius genus esse videtur.

Dioscorides quidem ἐλλέβορίλω θαμνίσκον μικρόν, hoc est, paruum fruticulum esse ait, habentem ἐλάττω φύλλα, id est, minima folia. Plinius verò lib. xxvii, cap. ix. Helleborinen paruum tradit herbam, exiguis foliis, & lib. xxiii, cap. xx. paruis foliis. Et parua quidem nostra hæc Helleborine, & herba, & θαμνίσκος. θαμνίσκον siquidem herbam cuius cauliculus rectus assurgit, etiam si vnicaulis sit, Dioscorides non raro nuncupat. Nam & Polygonaton quod singulari caule, & attollitur & nascitur, θάμνον facit. πολυγόνατον, ait, θάμνος μείζων πήχους. folia

autem huius non quidem minima sunt, sed comparatione Veratri albi parua reuera sunt ac dici debent. Et Plinius non minima, sed exigua & parua tantum esse scribit. Ostendunt & hæc nostra Helleborines, cum ea que à Dioscoride ac Plinio describitur similitudinem maximam; sed tamen legitimam esse, in tanta ac tam obscura veterum breuitate, difficile fuerit affirmare.

Dicitur autem Helleborine Dioscoridi ac Plinio etiam θηπιαντίς, sed vnde hoc illi nominis, non patet. Veratrum album etiam ἀσπίς reperitur, ut diximus, appellatum. Si pro ἀσπίς legi posset ἀκτίς, existimari posset θηπιαντίς, quasi θηπι ἀκτίς dictam, quod videlicet Veratro albo superaddatur. Ut etenim Theophrastus lib. ix. miscetur in potione ex Veratro albo, ut vomitio benè succedat, Helleborines semen. πύρον δ' ἐστὶ ποάριον, addit, id est, hæc herbula quædam est. Atque coniuncturam ita facere, sed certi assequi nihil datur: veluti etiam haud constat eandem Theophrasti & Dioscoridis Helleborinen esse. Dioscorides siquidem vomitionem

mitionem adiuuare eam, quod Theophrastus asserit, non scripsit, sed tantum aduersus lethalia medicamenta, & iecinoris affectiones bibi. Plures autem esse possunt Helleborines. Nam & Centaurium minus superius diximus Helleborinen quoque appellari.

Ceterum nostræ Helleborines qualis sit temperies aut facultas, compertum nondum habemus.

De Veratro nigro.

CAP. XXIX.

Veratrum nigrum I.

Veratrum nigrum II.

VERATRI nigri tria sunt genera, præter illud tamen, quod à Dioscoride describitur. Primum folia promit ex pluribus collecta, quorum singularia oblonga, lata, læuia, & duriuscula sunt, veluti Lauri, sed margine vtrimque à medio sursum versus serrato: caule caret: flores in pediculis palmam altis è radicibus erumpentibus, magni, initio albidii, deinde purpurascens, postremò virentes, cum videlicet è mediis staminibus luteis exortæ siliquæ increuerint: quatuor aut quinque coniunctæ Sefami modo hæ nascuntur, in quibus semen: radices subsunt multis crassis nigrisque fibris capillatæ: in quibus medius tenuis neruus.

1.

Alterius Veratri folia prioris æmula sunt, sed angustiora, nigriora, ambituque toto serrato: caulem istud habet pedem, plus minus, altum, in ramulos cacumine diuiso; à quibus flosculi deorsum nutantes dependent minores, coloris è pallido herbacei: radices fibrosæ aliquanto tenuiores, minus nigricant.

2.

Tertium Veratrum caules habet proceriores & subinde crassiores: folia quàm secundi angustiora, quorum & ambitus vtrimque serratus: flores magnitudine secundi: siliquæ parua Sefamaceæ: radices fibris multis vti aliorum cohærentes subnigricantisque.

3.

Nascuntur Veratra hæc in montibus asperis & petrosis. Duo posteriora in Germania ac Belgio frequentiora.

Floret primum circa natalem Dominicum, si hiems clemens mitisque fuerit, aliàs mox soluto gelu: proximum genus paulò seriùs: tertium circa Ver, & ipso Vere.

Veratra autem hæc esse nigra, satis inter recentiores conuenit; sed tamen ad quem veterum auctorum referri debeant, non æquè expeditum. Differentes etenim Veratri nigri descriptiones penes hos reperiuntur. Theophrastus siquidem folio laurino Veratrum nigrum esse ait, & fructu Sefamaceo. Dioscorides verò foliis Platani ac Spondylii, Cnicique semine
k ipsum

Veratrum nigrum III.

ipsum depingit. Quæ vt euidenzem differentiam; ita & hæc Veratra ad Theophrasti accedere, cum Dioscoridis verò Veratro parum conuenire ostendunt: folio siquidem Laurum; & potissimum primum, fructu verò Sesamum referunt. vt nigrum Veratrum facere Theophrastus scribit: Platani aut Spondylj folium nequaquam (vt Dioscorides) æmulantur. Appellatur autem Veratrum nigrum Græcis ἐλλέβορος μέλας: à nonnullis μελαμπόδιον: item πολύριζον, μελανόριζον, φερίπον, κισάνιον, aut potius ἀντιπελάγιον, ἑκτομον, aut ἑκτομον: Italis *Elleboro nero*: Hispanis *Verde gambye negro*.

Nominatur verò Melampodion, quia Melampodem inuentorem habeat, qui furentes Præti filias primus eo purgasse; & ad sanitatem mentis restituisse creditur. Hunc Dioscorides pastorem, alij diuinationis peritum tradunt.

Quod autem inter hæc genera primum, vulgò à Germanis *Christwurk* / & à nostris *Hepfich tierstruyp* nominatur; idcirco videlicet, quòd hieme clemente circa natalem Domini nostri Iesu Christi diem floreat.

Alterum genus Pseudohelleborum & Veratrum nigrum adulterinum ante nos etiam Fuchsius nuncupauit. Plerique Confiliginem esse volunt, quia huius radicibus iumentorum quadrupedumque morbis nostræ ætatis agricolæ medeantur, haud dissimili quàm Confiligine veteres Mulomedici modo; vnde & à nostris *Dier*

rruyp dicitur. Sed idem possunt & Veratri albi radices, vt quidem Ablyrtus & Hierocles Græci Hippia tri tradunt; vt latius in cap. de Buphthalamo, in florum historia Pempt. secundæ lib. III. scripsimus.

3. Tertium genus Germanis *Leisfraut* vocatur, id est, Peduncularis; pediculos etenim interimere creditur. Placet nonnullis Aconitis istud genus annumerari: neque enim pediculos tantum, sed, veluti Aconitum, & oues aliæque animalia necare comestum fertur. Verum hoc non modò istud, sed & reliqua Veratra nigra possunt: qua de causa & inter Veratri genera hoc tertium retinendum videtur.

Ceterum Veratrum nigrum, vt quidem Galenus sentit, candido calidius ac amarius est, ex tertio similiter excalfacientium & resiccantium ordine.

Pituitam, bilem flauam, sed & atram potissimum, ac melancholicos omnes humores deorsum ducit, non tamè citra molestiam ac difficultatem. Idcirco non nisi robustis ac validissimis, vt Mesues suadet, exhibendum. Prodest autem ex Veratro nigro purgatio insanientibus, maniacis, melancholicis, comitiali morbo afflictis, elephantiacis, quartana laborantibus, & omnibus breuiter, quos vel atra exagitat bilis, vel melancholicus humor molestat.

Modus exhibitionis, Actuarius lib. v. ait, sunt scriptuli tres, paulò plus minùsve, tenuium fibrarum è radicibus pendentium, in aqua paululum maceratarum; deinde cortice detracto, ac in umbra siccato, proiectaque tenui quæ ipsi subest medulla. Datur autem ex passo & oxymelte; verum suauitatis gratia, quædam ex odoratis seminibus sunt inferenda. Si verò efficacior cupis purgationem, Scammonij paucillum adiucio. Hæc ille.

Præstat autem inter hæc genera primum, deinde secundum, tertium minùs efficax habetur. Extergit verò Veratrum nigrum etiam alphas, lichenas, lepras, ac pforas: in fistulam callosam inditus, callum duobus aut tribus diebus, vt Galenus ait, detrahit.

De Veratro nigro Dioscoridis. C A P. XXX.

ISTVD Veratrum nigrum, vt Dioscorides scribit, folia habet viridia, Platano similia, sed minora, ad Spondylj folia accedentia, sed filia magis & nigriora, subaspera: caulis asper est: flores albi purpurascens siue ἐμπορφύρεσι, schemate racemosi, & in ipso fructus Cnico similis. radices subsunt tenues, nigrae, veluti à quodam capitulo Cepæ simili dependentes, quarum

Veratrum nigrum Diosc.

quarum & usus est. Atque ita verba ipsa Dioscoridis sonant; è quibus manifestum, aliud omnino ab eo Veratrum nigrum describi, quam à Theophrasto, de quo capite antecedente.

Conuenire autem cum hac Dioscoridis descriptione satis apparet, quod & aliàs & modò pro Dioscoridis Veratro nigro expressimus: folia etenim in primis eius lata, aliquot eminentes angulos, & vtrimque incisuras habent, instar foliorum Ficus, Vitis, Aceris; qualia Platani esse abundè constat; sed tamen prædictis minora: ad Spondylii folia satis etiam accedunt, non quidem tota ac integra, sed singularia eorum (ex quinque enim totius folij Spondylii compositio est) profundioribus tamen fissuris diuisa: eadem saturato colore nigricant, & aliquantulum aspera sunt. Caulis rectus est, pede altior, nonnihil striatus; quo superius in ramulos diuiso, complures prodeunt veluti latiores calyces, discorum instar; qui simul racemi quamdam referunt effigiem, præsertim cauliculis flaccescentibus, ipsisque deorsum nutantibus, quam & lati calyces multiplicibus flosculis aliquo quoque modo exhibere videntur. E singulis siquidem flosculi complures simul facti, veluti Scabiosæ, exeunt. Sunt candidi hi, diluto colore nonnihil purpurascens, siue, vt Dioscorides ait, λευκοί ἐμπορφύροι. Semen inde in iisdem subnascitur calycibus, candidans, oblongum, ferè vt Cnici, sed tamen minus & tenuius, ac nõ perinde læue.

Radices etiam subsunt nigrae, quàm alterius nigri Veratri tenuiores, ab vno exiguo capitulo confibratae; in nouellis quidem plantis: nam in veteribus ætate multiplicatis à pluribus demittuntur.

Reperitur in Germaniæ plerisque montibus, & aliis incultis ac asperis locis. In hortis viua est. Dioscorides etiam in asperis, editis & sitientibus locis Veratrum nigrum enasci scribit: optimumq; quod ex eiusmodi locis accipitur; quale est, inquit, quod ex Anticyra petitur.

Floret autem istud Veratrum nigrum non hieme, sed æstiuis mensibus. Toto autem anno herba viret.

Recentiorum plerique Astrantiam nigram, alij Saniculam feminam nominant. Differt tamen multum ab Astrantia, quæ & Imperatoria, umbellifera herba. Saniculæ etiam perquam parum similis est. Nobis diu visa est, non quidem Theophrasti, sed Dioscoridis Veratrum nigrum esse. Respondet forma, vt retulimus: conueniunt etiam vires. Nam & atros aliosque humores radices huius expurgare, testes habemus in Germania nonnullos exercitissimos Medicos, qui his melancholicos purgatos feliciter ad sanitatem reducere. Purgandi quoque huic facultatem adesse, testatur etiam Conradus Gesnerus in epistola quadam ad Adolphum Oeconem, in qua Astrantiæ nigrae Helleboro albo ferè similem vim, sed tamen mitiorem, & per aluum purgatricem primum se expertum refert. Quæ sententiam nostram, & Dioscoridis Veratrum nigrum esse confirmant.

Tribuit autem huic omnes etiam eas nomenclaturas Dioscorides, quæ superiori ascriptæ sunt. Semen verò eius ait in Anticyra Sefamoides vocari, eiusque ad purgationes usum esse: si modò genuina & non vitiata est lectio. videtur autem non omnino integra. Nam si Sefamoides, vt Plinius ait, & vox ipsa testatur, à Sefami similitudine nomen habet, improprie huius Veratri nigri semen, non Sefami sed Cnici æmulum, Sefamoides nuncupabitur. Iam & Sefamoides sui generis stirps est. Ex his aliunde hæc verba Dioscoridi accessisse suspicandù: & forte ex Theophrasto translata. Scribit siquidè Theophrastus lib. 1x. Anticyrenles fructu Veratri, qui Sefamo similis sit, purgari: Helleborum, inquit, non solum radice, sed etiam fructu vtile est. siquidem in Anticyra, vt fertur, fructu eius purgantur. Deinde inferiùs: Anticyrenles fructum Sefamacei Hellebori dare solèt, qui Sefamo similis est. Quibus verbis Theophrastus Veratri fructum Sefamo quidem similem refert; sed Sefamoidem peculiariter ac

Dioscoridis
locus de-
prauatus.

propriè dici non affirmat. Sed ad Veratrum nostrum nigrum reuertamur, cuius facultates similes esse alterius Veratri nigri, compertum esse iam scripsimus. Ad omnia tamen efficacius habendum, antecedente capite descriptum; quo verisimile Anticyrenses præcipuè vsos, penes quos prima summaque propinandi Veratri apud Veteres semper fuit auctoritas.

De Sefamoide ex Dioscoride & alijs. CAP. XXXI.

INCIDIMVS in Sefamoidum mentionem: Veratro potentia ac viribus proxima sunt, & ex purgantium numero: opportunum idcirco eorum historias ex Dioscoride & alijs hinc repetere. Duo autem ea sunt: Vnum magnum, alterum paruum.

*Sefamoides
magnum.*

In magni autem Sefamoidis descriptione inter Veteres non satis conuenit, Plinius lib. XXXI. cap. XXV. *ἡεργέρον*, id est, Senetioni similem herbam scribit: Orbasius ex Rasarij quidem conuersione, Rutæ familiorem facit. Sefamoides, inquit, maius folia habet Rutæ similia, longa: florem album: radicem gracilem, ignauam: semen Sefamo simile, gustu amarum.

Dioscoridis verò exemplaria vtrique herbæ Sefamoides istud comparant. *Εὐοικεν ἢ πτόα, αἰτ, ἡεργέρον ἢ πηγάνω, φύλλα μακρὰ, ἀνθος λευκόν, ρίζα ἰσχνὴ ἀσθενέως, σπέρμα ὁμοίον σισάμω, πικρὸν ἐν τῇ γούσῃ*, id est, Similis est herba Senetioni aut Rutæ: folia longa: flos albus: radix gracilis, inefficax: semen simile Sefamo, amarum in gustu.

*Notatur
Dioscori-
des.*

Siue autem Dioscorides, siue alius huius descriptionis auctor extiterit, oculata fide Sefamoides magnum non agnouisse videtur; sed ex aliorum scriptis tantummodò descriptionem eius collegisse; atque idcirco disiunctiua particula ἢ vsus; ignorans videlicet cui simile Sefamoides magnum esset, Senetionine an Rutæ. Vtrique autem simile esse, vix possibile. Sunt etenim dissimiles multum Senetio & Ruta, qualiscumque etiam ea sit, siue graeolens, siue altera Hyperico similis.

Recentiores, inter quos Io. Ruellius & nonnulli post eum, Sefamoides magnū existimant, quod à Theophrasto Veratrum nigrum describitur. Cognominat enim ipsum Sefamaceum siue *Σησαμειδῆς*: Anticyrenses, inquit, fructum Sefamacei Veratri dare solent. Accedit Dioscorides, qui Sefamoides magnum apud Anticyrenses Veratrum (si modò genuina lectio) vocari refert: & Galen. in lib. De simplic. med. facult. vbi Sefamoides magnum Anticyricum Veratrum esse scribit. Anticyrense siquidem Veratrum est, cuius Theophrastus meminit, & de quo cap. XXVI. Sed istud neque Senetioni, neque Rutæ simile est; & non modò semine, sed & radice efficax est. Sefamoidis autem radix *ἀσθενέως*, hoc est, ignaua, & nullius vsus. Crediderim ego nondum repertum Sefamoides, & propter eam ostendimus difficultatem, non facile agnoscendum.

Dicitur autem *σησαμειδῆς*, vt Dioscoridis & posteriorum exemplaria habent, in Anticyra *ἐλλέβορον*. Causa additur, quoniam Veratro albo in purgationibus misceatur. At propter hanc causam fortasse rectius *ἐλλέβορον* nuncupatur. nam Helleborines semen Theophrastus ait purgationi ex Veratro misceri, quod haud aliud quàm ipsius Sefamoidis esse verisimillimum est. Hippocrates enim, Strabo & Dioscorides non aliud admisceri scribunt quàm Sefamoidis semen. In *φοκικῇ*, ait Strabo, nascitur *σησαμειδῆς*, cui permixtum præparant Oetarū Helleborū.

A Sefami autem forma, & similitudine Sefamoides nomen, vt Plinius ait, accepit.

In abstergendo, excalfaciendo, desiccandoque similem Veratro vim, Galeno auctore, obtinet. Purgat pituitam & bilem supernè. Dioscorides refert, quantum tribus digitis capi potest, tritum, acceptum cum Veratri albi sesquibolo, in aqua mullâ.

Eadem de hoc ferè Hippocrates sub finem lib. De victus ratione in morbis acutis, at tamen non cum aqua mullâ, sed cum aceto mullso siue oxymelite exhibet. Sefamoides, ait, sursum purgat: potio eius est drachma media in aceto mullso trita: commiscetur etiam Veratris tertia portio pars, & minus suffocat.

De Sefamoide paruo, ex Dioscoride. CAP. XXXII.

SESAMOIDI paruo, vt Dioscorides habet, dodrantes sunt coliculi, folia habentes Corronopo similia, hirsutiora tamen ac minora: in summo cauliculorum capitula sunt florum subpurpureorum; quorum medium album; in quibus semen Sefamo simile, amarum & *κίρρον* siue ruffum: radix tenuis: nascitur locis asperis.

Nonnulli *καρπονιον σησαμειδῆς μικρὸν*, alij *σησαμον ἀγριον*, Galenus *σησαμειδῆς λευκόν*; & semen eius amaram qualitatem continere, multumque amarum esse, excalfacere, rumpere, extergereque scribit.

Dioscorides, purgat, inquit, pituitam & bilem deorsum semen acetabuli mensura potum cum aqua mullâ. Idem impositum cum aqua tubercula & tumores discutit.

De

Rha siue Rhei, vt existimatur, icon

De Rheo siue Rha. CAP. XXXIII.

DE forma aut magnitudine vel ipsius stirpis, vel foliorum florumve Rhei, nihil quidem apud veteres proditum reperitur. radicum modo similitudinem nonnullam, cum substantiam & colorem Dioscorides expressit, sed tamen eius tantum quod in iis, quae supra Bosphorum Thracium, ac Pontum Euxinum, vel etiam Maëotidē paludē locis prouenit.

Variat autem non parum radicum Rhei magnitudo, & vt verisimile, ipsius quoque totius stirpis, pro regionum, soli, caeliq̄ue differentia, quae (vt subinde repetendum) magnae saepenumero in stirpibus mutationis ac differentiae causae sunt.

Minor ac tenuior est Pōtici Rhei radix: crassior verò multaq̄; maior, quae in Officinis venūdatur.

De Pōtico autem Rheo sic Dioscorides: Rha, quod nonnulli Rheon, gignitur in iis quae supra Bosphorum sunt locis: vnde affertur. radix nigra, Centaurio magno similis, sed minor & rubicundior, *ῥέον*, id est, inodorata (vt quidem exēplaria habēt) laxa, aliquantulum leuis. Optimū est, quod teredines nō sentit, glutinosum gustu, cū remissa adstrictione, & quod commanducatum ochrae modo pallefcit, Crociq̄; colorem aliquem refert.

Eadem ferē & de hoc ipso Plinius lib. xxvii. cap. xii. in nonnullis tamen non tam dissidens, quam euarians: radicem non Centaurio magno, sed Costo nigro similem: & tritam aut mansam non *ῥέον*, sed vini colorem reddere tradit.

Est autem vinum non nigrum, aut rubens, vetus quidem & potens lutei & ad Crocum vergentis coloris, veluti Creticum, & alia eiusmodi. Costi Indici radix Dioscoridi nigra est; sed tamen potuit & pro Centaurij magni, per errorem Costi substituta esse. Verba eius haec sunt:

Rhacoma adfertur ex his quae supra Pontum sunt regionibus. radix Costo nigro similis, minor & rufior paulo, sine odore, calfaciens gustu & adstringens. Eadem trita vini colorem reddit ad Crocum inclinantem.

Officinarum autē Rheon radix est multo maior, crassior, & amplior quam Centaurij maioris: quae foris nigricans, interius verò, recens quidem, cum varietate quadam coloris dilute ex purpura rubet, vetustior ex subluteo sordet, sed amplius à teredinibus exesa: in mandendo aliquantulum glutinosa ac viscosa Croci colorem refert; quae papyro aut alteri candidae rei illita manifestiorē exprimit: substantia eius neque dura solidave, neque grauis, sed leuiuscula, ac inter duram compactamve ac raram veluti media, nonnihil fungosa: odorata etiā & gratū spirat.

Adfertur ex Sinarum (vulgò Chinarum) regione, quae est versus Orientem, supra Indiam, etiam eam, quae extra Gangem: haudquaquam verò ex Scenitarum prouincia (vt plerique temerè existimant) quae in Arabia est felici, & longè à Sinis abest.

Appellatur vulgò Rha Barbarum, aut Rha Barbaricum, à nonnullis Reu Barbarum, quòd ex Africa & Arabia, quas Barbarias etiā vocant, aduehatur. Rectius Punici & Arabes Raved Seni nominant; à Sinenſi prouincia, vnde in Indiā, Persiam, Arabiamque, ac postea in Europam infertur. Eiusdē speciei cum Pontico est, quod Græci *ῥέον* & *ῥά*: Plinius Rhacoma: Corn. Celsus, & etiam Paulus Aegineta Ponticam radicem appellat: Mesues Raved Turcicum.

Est vtriusque eadem similisque substantia, color idem recentium, idem inueteratorum: commansa glutinosum lentorem parem eundemque, Croci videlicet æmulum, colorem reddunt: & odor quoque Pontico, & quidem haud est insuauis: id quod euidenti certoque experimento cognitum habemus; nam huius radicem ab excellentissimo viro Iacobo Antonio Cortuso, amico nostro olim accepimus, haud graui odore suaueolentem.

Dioscoridis tamē exemplar *ῥέον*, id est, ordine destitutum Rha esse habet. Sed pro *ῥέον*, fortassis Rectius legendum *ῥέον*. Nam cum Veteres omnes Rheo tenues aëreasq̄; quasdam confiteantur adesse partes, odorem quoque; vnā esse innuere videntur. Tenuis etenim aëreaq̄; substantiæ odor comes esse solet. Odorata enim tenuia sunt essentia. Neque nos ab hac sententia Plinius abstertere debet. Potuit enim ipse, vt & aliās, in deprauatum incidisse codicem.

k 3

Nam

Soli caeliq̄,
differentia
magna in
stirpibus
mutationis
causa
est.

Dioscoridis
locus suspen-
sus.

Nam & ab illo tēpore nonnullis locis corrupta ac deprauata fuisse Dioscoridis exemplaria, si non aliunde, vel ex sola Orchios descriptione manifestū, apud omnes posteriores, qualis apud Dioscoridem, extans: corrupta videlicet ac deprauata: vt cap. de Orchi in florum historia Pemptade secunda ostendimus. Vt cumq; autem est Ponticū Rha, non est odore destitutum.

Rha flumini.

Fluminis autem Rha sibi nomen adoptauit, in cuius superciliis, vt Ammianus Marcellinus ait, nascitur. Oritur Rha ex Hyperboreis Septentrionis montibus, & per Asiaticam Sarmatiam defluens, in Caspium siue Hircanium labitur mare.

Mistam autē Rheon & substantiā, & temperaturam ac facultatem obtinet. Sunt eius partes quaedam terrestres, adstringentes & resiccantes: aliae tenuiores, aëreae, calidae & purgatoriae.

Laudatur à Dioscoride ad inflationes, stomachi imbecillitatem, & omnes eius dolores, conuulsa, lienosos, hepaticos, nephriticos, tormina, vesicae & thoracis vitia, praecordiorum distensiones, vteri affectiones, coxendicum dolores, sanguinis sputationes, respirationes difficiles, singultus, dysenterias, coeliacas passiones, circuitus febriles, & venenatorum morsus: tollere etiam liuida & impetigines cum aceto illitum ait. Galenus etiam ruptis, conuulsis, & orthopnaeae prodelle, sanguinemque spuentibus conferre scribit.

De expurgatoria autem facultate neuter quidquam scripsit. Non fuit Rhei ad purgationes illo saeculo vsus. Quod in eo tenue ac aëreum, intendere eius adstringendi potentiam Galenus existimauit. Nec enim, inquit, reluctatur terrestri frigido, tenue aëreum, imò eò quòd deducat, & in altum perducatur, valentioris effectus causa existit: cum tamen hoc ipsum aëreum ac tenue, purgatoriam, ac obstructions adaperiendi vim obtineat.

Paulus Aegineta primus videtur Rhei expurgatoriam facultatem exploratam habuisse. lib. enim primo, cap. XLIII. vbi Terebinthinam inter ea, quae sanis aluum subducunt, enumerat. At cum magis, ait subducere eam cogitamus, Rhei momentum admiscens. Subsecuti Arabes ad vteriore ipsam medicinae vsu perduxere, per quos quoque illud, quod è Sinarum aduehitur regione, receptum. Praestantius istud est, Ponticum siue Turcicum debilius, non tamen purgandi vi destitutum. Reperitur & quoddam in Tartariae vrbe Samarcandar, sed improbum, & non nisi iumentorum purgationibus vtile, ait Garcias ab Orta.

Optimum autem est recens, à teredinibus non exesum, & decoctionem non expertum. Vt enim Galenus, Auicenna, & Mesuës, decoquitur recens, & expresso succo, iterum resiccatur. Tale purgatoria facultate omni aut quali destitutum est, & magis adstringit. Separantur enim maceratione ac decoctione huius facultates.

Calida, tenuis, purgatoria, & aperiens in humorem transfertur, remanente reliqua terrestri adstringente substantia. Densius quòd decoctum aut maceratū est, Croci non, aut parum inficit colore; & amissa eius varietate, sub nigro sordet: facileque à teredinibus perforatur.

Expurgat autem Rheon per interna bilem flauam, & quandoque pituitam in proximis viis haerentem.

Vtilis ac commoda ex eo purgatio omnibus quos bilis flaua infestat, vt laborantibus & acutis & tertianis febribus, ictericis, hepaticis; confert in pleuritide, peripneumonia, angina, infania, furore, renum, vesicae & omnium internarum partium inflammationibus, & praesertim erysipelaceis affectionibus, tam externis quam internis.

Vtilissimū certē Rheon iecinori & felli laborantibus maleque affectis: praeter enim quòd biliosos prauosque expurget humores, & ab obstructionibus meatus expediat, robur quoque maximū ipsis visceribus confert: ita vt haud temere Rheon vita hepatis à nonnullis dictum videatur. Commodissima enim ac utilissima talia esse iecinori medicamēta, Galenus XI. Methodi asserit: quae videlicet mixta habent cū expurgandi & aperiendi, adstringendi potentia.

Modus exhibitionis à drachma vna ad duas: macerati verò ab vna cum media ad tres. Datur aut maceratur in calidioribus quidem morbis cum Cichorij, Intybi, aut alterius natura similis, diluto, aut stillatio liquore, vel etiā lactis fero: si verò calor abest, ex vino dari potest.

Exhibetur quandoque & tostum, sed ita vt nulla eius pars vel minimum sentiat adustionis: tale dysentericis & coeliacis auxiliare; expurgatis siquidem vitiosis humoribus, aluum deinde reprimat ac cohibet.

Sunt idem, eodem tostum modo, & superfluentes menses, sanguinisque vnde quaque fluores, praesertim per vesicam, sed in exigua quantitate, & cum astringenti aliquo permixtum. Innoxium, inquit Mesuës, Rha medicamentum, omni tempore, omni aetate salubre: atque pueris & grauidis.

STIR-

STIRPIVM HISTORIÆ
PEMPTADIS TERTIÆ

LIBER TERTIVS,

DE CONVOLVVLIS, ET IIS QVÆ
ALIIS INNI TVNTVR STIRPIBVS.

PRÆFATIO.

AD PROXIMVM à Purgantibus ordinem spectant vicinis sese implicantes, & amplexu viuentes. Sunt enim inter has multe purgatoria vi valde efficaces. Sunt & alie non tales, sed quia in circumuolucendo scandendoq; similes, illis coniungenda erant, exceptis tamen leguminibus & cucumerariis, vel ad frugum, vel ad olerum historiam pertinentibus. Tertius igitur hic liber stirpes habet adminiculis egentes, vicinis sese implicantes, aut propè adstantibus innitentes.

DE SCAMMONIO.

CAPVT PRIMVM.

Scammonium.

SCAMMONIO multi ab vna radice exeunt longi tenues & viticulosi cauliculi, quibus vicinos frutices, pedamentave iuxta posita conscendit, ac multis circumuolutionibus amplectitur: folia eius lata & acuminata, læuis Smilacis æmula: flores similes, Calathi quoq; forma, candicantes, paulò minores: radix subest lōga, crassa, candida interiùs, ex qua succus colligitur, qui densatus ad medicinæ vsus seruit.

In calidis pingui exit solo, veluti in Asiæ Mysia, Syria, aliisque similibus. Reperitur & in Creta insula, Bellonio teste.

Verisimile est, vbi suæ spontis est, citò & plurima deinde æstatis parte florere: nam & in Belgio æstiuis mensibus subinde cum flore videri potest.

Græci *σαμμόνια*, Latini ferè Scammonium nominant, ita appellantes non modò stirpem ipsam, sed & densatum concretumq; succum. Dicitur & à nonnullis *σαμβωία ρίζα*, ab aliis *κολοφώνιον*. Officinæ succum crudum quidem Scamoneam: in Cotoneo verò Malo decoctū, Diagridium vocant: quasi *δακρυδίου*, id est, lachrymulam.

Purgat autem hic succus per inferiorem ventrem vehementer, nulli aliorum purgantium medicamentorum potentia cedens. Nulla enim parte, vt Oribasius ait, superatur ab iis quæ agitant & commouent.

Efficat istud non vehementer aliqua calida facultate, sed alia quadam latente totius substantiæ proprietate. Nam gustu quidem nulla in eo caloris vehementia deprehenditur. Cuiusq; siquidem liquori aut rei permisceatur, nullam ei vel amaritudinem, vel acrimoniam, aut alium ingratum saporem communicat, quamobrem nec inter calidissima, vt plerisque videtur, sed inter moderatiùs calida & sicca habendum.

Extergit autem & educit potissimum bilem flauam, serosos item tenuesq; humores, & quandoque pituitam, ventriculo tamen magis quàm reliqua omnia medicamenta, vt Paulus tradit, noxium est Scammonium. Mesuës verò non modò vetriculo graue atque molestum, verùm & intestina ipsum abradere, interna viscera erodere, venarum ora dilatate, totiusque

suæ substantiæ essentia cordi visceribusque reliquis obesse sentit. Immoderatum & minùs opportunum idcirco eius vsum animi sequuntur deliquia, ventriculi subuersiones, alui fluores, dysenterix & tenesmi.

Occurritur his malis, eodem auctore, si Scammonium in Cotoneo Malo decoquatur, & muceagine Psilij, Prunorum carne aut succo, alii sive lenti similiter succi permisceatur, addita Mastiche, aut aliquo ex moderatè astringentibus.

Plinius noxam eius tolli posse affirmat admixta Aloë: Scammonium, inquit, dissolutionem stomachi facit, bilem detrahit, aluum soluit, præterquam si adiciantur Aloës drachmæ duæ, obolis eius duobus. Quod & Orisatio probatur Synopsen lib. primo: & Collectionum Medicinalium lib. vii.

Veteres Scammonium in Malo Cotoneo etiam decoxerunt, sed omisso Scammonio ipsum Malum edendum præbuerunt, quod absque stomachi subuersione aluum subducit: vt lib. primo De facult. alimentorum Galenus scribit: & 111. De simpl. med. facult.

Officinæ Scammonio in pomo præparato vtuntur, quod, vt diximus, Diagridium vocant, & compositionibus omnibus ferè crudi ac non præparati Scammonij loco admiscunt.

Parantur in iisdem antidota siue electaria duo, satis familiaria, vnum ex Psilio, cuius auctor Mesues; alterum ex Prunis, quod ad Nicolaum refertur inuentorem. Quæ ad ipsius Scammonij temperationem & correctionem excogitata sunt; & ad febres ardentes, ac tertianas, adeoque omnes ex flaua bile morbos commendantur. Mastichem & Bdellium catapotis Cochiis, quæ satis magnam Scammonij quoque admittunt quantitatem, ademit Galenus lib. primo De medic. secundum loca. quod & in cap. de Colocynthide admonuimus, vbi de Mastichi aliisque adstringentibus, quæ ad correctionem vehementius purgantium admisceri solent, latius egimus.

Modus autem Scammonij vel etiam ipsius Diagridij, vt quidem Mesues scribit, à granis est quinque ad x. aut xii.

Seruari potest, eodem auctore, ad annos quatuor. Plinius post bimatum parùm vtile censet. Vtus, ait, bimo; nec ante nec post vtile.

De Smilace læui maiore. CAP. II.

Smilax læuis maior.

SMILACIS herbæ duo apud veteres genera reperiuntur: asperum vnum: læue alterum. De illo posterius, de læui nunc agetur.

Huius autem species aliquot sunt: quæ vno hoc capite comprehendi quidem possunt; sed quia cuique sua nomenclatura, singulas seorsum explicabimus. Eius autem quæ læuis propriè dicitur, vna maior: altera minor est species.

Maior viticulosis ac sarmentosis cauliculis longis ac tenuibus sursum ac deorsum arboribus, fruticibus, vicinisque sepimentis obuoluitur circumligaturque: folio est lato, Hederaeo, sed molliore, læuigatioreque: flores exiliunt candidi, copiosi, rotundi, calathi effigie, colore candidissimi ac Lilia æmulantes: semen angulosum, sordido colore nigricans, exiguis filuestribus Lupinis propemodum simile, capitulo ex tenuibus membranis continetur: radices longæ, crassioribus cirris similes, intus candidiores, hac illac per obliquum, infra terræ tamen superficiem, feruntur.

Reperitur passim circa fruteta & sepes: quæ semel comprehendit loca, ægerrime deserit, adeò pertinacis vitæ radices sunt.

Æstiuis mensibus copiosi dependent flores, nitore conspicui.

Græcis *σμίλαξ λεία*, Latinis læuis Smilax: à Gileno & Paulo Ægineta, etiam *μίλαξ λεία*. Læuis cognominatur, quòd sarmenta eius nullis horreant spinis.

Differt ab hac Dolichus, qui & Smilax hortensis;

tenfis: item & *σμίλαξ* arbor, quam Latini Taxum nominant. Recentior ætas Smilacem hanc, Volubilem maiorem, Campanellam, Funem arborum, Conuoluulum album, & Smilacem læuem maiorem vocat. Plinius similiter lib. XXI. cap. v. Conuoluulum etiam nominat. Existimatur quoque Ligustrum, non quidem frutex, sed de quo Martialis Epigram. libro primo, scribens in Procillum:

*Quadam me capit inuide Procille
Toto candidior puella cygno,
Argento, niue, lilio, ligustro.*

Et Virgilius Ecloga secunda, hoc carmine:

Alba ligustra cadunt, vaccinia nigra leguntur.

Seruius siquidem Virgilij interpres Ligustrum ait, florem candidissimum sed vilissimum. Inter candidissimos autem nullus hoc flore neglectus magis est, aut vilior habetur. Quod si etiam Ligustrum à ligando nomen sortitum, Smilax hæc verè Ligustrum, vicinis etenim omnibus circumligatur ac circumuolutionibus plurimis implicatur. Germani *Windkraut*: Belgæ *Winde* & *Wange*: Galli *Liferon*, *Liset* nominant. Italis est *Vilucchio maggiore*: Hispanis *Campanilla yerua*.

Viribus autem hanc Galenus asperæ Smilaci quodammodò similem esse iudicat. Semen si cum Dorycnio bibatur, insomnia multa turbulenta efficere fertur: auctor Dioscorides. Plinius nullius efficaciam esse herbam censet.

De Smilace læui minore. CAP. III.

Smilax læuis minor.

LÆVIS Smilacis minor species, maiorem satis refert, sed humilior, tenerior, ac omnino minor. tenues illi quoq; & viticulosi cauliculi, nonnulli quorum humi repunt; alij herbas frugesque scandunt, & crebris eas voluminibus reuinciunt: folia oblongiora, Hederaceis minora, mollia ac læuia: flos similiter calachoides, nonnihil odoratus, plurima parte albidus, relucente tamen in eo diluto rubentis purpuræ colore, & radiantis stellæ effigie: semen subsequitur exiguum: radices tenues, candidæ, veluti prioris sparguntur.

Gignitur in cultis aruis frequentius, non raro tamen & in neglectis, ac secus margines agrorum: frugibus pluuioso præsertim cæli itatu molesta.

Floret vnà cum maiore.

Recentiores Volubilem minorem, & Conuoluulum minus appellant: Germani *Klein Windkraut*: id est, *Kleyn Winde*: *Petit Liferon* Galli: Itali *Vilucchio minore*. Læuis Smilacis speciem esse, neque aliò referendam, satis manifestum. Non desunt tamen, qui Helxinen esse velint cognomento Cissampelon. Sed pro hac nos aliam ostendimus.

Non est etiam Chamæcissus, quod quandoque suspicari. Tametsi etiam foliorum, ramulorum, & radicum figura & color descriptioni, quæ passim extat, conformes appareant: & flores quia speciosi ac elegantes Leuciois aliquo modo comparari queant: atq; huic *κισσος* nomen non minus quàm Cissampelo conueniat, non idcirco tamen Dioscoridis Chamæcissus. Vires quoque adesse oportet, quæ in hac Smilacis specie desiderantur. Chamæcissus calida & amara foliis est, hæc verò nec amaritudinem nec caliditatem vllam obtinet: gustata siquidem qualitatem nullam exerit, magis frigida quàm calida. Quod hanc nullatenus Chamæcissum esse, abundè ostendit.

Ignaua autem est, nulliusque vsus herba.

De Hedera terrestri, siue Chamæcisso. CAP. IIII.

TERRESTRIS Hedera humilis est herba; à terra non attollitur: vicina non petit adminicula; sed multis incertæ longitudinis, tenuibus, viticulosis, aliquantulum angulosis,

Hedera terrestris.

fis, geniculatis & quandoque subrubentibus cauliculis reptat, hac illac se diffundēs. folia eius non magna sunt, sed lata, rotundiufcula, corrugata, hirsuta, marginibus serrata, è singulis crebro bina: flores cucullati, hiantes, maiores quàm Chamædryos, è cæruleo purpurascens: radices perquam tenues & fibrosæ, subalbidis paulò nigriores. Odore tota est grauiusculo, & sapore amaro.

In cultis pariter ac incultis locis reperitur, ac sæpenumerò umbrosis, iuxta sepes, parietes, & hortorum areas.

Viret non modò æstate, sed & hieme, quouisque anni tempore; ab Aprili autem in multam æstatem flores facit.

Hederam terrestrem vulgò appellant, id est, χαμαίκισος, item & Coronam terræ; Germani Gundeirab: Belgæ Onderhaue: Galli *Lierre terrestre*.

Chamæcissum autem veterum esse, plerique recentiorum non admittunt. Repugnare etenim apparet foliorum figura; cauliculorum longitudo: florum non modò figura, sed & sapor. Chamæcissò siquidem (vt quidem passim extantia exemplaria habent) folia sunt Hederæ tenuiora, oblonga; cauliculi dodrantes; flores similes Leucois, candidiores, tenuiores, gustu valdè amari. Huius verò herbæ folia rotundiora, nequaquam vti Hederæ læuia; late serpentes & ob-

longi cauliculi; flores à Leucois differentes, & minus multò quàm folia, ac exiguum quid tantum amaricantes.

Sed potest ipsa descriptio corrupta esse, ac pro μικρότερον, perperam μακρότερον legi; & quæ sequuntur verba, πικρὰ πρὸς τὴν γῆσιν ἰσχυρότερον, posterius esse translata. Facilis & non rarò occurrens huiuscemodi ex vno elemento in alterum lapsus est; & transponuntur quoque quædam aliquando voces à transcriptoribus. Facit in hanc sententiam, quòd Dioscorides folia ischiadicis commendat, ac regium morbum expurgare scribat. Si enim flores amariore, his potius quàm foliis, præsertim purgandi regium morbum, potentia erat tribuenda; veluti Galenum fecisse legitur, quem potuit corrupta Dioscoridis lectio decipisse.

Galenus
deceptus.

Correctionem autem hanc si descriptio admittat, poterit vulgaris terrestris Hedera, veterum esse Chamæcissus: folia respòdebunt Hederaceis minora, tenuiora, & admodum amara: ramuli multum foliosi sunt, qui licet longi ac prolixi, dodrantem tamen vix progrediuntur, quin radículas defigant, ita vt ab ipsis radículis dodrante haud sint longiores.

Flores etià Leucois figura dissimiles, possunt tamen non minus quàm alij quidam differentes, Leucois quoque comparari. Color enim aut venustas floris, comparationis occasionem subinde præbet. Antirrhini flos, Dioscorides ait, similis Leucoio: Sparti luteus veluti Leucoij: Plinio candidus Conuoluuli flos Lilio non dissimilis: Est flos, ait lib. XXI. cap. v. non dissimilis Lilio, in herba, quam Conuoluulum vocant, nascens per fruteta, nullo odore, nec crocis intus, candorem tantum referens, ac veluti naturæ rudimentum Lilia facere condiscens. Sunt & ita huius terrestris Hederæ candidiores ac tenuiores, quàm purpurei Leucoij flores. Recognita autem ac restituta Chamæcissi descriptio talis est:

Χαμαίκισος φύλλα ἔχει ὁμοία κισσοῦ, μικρότερα δὲ καὶ λεπτότερα πολὺ, & πικρὰ πρὸς τὴν γῆσιν ἰσχυρότερον, κλωνία σπιθυμῖα καὶ ἐπίπλα φύλλων διὰ τῆς γῆς ἐν τῇ ἀνθῇ λευκοῖσι ὁμοία λευκότερα καὶ λεπτότερα, id est, Chamæcissus, siue Hedera terrestris folia habet Hederis similia, minora tamen, & tenuiora multò, & in gustu valdè amara: ramulos dodrantes foliis refertos à terra quinque aut sex, flores Leucois similes, candidiores ac tenuiores. Huic haud dissimilem Chamæcissi,

Plinij locus
castigatus

Plinius quoque habet descriptionem lib. XXI. cap. xv. sed tamen non nihil etiam deprauatam. Desenda autem sunt hæc verba: Spicata est Tritici modo. Vera lectio sic habet: Chamæcissus ramulis quinque ferè foliosa; cum floret, existimari posset alba Viola, radice tenui.

Extant verò & apud Plinium & aliæ Chamæcissi. Est siquidem Chamæcissus Hederæ species, quæ numquam à terra attollitur, ὀπίγαιος dicta. Item Chamæcissus vnifolia, quam pro Cycl-

Cyclamino tertia sibi demonstratum libro xxv. cap. ix. refert.

Chamæcissi item nomenclaturæ variæ inter nothas occurrunt, & aliquot quidem dissimilium stirpium inter se confusæ, ut χαμαιλόκη, κίσσοι ἀκαρπός, σελινίτις, γῆς σέφανος, Hedera pluuiatica. Chamæleuce autem propriè Tusfilaga est, κίσσοι ἀκαρπός, Hedera sterilis. Selinitis appellatio multis communis est: γῆς σέφανου, siue Coronæ terræ nomen huic verè debetur, folioso siquidem veluti serpo late sparsis ramulis terram coronat. Hedera pluuiatica rectè etiam appellari potest, nam per pluuiosam cæli tempestatem maximè luxuriat.

Ceterùm facultate Hedera terrestris calida & sicca est, & quia amara, abstergere, & viscera ab obstructionibus liberare potest. Aduersus tinnitus & surditates commendatur auribus imposita. Matthiolus ærugini eius succum permixtum cuniculosis ac fistulosis vlcibus vtiliter adhiberi refert.

Dioscorides Chamæcissi folia ischiadicis trioboli pondere in aquæ cyathis tribus ad dies quadraginta aut quinquaginta pota auxiliari refert: eademque morbum regium expurgare similiter sumpta, ad dies sex aut septem. Galenus omnem (ut diximus) facultatem floribus tribuit: Chamæcissi flos, ait, cum sit admodum amarus, iecur obstructione liberat, daturque ex coxendice laborantibus.

De Soldanella.

CAP. V.

Soldanella.

LÆVIS Smilacis generibus venit etiam ascribenda Soldanella. spargit hæc per terram graciles, viticulosos, subrubentes cauliculos, circa quos in longioribus pediculis tolia Hederacea, læuia, splendentia, sed lata, & subrotunda: flores calathi formam similiter referunt, diluto purpureo colore subrubent: semen in rotundis folliculis nigricat: radix oblonga, tenuis. Saporem herba amarum ac subsalsum à natali contrahit solo, nascitur enim in maritimis.

Reperitur verò non modò in Italia, aut Gallia, verùm & in Zelandiæ insulis, Flandriæ ac Hollandiæ littoribus.

Æstiuis mensibus floret.

Recentiores Soldanam & Soldanellam vocitant: Belgæ Zeevinder: id est, Conuoluulum marinum. Dioscoridi est καμάβη θαλασσία.

Calida autem & sicca temperie Soldanella est, & tertio quidem excessu, ut amara, salislaginem cum acredine quadam referens, gustabilis eius qualitas ostendit.

Aluum purgat, cruda & aquosa detrahit, hydropicis censetur vtilis, aduersatur tamen ventriculo, torsiones & molestias adfert, plus subinde incommodi, quam auxiliij confert.

Testatur hæc quoque Dioscorides: Tota, inquit, herba stomacho incommoda est, acris, aluum maximè soluit, cocti in ciboque sumpta.

Coquunt cum ea quidam, ad obtundendam acrimoniam, pingues carnes.

De Conuoluulo nigro siue Helxine Cissampelo.

CAP. VI.

AD SMILACIS læuis genus pertinet quoque, quod Conuoluulum dicitur nigrum. Huic pertennes multæ cirrorum instar subrubentes viticulæ, quibus fruticibus, omnibus quæcumque contingit vicinis, sese crebris circumuolutionibus implicat, ab imis ad summa proserpens: folia lata sunt, longa, & acuminata, Hederæ foliis molliora tenuioraque: flores exigui racematim coherent, candiduli: semen triangulare veluti Fegopyri, sed minus & nigro resplendens colore, tenuibus subrubentibus membranis, veluti glumis integitur: radix exigua breuiusque est.

Iuxta

Conuoluulum nigrum.

Plinij locus
animad-
uersus.

Campana caerulea.

Gratum
Nil.

Iuxta sepimenta, & frequenter in vinetis reperitur.

Vindemię tempore semen perficitur, ex quo, nec aliunde, primo Vere succrescit.

Germanis *Schwarzwinde*, id est, Conuoluulum nigrum, aut Volubilis nigra dicitur: nonnullis Volubilis media.

Dioscoridi *ἑλξίνη κισσάμπηλος*: Democrito in Geoponicis, *μαλακόκισσος*: Latine Mollis hederæ. Cissampelos autem cognominatur, non modò ad differentiam alterius Helxines, quæ & Parietaria; verum quòd & Vitibus crebris amplexibus sæpenumerò circumuincitur.

Reperitur huius & multò alia, in exemplari quo Marcellus Vergilius vsus est, descriptio, & appellationes complurimæ: sed Ruellij & Cornarij editiones magis probandæ. Plin. lib. XXI. cap. XVI. non de hac Helxine, sed de Ixine scribit. Exemplaria perperam Helxine pro Ixine habent. Ixine verò Chamæleon albus.

Facultatem autem Conuoluulum istud nigrum compertam aut probatam hoc tempore nullam habet. Dioscorides foliorum Helxines Cissampeli succum, vim habere ait soluendi alium si bibatur.

De Campana Caerulea. CAP. VII.

ACCEDIT læuium Conuoluulorum numero opportunè etiam Càpana vulgò nuncupata Lazura, id est, caerulea. Longos, teneros, viticulososq; hæc promit cauliculos, quibus ponè posita quęcumq; conscendit & amplectitur, crebris sese iis implicans voluminibus: folia lata sunt & angulosa, mollia, vetustis angulosis Hederæ foliis maiora, non in totum læuia, sed nonnihil hirsuta: flores veluti Smilacis læuis, instar Campanule, sed per oras angulosi, & colore in caeruleo purpurei: semen nigricans: radices tenues & fibrosæ.

Peregrina hæc stirps, & aliunde illata, sub finem æstatis, si calida feruensque fuerit, in Belgio flores facit.

Campana, vt diximus, Lazura, & Campana caerulea à recentioribus nuncupatur: aut Conuoluulum caeruleum. Existimatur Ligustrum esse nigrum, cuius meminit Columella lib. X.

Fer calathis Violam, & nigro permista Ligustro Balsama, cum Casia nectens, &c.

Si etenim Smilax læuis maior album est Ligustrum, haud improprie Campana ista, nigrum appellari poterit Ligustrum. Nam è caeruleo purpureus color subinde niger dicitur; veluti Violæ nigræ.

Sunt autem qui hanc Campanam gratum Nil Auicennæ esse volunt, de quo cap. CCCVI. Quod quidem differt ab eo Nil, quod describitur D X I I . cap. Istud enim Ifatis Græcorum est: illud verò peregrina ac Indica stirps; vt non modò Auicenna, sed & Serapio testatur.

Sic

Nasturtium Indicum.

Nasturtij Indici flos.

Sic autem Auicenna: Granum Nil quid est? Est Chartamum Indum. Serapio verò, Hab al Nil est granum Indicum; cap. videlicet CCLXXXIII. vbi & ipsum his describitur verbis: Planta eius est similis plantæ Leblab, id est, Conuoluuli; adhærens arboribus duobus brachiis vel tribus: habet ramos & folia viridia, & è radice cuiusque folij est flos coloris purpurei, similis Campanulis in figura sua: & quando cadit flos, dimittit semen in vaginis (lego capitulis) in quibus sunt tria grana, minora granis Staphisagriæ, læuia. Cui descriptioni conformis Campana hæc Lazura est.

Non desunt verò & aliæ Conuoluulorum species, quæ ad Nil Auicennæ quoque referuntur; quarum semina superioribus annis vir clarissimus Iacobus Antonius Cortusus ad nos misit. Caules vtriusque prælongi, veluti aliorum Conuoluulorum vicinis perticis circumuoluti; & vnus non paucis breuibus spinulis asper, alterius verò absque vllis. folia læuia, lata, haud angulosa; & eius quæ spinis caret, prona parte candicantia; flores elegantis purpurei coloris, semina nigra, læuia ac replendentia. Et possunt & hæc quoque species esse Nil, plures etenim eiusdem generis reperiri nihil prohibet.

Posse verò & huc referri videtur peregrinum quoddam Conuoluuli genus, quod Nasturtium vocat Indicum. Caulis huius teres, tenuis, oblongus, in ramulos plures diuiditur; & pedamentis quibus fulciatur indiget. folia circa ramulos rotunda, tenuia, quibus mediis pediculus subest, veluti Cotyledonis, cuius similia admodum forent multò teneriora, tenuiora ac dilutiùs essent virentia. flos cum Regio dicto flore satis conuenit, sed maior est, & propendens etiam longius habet corniculum, & colore eleganter luteus est, tum & suauiter odoratus.

Hanc autem stirpem raram admodum ac peregrinam videre contigit Coloniae, in horto Christianæ Bertolffæ viduæ ampliss. ac clariss. viri Ioachimi Hopperi, quæ semine ex Hispania allato eam seuit & diligenter excoluit.

Sapore Nasturtium referunt folia, vnde illi nomen; quam ob causam & facultate calidum ac siccum esse apparet.

Ceterum Nil, vt Auicenna quidem, calidum & siccum est ordine primo: à Serapione verò inter tertij ordinis calida & sicca reponitur.

Expurgandi vim habet, ducit crudos crassosq; & pituitosos & melancholicos humores: pellit ventris lumbricos & ascaridas; sed ventrem conturbat, & nauseam facit, vt Auicenna.

Tarde officium præstare Serapio scribit, apud quem plura requirenda.

De Mechoacan. CAP. VIII.

Ad genus peregrinorum Conuoluulorum accedit & quod modò Mechoacan appellatur. Sarmen-
ta tenuia istud promit, & quidem multa longaque, quibus vicinis perticis, fruticibus, aliisque prope consistentibus circumuoluitur ac multiplici nexu implicatur: folia magna è virore nigricantia, lata, acuminata, ad Smilacis læuis accedentia, sed maiora, nonni-
hilque

Mechoacan.

Smilax aspera.

hilique aspera, ac hirsuta: semen nigrum splendens: radix oblonga, crassa, interius candida, gustu exiguam qualitatem praese fert.

Nicolaus Monardis florem huius esse scribit veluti Mali aureae, ex quinque foliis maioribus compositum: e cuius medio instar lobi capitulum exit, ad Auellanae nucis magnitudinem excrescens, quod intersepiente tenui membrana in duas partes dehiscit, in quarum singulis duos semina Ciceris exigui magnitudine, colore nigra.

In prouincia nouae Hispaniae Mechoacan primum fertur repertum: nascitur verò & in Americae continenti, veluti in Nicaragua ac Quito, quod praestantius habetur.

Nomen à prouincia in qua reperitur retinet. Sunt qui existiment Bryoniae esse speciem; sed cum radix non sit amaricans, sed citius ἀπικος, siue gustabilis qualitatis expers, aut, ut quidam dicit, exqualis, cum Bryonia parum conuenit: Bryoniae siquidem radix valde amara est: iam & forma foliorum, florum, ac fructuum differens. Nonnulli Rha album appellant, nec tamen Rha simile. Ad Scammonium magis accedit, & Scammonium quoddam esse Americanum apparet. repit Smilacis modo, ut diximus, Scammonium: radix & albida & crassa: succus exiguam qualitatem refert: veluti Mechoacan.

Est autem radix Mechoacan in calidi frigidiq; medio, sed tamen sicca. Purgat per inferiorem ventrem, pituitam praecipue, deinde serofos humores. Datur à denarij vnus pondere vsq; ad duorum; & quidem cum vino, aut stillatio alicuius (pro morbi ratione) liquore, vel etiã in carnis iusculo. Vtiliter verò exuberi fertur omnibus, quorũ morbi causa ex pituita & frigido est humore. valet aduersus diurnos capitis dolores, veteres tussis, respirandi difficultates, coli, renum, vteri, & articularum dolores.

De Smilace aspera. CAP. IX.

SMILAX aspera multis aculeatis ac spinosis horret exilibus ramulis, quibus per sepes, frutices, ac vicina quaeq; ambiendo amplexandoque ab imis ad summa repit: folium eius est Hederae, absque angulis acuminatum, minus ac durius quam lauis Smilacis; quandoque candidis maculis notatum: flores candidi, odorati: fructus in exiguo racemo instar Labruscae, cum ematuruit rubens leuiterque mordax, in quo semen punice colore nigricans, simile Cannabis: radix longa, aliquantulum nodosa, dura, & in plures diuaticata ramulos.

Exit locis asperis, incultis, circa sepes, margines agrorum, in montibus & conuallibus: in regionibus quidem calidis, ut Italia, Narbonensi Gallia, Hispania, Africa.

Flores Vere, fructus Autumno vel antè paulò maturescit.

Σμίλαξ

Σμίλαξ τεραχέα Græcis appellatur. Gaza Theophrasti interpres Hederam Ciliciam nominat, veluti & Plinius, qui & Nicophoron cognominatam scribit lib. xxxiiii. cap. x. Hetruscis Hedera spinosa, & Rubus ceruinus dicitur: Hispanis Castellanis, vt auctor Lacuna, *Zarza Parilla*, quasi Rubus viticula, *Zarza* siquidem, eodem teste, Rubum: Parra autem, Matthiolo interprete, Vitem, & Parilla paruam Vitem siue Viticulam significat. Dicitur & ἑτάππις, λυκάνθεμον, κινόβαλον, ἀνίμητον, ἡλίφουτον, ἀνατολικόν, θυπκόν, ἐλίδη, & Mergina.

Nonnulli, quam ex Peru Americae prouincia aduectam radicem recentiores *Zarzam* ^{Zarza} quoque Parillam nuncupant, huius Smilacis radices esse affirmant. Et similem quidem huic ^{Parilla.} Garcias Lopus Lusitanus, sed tamen eandem esse non concedit. Reperiuntur sæpenu- merò similes, quæ tamen vel minimo aliquo discrimine differunt. Differentiam etiam cæli foliæque diuersa constitutio adfert.

Zarza Parilla Peruuiana peregrina est, & è noui Orbis siue Americae prouinciis infertur. Quæ autem illinc aduehuntur, licet etiam in Europa natis similia videantur & sint, viribus tamen non rarò differunt. Neque enim soli cælique diuersitas, ad formæ modò commutationem aut alterationem facit, sed plurimum etiam ad qualitatum viriumque remissionem aut intensionem confert. Calidis locis enata potentiora ferè odoratoraque sunt, frigidis minùs. Quædam perniciofa translata mitescunt, & vtilia redduntur. Ita *Zarza Parilla* Peruuiana tamen Smilaci asperæ siue *Zarzæ Parillæ* Hispaniensi similis, temperati tamen cæli occasione, tum & ipsius foli genio, longè efficacior est, quàm vel in Hispaniis, aut etiam in Africa nata.

Sunt autem *Zarzæ Parillæ* ex America radices (quæ solæ aduehuntur) longæ, & tenuës, tenuioribus vulgaris Glycyrrhizæ radicibus similes, ab vno complures dependentes quandoque capite, in quibus medius durior neruus: sapore sunt exiguo, & odore non perceptibili præditæ. Feruntur gigni in Honduras Peru prouincia. Nomen à similitudine asperæ Smilacis acceperunt.

Apud indigenas suū ei nomē, quod Latinis spinosam quoque Vitē sonat, Garcia Lopus teste.

Calidi autem & sicci temperamenti sunt, partiumque adeò tenuium, vt earum decoctum quàm facillimè sudorem prouocet. Articulorum capitisque diuturnis doloribus, frigidisque affectionibus auxiliantur; omnibus item malis, citra tamen febrem, profunt, quæ sudore tolli ac curari posse spes est.

Sufficiunt ad curationem pauci dies, leuiore morbo: maius aut diuturnius malum, diuturniorem curationem postulat.

Quæ verò ex Hispaniis aut aliunde *Zarza Parilla*, siue Smilax aspera adfertur, minùs effi- cax habetur. Commendatur hæc à Dioscoride & Plinio aduersus venena.

Huius folia, inquit Dioscorides, aduersus lethalia medicamenta antidota sunt, siue antè, siue post pota.

De Bryonia alba & nigra. CAP. X.

BRYONIAE duæ sunt (præter siluestrem nonnullis dictam Bryoniam:) vna Alba, alte- ra Nigra cognominatur.

Alba Bryonia multa longa & tenuia sarmenta promit, clauiculas siue capreolos habet in- star Vitis: folia eius lata sunt, quinquangularia, & ad similitudinem Vitium diuisa, sed aspe- riora, hirsutiora, candidioraque: flores exigui, candidi, racemosi: fructus in vuis paruis, qua- rum acini initio virent, maturi rubent: radix prægrandis est, longa & crassa, altè descendens, ex albido sublutei coloris, gustu perquam amaro & ingrato. Sepimenta, dumos, frutices scan- dit & superat, non tamen aliorum modo circumplicando se, sed clauiculis suis vicina omnia apprehendendo, iisque se diuersimodè innectendo ac implicando.

Similis huic Bryonia est nigra: tenuibus siquidem & viticulosus cauliculis, foliis, capreolis, floribus, vuarum acinorumque figura, radicis mole & quantitate priorem refert: sed acini per maturitatem nigricant; radix quoque foris subnigra, interiùs buxæo pallet colore. Arbu- storum hæc, sepium dumorumque ramulos fastigiaque capreolis suis quoque tantum com- prehendit, in omnes partes latè sese veluti prior explicans.

Candida siue alba Bryonia multis in Belgio locis reperitur; similiter in Sueuia ac Rhe- nana Germaniæ prouincia, & passim in Italia, secus vias ac agrorum margines.

Nigram gignunt Hassia, Saxonia, Vestphalia, Pomerania, Misnia, vbi candida non pro- uenit, vt Valerius Cordus scriptum reliquit.

Vtriusque flores Maius, vvas verò Autumnus suppeditat.

Prior Græcis ἀμπέλος λευκή, id est, Vitis alba. & ἀμπέλος quidem dicitur, non modò quòd foliis Vitem referat, verum etiam quia fructum in exigua vva, acinis licet raris, similitudi- nem

Bryonia alba.

Galenus
not assit.

nem conformatum producat. Dicitur & *βρυωνία* *λακή*, *όφους αφυλον*, *χελιδόνιον*, *μήλαθεν*, *ψιλαθεν*, *αρχίζωσις*, *αχίζωσις*, *ή κιδρωσις*: à Plinio etiam Madon; ab Arabibus Alphefera; à Matthæo Siluatico Viticella: in Thesaurο pauperum Rorastrum: Apuleius Apiastellum, Vuam Taminiam, Agrifolium & Dentariam appellat: Germani *Suchwurz*, *Hundstürbis*, *Hundoraben*, *Zeussels firschen*: nostri vulgarem appellationem sequentes, *Hyrome*: Galli *Coulource*: Italis *Zucco saluatica*, Hispanis *Nuez a blanca*, & *Norca blanca*.

Altera Græcis *ἀμπελος μέλαινα*, *ή βρυωνία μέλαινα*: Latinis *Vitis nigra*, *Bryonia nigra*: à nonnullis *χειρφοειος ἀμπελος*, *κουκεάνιον*. Galenus proprie *βρυωνίαν* vocari ait. Idem Plinius affirmat, qui & à nonnullis *Chironiam*, *γυωκάδιν*, ac *απερσίαν* dici refert. *Chironia* autem cognominatur à *Chirone* inuentore. Est *Chironis*, inquit Plinius, inuentum *Ampelos*, quæ vocatur *Chironia*.

Facultate autem *Bryonia alba* omnibus suis partibus calida & sicca est, secundum gradum, præfertim caloris, excedens, cum expurgandi potentissima vi, per quam non modo biliosos ac pituitosos, sed & aquosos humores educit.

Asparagos, qui prima germinatione prodeunt, si decocti edantur, aluum & vriam ciere *Dioscorides* scribit. *Galenus* verò ab omnibus pro more per Ver edi ait, eduliumque esse stomacho propter adstrictionem gratum. Quod de

Vitis siluestris, siue *Tami* quidem, sed nequaquam de huius germinibus veritatem habet. Nam albæ *Bryoniæ* *asparagi*, siue prima germina nequaquam adstringunt, sed aluum vehementius commouent, stomachoque grauem molestiam inferunt.

Dioscorides item radicis succum Vere exprimi, bibique cum aqua mulsâ, pituitamque ducere, ait. Ducit autem non modò succus, sed & radicis decoctum pituitam, bilem flauam, ac serofos aquososque humores; & quidem validissimè, vnà ventriculum ita sæpenumerò perturbans, vt & eosdem vomitione reddi procuret.

Conferre huiuscemodi vehemens purgatio hydropticis posse speratur. & quos comitialis morbus, aut capitis diurnæ & pertinaces vertigines detinent. Sed tamen epilepticis non quotidie, vt *Dioscorides* monet, exhibendæ: subinde etenim dedisse satis erit molestum. Validum enim, vt diximus, est remedium, violenter purgans, & naturæ vim inferens.

Extrahit eadem radix mortuos foetus & secundas subdita: idemque in infellibus decocta potest. Cutim eadem extergit & erugat: maculas solares, varos, lentigines, cicatrices nigras, cum Eruo & Chia terra ac Fœnogræco depurgat; aut in oleo decocta vsque dum colliquescat. Tollit sugillata, digitorum pterygia compescit, cum vino imposita inflammationes discutit ac abscessus rumpit: educit & oïla trita ac imposita: miscetur & commode erodentibus medicamentis: auctor *Dioscorides*.

Fructus ad scabiem & lepram facit illitus & impositus, eodem auctore. *Galenus* iis, qui coria densant, vtilem perhibet. *Plinius* lactis abundantiam facere scribit. Videtur tamen magis lactis generationi aduersari: nam acris est, & eo vellera ac coria, *Dioscoride* teste, depilatur.

Nigra Bryonia supradictæ, vt *Galenus* ait, ad omnia similis, nisi quòd imbecillior.

De Vite siluestri, siue Tamo. CAP. XI.

VITIS siluestris longos, lignosos, medioctis crassitudinis, rimosi corticis, instar farmentorum *Vitis*, obscure subrubentes viticulosos promit coliculos, quibus vicinis quibusuis multis se amplexibus circumuoluit, ac crebris intorquet circuitionibus ab imis ad fastigium scandens: capreolis siue viticulis caret: folia *Hederacea*, mollia, splendentia, *Smilacis* iacuis haud absimilia: flores candidi, exigui, muscoli, odorati, racematim dependent: vix parua sunt, acimi virent, maturi cocci modo rubent: radix crassa, longa & magna, succo glutinoso

Plinius
notatur.

Vitis siluestris.

nofo & léto plena; aded vt friata digitis adhareat.

In filuis opacis & fimilibus locis asperis, præfertim vbi aquæ subfunt, gignitur: reperitur & sub Corylis prope Argentinam, vt Kyberus prodidit.

Martio mense asparagi siue prima erumpunt germina: flores Maio: vna circa vindemiæ tempus maturantur.

Græci hanc ἀμπέλον ἀγρίαν, id est, Vitem silueftrem dicunt. Differt tamen non parum à Labrusca siue Vite vinifera silueftri, quæ & ἀμπέλος ἀγρία. Præbuit vtriusque οὐώνυμία Plinio occasionem, vt satis de his se explicare non potuerit, lib. XXI. cap. primo, & vtramque inter se confuderit. in quo sunt & Arabes notandi.

Plinij hæf-
tantia.

Dicitur verò & hæc siluefttris Vitis, Latinis Tamus: fructusque eius vna Taminia, Italis Tamaro. Vna Taminia autem, etiam Staphisagria est: sed hanc falsò ita nuncupatam, Plinius inquit. Germanis est Schmarwurz. Allobroges Latinam vocem retinent, & Tamum quoque aut Tanum appellant. Plinius Salicaftrum etiam vocat: Ruellius Sigillum B. Mariæ, in Officinis quibusdam nominari refert.

Non est hoc loco refellendâ eorum sententia, qui Cyclaminum alteram hanc esse volunt. vel sola enim radice magnitudo facile hos redarguit. Cyclamini siquidem radix ἀρχησος, id est, nullius vsus ac exigua, huic autem magna &

multi vsus. Cum eo magis videretur agendum, qui ἀμπέλον siue βρυονίαν μέλαιναν esse pertinaciùs tueretur: nisi reperta, & ab eo conspecta legitima Bryonia nigra, sententiam mutaturum speraremus. Sed tamen quid vetat & in huius errorem animaduertere, & Tamum non esse Bryoniam nigram docere? Caret capreolis Tamus; fructum non nigrum, sed pulchrè rubentem gignit. Bryonia verò nigra capreolos habet instar Vitis, & acinos profert nigros. Ostendunt hæc differentiam satis euidentem.

Sunt autem Tami siue siluefttris Vitis radices calidæ & siccæ ordine tertio: fructus adsimiles, facultate at tamen mitiore. Vtraque abstergunt & digerunt.

Dioscorides radices ait, aquosa detrahente & hydropicis vtiles; si in vino quod aquam marinam admixtam habeat, feruefiant, & cum aquæ cyathis duobus bibantur: fructus siue acinos, cum à sole, tum & alias cutis maculas expurgare.

Abstergunt autem non modò acini maculas, verùm & suggillatarum partium liuores citissimè digerunt ac resoluunt; quod & radices impositæ possunt.

Recenter enata germina, muria condiri atque inter cibaria recipi, Dioscorides refert: inferri mensis & nostra ætate in Hetruria, Matthioli scribit: idem quoque in Hispania Bætica fieri alij asserunt.

Dicuntur à porcis huius radices quæri, erui ac cum voluptate mandi, neque minùs esse gratæ, quam Cyclamini orbicularis, quæ inde Panis porcini nomen indeptæ sunt. Si quis autem hanc ob causam Cyclaminum alteram esse contenderit, hunc & plures alias Cyclamini annumerare oportebit. Neque enim huius tantum modò, sed & multarum aliarum stirpium radices quærunto, eruant, auidissimeque deuorant porci, quarum nullæ ad Cyclamini genera pertinent. Temerarium idcirco fuerit, Tamum Cyclamini speciem asserere, quod eius radices porcino generi gratæ sint.

De Christophoriana. CAP. XII.

TA M E T S I Christophoriana ex earum non sit genere, quæ adminiculis egent aut amplexu viuunt, quia tamen vuas fert, ἀπέλοις se facile annumerari permittet.

Cauliculos hæc promit teneros, pedem longos, aut altiores non multò: folia circa hos & è radicibus, ex pluribus commissa, particularia quorum lata, acuminata, & ambitu

Christophoriana.

Dulcamara.

ferrata, in virore candicantia: flores tenues, mucosi, candidi, in fastigiis cauliculorum veluti in spicam conditi: fructus rotundis paulò longiores, per maturitatem nigri, striam lineamque ab vna parte ostentantes, vuarum acinis alioqui similes, & in vnae modum cohærentes: radix crassiuscula, non absque fibris, foris nigricans, interiùs buxi colore lutea, viuax ac diuturna, quotannis cauliculos & folia regenerans.

Plerisque Germaniæ & citra Rhenum Mosamque locis, in siluis præsertim montosis, hæc occurrit.

Flores Maio, sed fructus Augusto aut seriùs perficitur.

Nostri ætas Christophorianam, & S. Christophori herbam vocitat. Sunt qui Costum nigrum dicant; alij malunt Aconitum bacciferum nominare. Costo autem nihil habet respondens. Aconitis autem annumerari contigit, propter perniciosam & Aconito similem, quam habere creditur, facultatem.

Fertur enim exitialis, ac non minùs noxia quàm Aconitum.

De Dulcamara. CAP. XIII.

DULCAMARA Vitis modo lignosa promit sarmenta, & ab iis ramulos complures, quibus scandendo vicinis sepibus fruticibusque innititur: cortex nouellorum ramulorum viret, sed vetustiorum ipsorumque caudicum asperior cineritio subcandicat colore, extrinsecus quidem; nam interiùs pulchrè etiam viret: lignum fragile, medullam fungosam habet: foliis vestitur oblongis, læuibus, mucronatis, Smilaceis minoribus, circa pediculum appendices vtriusque paruas ferètib: flosculi in muscariis exiguis, haud magni, ex quinque foliolis angustis, colore quandoque albidis, Gesnero teste, in Belgio vt plurimum in cæruleo purpurei; in quorum medio luteus prominet apex: baccæ oblongioris formæ, molles, lenti & ingrati gustus, eleganti corallij colore rubent, raro albicant: radix modica multis fibris committitur.

Aquosa & rigua amat, circa scrobes & fossas frequenter reperitur.

Folia Vere erumpunt, flores Iulio exeunt, Augusto baccæ siue acini maturi.

Posterior ætas Amaram dulcem, Amarodulcem, & Dulcamaram, & Græcè γλυκύπικρη ἢ γλυκύπικρα nominant: Germanicè Je lenger Je tieber, Heinsraut: Belgæ Aifrance. Sunt qui Vitem siluestrem Dioscoridis esse existiment: alij Solani speciem faciunt, Solanum lignosum aut fruticosum cognominantes. Sed Vitem quidem siluestrem iam antea ostendimus esse Tamum; Solano autem simile nihil habet. falluntur idcirco maximè, qui Solanum rubrum, aut Solanum fruticosum appellant; ac eius baccis loco Acinorum Solani vnguentorum nonnullorum refri-

refrigerantium compositionibus admiscunt. Est enim fructus huius nequaquam frigidus vt Solani, sed calidus, vt mox dicitur. Plus similitudinis cum Cyclamino altera habet; folium respondet: caules licet non manifestè articulati, non tamen absque geniculorum specie; in flore alicubi candido; & fructu acinaceo corymborum Hederæ modo dependente nihil desideratur; neque in ipsis similiter radicibus vere ἀγχοίσις. Nam præter quod tenues, nullam quoque vtilitatem conferunt.

Describitur Cyclaminus altera à Dioscoride his verbis: Folia habet Hederæ similia, sed Cyclami-
nus altera. minora: caules crassos, γονατώδεις, id est, geniculatos; vicinis se arboribus ἐλικοειδῶς, id est, modo capreolorum Vitis, circumligantes: flores candidi, odorati: fructus vt acini vuæ, similis Hederæ, mollis, sapore leuiter acris & viscosus: radix ἀγχοίσις, siue inutilis.

Dicitur autem Cyclaminus altera, Dioscoride teste, κισσόφυλλον, & κισσάνθεμον. conuenit vtraque appellatio Dulcamaræ: nam foliis, floribus & fructibus Hederam æmulatur.

Ceterum facultate, & foliis, & fructu calida, resiccans, abstergens & digerens est. Fertur foliorum decoctum iecinoris fellisque obstructions referare, & aduersus regium morbum vtiliter bibi. Ruptis verò & ex alto præcipitatis, aut cæsis etiam succus vtilis habetur. Creditur siquidem concretum alicubi in visceribus sanguinem dissoluere, & partium læsarum sanitatem procurare.

Hieronymus Tragus è ligno minutim conciso vini decoctum conficere docet, quod ictericos & hydropicos & per vrinam, & per inferiorem ventrem clementer purgare refert.

Haud dissimiles istis Dioscorides quoque, Cyclamino alteri facultates ascribit. Fructus, inquit, drachmæ vnus pondere potus, cum vini albi cyathis duobus, ad dies quadraginta, splenem liquat; ita vt per vrinam & aluum absumatur. Bibitur ad orthopnœam: reliquias à partu purgat.

De Alfine repente. CAP. XIII.

Alfine repens.

ACCEDERE potest superiori, quam destitutus alio nomine Alfinen repentem Clusius nuncupauit, nequit enim per se consistere, & nisi pedamentis fulciatur, humi serpit: admiculis ponè positis, perticis aut fruticibus si sustineatur, in altum scandit: caules illi sunt oblongi, tenues, teretes, ac geniculati: è singulis articulis bina contra se posita folia entscuntur, oblonga, lata, læuia, dilute virentia, Alfines similia, verum maiora, & ad Helxines siue Parietariæ magnitudinem accedentia: flores è folliculis albi: succedunt acini per maturitatem nigri, Piperis grano aut Hederæ acinis similes, in quibus semina plana & minuta. radix candicans longis, tenuibus, viticulosis sarmentosis fibris repit.

Copiosa in agro Salmanticensi in Hispania, vt Clusius ait, locis vmbrosis: nascitur & in Italia, Pannonia superiore, ac in Morauia, & alibi; humido solo.

Æstate floret, & fructum perficit: radices solæ restibiles, Vere novos turiones nouaque germina promunt.

Lucas Chynus in stirpium historia haud parum versatus, Cyclaminum alteram Dioscoridis esse iudicauit; nobis superior magis ad descriptionem accedere videtur. Carolus Clusius maluit Alfinen repentem appellare, propter eam quam caules foliaque cum maiore Alfine similitudinem habent.

Refrigerans autem hæc esse videtur, & Alfinæ facultate ac potentia proxima.

Vitalba.

Flammula.

De Vitalba. CAP. XV.

CAVLES farmentosos, multos, crassos, ramosos, geniculatos, aliquantisper rubetes, & subinde lentos ac obsequiosos edit Vitalba; sepibus dumisque se implicans, atque irretiens, vicina omnia appetens ac superans: folia ad vnum neruum e quinis ferè coalescunt, eorum eminente vno; quæ lata sunt, Hederaceis similia, nequaquam tamen angulosa, verum per circumferentiam nonnihil crenata: flores in racemi aut umbellæ formam digeruntur candidi & odorati, florum Myrti æmuli; semen subnascitur exiguum triangulari specie; capillaceam tenuisque plumæ instar incanam veluti cristam gerens; gustu acre: radix fibrosa, haud magni momenti.

Secus margines agrorum inter vepres & fentes crebrò reperitur apud Italos; Germanos, Gallos ac etiam Belgas, vbi latum fœcundumque solum.

Iulio mense huius flores: fructus plumis suis incanescentes Autumno dependent.

De huius nomine inter recentiores concertatio quædam est. Fuchsius Vitem nigram siue Bryoniam nigram, Matthiolus Clematidem alteram facit. Legitimam autem Bryoniam nigram superius ostendimus. Ad Clematidem verò alteram accedere, atque eius speciem esse, negari non potest. est tamen & alia ab hac differens, inferius explicanda. Germani *Sijnen* & *Sinon* appellant: Galli, Ruellio teste, *Viorne*. Non est tamen frutex ille, qui Gallis *Viorne* & Latinis Viburnum dictus est.

Facultate autem acris & calida hæc est, vsus tamen nobis compertum, non habet vllum.

De Flammula. CAP. XVI.

FLAMMVLÆ duæ sunt: vna adminiculis eget: altera assurgit nullius indiga sustentaminis.

Prior lentos obtinet & perquam obsequiosos, farmentosos cauliculos, cortice virenti vestitos: folia minora sunt quàm Vitalbæ, incondita, ad vnum complura pediculum, qui capreoli sæpenumerò munere officioque fungens, vicinis se circumplicat: flores candidi sunt: semina exigua cohærentia, canescentibus quoque plumis; minoribus tamen ac brevioribus exornata: pro radicibus tenues sunt fibræ.

Sponte sua in Belgio nusquam exit, sed hortensis est. flores sub Augustum, semen seriùs succedit.

Flammulæ nomen à recentioribus accepit; habita fuit pro Clematidis alterius specie, sed tamen & semine & florum cum figura, tum colore & magnitudine ab ea differt.

Altera Flammula foliis est amplioribus maioribusque, Vitalbæ similibus, quam & candidissi-

Flammula altera.

Clematis Daphnoïdes.

didissimis flosculis, tum & semine plumaceam cristam gerente, in fastigiis caulicorum eminentibus, refert: cubito cauliculi altiores, per se consistunt, sursumque artiguntur.

Rarissima hæc Germanis ac Belgis est, & hortensis tantummodò.

Vere noua promit foliola, & cauliculos: æstate flores, hieme solæ reliquæ sunt radices.

Ab acri & mordaci eius qualitate & hanc Flammulam recentiores atque huius ætatis docti appellant. Matthiolus hanc eam esse existimat, quam Platearius lib. De simplici medicina cap. primo litteræ F, Flammulam nominat, & calidam siccamque quarto statuit gradu. Est tamen & Flammula quædam Ranunculi species, cuius in exulcerando vesicasque excitando nota palàm est facultas; de qua citius, quàm de hac, scripsisse Platearium crediderim.

Nihilominus vtraque harum Flammularum multum acris & valde calida est, ipsa tamen Flammula Ranunculo, mitiores istæ videntur.

De Clematide Daphnoïde. CAP. XVII.

CLEMATIS Daphnoïdes, longa, gracilia rotunda, luncorum instar tenuia, & geniculis intersepta, spargit sarmenta, quibus per terram serpit, radículas etiam subinde, sed tamen rariùs defigens: folia sunt læuia, latiuscula, oblonga, forma quidem Laurinis similia, sed multò minora: flores secundum folia, quinque foliolis patentes, inferiùs fistulosi, Buglossi floribus maiores; colore, vt plurimum cærulei; quâdoque candidi; rariùs rubentes, odoris nullius aut exigui; radices tenuissimæ fibræ.

Rigua & aquosa quærit loca, amat siluas: vi- ret perpetua in hortis fronde, vbi flosculi eius subinde multiplicatis luxuriant foliolis.

Huius & alia maior reperitur species quæ multo longioribus repit viticulis, & foliis est floribusque multò amplioribus, ceteris priori similis.

Peregrina hæc, & aliunde aduecta.

Vigent vtriusque flores Martio, Aprili, Maio, & non rarò serius.

Κληματις δαφνοειδής à Græcis dicitur: Clematis quidem, quia instar κλημάτων repentes profert cauliculos: Daphnoïdes verò cum à Lauri foliorum figura, tum & ad differentiam alterius, vel etiam aliarum. Nam Plinius plures eius nominis refert lib. XXI. cap. xv. vbi & hanc Ægyptiam cognominat. Est & alia, ait, Clematis Ægyptia cognomine, quæ ab aliis Daphnoïdes, ab aliis Polygonoides vocatur, folio Lauri, longa tenuisque. Polygonoides verò vox inter nothas appellationes etiam in Dioscoridis exemplaribus reperitur. Præterhanc sunt etiam φιλαγγέρον καὶ σμυρνοειδής, aut potiùs μυρτοειδής. Alio autem loco Plinius libro XXI. cap. xi. Vincam Peruinca & Chamedaphnen appellat. Vinca Peruinca semper, inquit, vi- ret in modum

Plinij locus
castigatus.

Clematis Daphnoides maior.

Clematis altera.

dum Lauri (exemplaria perperam Lineæ habent:) foliis geniculatim circumdata, topiaria herba, inopiam tamen florum quandoque supplet. hæc à Græcis Chamædaphne vocatur. Describitur tamen ab eodem, & à Dioscoride, & alia Chamædaphne, de qua alibi. Officinæ hanc Clematidem Peruinca nominant: Itali *Prouenca*: Hispani *Peruinqua*: Germani *Ingrün* / & *Singrün*: Belgæ *Vincoides* / *Macghden cruyt*: Galli *Lifferon*.

Temperamento autem hæc aliquantulum calet, sed tamen infra secundum gradum consistit; tantum abest vt vrat aut exulceret: ficcat verò multò amplius, adstringit quoque nonnihil. Alui profluuiis & dysenteriis, Dioscoride & Galeno auctoribus, prodest: vteri dolores cum lacte & Rosaceo aut Cyprino in pello apposita sanant: dentium dolores commansa mitigat: venenatorum moribus imposita prodest. Fertur & contra aspidum morsus ex aceto pota auxiliari.

De Clematide altera.

CAP. XVIII.

QVÆ alterius Clematidis nomine à veteribus describitur, prolaxis admodum & tenuibus, geniculatis, subrubentibus sarmentis per arbores, frutices, perticas, pergulas, pedamenta scandendo in altum prorepat: folia complura, prioris Flammulæ modo diuisa, sed tamen maiora latioraque: flores perquam elegantes è longis & tenuibus dependent pediculis, Clematidis Daphnoidis nonnihil referentes, sed tamen maiores, & ex quatuor tantum foliolis per summa latioribus coacti, colore sæpè cærulei, quandoque rubentes, staminibus aliquot mediis: semina plana, lata, rotunda, acuminata in globulum congeruntur: radices prolaxæ, tenues, in omnem partem sparguntur.

Gaudet Soli expositis, sed tamen non omnino aridis, læto, & haud irriguo solo melius proficit. Apud Belgas hortensis, in Hispania verò & quibusdam Italiæ locis iuxta sepes & agrorum margines spontè exit.

Augusto mense, & quandoque Iulio flores, semen Septembri perficitur.

Κληματις ἄλτρα, & à nonnullis ὀπυῆσι, Latinis Ambuxum, vt Dioscoridis historiis spuria addita habent: Hispanis *Gormadera*, quasi Vomitoria, dicitur.

Acre & vehementer exulcerans huius est folium, causticam, vt Galenus ait, vim obtinens: in quarti est ordinis excalfacientium initio.

Dioscorides folia imposita lepras remouere refert, & cum sale, addito Lepidio, ad cibos condiri: semen verò tritum cum aqua pura vel mulsâ potum, pituitam & bilem deorsum ducere.

De

Vincetoxicum.

De Vincetoxico, sine Asclepiade.

CAP. XIX.

VINCETOXICO plures assurgunt teretes, lenti, ac frangi contumaces pediculi, cubito vno aut altero altiores, qui non raro cacumine vicina adminicula aliquot circumnitionibus amplectuntur: folia lata, oblonga, læuia, in acutum desinunt, angustiorum Hederæ foliorum figura: flores parui albicant, cum suauitate quadam grauius odorati; sequuntur siliquæ oblongæ in mucronem attenuatæ, candida intus lanugine, & semine plano, oblongioris formæ, subruffi coloris, ad Securidacæ accedente: radices tenues fibrosæ, numerosæ, & graueolentes.

Reperitur & huius species, cauliculis crebrò longe procerioribus, perticas in proximo consistentes, ad quinque aut sex cubitos multiplicatis voluminibus conscendens, cuius flores nigri; folia verò, siliquæ, & radices vti prioris.

Vtraque species hortensis Belgio est, & nigra quidem rarior: alibi in montanis, aspenis, saxosis, apricis frequentior.

Circa Iunium flores; sub Autumnum è maturis siliquis lanugo dependet.

Nomen Vincetoxico recentior dedit ætas, Ruellio Hederalis est, Germanis *Schwalbenwurz*: *Swaluwe wortel*, id est Latinis Hirundinaria.

Dioscoridis habetur Asclepias, cuius est descriptioni conformis, quod sententiam appro-

bat. Terguerfatur Matthiolus, & Vincetoxicum differens ab Asclepiade affirmans, radices & folia negat odore commendari: flores ait virus non redolere, semen non esse Securidacæ, in exemplaribus nonnullis, vbi de foliis, dictionem *μακρά*, vbi vero de radicibus, *πολλάς* non reperiri. Sed exigui ac nullius omnino momenti hæ rationes. Radices odoratas & similiter flores, maximeque locis montosis, nemo cui incorruptum odoratus organum, esse negauerit: filia odore commendari, Dioscorides non asserit: non omnia *βαρύσµα* virus redolent, graueolentia enim omnibus haud æquè magna est: semè tametsi non exquisitè quadrangulum, plana tamen oblongaque figura, magnitudine item & colore satis Securidacæ refert. Voces *μακρά* & *πολλάς* omisissæ quid Matthiolo conferre poterunt? folia Hederacea sæpenumerò longa, veluti Periclymeni & aliorum, & tenues radiculæ frequenter multiplices. Verba autem Dioscoridis ita se habent: Asclepias ramulos producit longos, circa quæ folia *μακρά* siue longa, Hederæ similia: radices multas, tenues, *ευώδεις*, id est, odoratas; florem graueolentem, semen vt Pelecini siue Securidacæ. Nascitur in montibus. Extant inter spurias huius & *κισσός* ac *κισσοφόλλου* nomenclaturæ, quarum vtraque Vincetoxico rectè conuenit.

Matthi-
lus nota-
tur.

Facultate autem Vincetoxici radices calidæ sunt & siccæ: venenis aduersari creduntur.

Dioscorides Asclepiadis radices cum vino epotas auxiliari scribit torminibus, & aduersus serpentum ictus: folia verò imposita ad mammarum & vteri *κακωνδολίας*, i. malas difficulterque curabiles passiones prodesse.

De Periploca siue Apocyno. CAP. XX.

PERIPLOCÆ duæ reperiuntur: vna cognomen nondum inuenit, altera Repens dicitur.

Prior Periploca longis, tenuibus, viticulosis ramulis, adminicula ponè polita Smilacis modo ambit: folia quoque Smilacis ac Hederæ sunt similia, sed odore graui, digitis præferatim attrita: flores in exiguis umbellis rari, albidii: siliquæ quales Vincetoxici, sed maiores, papposa & intus lanugine, qua semen conditur nigricans planumque: radices fibrosæ sub terra latius serpentes, & subinde progerminantes.

Repens dicta Periploca & ipsa amplexicaulis est, proxima pedamenta etiam scandendo ambiens ac circumuinciens: caules eius longi, rotundi, lenti, geniculati, subrubent: folia lata, longiora, nonnihil venosa: flores haud magni quinque foliolis albicant: siliquæ torosæ, aliquan-

1.

2.

Periploca prior.

Periploca altera.

aliquantulum recuruae, vt plurimum geminatae, prioris siliquis maiores, minores tamen ac acutiores quam Rhododendri, in quibus semen oblongum, duriusculum, nigricans, & molle, candida, tomentoque similis lanugo, quae inarescentibus dissiliensque siliquis in conspectum prodit: radices fibrosae, vti prioris progerminantes.

Vtraque vulnerata liquorem fundit: prior copiosorem minus candidum, atque non raro flavescentem: Repens parciorem & candidiorem.

Perennant huius caules defluentibus foliis (vnde Repenti fortasse cognomen) illius vero intercidunt, solis hieme superstitibus radiculis.

Rara vtraque Belgio, & quidem, vt Matthiolus scribit, etiam Italiae; ex Syria istuc adferuntur.

Periplocas huius aetatis docti appellant. ad Dioscoridis Apocynum referendas satis videtur manifestum, praesertim eam quae prior est. Appellatur autem *Στόκνον* etiam *κλωροεμβή*, ac Brassica canina. Sed & alia tamen est Cynocrambe Mercurialis siluestris species.

Est autem Apocyni exitialis atque perniciofa potissimum quadrupedibus vis. Nam, vt Dioscorides, huius folia cum pingui pani commixta, canes, lupos, vulpes, & pantheras obiecta interimunt; resoluuntur enim protinus eorum coxendices.

De Lupulo. CAP. XXI.

LVPUVS amplexu viuit, & perticas aliaque adminicula circumligando se scandit: cauliculos promit longissimos, asperos, & hirsutos: folia quoque aspera, lata, Vitis aut potius Bryoniae albae similia, verumtamen nigriora & paucioribus incisuris diuisa: flores e summis virgulis racematim dependent parui, albidii; quibus succedunt fructus, qui folliculosi, haud magni, sunt coni, ex tenuibus membranis squamatim, sed laxè, compacti, colore subalbidi ad luteum vergentes, grauis odoris, in quibus semen nigricans facile excidens: radices tenues, sibi inuicem varie implicantur.

Restibile ac pingue desiderat solum: latior cultura exit. Nascitur & inter vepres senticetaeque circa agrorum margines, sed siluestris; conos minores, rariores, paucioresque proferens.

Folliculosi coni, qui non raro flores (sed improprie) appellantur, Augusto ac Septembri colli-

Lupulus.

Iasminum.

colliguntur, & ad ceruisiæ vsum reponuntur. Vere noui turiones erumpunt, flosculi deinde succedunt: hieme solæ restant radices.

Lupulum Officinæ & passim vocant: plerique Lupum salictarium, vel Lupulum salictarium: Germani *Hopffen*: Belgæ *Doppe* & *Dopp*: *perrupt*: Hispani *Hombrezillos*: Galli *du Houblon*. Meminit Plinius Lupi salictarij lib. xxi. cap. xv. inter sponte nascentes aculeatas, quibus pleræque gentes in cibis vtuntur. Quo auctore Fuchsius Græcis *βρῖον* appellari asserat, nondum reperire licuit. *βρῖον* Muscus est. Dicitur & *Caucalis βρῖον* à Democrito, vt Orbasius testis.

Calidi autem & sicci secundo ordine conisunt Lupuli, caput facile implent, odore grauiore ipsum ferientes. Eiusdem temperamenti & folia ipsa sunt; & simul aperientia ac abstergentia.

Asparagi siue primi turiones Vere erumpentes mitiores sunt, in edulia recipiuntur; oblectamenta tamen magis, vt Plinius ait, quam cibus. Nam alimenti quidem perexiguum conferunt. profunt tamen visceribus, & aperiendo, & vrinas mouendo: faciliorem etiam aluum faciunt.

Folia, tenerioresque cauliculi, & ipsi quoque conis iecur & lienem ab obstructionibus liberant: per vrinas expurgant: sanguinem emundant: aduersus diuturnas febres, scabiem & similes cutis fœditates, decocta in lactis sero profunt.

Succus potentior est, & non modò viscera ab obstructionibus liberat, sed & bilem ac pituitam educere per aluû posse creditur. Eundem auribus instillarum à fœtore eas liberare putredineque vindicare scribitur.

Conis ceruisia conditur; capia tamen nimia amarorem ei conciliat, ac capiti molestiorem efficit.

Panem quoque leuiorem ac rariorem conifaciliunt, nec massam citius faciliusque fermentari, si aqua in qua decocti fuerint, farina subigatur.

De Iasmino. CAP. XXII.

IASMINVM ex earum quoque stirpium est numero, quæ admiculis fulciuntur, non tamen amplexicaulis aut vicinis se circumuoluens; sed aliis tantummodò inuitens, veluti pergulis, hortensibusque scenis, quibus facili opere innectitur: cauliculi eius prolixi, teretes, ramosi, flexibiles, geniculati, virentes: candida fungosaque interius medulla: folia è singulis geniculis bina, ampla, alarum instar expansa; composita videlicet ex quinque aut septem aliis læuibus, oblongis, saturate virentibus, fastigio acuminatis, eminente in cacumine reliquis maiore: flores in summis virgulis,

m lis,

lis, rari, in muscarij specie cohærent, suaueolentes, colore albidî: semen latum Lupinis quadamtenus simile; quod tamen rarò succreleat: radix fibris firmatur.

Fertur huius esse species floribus luteis, & alia cæruleis. Sunt autem qui pro Iasmino luteo, Trifolium fruticans 4. Pempt. lib. 4 cap. 1. depictum; & pro cæruleo Clematidem alteram ostendant. Quòd si autem non aliæ quàm hæc pro Iasmini ceteris speciebus ostendi queant, temerè plures eius species affirmantur. vtraq; enim harum multum à Iasmino abest.

Colitur Iasminum in hortis, & topiariis operibus expetitur, non modò in Belgio, verum & in Italia ac alibi. Ex Africa creditur aduectum.

Flores ætate vigent.

Inter Arabes Serapio primi nominis hanc Zambach: interpres verò Iesemin nominat; atque inde passim Iasminum, Ieseminum, Iosmenum, aut etiam Gesseminum.

Apud Dioscoridem compositio est Iasmini olei, quod apud Persas ἐκ τῆς ἀνθῶν τῆς λευκῆς τῆς ἰσ, id est, ex albis Violæ floribus fieri refert; quod non ex alterius stirpis, quàm ex huius floribus conficiendum apparet. Nam Dioscorides inter τὰ ἴα, siue Violas, pulchros atque elegantes flosculos subinde habet. Ita vt & huius flores ab eo Violas dici, non debeat alienum videri; præsertim ipsa stirpe (vt satis apparet) illi incognita. Iam & ἰον πορφύρεον eam oleo conferre qualitatem nequit, quæ Iasmino tribuitur: rarissimeque idem albidum est; & si quando est, purpureo non præfertur. λευκώϊα calidiora sunt; sed tamen nequaquam candida, sed eius generis lutea efficacissima sunt.

Qualitate autem Iasminum ac eius potissimum flores calidi sunt in initio secundi ordinis; vt Mesues apud Serapionem ait.

Oleum ex his confectum crudos discutit humores: frigidis ac catarrhosis confert: & hiberno vtile tempore. Quibus autem temperatura contigit calidior, his dolorem excitat capitis, & si diutius odoretur, periculum adfert sanguinis e naribus profluuij: eodem auctore.

In conuiuiis, ait Dioscorides, & post eum Aëtius, odoris causâ apud Persas vsurpatur. Prodest & lotis à balneo corporibus, quæ laxari caleferique expedit: grauiorem autem suaueolentiam habet, ita vt multi eo idcirco non libenter vtantur.

De Caprifolio, siue Periclymeno. CAP. XXIII.

CAPRIFOLIA siue Periclymena duo sunt. vnum Germanicum, alterum Italicum dicere licebit. Vterque frutex amplexicaulis, vicinis admiculis circumligatur.

1. Germanicum longis, tenuibus, sed tamen lignosis, & in ramulos partitis sursum repit cauliculis; circa quæ ex interuallis folia bina ex aduerso posita, oblonga, mollia, dilute virentia, inferiore tamen parte magis incanescunt: flores in summis ramulis complures pariter emicant, oblongi, candidi, suaueolentes, interius caui, vna parte prominentiores, staminibus aliquot è medio exeuntibus. fructus acinis similis in exiguarum vuarum modum compactus, per maturitatem rubet, in quo semen duriusculum, radix lignosa non absque adnatis.

2. Italicum lignosis quoque & in longitudinem prorepentibus cauliculis priori omnino simile est: conueniunt etiam folia, nisi quòd ex aduerso posita subinde vniantur, & circa ramulorum præsertim fastigia ita coalescant, vt acetabulorum profundiorum speciem exhibeant; è quibus flosculi enascuntur similes superioris, breuiores tamen ac paulò minores: baccæ sequuntur similes & rubentes, sed tamen dilutiùs.

Nascitur Periclymenum in siluis & in senticetis, fruticibus nouellisque arbutis, ita sæpe numerò tenaciter & arctè se obuinciens, vt sui vestigia ipsis impressa relinquat.

Vere folia exeunt, vti aliis lignosis: flores quandoque Aprili, crebriùs Maio ac Iunio conspiciuntur: fructus sub Autumni tempore maturi.

Græci κερκιδάρον; Latini Voluerum maius: Scribonius Largus Siluæ matrem appellat: Officinæ Caprifolium, Matrifilium; plerique Liliū inter spinas: Itali *Vinceboscò*: Germani *Geißblatt* / *Speckgugen* / *Zänling* / *Waldbilgen*: Belgæ *Sheptenblatt* / *Manneken cruyt*: Galli *Cheur*: *fueille*: Hispani *Madreselua*. Inter Nothas appellationes sunt, αἰθήνη, κερκιδάρον, κέρκιδον, ἀπλήιον, ἐπατίτης, ἀξίνη μείσων, κληματίτης, κερκίνη, κερκιδάρον.

Matthæi
Siluatici
error.

Matthæus Siluaticus Pandectarú auctor, Caprifolium & Siluarum matrem, cap. cxxxvii. rectè quidem Periclymenon, sed perperam Licium & Pyxacantham interpretatur; Periclymenum cum Pyxacantha ineptè confundens: peius verò etiam facit, Caprifolio vires Pyxacanthæ ascribens. Sed cap. d. xxxi. Matrifilium Periclymenon & Caprifolium rectè asserit, ac legitimas ei ex Dioscoride vires refert.

Error phar.
macopœis

Præbuisse hic grauiissimi erroris pharmacopœis occasionem videtur, qui succo foliorum & fructuum Periclymeni densato, pro Lycio, maximo cum periculo vtuntur.

Natus hinc & alius error, quòd videlicet foliorum Periclymeni decoctum, vel ex his, aut etiam

Caprifolium Germanicum

Caprifolium Italicum.

etiam ex floribus stillatitius liquor, oris fauciumque inflammationibus incipientibus, veluti *Error medicamentum.* adstringentia ac refrigerantia prodesse temere existimentur. Periclymeni enim haudquam frigida aut adstringens, sed calida & attenuans est facultas.

Vt enim Galenus, Periclymeni cum fructus, tum folia, adeo vehementer incidentis pariter & excafacientis facultatis sunt, vt si plusculum bibantur, vrinam sanguinolentam efficiant, principio tamen vrinam dumtaxat mouentia.

Dioscorides ait: Huius semen postquam ematuruit collectum, ac in umbra siccatum, drachmae pondo quadraginta diebus datum, lienem absumit, lassitudinem discutit, orthopnoeae & singultui prodest, vrinam cit a sexto die cruentam; idem & partus accelerat. Eadem vim & folia habent, quae xxx. diebus pota sterilitatem efficere narrantur. Eadem cum oleo illita periodicarum siue intermittentium febrium horrores abigunt.

De Xylosteo. CAP. XXIII.

PERICLYMENO cognatus est frutex Xylosteon nuncupatus, qui tamen aliis non circumuoluitur, sed nullis egens adminiculis per se consistit.

Caudices huius subinde mediocri crassitudinis: materies ligni candida est: ramuli rotundi albicante vestiuntur cortice; initio tamen & cum primum erumpunt, subrubentes spectantur: folia veluti Germanici Periclymeni oblonga, mollia, ex albido virentia, prona parte candidiora ac leniter hirsuta: flores minores sunt, quam alicuius Periclymeni, candidi, bini in vno pediculo; succedunt fructus gemelli instar exiguorum Ceraforum, rubentes, altero eorum saepe minore.

Apud Heluetios, & plerosque alios Germaniae populos, in siluis locis saxosis reperitur.

Aprili aut Maio flores, sed fructus Autumno appetente demum perficitur.

Plerique Periclymenum stans appellant: Germani alicubi *Hunds Kirschen* & *Honds Kirschen* id est, Canum cerasa: Heluetij *Bemhültsin*: vnde Xylosteo nomen datum. Sunt qui Clymenon esse suspicentur: quibus Periclymenon, ab huius similitudine, veluti conuoluens se Clymenon dictum videtur. Sed Clymenon aliud omnino stirpis genus, caule Fabae, & folio Plantaginis; vt quidem Dioscorides ait.

Huius generis & alius minor, omnino humilis est frutex; cuius cauliculi lignosi, tenelli, al-

bicante cortice vestiuntur, & absque pedamentis eriguntur, non multò tamen cubito altiùs assurgentes: folia maiora, latiora, durioraque sunt, minùs tamen virentia: flores exigui, candiduli, in tenui oblongo pediculo bini; quibus fructus succedit rubens, Ceraso exiguo similis, maior quàm Periclymeni aut Xylostei, flosculorum vestigia duorum impressa retinens, in quo semen vnicum.

Floret vnà cum Periclymenis: fructus Augusto perficitur. Ex Germania in Belgium illatus frutex est.

Nomen idem quod Xylosteo posteritas dedit, cuius minor ac humilis species habetur ac dicitur: falluntur qui Chamæcerasum appellant. Chamæcerasus non parum à Xylosteo altero differt.

De viribus autem horum fruticum nihil compertum habemus, aut aliunde accepimus.

De Hedera. CAP. XXV:

IN censu earum, quæ adminiculis sustententur, Hedera etiam occurrit referenda, per se siquidem non consistit, sed aliis adhæret.

Eius genera, & prima quidem, auctore Theophrasto, duo.

Vna in altitudinem se attollit, altera humi repit. hæc minor, illa maior Hedera dici potest.

Maioris siue assurgentis plures quidem, sed præcipuè tres rursus species: Candida, Nigra, & Helix dicta; quarum trium Dioscorides meminit.

Scandit maior arbores, vetusta ædificia, parietesque: caudices eius lignosi, subinde ita crassi, vt arborefcere ipsa videatur, à quibus ramulos hac illac diffundit quam plurimos, quibus veluti brachiis late serpens in multam peruagatur partem; radículas etiam ab ipsis assidue dimittens; quibus se arboribus ipsisque parietibus annectens pertinaciter hæret: folia leuia sunt, splendentia, superiore præsertim parte; initio quidem haudquaquam, sed vbi consenuerunt, angulosa: flores muscosi: in baccis varietas est, in colore florum etiam quædam.

I. Candida siquidem Hedera fructum fert candidum: & huius vna species fructum tantummodò candidum habet: alia verò & folium quoque. Fructum verò candidum ferentium; quædam maiusculum, densum & compactissimum profert, veluti in σφαῖραῖν siue globum coactum, quam plerique κορυμβίαν, Athenienses verò ἀχαρνικὴν ἀρσενομένω, Acharnicam irriguam

Hedera.

Hedera Helix.

quam nominant: altera verò minorem & *δρακεχόμενον*, siue sparsiozem, veluti nigrae racemum; hæc Plinio Selinitium.

Nigra fructum minorem, nec vti candida compactum, sed sparsum fert, & colore quidem aut nigrum, aut crocatum, siue crocei coloris. Hanc Dionysiam nonnulli, auctore Dioscoride, vocant; alij Bacchicam, cuius coronis Poëtae vtuntur; Plinio teste lib. xvi. cap. xxxiiii.

Tertia *ελιξ* candida habet sarmenta, folia tenuia, angulosa, & vt Theophrastus, *δουμότερα*, id est lætiora, siue vt Plinius reddidit, concinniora. (Dioscoridis exemplaria perperam *ερυθρεζ* legunt.) fructum non gignit.

Huius præterea & species Theophrasto sunt. Est enim vna virens ac herbacea, quæ plurima: altera candido folio: tertia *ποικίλη* siue versicolor, quæ Trachia vocatur.

Plinius Helicen non genere, sed ætate à reliquis differre quoldam existimare recenset: primoque Helicen, fieri vetustate Hederam.

Addit Theophrastus, Helices species suas quoque differentias habere: & harum quæque, inquit, distare videtur. Quippe inter herbaceas, quædam tenuioris folij; quædam verò minus hæc omnia habet: *ποικίλης* siue versicoloris, vnius maius, alterius minus folium: differunt & secundum *ποικίλιαν*, id est, coloris varietatem: ita & magnitudine, & colore differunt. *ευανξέσατον*, siue auctu facilis, autem herbacea, *καὶ ὅτι πλείστοι ποιεῖσσι*, id est, & maximè se propagans. hæc ille.

Posteriora verba sic Plinius reddit: Adolefcit in longitudinem maximè herbacea. Sequitur mox: Arbores autem necat candida, &c. Quæ verba non ad candidam Helicen pertinent, sed de fructifera candida à Theophrasto scribuntur. Ex quo omnia sua Plinius lib. xvi. cap. xxxiiii. transcripsit, desideratis tamè non paucis. Nam hoc loco de Hedera non pauca reperiuntur prætermiffa. Poterunt autem hæc ipsa ex Theophrasti lib. De historia stirpium tertio, à diligenti aliquo facile restitui.

Refertur hoc loco turpem quoque Plinij lapsum ostendere, hoc eodem de Hedera capite statim initio, vtrumque Cistum, marem videlicet & feminam, inter Hederæ genera numerantis, vocum *κίσα* & *κίσα* affinitate decepti, nisi iam sæpè ab aliis doctissimis viris in hunc foret animaduersum.

Minor Hedera nigrae similis est, sed minor: cauliculi siue viticulæ eius tenues sunt, folia

m 3 angu-

2.

3.

Dioscoridii corruptus locus.

Plinij mutilus locus.

Plinij lapsus.

4.

angulosa, virentia, subinde maculosa: non arbores, non muros, aut parietes ascendit, sed humi defixa repit: fructum etiam non gignit.

Nigra Hedera in Italia, Germania, Belgio, Gallia, circa parietes & arbores frequens est. Candida in Græcia reperitur. Minor passim in siluis & opacis locis gignitur. Hanc serpentibus gratissimam, & sub hac hibernis mensibus eos latitare, Matthioli scribit.

Flores Hedera sub Autumnum producit: baccae post hiemis solstitium perficiuntur.

Hederam Græci κίττον & κίασον: Germani Ephyw: Belgæ Veyt: Hispani Yedra: Galli Liar-re appellant. Occurrunt inter spuria, & hæc eius nomina: κίδαρον, κίασαρον, χρυσόκαρπος, πονηκί, κορύμβηθος, κίασιον, διονύσιον, ίδυθελον, περσις, κήμος, ἀσπληνος, Siluæ mater.

1. Maiorem Theophrastus ὄλον κίασον, Latine attolentem aut asurgentem Hedera dixit; Gaza excelsam reddit; Plinius rigentem Hedera appellare videtur. Recentiores Hedera arboream, quæ arbores complectitur; muralem verò secundum parietes nascentem appellant. Sunt tamen qui velint omnem asurgentem arboream cognominari, quibuscumque tandem illa conscendens adhaereat; ad differentiam nempe alterius per humum repentis.

4. Minor ἐπιγίαιος κίασος vocatur: Germanis Kleyn Ephyw: Dicitur & χαμηλὸς κίασος; differens tamen multum ab Hedera terrestri superius descripta. Helicen siue clauiculam Latine iuncupatam hanc non pauci existimant, sed Theophrastus ἑλικὴ ab ἐπιγίαιος κίασος differre ostendit; tertiam enim inter asurgentes Helicen facit.

Ceterum Hedera, vt Galenus ait, ex contrariis composita est facultatibus; habet enim quiddam adstringentis substantiæ, terrenæ & frigida: habetque etiam nonnihil acris, quam calidam esse vel gustus comprobatur: nec deest tertia; aqueam namque substantiam quamdam tepidam obtinet; certe si viridis sit. Siquidem dum arescit, hæc prima exhalet necesse est: manet quæ terrea est & frigida & adstringens, & ea quæ calida ac acris.

Viridis autem, foliis eius in vino decoctis, vlcera grandia conglutinat, quæque maligna sunt, ad sanitatem reducit: tum igne factas exulcerationes cicatrice includit. Porro cum aceto cocta folia lienosis profunt. Flores autem quodammodo validiores sunt, vt ad læuorem redacti cum cerato ambustis conueniant.

Præterea succus medicamentum est errhinon, capiti purgando idoneum; tum verustas aurium fluxiones sanat: ad hæc vlcera vetera, tum in auribus, tum in naribus. Porro si acrior appareat, aut rosaceo aut dulci oleo miscetur.

Lacryma eius lentes interimit, pilis nudat: vsque adeo calidæ potestatis, vt obscure adurat. Est autem velut aqueus quidam liquor, sicut aliæ omnes lacrymæ. Hæc Galenus.

Eadem ferè Dioscorides, sed tamen & paulò plura habet. Nam & acinos, ait, quinque tritos, & cū rosaceo in malicorio calfactos, & in oppositam aurem instillatos, dentium mitigare dolores: denigrare item corymbos capillos, mouere menses tritos ac subditos: epotos verò, tum & horum succum, imbecillitatem parere; & mentem perturbare, si largius sumantur.

Nostri ætate rarissimus Hedera vsus, nisi foliorum, quæ vlcusculis in cruribus, aut aliis corporis partibus procuratis (fontanellas vocant) imponuntur. Humores enim & ichores ad eas partes alliciunt: inflammationes verò ab iisdem arcent, recenter quidem decerpta nondumque resiccata. Sunt etiam, qui corymbos ad ciendam vrinam efficaces afferant; & calculosis ac nephriticis ea propter exhibeant.

De Vite vinifera. CAP. XXVI.

HIS quæ adminiculis egent, pedamentis fulciuntur, neque per se consistunt, annumerari Vitis vinifera potest: Perticis & pergulis sustinetur, horumque subsidio late diuagatur, & in altum scandit: Vlmis & Opulis sociatur: alias item arbores amplectitur, alioqui humi prostrata iacet.

Vitium autem quæ vinum proferunt, hæc quidem cultiuæ: alia siluestris est. Cultiuarum complures maiores, minor verò & paruula etiam quædam est.

Maiorum caudices siue trunci subinde crassi sunt, multiplici eoque rimoso cortice conuestiuntur; ab his rami veluti brachia diffunduntur, e quibus sarmenta & palmites articulati; ex ipsis verò articulis folia & capreoli, dependentesque vix compluribus acinis coaceruata; folia lata, subrotunda, incisa, quinquangularia, capreoli tenues & intorti, quibus se vicinis innectit, & veluti manibus adminicula complectitur apprehenditque: vix colore & magnitudine, tum & aliis conditionibus differunt.

Candidi aut fului vnius vix acini sunt: alterius & externo folliculo, & interiore carne ac succo, saturato rubore nigricant: tertiæ caruleo aut subrubente aridè colore, carne tamen & succo veluti primæ. Vinum præbent hæc vix candidum mox prælo subditæ; rubens verò, si cum folliculis calcatè relinquuntur, cum quibus si diutius permanferint, color etiã intenditur.

Nigrum

Vitis vinifera.

Nigrum ac obscure rubens secundæ vinum proferunt, sed candidum ac fulvum priores vuæ.

Vuarum item nonnullæ maiores, magnisque acinis constant: aliæ minoribus. Acini quibusdam frequentiores: rariore aliis. Vinaceum vnicum nonnullarum acini ferunt: plura verò aliarum. Vinum quædam austerius dant, nonnullæ dulcius. Quarumdam inueteratum melius, non paucarum horum vinum præstantius.

Minor siue parua Vitis omnibus partibus minor est, folia ei minora ac rotundiora: vuæ exiguæ, parui acini, colore nigri, rarissime albi aut tui, sapore dulces, vinaceo siue nucleo interius minimo ac molli.

Siluestris Vitis caudicibus, ramis, articulatis sarmentis, foliis, clauiculis cultiuam refert, sed vuæ eius non perficitur, immatura & austerâ permanens.

Aptum, inquit Florentinus, vitibus solùm omnis est terra nigra, non valde densa, neque glutinosa, humiditatem habens. Refert tamen, L. Columella ait, cuius generis, aut quo habitu vitem pro regionis statu colere censeas.

Pingui & vberi agro prudens dabit agricola gracilem vitem, nec natura nimis fœcundam: macro feracem, terræ densæ vehementem, multaque materia frondentem: resoluta & lato solo, rari sarmenti: humido sciet non recte mandari fructus teneri Vitem, & amplioris acini, sed callosi, angusti, frequentisque vinacei: sicco recte diuersæ quoque naturæ.

Negabat, idem ait L. Columella patruus, stercus Vitibus ingerendum, meliorem censebat esse materiam vindemiis exuberandis, congestiam & aduectam humum.

Cælo porrò calido Vitis lætatur: æstuosissimum tamen non desiderat, frigidum verò ac glaciale non sustinet: in calidis idcirco regionibus vber est potentis vini proventus: in frigidioribus tenuius est & ἀλιγρόφρονη, ac exiguam aquam admittens, vel etiam omnino ἀμίδυσον, quale est quod Louanij & alibi apud Brabantos, tum quod & apud Bohemos ac Saxones, ac circa horum fines nascitur.

Validiores siquidem & potentiores vuas Sol efficit, sed & dulciores, si multum calefeceris: ut in Geoponicis Quintilij affirmant, qui & Lunam ad maturitatem, ad dulcedinem verò noctes conferre aiunt.

Putandas Vites, antequam furculus progerminet, Columella: Februario mense, Palladius ait, si ferius putetur, lachrymans alimentum perdit.

Vindemiare Octobri mense commodissimum.

Ablaqueare autem Vitis, si quando expedit, Autumno vtilissimum censetur, prius quam frigora inuadant.

Vitis autem Græcis ἀμπελος ὀνόφορος, id est, vinifera Vitis, ac ἀμπελος ἡμερος, hoc est, mansuetata siue cultiua Vitis appellatur: & ὀνόφορος quidem, ad differentiam vtriusque Bryoniae ac Tami, quæ & ἀμπελοι appellantur.

Vitis autem ex eo, quod inuitatur ad vuas pariendas, auctore Varrone dicitur.

Minor siue parua Vitis, Idæa modò cognominatur, de qua Theophrastus lib. III. Nascitur, inquit, Vitis ea parte Idæ, quam vocant Phalacras, fruticosa est, virgulis paruis & ramis cubitalibus pænè exporrigitur, quibus acini laterales nigri adhærent, magnitudine fabæ, dulces, qui γαρτῶδες η, id est, vinaceis simile quid continent.

Plinius hanc Alexandriam lib. XIIII. capite III. facit, iisdem quibus Theophrastus verbis ipsam describens: Dioscorides siluestris Vitis alterâ statuit speciem. Nos maluimus inter cultiuas retinere. In Officinis huius exigui passi acini, passularû de Corintho nomine veneiunt.

Siluestris Vitis ἀμπελος ἀγρία Græcis, Latinis verò etiam Labrusca dicitur, ut apud Virgilium in Bucolicis:

Siluestris raris sparsit Labrusca racemis.

Ad hoc siluestre genus pertinent, quas Plinius lib. xvi. cap. xxvii. Triferas ac Infanas vocari refert: quoniam in iis alia maturefcunt, alia turgescunt, alia florent.

Fructus Vitis Græcis βότρυς καὶ σαφυλὴ, Latinis racemus & vua est. Siluestris verò Vitis fructus οἰνάνθη dicitur. οἰνάνθη, inquit Dioscorides, καλεῖται ὁ τῆς ἀγρίας ἀμπέλου καρπός, id est, cœnanthe appellatur siluestris Vitis fructus. Galenus verò non modò fructum ipsum, sed & primum eius rudimentum siue ἐκβλάσημα vnà cum floribus, vnde succedentibus diebus siluestris Vitis vua succrescit, cœnanthen, lib. viii. De medic. secundum loca, appellat.

Vua quæ solem passa est σαφὴς Græcè, & Atticè ἀσαφὴς, Latinè vua passa, ab Officinis passula.

Acinus ράξ & κοκκός Græcis, Latinis etiam granum. Πάξιπυτῆσι κοκκός τῆ βότρυος, Democritus, inquit, id est, Acinus siue ράξ granum est vuæ. Composita est acinorum substantia ex ipsarum veluti carne, humore per carnem disperfo, seminibus & membranoso integumento siue folliculo.

Semina Græcis γίγαρτα, Latinis vinacea, quandoque etiam nuclei appellantur: Officinis arilli, quasi ariduli, quòd sicci, & succum nullum præbeant: sunt tamen & vinacea Columellæ, quæ ab vis expressis ac prælo subiectis, reliqua sunt.

Ramosum, quod in vis medium, vnde acini dependent, Galeno βότρυχος, Varroni scapus est vuarum. Nonnulli racemum proprie appellari existimant.

Στέμφυλα recrementa sunt ab vis expressis reliqua; membranosi videlicet acinorum folliculi, & vinacea cum scapis. Sed Attici, inquit Galenus, quæ ex musto expresso supersunt βρύπια appellant: στέμφυλα verò, quæ ab oliuis relinquuntur.

Vitis autem palmites, folia, & ἑλικες siue capreoli refrigerant, & potenter adstringunt: sanguinem vnde quaque fluentem supprimunt: aduersus alui fluores, dysenterias, stomachi ardores, nauseam, grauidarum κίττον prodesse possunt & foris imposita, deinde & quouis assumpta modo: ad tonsillarum etiam ac oris inflammationes gargarizata.

Eiusdem facultatis sunt vuæ ante maturitatem collectæ; tum & cœnanthæ, quæ ad omnia efficacior habetur.

Lacrymam è caudicibus & sarmentis vulneratis effluentem, subindeque gummi instar concrefcientem, cum vino potam calculos pellere, Dioscorides ait. Impetiginem item, scabiem ac lepram sanare, sed loco prius nitro confricato: cum oleo frequenter illitam pilos ab olere, sed præstare tamen eam præcipue; quæ è virentibus sarmentis dum vruntur exudat, quam addit & myrmecias inunctas tollere.

Vinacea, & quæ reliqua à prælo στέμφυλα adstringunt, dysentericis, cœliacis & stomacho resolutis vtilia.

Vinacea quidem tosta & in puluerem trita exhibentur. στέμφυλων verò decoctum infunditur, quod & menses in seflu ac fotu superfluentes supprimit.

Eadem & cum sale vtiliter imponuntur ad inflammationes, durities & turgentes mammas.

Stemphylôn verò τέφεα, id est, cinis, tum & sarmentorum, ablata circa sedem condylomata & thymos cum aceto impositus sanat: luxatis & à vipera commotis auxiliatur: & splenis quoque inflammationibus cum oleo rosaceo, ruta & aceto impositus; eodem auctore.

Lixiuio è cineribus sarmentorum Vitis recentiores vtuntur ad vrentium & causticorum compositiones, quæ cauterij vicem explent.

De Vis. CAP. XXVII.

Vvæ recentes aluum perturbant, & ventriculum flatu implent, præsertim quæ sapore acidæ ac austeræ sunt, concoctioni enim in ventriculo huiusmodi plurimum obsunt, ac dum per iecur & venas distribuuntur, frigidum ac crudum ingenerant succum, qui non facile in probum sanguinem commutetur.

Dulces vuæ & probè maturæ innocentiores sunt: succum habent calidiorem, & qui facilius distribuatur: citius per aluum quoque secedunt, præsertim humidæ, & maximè si absq; vinacis & folliculo liquor tantummodò cum carne, vt Galenus ait, assumatur.

Peruadit autem vinaceorum substantia, tametsi sicciore & astringens, omnia intestina, & nihil permutata descendit; veluti & folliculi, qui nullam quoque aut omnino exiguam mutationem subeunt, aut in corpore admittunt.

Quæ vinosi saporis vuæ sunt, medio se inter austeras siue acidas ac dulces habent modo.

Nutriunt autem inter vuas magis, quibus exiguus succus: minùs verò quibus vberior; sed citius hæ descendunt, copiosius siquidem corpori ex carnea substantia alimentum, quam ex succo accedit: succo magis aluus laxatur.

Principatum porrò vuæ inter Autumnales fructus obtinent, & horæis omnibus magis nutriunt,

nutriunt, verumtamen minus quam ficus; minimumque pravi succi habent, praesertim cum exactam maturitatem fuerint adeptæ.

Adest verò & ipsis maximum id commodum, quòd velociter subsideant: si quando autem haeserint, grauius offendunt.

Tutissimus autem vsus vuarum, si moderatè quis iis vtatur, & cum natura fuerint carnosæ ac maturæ, nullamque austeram vel acidam qualitatem præ se tulerint: auctor Galenus.

De Vuâ passâ. CAP. XXVIII.

VVARVM passarum plurimæ dulces sunt, austeræ qualitatis participes nonnullæ. Dulces calidiores, austeræ frigidiores sunt: vtræque modicè adstringunt, sed paulò amplius austeræ, stomachû hæ etiã magis roborât. Dulces nec stomachû dissoluunt, nec ventrè subducût.

Corpus autem probe nutriunt vuæ passæ; stuccum habent haudquaquam vitiosum, sed aliquanto crassiorum ingenerant, qui tamen ad copiosiorum alimenti materiam facit. Copiosius autem ex dulcibus & pinguibus est alimentum, quarum præstantiores, quæ corticem habent tenuem: ex austeris & macris parcius accedit.

Inest verò & dulcibus contemperandi ac leniendi vis, cum mediocriter detergendi potentia. Thoraci, pulmonibus, asperæ arteriæ, renibus, vesicæ, ac non rarò stomacho vtiles. Asperæ enim arteriæ asperitudines leniunt; raucedini, dyspnœæ siue difficili respiratori auxiliantur, ad sputi concoctionem faciliemque expurgationem in quocumque thoracis, lateris & pulmonis morbo conducunt: renum ac vesicæ cum ardore & acrimonia dolores mitigant: infestantium os ventriculi mordacium humorum malitiam obtundunt.

Iocinori etiam vuæ passæ, vt Galenus lib. VII. De medic. secundum loca ait, profunt, in tantum alstringentes, quantum opus habet viscus affectum. Habent siquidem & vim concoctoriam crudorum humorum, & vim coercendi maligna, suntque ipsæ haud facile putredini obnoxia; & vltra hæc secundum totam substantiam visceri ipsi familiares sunt ac propria. Optime enim faciunt, quæ vnâ cum eo quòd intemperiem curent, etiam alere possunt. Vuæ siquidem passæ nutriunt, roborant, putrefactioni resistunt, & si intemperies ex humiditate & frigiditate, citra omnem molestiam & secure perferant: vt idem Galenus.

Eximenda esse vinacea à veteribus ad posteritatem peruenit, vt ex nonnullis veterum compositionibus videre est, qualis est Arteriaca Mithridatis apud Galenum, quæ vuam passam *ἐπιγαστρικὴν*, id est à vinaceis expurgatam accipit. Nam cum substantiam vuæ passæ crassam habeant, facile distribui nequeunt, & obstructionibus viscerum obnoxia sunt, quæ ab ipsis vinaceis etiam augentur. Tantò enim difficilius distribuuntur, ac citius magisque obstruunt, quòd plus ipsis adest alstringentis. Quamobrem tollenda sunt vinacea; ita enim ipsarum vuarum passarum succus minus hærebit, minusque difficulter per viscera distribuatur.

Dioscorides vuam passam cum pipere mansam, pituitam refert è capite detrahete: sedare testium inflammationes cum fabacea farina & cumino in cataplasmate impositam: epinyctidas, carbunculos, *κέραια*, putredines circa articulos, & gangrenas sanare, absque vinaceis tritam & cum Ruta superpositam: ad podagram quoque commodum ex ea cataplasma esse cum succo Panacis; sed & vngues mobiles citius remoueri, si imponatur.

De Musto. CAP. XXIX.

MVSTRVM, quod Græcis *γλυκος*, liquor videlicet recens ab vuis calcatis aut torculari subditis effluens, flatu ventriculum & intestina implet; difficile concoquitur; crassus est succi; & nisi celeriter descendat, nocentius etiam efficitur. Hoc autem vnum illi tantummodo bonum, vt Galenus ait, adest, quòd ventrem deiciat.

Citissime autem secedit dulcissimum ac ex maturis vuis expressum. Quod verò ab acidis & austeris redditum, ad omnia pessimum est; magis inflat, difficilius concoquitur, crudiores ingenerat humores: & tamen aluo perturbata etiam descendat, colicos tamen sæpenuerò simul ingenerat dolores, & calculi molestias adfert. Quòd si verò aluus etiam non commouetur, grauiora ac molestiora omnia sunt; frequenter verò & lienteriam & dysenteriam efficit.

Πρόσπορον aut *πρόσρομον* appellant Græci, quod vel spontè, antequam calcantur vuæ, vel primum à pressura effluit; tale succo vuarum respondet, & citò quoque descendit. Posterius vinaceorum, folliculorum, ac scaporum naturæ particeps, deterius est.

De Sapa, siue Hefsemate. CAP. XXX.

Ex musto conficitur quod Græci *ἐπιμηγνήσιον* vocant, Latini sapatam & defrutum; cum videlicet mustum dulcissimi saporis ad tertias decoquitur, vt Columella ait.

Plinius sapatam & defrutum decoctionis modo differre asserit: & sapatam quidem fieri musto ad

sto ad

sto ad tertiam partem reducto, defrutum ad dimidiam. Siræum, inquit lib. XIII. cap. XVII. quod alij *ϕημερα*, nostri sapa appellat, ingenij non naturæ opus, musto ad tertiam partem mensuræ decocto: quod vbi factum ad dimidium, defrutum vocamus.

Palladius his Carcenum adiicit, quod ait fieri cum tertia perdita, duæ partes remanserint.

Leontius in Geoponicis hepsema ex musti partibus octo, & vini centum, ad tertias decoctis conficiendum refert.

Galenus tamen *ϕημερα*, esse mustum plurimum decoctum testatur; recentiores hepsema siue sapa, vinum coctum appellant.

Vin sapa habet calfaciendi, non tamen æquè vt vinum; hoc autem crassior est, minus facile distribuitur, tardiusque per vrinas descendit, per ventrem verò subinde citius, nam hunc modicè subducit.

Nutrit autem valenter, & corpus citò implet; in ventriculo tamen propter crassitiem aliquantisper hæret, ac iocinori aut lieni minus idonea: concoquit etiam sapa crudos humores, pectori ac pulmone inhaerentes, eorumque citam purgationem procurat. Tussi idcirco ac respirandi difficultati auxiliatur. Galenus libro III. De med. secundum loca, sapa aurium etiam dolores leniri tradit.

Refert verò non parum, ex cuiusmodi musto sapa confecta fuerit. Nam ex optimi ac generosi vini multo haud dubiò præstantior est, atque ad omnia supra scripta efficacior: ex tenuis verò ac oligophori vini multo, imbecillior & minus efficax.

Belgij & præsertim Zelandiæ œnopolæ ex sapa & vino vtrisque Hispaniensibus certa portione permixtis vinum componunt miscellaneum, quod pro Cretico, vulgò Maluatico nuncupato, substituunt ac venum exponunt.

Plinius sapa in adulterium mellis excogitatam ait lib. XIII. cap. IX.

De Vino. CAP. XXXI.

VVARVM succus, quem diximus recenter expressum, *γλακὸν* ac mustum nominari, vbi sordes sæculentaque resederint, iamque purus nitidusque apparuerit, *οἶνος* Græcis, Latinis vinum appellatur; & quidem proprie. Nam alij quidam succi ac liquores, vt malorum punicorum, cotoneorum, pyrorum, mespilorum, sorborumve, vel qui aliunde veluti ex hordeo ac frugibus confiunt, haudquaquam simpliciter, sed addito nomine eius ex quo conficiuntur vina dicuntur. Ita vinum Rhoites ex punicorum malorum acinis expressum, Cydonites ex malis cotoneis, Apyites ex pyris; *οἶνος κειθίνος* siue vinum hordeaceum, quod & zythum, ex hordeo compositum. Cognomina tamen & alia quædam, & quidem a stirpibus in iis maceratis vina accepere, quæ ex Vite tamen vina sunt; vt absynthites, myrsinites, hyssopites; factitia autem hæc dicuntur.

Proprie verò ac simpliciter vinum appellatur, quod ex Vitis vuis expressum est, ac nullius alterius misturam admisit.

Est autem huiusmodi vini non vna natura, non vna sibi similis facultas, aut potentia; verum differentes quamplurimæ. Est siquidem ipsorum vna in gustatu differentia, altera in colore, tertia ad consistentiam siue vini substantiam refertur, quarta in virtute ac potentia sita est. Addit Galenus eam, quæ in odore reperitur, quæ vini virtutem ac potentiam cõsequitur.

Accedere potest & ea, quæ ætatem respicit; ætate siquidem & calidiora & acriora vina redduntur, atque vnà & colorem sæpè, & substantiam, & odorem mutant.

Gustatu autem quædam dulcia vina sunt, alia austera, acerba nonnulla, pleraque etiam satis acria: nec desunt media, vel ad vnã vel ad aliam qualitatem inclinantia.

Colore verò aut albidum vinum, aut flauum, aut rubrum, aut saturato rubore nigricans, quod nigrum appellatur; aut medio aliquo inter hæc colore.

At consistentia quoddã omnino tenue: aliud crassum, pingue: intermedia quoque; nõ pauca.

Virtute hoc quidem potens, illud infirmum est: aquosum illud & *δολυρόφροον* nominatur; illud verò vinosum. sunt & inter hæc medio se modo habentia complurima.

Inest autem omni vino quantumcumque debili, vinosa quædam substantia tenuis ac calida: sunt & aquosæ partes, ac nonnullæ quoque terrestres. Neque enim simularium partium vinum est, sed, vt Galenus lib. III. De simplic. medic. facult. testatur, ex diuersis facultate partibus consistit.

Ex varia harum substantiarum inter se mixtura ac portione, diuersæ ac differentes vini proueniunt facultates.

Optimum autem est ac generosissimum, in quo calidæ ac vinosæ plurimum superant: tenuissimum verò, in quo aqueæ nimium redundant.

Terrestres substantia copiosior permixta vinum reddit austerrum, veluti cruda acerbum.

subi.

subsidet terrestris substantia; temporisque spatio secreta deorsum fertur, fitque ipsa vini *sax*. Non tamen semper integre secernitur, remanente in ipso vino huius substantiae & sapore, & aliis qualitatibus.

Caliditatem autem omne vinum partim à propria Vitis natura, ac ingenito calido habet: partim à Sole accipit. Nam non modò vuas, sed & reliquos fructus maturans duplex, vt Galenus quoque testatur, caliditas est. Vna propria cuique naturalis, altera à Sole acquiita, quae si alicubi, in vuis certè maturandis manifestè cognoscitur, percipiturque, & maxime requiritur.

A Sole siquidem calor procedens, vuas vuæque succum percoquens, ad maturitatem potissimum perducit, ingenitum naturalemque vini calorem excitans atque intendens, qui seculi & crudarum & aquosarum partium copia ita obruitur, vt consopitus & nullus propemodum appareat.

Nisi enim proprio ac ingenito calore calidum vinum esset, vi Solis ita excoqui vna non posset, vt calidum redderetur vinum, non minùs quàm multa alia tota natura frigida, quae tametsi vi caloreque Solis & perficiantur & maturentur, ingenitam tamen naturam non amittunt: veluti Mandragoræ, Solani, Cicutæ, Papaueris, aliorumque similibus, & fructus & succi aut semina, quae frigidam suam qualitatem etiam perfecta ac matura retinent.

Quandoquidem igitur Solis calore plurima parte ad proprium sibi calorem vinum perducitur, huius autè feruor ac vis omnibus terræ regionibus aut locis haudquaquam æqualis, idcirco pro regionum locorumque diuersitate, vina haud parùm difficultate differentia gignuntur.

In calidis regionibus ac Soli expositis locis generosius nascitur: in frigidioribus verò provinciis, & ad Septentriones patentibus tractibus, crudius ac imbecillius provenit.

Ætas feruidior generosius vinum efficit, remissior aut humidior minus maturum concedit, facit tamen non modò cæli Solisque conditio ad differentes vini qualitates; sed & ipse natalis soli genius plurimùm & eò confert: tum & Vitis vuarumque propria & ingenita facultas.

Terre siquidè speciè ac sapor & aliæ vini qualitates, vt & Diophanes testatur, consequuntur.

Pro vuarum verò diuersitate, vini alium non modò colorem, sed & gustum esse, notissimum.

Est autem vinum, Galeno auctore, ex secundo ordine excalfacientium, sed quod admodum vetus, ex tertio; nouum verò ex primo, quæ de medio inter potentissima, & aquosissima veritatem præcipue obtinent. Nam vinosissima & potentissima etiamnum horna, sæpe numero secundo ordine excalfaciunt. tenuissima verò ac aquosissima, tametsi vetera, primum ordinem subinde non excedunt.

Caliditati verò proportionè respondet (inquit Galenus in lib. De simp. med.) siccitas. in libris autem De sanitate tuenda, vinum non modò excalfacere, sed & humectare corpus nostrum refert, ac quidquid immodicè siccatum, id humectare ac nutrire.

Veritatem autem vtraque sententia habet.

Aliæ enim vini sunt, vt medicamentum; aliæ vt alimentum, facultates. Quod Galenus in lib. III. De alimentorum facultatibus, aperte ostendit, asserens eas vini vires, quas Hippocrates in lib. De ratione victus refert, *ὄχι ὡς τροφῆς εἶσι, ἀλλ' ὡς φαρμάκου μάλλον*, id est, non vt alimenti, sed magis vt medicamenti esse. Vti enim medicamentum, euidenter ac manifestò vinum resiccat; præsertim foris adhibitum: vbi cum nulla eius in alendo aut nutriendo corpore sentitur facultas, siccitas euidentius ac manifestius apparet ac percipitur.

Vlceri quatenus vlceris optimum medicamentum vinum est: vlceris verò, quia vlceris est, sanatio, mediocris est resiccatio, auctore Galeno Methodi lib. quarto.

Hippocrates quoque, vlcera madefacere quæcumque ea fuerint, nisi vino non oportere, scriptum reliquit. Nam siccum, Galenus addit, sano vicinius est: humidum verò non sano.

Quòd autem potentia siue facultate vinum quidem siccum, non autem *ἐνέργεια*, siue actu, manifestum. Nam actu quidem humidum liquidumque vinum est, ac frigidum quoque; si tunc ea de causa etiam sedat, quæ frigidi humidique appetètia. Atque hac ipsa actuali: (vt sic loquamur) humiditate non medicamentum, sed alimentum, si quando assumitur, existit. Nutrit enim, ac sanguinis copiam humiditate sua adauget, adauctoque alimento corpus humectat; nisi fortassis vetus, potens admodum; iamque præ vetustate acrefactum; tale siquidem non modò excalfacit, verùm etiam corpus extenuat atque resiccat; vtpote non alimenti, sed ad medicamenti naturam accedens.

Quòd verò vetustate nec acre nec medicamentosum factum est, nutrit, humectat, conferens videlicet ad alimenti sanguinisque copiam; amplius nempe actuali sua humiditate alendo, nutriendo, fouendoque corpore humectans, quam potentia resiccare valeat.

Genuinum autem ac naturalem calorem vinum refocillat, ventriculo prodest, tum ad cibi appetentiam inuitat, concoctionem ciborum promouet, alimentumque per corporis membra deducit, robur molemque corporis adauget, pituitam extenuat, biliosos ac serosos humores

mores per vrinam educit, sudores promouet, sanguinem ingenerat puriorem, bonum corporis colorem efficit, ac prauum in meliorem commutat. Ex morbo emaciatis, & quibus corpus refici opus est (modò non febricitent, Gal. VII. Method.) conducit, vires omnium maximè ac celeriter reparat, hilaritatem ac lætitiã confert: metus, curas, ac sollicitudines, tristitiãque depellit: voluptates parit, somnum clementer conciliat.

Atque hæc quidem, moderatum vini consequuntur vsum.

Immodica verò vini potatio, contraria omnia planè adfert. Temulenti animo turbantur, desipiunt, grauioriq̃ somno premuntur, ac deinde apoplexi, articulorum doloribus, vel omnino aliis grauissimis circumueniuntur malis: cerebro, iocinore, pulmone aut alio aliquo ex internis vilceribus, largioris vini frequentiore potatione vitiatis.

Auxilio præterea vinum est contra Cicutam assumptam, aut Coriandrum recens, Meconium, Aconita, Fungos, aliaque frigida perniciofa; tum & aduersus serpentem morsus, omniumque ic̃tus, quæ refrigerando nocent ac necant.

Facit quoque vinum ad diuturnas præcordiorum distentiones, inflationes, cachexiam, hydropisim, omnesque generaliter frigidiores ventriculi, iocinoris, lienis, ac etiam vteri affectus.

Ceterum vinum colore ac substantia aquæ simile, pellucidum, splendens, purum, consistentia tenue, quod album appellatur, infirmissimum est, eoq̃ue si aqua diluatur, exiguum omnino fert: vnde & ab Hippocrate *ὀλιγόφορον*, id est, pauciferum dictum.

Minus istud quàm alia caput ferit, aut nervos offendit; ventriculo interim haud ingratum facile ac citò in membra distribuitur; longè minore cum periculo quàm aliud quoduis febricitantibus cõceditur (nisi phlegmonis suspicio adsit) non rarò in intermittentibus vtiliter admittitur; concoctionem siquidem, vt Galen. VIII. Method. adiuuat, semicrudos humores concoquit, vrinas & sudores mouet: laborantibus peruigiliis, curis, tristitia, ac defatigatis vtile.

Nigrum autem, intensi videlicet ruboris, crassum, non facile digeritur, aut ad vesicam permeat; cerebrum citò tentat, ac ebrietatem facit; concoctu difficilius, circa præcordia diutius hæret; iecur lienemve facile obstruit; aluum ferè adstringit; sed tamen plus alit, sanguiniq̃ue generando accommodatissimum; carne citius quàm alia corpus replet.

Quod verò diluto ac vermiculo colore rubet, ori vt plurimum gratius est, ventriculo vtilius, minus tardè ac difficulter digeritur, minus caput ferit, minus circa præcordia hæret, faciliusque quàm nigrum ad vesicam descendit; adstringit tamen & aluum, si modò maturum sit, nam eiusmodi cruda & austera sæpenumerò debilem ventriculum perturbant, & aluum commouent.

Κίρρον siue fuluum vinum in medio esse apparet, tenuis & crassæ consistentiæ; alioqui inter omnia calidissimum: ab Hippocrate hanc ob causam *ὀνωδες* appellatur, & tale quidem non *ὀλιγόφορον*, sed multam aquam sibi admisceri sustinet.

Huius generis quod ætate vetus, substantia tenue, & boni odoris, omnibus quos syncope malè habet vtilissimum; etiam si ex bile flaua os ventriculi infestante accidat; Galeno XII. Methodi auctore.

Dulce vinum quantum à caliditate abest, eò & caput minus tentat, aut mentem offendit; melius verò & per aluum secedit, ipsam subinde emolliens: per vrinas verò non ita facile descendit.

Quò verò & consistentia crassius, tantò etiam difficilius ac tardiùs permeat. Pulmoni confert, tussientibus vtile; crudos in thorace hærentes humores ad maturitatem perducit, & cum sputo, vt faciliùs eiiciantur, procurat. Sed iocinori minus commodum: cui, vbi vel inflammatione vel scirrho detinetur, insigniter: aut cum obstructione laborat, non exiguum nocet: lienem etiam offendit; circa præcordia hæret; haud commodum iis, qui amaram coaceruant bilem: ex huiusmodi enim vino, præsertim crassiore, citissime flaua ipsis bilis gignitur; reliquis verò, vbi benè concoctum fuerit, alimenti copiam adauget.

Austerum, quod *ἀυσήρον* Græci similiter nominant, tenuius alit: & siquidem tenue & album vrinæ ciendæ non ineptum, caput minus tentat, ad digestionem in corpus non festinat, quò magis in animi defectu fugiendum, vt XII. Methodi Galenus ait.

Crassius verò in hypochondriis quoque hæret, ægriùs distribuitur, non tamen diu ac nigrum, aut dulce in visceribus permanet.

Si verò & vnà *κίρρον* siue fuluum fuerit, mentem conturbat ampliùs quàm nigrum; quoniam & eo calidius.

Acerbum autem vinum, quod Græcis *στυφνόν*, quantum à maturitate abest, tantum ad omphacitis vini qualitates accedit, haud obscuræ adstrictionis particeps. Ventriculūm debi-

debilem confirmat, grauidarum *ζίτη* siue malaciæ resistit, alui fluores cohibet, sed & in visceribus heret; iocinoris ac lienis obstructiones fouet; per vrinas tardiùs descendit; caput exiguum tentat.

Vetus vinum, quod quidem per vetustatem acre factum, non modò capiti molestum, sed & neruos lædit, ventriculo ac internis visceribus aduersatur, corpus attenuat.

Nouum ac horum vinum facillè hypochondria distendit, flatuque ingenerat, insomnia grauiora parit, præsertim quod non integrè repurgatum, aut crassum, aut admodum dulce est: talia siquidem citiùs quàm alia in visceribus hærent. Reliqua vina, vel colore, vel consistentia, vel gustu, vel ætate in horum medio, vt viribus & præstantia ab extremis deficiunt, ita quoque a vitiis & incommodis eorundem similiter absunt: facultatibus autem ad ea, quibus proximè vel colore, vel sapore, vel consistentia, vel etiam odore, vel ætate accedunt.

Vtilissimum autem vinum natura frigidis, siccisquæ item & senibus, vt Galen. De sanitate tuenda, lib. v. Nam membra eorum calcificat, & sanguinis, si quod est serum, per vrinas expurgat. Præstant ex flauis vinis, quæ pinguis sunt substantiæ. Hæc enim & sanguinem augent, & corpus nutriunt; quorum vtrumque senibus confert, præsertim eo tempore quo serosam humiditatem in venis non habent, & liberaliùs nutrirî desiderant. Contingit autem, vt quandoque in ipsorum corporibus aquosum excrementum abundet, atqui tunc iis vinis maximè indigent, quæ vrinas ciunt.

Senibus verò sicuti aptissimum vinum, ita pueris est alienissimum; quippe quod haustum & humectet nimium & calcificat, tum halitu caput repleat; iis qui humido calidoque sunt temperamento, aut quorum corpus omnis excessus medium: quos quàm diutissimè ne gustare quidem vinum Galenus primo De sanitate tuenda suadet. Neque enim his caput repleti est vtile, nec ipsos supra quàm par est, humidos calidosquæ fieri, quoniam eò iam caloris humorisquæ peruenerunt, vt si paululum vtramuis qualitatem auxeris, iam modum excefferint.

Cum autem sit omnis excessus fugiendus, maximè hunc fugere expedit, ex quo non corpori modò, verùm & animo damnum accedit.

Quare neque iam adultis vinum, nisi modicè sumptum existimandum est vtile esse, quòd videlicet ad iram & libidinem præcipites faciat, & partem animi rationalem hebetem, turbidamquæ reddat.

De Crasi siue temperatura vini. CAP. XXXII.

TEMPERARI autem vina & aqua misceri apud veteres longa & antiqua consuetudine receptum, veluti non modò ex Hippocratis, verùm & aliorum veterum scriptis euidentibus manifestumque. Sanitatis autem ac salubritatis causa, vino aqua primùm misceri cœpit. Nam vt Hippocrates in lib. De veteri medicina, vinum meracum multum potum hominem aliquo modo debilem reddit. Quòd videtur & respexisse Ouidius sic scribens:

*Vt Venus enervat vires, sic copia vini
Et tentat gressus, debilitatq; pedes.*

Iam & suauius, vt Athenæus ait, vinum est aqua infusa; laudatur & ab Homero quod idoneam accepit mitionem. Amphictyonem autem Atheniensium Regem, Philochorus (referente Athenæo) scribit, primum omnium vinum miscuisse, quippe qui mitionem à Dionysio didicisset, quare rectè homines se habuisse ait ita bibentes, qui priùs mero resolutis corporibus flectebantur.

Craseos autem siue temperaturæ non vnus fuit modus. Subinde siquidem ad vnam vini, duæ; alias tres, vel etiam quatuor aquæ portiones affundebantur, aut ad duas vini, aquæ tres. Meracior fuit ex vini & aquæ æqualibus partibus, quam *ἴσον ἴσῳ* appellare soliti fuere.

Facere verò hanc veluti meraciorem ad insaniam veteres existimabant Comici, inter quos Mnesitheus, cuius hæc apud Athenæum extant verba:

*Ἐὰν δ' ἴσον ἴσῳ προσφέρῃ, μανίαν ποιεῖ,
Insaniam dat aqua vis æquè addita.*

Hippocrates lib. VII. Aphorif. huiuscemodi potionem ex æqualibus vini & aquæ portionibus permittam, veluti ebrietatem leuiorem excitantem, & voluptatem adferentem, anxietudinum, oscitationum ac horrorem quasi remedium esse ait. *Ἀλύκην, χάσμιν, φείκιν, οἶνος ἴσος ἴσῳ, πινόμομος, λύει τὴν νόσον.* Anxietudinem, oscitationem, horrorem, vinum æquale æquali potum, soluit ægritudinem. Atque huiuscemodi miscellam potentissima patiuntur vina, quæ ob eam causam, vt diximus, *οἰνώδη* appellatur. Tenuia verò & aquosa *ὀλιγόροσα*, exiguum aquæ admittant.

Talia fuisse potuerunt vina quæ olim Scythæ impermixta bibisse à veteribus referuntur: qui hac de causa impermixtum vinum Scythicam appellant potionem: & meraciùs bibentes Scythizare velle inquit: vt est apud Athenæum libro x.

Scythæ autem Hippocrati ac nonnullis aliis veterum, Germaniæ populi sunt vitra Danubium, qui & Ister dicitur. Rhenus fluuius est Scythiæ: & Cyrus traiecto Istro in fines referatur venisse Scytharum.

Bibunt verò & hac ætate omnes Germaniæ populi vinum impermixtum, quod quidem apud ipsos nascitur, tum & Septentrionales reliqui, qui tamen & potentiora vina mera non aspernantur.

De stillatio ex vino liquore, vulgò Aquam vitæ nominant.

C A P. XXXIII.

ELICITVR ex vino liquor quem Aquam vitæ, & Aquam ardentem vulgò appellant; quòd veluti ex herbis aut aliis stillatitij liquores, eodem ac simili modo è generoso vino extrahatur, per organa videlicet ad hoc comparata, quæ Alembica passim appellitant.

Est autem eiusmodi liquor colore & consistencia ex herbis distillatis aquis, cum & simplici puræ aquæ, colore similis, sed facultate longè diuersus.

Vitæ cognomen accepit, quòd ad hominis vitam & cõseruandam & prorogandam facit.

Ardens verò dicitur, quia facile flammam concipiat. Cùm enim vix aliud sit, quàm generosissima ac tenuissima vini pars, citò admota ignis flamma accenditur ac ardet.

Calidissimus hic liquor est, & subtilissimarum ac tenuissimarum partium, tertio ordine calidus ac siccus, & quidem intenso, præsertim qui purior. Quòd enim purior, hoc & calidior, siccior, ac tenuiorum partium: puriorem efficiunt aliquoties repetitæ per organum distillationes.

Prodest verò hæc ex vino stillatitia aqua omnibus vel per longiorem morbum, vel per ætatem grauiorem refrigeratis, vt senibus ac decrepitis. Calorem siquidem naturalem & fouet & auget, vires tuetur, reparat, ac intendit; vitam producit, sensus omnes vegetat, memoriam non modò conseruat, verùm & redintegrat; visum acuit: utilis catalepticis ac caro, si febris absit, occupatis, aliisque frigidis cerebri ac capitis malis laborantibus; facit ad cordis debilitatem, tremorem, ac palpitationem; ventriculum languidum excitat ac exalfacit; flatus tum in hoc, tum in hypochondriis, vel etiam in intestinis hærentes discutit; cibi concoctionem promouet, frigidis venenis potenter resistit.

Tanta in corroborando corde, ac sensuum organis excitandis huius vis ac potentia est, vt non modò intrò exigui cochlearis, vel etiam mediij mensura sumpta, verùm & foris admota efficax reperiatur: naribus videlicet applicata, vel temporibus, brachiorum item carpis illita.

Subinde hoc modo vsurpata etiam morientibus atque animam agentibus vitam ad aliquot horas producit, vel etiam restituit; quæ purissima ac exquisitissima est.

Dentium dolores in ore detenta sopit: lenit & neruosarum partium ex frigido contractos, illita. Sunt qui in quartanis ante accessionem, præsertim post morbi statum exhibere audeant.

Exhibenda autem hæc aqua ex vino, cum magno in morbis est iudicio ac delectu: cùm enim impensè calida sit, & partium tenuissimarum, ac nec aliud quàm spiritus ipse vini, citissimè permeat, ac cerebrum facillimè petit ac ferit. Apoplexi idcirco occupatis, comitali morbo obnoxiiis, hemicrania, cephalæa, aut vertigine ex frigida licet causa laborantibus, non tamen tutò semper dari potest: nisi enim materia morbi effectrix omnino sit exigua; & temperamento ipse ægrotus, perquam frigido, citra periculum exhiberi nequit; fufis siquidem humoribus, caput amplius impletur, & morbi vis intenditur. Quòd si verò & calidi adsint humores, veluti sanguis, inflammationes quoque non parum augentur.

Nocet verò hæc aqua omnibus natura ac temperamento calidis, summè biliosis. Iecur etiam offendit: renibus quoque haud utilis est, sæpiùs aut copiosius sumpta.

De Lora. C A P. XXXIIII.

IN vinorum genere habetur quod Græci *Avreçtas*, Latini Loram appellant. Tria huius, auctore Plinio lib. XIII. cap. x. sunt genera: Vinum decima parte aquæ addita, quæ musti expressi sit, & ita die ac nocte madefactis vinaceis, rursusque prælo subiectis. Alterum tertia parte eius quod expressum sit addita aquæ, expressioque decocto ad tertias partes. Tertium est ex facibus vini expressum. Prioris loræ compositionem Columella etiam docet; ex tanta nempe aquæ quantitate, quanta est musti expressa decima, vinaceis superfusa; sed

sed adiici, ait, præterea spumam defruti siue sapæ, & fæcem ex lacu: quorum Plinius non meminit.

Sint autem vinacea oportet, ex quibus vnius diei vinum expressum erit. Ita intrita vna nocte macerari sinenda, postero die pedibus conculcanda, & permista prælo subicienda præcipit; deinde quod fluxerit, aut doliis aut amphoris condendum.

Dioscorides similem aquæ ad mustum, modum ac proportionem retinet, sed à vinaceis loram expressam ad tertias recoquit, additque ad singulas metretas, salis sextarios duos, & huiuscemodi loram non modò *δευπερίαν*, sed & *πότιμον* nuncupari refert.

Galenus verò secundo De alimentorum facultatibus, multò differentes huiuscemodi lora compositiones, & quidem duas habet: Vinaceis, inquit, in parua dolia coniectis tantum aquæ superfunditur, quoad omnia permadeant; quod vbi satis visum factum fuerit, in dolij fundo foramen aperitur, vt dilutum effluat, idque pro vino bibunt. Deinde rursus, ait, aliam aquam, parciorem tamen priori, vinaceis affundunt: sic vt hoc quoque potioni sit attemperatum. Priorem *σεμφυλίτην* appellari refert: ab ipsis nempe vinaceis, quæ Græcis *σέμφυλα*: alteram verò Atticæ proprietatis curiosos proprie *δευπερίαν* dici velle.

Secundam Plinij Loram Dioscorides quoque videtur descripsisse, sed tamen non tertiam ad mustum aquæ, vt Plinius, partem accipit, sed musti & aquæ æquales. Par, inquit, aquæ & musti mensura miscetur; & clementi igne coquitur, donec aqua absumatur, vbi reffixerit, picato vase reconditur.

Tertiæ lora compositionem Cassius Dionysius Vticensis in Geoponicis Constantino Imperatori dicatis haud absimilem habet: *σέμφυλα*, inquit, hoc est, *γίγαρτα*, post musti defluxum mox euicienda sunt, & in dolia reponenda ac conculcanda. Etenim *ξύξ*, id est, fæx ex his, quam patria lingua *θάμιναν* vocant, haud iniucundus fit ruralibus potus. Conficitur autem hæc lora ex vinaceis prælo antè non subiectis, sed à quibus mustum tantum modò, citra pressuram defluxit ac percolatum est. Quid enim ab ipsis exprimi vltèrius poterit citra liquoris affusionem, vbi semel prælo subditæ fuerint?

De Omphacio & vino omphacite. CAP. XXXV.

OMPHACIUM succus est acerbæ atque nondum maturæ vuæ insolatus, vsque dum densatus ac resiccatus fuerit. Dioscorides ex Thasiæ aut Amineæ Vitis vua fieri refert: potest verò & ex alterius cuiusvis vitis cruda ac immatura vua confici.

Modum resiccandi idem etiam ostendit: Oportet, inquit, ante Canis exortum expressum succum in rubro ære linteo cooperto insolare, vsque dum inspissetur, semper quod vasi concretum adhæserit, liquido reliquo permiscere, noctuque à subdialibus locis sub tectum referre: quandoquidem nocturni rores ipsum non sinunt concrefcere.

Recentior ætas omphacium appellat, haud aridum vuæ immaturæ succum, sed liquidum & consistentia vino similem, ex collectis ante maturitatem vuis præloque subditis expressum, qui deinde in vasa reconditus insolatur, vel tepenti loco reponitur, vsque dum efferuescens & sordes quasdam à se abiecerit, & fæculenta resederint, & tunc quidem sale addito (vti acerbum permaneret) in vsum seruatur. Galli & Belgæ *du Verius* passim, Latinæ Agrestam: Itali *Agresto*: Hispani *Agraz* appellant.

Est autem huiuscemodi omphacium vino omphaciti non absimile, imò reuera specie haudquaquam differens, exprimi Dioscorides quod refert ex immatura atque acerba etiamnum vua, tres aut quatuor dies in cratibus, vsque dum rugas acini contrahant, resiccata, atque deinde in cados reconditum insolari.

Ceterum omphacium quod in æreo vase inaruit, adstringendi ac insigniter resiccandi potentia pollet; particeps est & abstersionis ab æreo vase contractæ.

Alterum omphacium liquidum, siue agresta, refrigerationem, resiccationem, & egregiè adstringentem facultatem habet, ori ventriculi gratum, nauseam ac cibi fastidium tollit, appetentiam excitat, alui fluores reprimat, ardores viscerum mitigat non modò sumptum, sed & foris admotum; sed tamen & iocinori lienibusque obstructis parum vtile.

De Fæce vini. CAP. XXXVI.

FÆX vini; quæ crustæ instar concreta, vasorum ac cadorum vinariorum lateribus adhærescit, sicca, solida, quæque in puluerem atteri potest, Officinis Tartarum appellatur: Græcis *ξύξ*, Italis *Fecia*, Hispanis *Rasura de vino*, Germanis *Weinstein* / & *wynstein*. Laudatur verò à Dioscoride è vino veteri Italico; sin minus ab alio consimili. nostra ætas eam commendat, quæ è vini non rubentis vasis collecta est, hanc Tartarum vini albi nuncupant.

Vfus huius fæcis ad multa. Argentarij argentum hac poliunt, tinctorum pannorum ad suos eam conuertunt vfus: vtilis & medicinæ.

Abundè, vt Paulus Ægineta ait, deficcet ac difcutit. Adftrictoria ei subinde facultas ex vini fpecie, vnde colligitur, accedit.

Facit ad humidam corporis affectionem, prodeft cachexia ac hydropifi, præfertim Leucophlegmatia laborantibus, fingulis diebus ieiunis affumpta, inftar dimidij aut integri quandoque denarij pondo, præter enim quòd ferofas ac aquofas superfuitates reficcet, ac per vrinas pellat; ad alui quoque defectionem non parum facit: profuerit verò & multò amplius, fi vel calfacientibus aromatis, vel flatum difcutientibus, vel etiam diureticis, vel aluum clementer mouentibus permixta fuerit: prout malè habentis conditio postulauerit. œdematofos tumores, vt Diofcorides, fola vel cum myrto cohibet: ventris profluvia, ftomachiq̃ fluores in Cataplafmate fiftit; fluxum item muliebrem imò ventri ac genitalibus impofita placat; phygethla nondum exulcerata ac phymata refoluit: turgentem mammam lacq̃ profundentes, cum aceto illita reficcet.

Vritur hæc fæx non rarò: fignum legitimæ ac perfectæ vftionis eft, fi tota inalbefcat, eoufq̃ enim vrenda. Sic vftam Græcis *σφιηδλω* appellari Ægineta ait, Officinæ Tartarum vftum & Tartarum calcinatum vocant.

Vehementer caufticam fiue vrentem, abftergentem, ad cicatricem perducentem, adftringentem, exedentem & valdè reficcantem vim, Diofcoride auctore, habet; vngues fcabros cum refina eiicit, medicamentis, quæ adurunt, Paulus ait, admifcet.

Vtendum ea, inquit Diofcorides, recenti, quoniam celeriter euaneſcit: vfta fi quidem vini fæx, citò humida fit, ac in liquorem refoluitur. Idcirco qui ficca ea vti volet, vitreo aut vitreato vafe diligenter obftructo, in calido ficcoq̃ loco repositam habeat oportet. Colliquescit verò hæc, & in liquorem refoluitur, fi facculo ex lino alicubi in cella fubterranea frigida fuspendatur.

Appellant hunc liquorem Officinæ Oleum Tartari.

Cauficam & adurentem vehementemq̃ ficcantem facultatem retinet. Lepras, fcabies, impetigines, aliasq̃ cutis & faciei fœditates citiffimè tollit: addita æquali menfura ex roſis stillaritia aqua, & ceruffæ tanto, quanto ad linimenti confiftentiam fatis fit, quo vefperi affectæ partes illinendæ funt.

STIR-

425

STIRPIVM HISTORIAE
 PEMP TADIS TERTIAE
 LIBER QVARTVS,
 DE DELETERIIS, AC PERNICIOSIS
 HERBIS.

PRÆFATIO.

PROXIMUM à purgantibus, deleteria ac perniciosa herba ordinem pascere videntur. Vti enim purgantium quàm plurimorum vehemens, molestissima, ac non raro perniciosa quoque humanis corporibus facultas; ita & omnium impensè vehementerq; calidorum aut frigidorum periculosissimus ac sæpè mortiferus est vsus. Purgantes adhibitæ frænis atque contemperantibus nonnullis reprimi ac corrigi opus habent: hæc etiam exquisitissimam moderationem, optimum cum iustissima contemperacione modum requirunt. Neutræ per se utiles. Vtræque intensissimas facultates obtinent: utræque correctionem desiderant. Quibus de causis purgantibus haud perperam perniciosa succedere videntur.

Est verò & harum stirpium notitia Medicis non minùs necessaria quàm aliarum, vt videlicet ipsas, vt Scribonius Largus ait, deuitent, & ne per ignorantiam aliquam assumant. Vel etiam, si quando necessitas incidat vt eis vtantur, id cum matura deliberacione, summo cum delectu, & adhibitæ propriis frænis efficiant.

Habent siquidem & perniciosa suam quandoque utilitatem, conferuntq; quandoque commodum. Paucæ enim tam perniciosa, quæ non aliqua ex parte, quandoque & opportuno tempore ac loco profint & conferre queant, contemperacione & modo adhibitæ.

DE RANUNCVLIS, ET PRIMVM
 DE HORTENSI.

CAPVT PRIMVM.

Ranunculus hortensis I.

RANUNCVLI genera quatuor Dioscoridi sunt; vnum latioribus foliis, alterum lanuginosius, tertium minimum, quartum lactei siue candidi floris. Posterioris verò obseruationis multò etiam plura. Possunt autem hæc in duo prima diduci genera; ita vt vnus sit hortensis Ranunculus, reliqui autem siluestres. Horum autem nonnulli vulgares, alij verò externi. Est porrò & radicum ac foliorum differentia. Quidam enim tuberosa est radice, alius longifolius vt Elammula.

Hortensis Ranunculus folia promit in particulas nonnullas dissecta, specie frequentius trifolia, quandoque quinquifolia, per margines rariùs crenata, saturatè virentia; in quibus nonnumquam veluti quædam maculæ inalbicant: caules rotundi, leniter hirsuti; partim reclinantur, radículas demittentes, quibus se humo affigant; partim ad dodrantalem aut paulò ampliorem assurgunt altitudinem: in fastigijs horum flosculi elucet quinquifolij, auri luteo colore splendentes; staminibus aliquot exiguis concoloribus, medium septentibus orbiculum, qui auctior factus semina in globulum confarcta continet, ex quibus componitur: radices tenues fibrosæ candicant.

Locis vmbrosis & nonnihil humentibus, non

Ranunculus hortensis II.

Ranunculus silvestris I.

prorsus aridis, secus vias & in locis hortorum incultis sponte exit: in pratis quoque & non raro iuxta agrorum margines occurrit. Nec enim quod in hortis tantummodò gignatur, hortensis dicitur, sed quia ferè præ ceteris hortis sit familiarior; atque in his creberrimè *ῥόν* siue Gramini permixtus reperiatur, vbi & eius flosculi quandoque multiplicatis nascuntur foliis.

Maio ac deinde seriùs multò vigent flores.

Ranunculi esse speciem, non modò florum, verùm & ipsa totius herbæ facies & facultas ostendunt. Plinio Polyanthemum est, quod & à nonnullis Batrachion appellari testatur: vulgò *Woterbloemen*: Germanice *Schmälblum*.

Temperamento hæc herba calida quoque & exurens est, Ranunculis similis, paulò tamen mitior. Caustica vi, inquit Plinius, exulcerat cicatrices, & ad colorem reducit; eademque vitilignes concorporant.

De siluestribus Ranunculis. CAP. II.

I NTER siluestres Ranunculos caules primi sunt rotundi, læues, interiùs vacui, subinde crassi, in alas diuisi: folia in longis, crassis, pinguibus pediculis, lata, læuia, marginibus incisa: flosculi in cacuminibus lutei, pallidiores & minores quàm hortensis Ranunculi, atque inde capitula, primùm erumpentis Myacanthæ asparagi cacumen æmulantia: radices candidæ multis fibris capillatæ: tota stirps dilutè virenti resplendet colore.

In palustribus & iuxta riuulos, nõ rarò in scrobibus ac fossis aquas habentibus, aliisque similibus locis exoritur. Nonnullibi etiam lætior, maioribusque luxuriat foliis & caulibus, alibi minor.

Reperitur & purpureo flore, vt quidem Dioscorides ait; sed rarò, Cordus addit, in Germania; in Belgio verò nusquam.

Proximus caulibus ac foliis est non perinde læuibus, diluti coloris aut resplendentibus, sed obscurius omnino virentibus, & non rarò è puniceo colore nigricantibus, nonnihil quoq; hirsutis ac lanuginosis, sed tamen perquam exiguum: folia in quinque; instar Pentaphylli, sed tamen dissimiles, latiores easque lacinosas partes profundioribus sectionibus diuiduntur: cauliculi omnes ad cubitalem vel etiam ampliorem assurgunt altitudinem: flores auricolores elegantes, forma & magnitudine hortensis: semen ferentia capitula similia: radices fibrosæ, è quarum capitibus nerui subinde obliqui, quibus propagatur. Est hæc frequèter altior & ramosior non modò quàm hortensis, verùm etiam quàm palustris & aruentis.

In pratis reperitur, locis paulò ab ipsis scrobibus aut fossis remotioribus, nequaquam tamen aridis aut irriguis. Luxuriat hortis illatus, & flores non rarò producit multiplicatos.

Tertio Ranunculo, quem Aruentem nominant,

Ranunculus filuestris II.

nant, minora ac teneriora sunt folia, sed magis ac variè dissecta, diluti viroris: cauliculi recti, rotundi: flores parui, lutei, pallentes; quibus subnascitur non Asparagi cacumini similis orbiculus, sed latum, asperum, & pungens capitulum, ex aliquot congeitam feminibus maiusculis, planis, acuminatis & breuibus, minimè tamen innocentibus, spinis obsitis: radix candidis quoque & capillaceis fibris constat.

In aruis plerisque, locis alsiosis, vbi humidius solum, gignitur.

Ranunculorum horum flores Maius ac Iunius menses, & subinde, sed tamen rarius, post sequentes dant.

Dicitur autem Ranunculus Græcis βυτεχρον; à nonnullis σέλινον άγειον: Germanis Hanenpus, & Hanenmoet: Gallis Bacinet: Italis Pic coruino: Hispanis Yerua beida. Apuleius plures appellationes adfert, inter quas sunt, γελοιοφυή, καυστική, ροσέλινον, καΐστική, ηφαιστον, Apium risus, Herba scelerata, Apiastellum, Dentaria, Auricomum. Pauca autem harum appellationum omnibus, nonnullæ his; quædam aliis speciebus propriae magis videntur. Plinius Strumeam etiam appellari refert. Nostri, ait, herbarij Strumeam vocant, quoniam medetur strumis.

Prima species ροσέλινον καὶ σέλινον ὑδάτινον, Apium palustre, Ranunculus aquatilis dici potest, nec male Apiastellum: Germanicè Wasserhanenfus / Waterhanenmoet. Et primus est Ranunculorum à Dioscoride descriptorum: quod ex ipsa descriptione satis est manifestum.

1.
Primus
Ranuncu-
lus Diosco-
ridis

Ranunculus filuestris III.

Proximam speciem nostri Lupaerts clautwen / id est, vngues aut pedes Leopardi dicunt. atque hic est Ranunculus auricomus, & Democriti Chrysanthemum. Plerique minùs rectè Pedem coruinum faciunt. Posset iste Dioscoridis secundo respondere, nisi is, qui Illyricus cognominatur, huic similior esset.

2.

Tertius aruensis & à semine spinis horrente Echinatus Ranunculus vocatur: Germani Weisshanenfus & Ackerhanenfus.

3.

Omnes autem qualitatem, Galenus ait, vehementer acrem possident, adeò vt cum dolore exulcerent: hac ratione si moderatè ac conuenienter vtare, psoras & lepras excoeriant, & vngues diuellunt: tum leprosis stigmata digerunt, & acrochordonas & myrmecias detrahunt. Quin & alopecias iuuant, pauco tempore admota: nam si diutiùs inhæreant, non excoeriat solum ipsa cutis, sed & in crustam vritur. Atque hæc omnia caulis & foliorum sunt opera, si imponas virentia.

Porro radix arefacta sternutationem prouocat, similiter aliis quæ valenter desiccant: sed & dolentes dentes iuuat, & vt frangat eos; valenti scilicet exiccatione; & vt semel dicam, calida & sicca valdè est radix, tum vniuersa adeò herba. Hæc Galenus.

Ranunculus Illyricus.

Ranunculus folio Graminis.

1. **E**XTERNORVM Ranuncolorum, qui videlicet Belgio peregrini sunt, vnus Illyricus cognominatus, cauliculos fert tenues, teretes, mediocris longitudinis: folia verò oblonga plurimis fissa incisuris, vtraque subcandida, & nonnulla tenui lanugine conuestita: flores luteolos, pallidiores, quàm Auricomi Ranunculi: femina verò vt illius: radices multis paruis tuberibus veluti granis aut oblongiusculis exiguis bulbulis coherentes. Ex Illyrico primùm in Italiam, atque inde in Belgium illatus fertur: cum aliis flores feminaque producit.

Vniuersa autem stirpis huius constitutio & figura cum secundi Dioscoridis Ranunculi descriptione conuenit. Nam lanuginosior est quàm alij, caulis satis longus est, & foliorum incisuræ quàm plurimæ. Verisimile autem est, non modò in Illyrico, verum & Sardinia quoque insula reperiri: vtraque siquidem regio maris Mediterranei vndis alluitur.

Secundus Ranunculus Dioscoridis. Dioscorides enim secundum refert Ranunculum *χρωδίστερον*, siue lanuginosiorum esse; & *μακροκαυλότερον*, siue longioris caulis; & *ἐντομάς ἔχειν πλείους τῶν φύλλων*, id est, foliorum incisuras siue sectiones quamplurimas habere: nascique plurimùm in Sardinia insula.

Plinij locus restituendus. Eadem quoque de hoc secundo genere Plinius lib. xv. cap. xii. nisi quòd non lanuginosius, sed foliosius esse scribat: sed suspicio est, pro foliosius, restituendum esse pilosius.

Gelotophyllis. Nominatur autem secundus Ranunculus *σέλινον ἀγροίον*, id est, Apium siluestre, item & Herba Sardoia. Potest & Apium risus & *γελωτοφυῖν* dici. Esse & hæc videtur Gelotophyllis illa, cuius Plinius lib. xxi. cap. xvii. meminit; qua cum vino & Myrrha bibita, varias ait obseruari species, ridendi que finem non fieri, ni potis nucleis Pineæ nucis, cum Pipere & Melle in vino Palmeo.

2. Secundo externorum siue peregrinorum Ranuncolorum folia sunt oblonga, angusta, nequaquam fissa, sed Graminis aut Tritici æmula; è diluto & albicante caruleo colore virentia: cauliculi breuiore, palmam aut sesquipedem tantùm alti: flores feminaque vt Illyrici, sed radices multis tenuibus confibrata.

Circa Narbonam & alibi in pratis reperiri fertur: veteribus cognitum fuisse nondum constat.

Nomen

Ranunculus Lusitanicus.

Ranunculus flore albo.

Ranunculus montanus.

Nomen ei nullum datum, nisi quis velit ab ipsa foliorum similitudine Ranunculum gramineum dici.

Tertius inter externos Lusitanicus Ranunculus, reliquis humilior est; foliis exit latis, venosis, laevibus, relucetibus, indivisis, margine tantum aliquantulum incis: pediculis ab ipsis radicibus palmaribus absque adnatis, in quorum singulis flos vnicus, luteo auri colore resplendens, odoratus, maior & foliosior quam aliorum; staminibus in medio concoloribus, inter quæ capitulum emicat. pro radicibus multa quasi grana veluti Illyrico Ranunculo, sed longiora.

In Lusitaniæ & Beticæ Hispaniæ montibus viret, floretque hibernis mensibus, ac non raro ipsa Bruma.

Nostri Lusitanicum & hiemalem Ranunculum appellant. Dioscoridis tertius est, quem ait, σφόδρα μικρόν καὶ ἕσσομον (exemplaria pleraque δύσσομον minus bene habent) τὸ ἀνδρὸς ἡγεσφῶ ὁμοιον, id est, multò minorem, odoratum, & florem auro similem: cuiusmodi Lusitanicum hunc esse ostendimus.

Externorum quartus humilis similiter est. cauliculo assurgit breui, tenui, singulari, in cuius fastigio flosculus quinquefolius aliorum æmulus, sed albidus, odore destitutus: succedente capitulo ex multis exiguis granulis coaceruato. folia latiuscula, ambitu crenata splendent, ac è virore nigricant: radix multis albidis fibris cohæret.

Huius verò & species quædam, foliolis profundius incis, & flore maiore, ac subinde foliosiore.

In

3.

4.

Ranunculus tertius Dioscoridis locus emendatus.

Ranunculus flore globofo.

Ranunculus Constantinopolitanus.

In Pannoniæ montium summis ac sæpè niuosis iugis, diligentia Clariss. Caroli Clusij reperti ad hortos etiam translati sunt, in quibus flore alios Ranunculos antecedunt. In montibus seriùs & soluta demum niue florent.

Montanus dicitur Ranunculus, idem verò & Pannonicus cognominari potest. Dioscoridis quartum esse satis apparet. Hunc enim tertio similem, id est, paruum ac humilem; & flore lacteo esse refert.

5. Albus Ranunculus externorum quintus, foliis in laciniis sectis & crenatis, sed tamen maioribus, secundo siluestrium accedit, sesquicubitalis caulis in alas sparsus, in quibus flores ut ceteris Ranunculis, sed albidis & lactei candoris; staminibus tamen in medio subluteis capituli rudimentum ambientibus, quod ex confarctis seminibus quoque constat: radices fibræ sunt.

In plerisque Galliæ, præsertim Narbonensis, montibus, & apud Allobroges subinde reperitur.

6. Accedit his & sextus globosi floris Ranunculus, qui foliis, caulibus, radicibusque, satis secundum siluestrium refert: flos eius quoque auricolor, verum maior, plurimumque foliorum, qui non totus panditur aut explicatur, sed in globuli formam collectus, nascenti quodammodò similis, viget: succedunt exiguæ tres aut quatuor simul coherentes siliquæ sursum arrectæ, in quibus semen minutum nigricans.

Proferunt hunc Heluetiorum montes, & præsertim is, quem Fractum nominant.

Gesnerus ait, Trollium florem vulgò dici.

Ad Aconiti genera à nonnullis refertur, propter eas quas profert siliquas: nos tamen inter Ranunculos retinere maluimus.

7. Accedere & istis potest, quem Clusius in suis per Hispanias obseruatis, Constantinopolitani cognomine exhibet: folia huic laciniosa quoque sunt ac incisa, diluto colore virentia: caulis pedem altus, in ramulum vnum aut alterum quandoque diuisus, foliis minoribus ac tenerioribus adnatis: flos multiplex è purpura rubet. subsunt multæ ab vno capite dependentes oblongæ, tenues radiculæ, colore subluteæ.

In Orientis regionibus iuxta Constantinopolim reperitur.

Potest

Potest esse primi generis purpurei floris Ranunculus apud Dioscoridem . & verisimile est non perpetuo aut vbique multipliciter facto flore, sed & simplici non raro nasci.

Est autem externorum horum omnium Ranunculorum facultas vehementer quoque calida, acris & exulcerans, & Illyrici potissimum, Sardoam quam diximus esse herbam:

De Ranunculo tuberoso.

CAP. IIII.

Ranunculus tuberosus.

Ranunculus tuberosus flore multiplici:

TUBEROSVS Ranunculus variè dissectis, latis ac virentibus foliis, cauliculis, auri calore splendentibus flosculis, seminteque in capitulis aspero, hortensem aut siluestrium alterum satis refert; sed radix instar rotundi globuli, paruo exiguoque Rapo similis, ex qua tenues gracilesque dependent fibræ.

Prouenit in incultis & aridis Germaniæ ac Belgij nonnullis locis: ad hortos translatus sæpè luxuriat non modò foliis, sed & floribus dense multiplicatis. Nascitur & alicubi amplior ac maior, veluti in Britannia insula siue Anglia, vbi rapum eius in maiorem excrescit quantitatem. Qui ad hortos Belgij translatus, lætior etiam gignitur, & non modò flores multiplicans, sed ex vno & alterum etiam subinde promit.

Dioscorides huius non meminit: Apuleius verò ab aliis separauit, seorsum de ipso agens, & peculiariter Batrachion appellans: vnde & Apuleij Batrachion dicitur. vulgò Rapum D. Antonij nominant.

Non minùs autem huius acris, quàm aliorum vis & facultas. Vñus est præcipuè rapi, quod plerique pestilenti bubone correptis cum sale contusum statim initio, aut femori, aut brachio apponunt, ita virus & morbi malignitatem ad ignobiliorem partem attrahentes. Exulcerat enim, & vesicam mox excitat, cuiusque corporis partì fuerit applicatum.

Apuleius, si lunatico in ceruice, inquit, ligetur lino rubro Luna decrescente, cum erit signum Tauri vel Scorpionis parte prima, mox sanabitur. Item, herbam Batrachion tusam cum sua radice mixto aceto impones his, qui habent cicatrices nigras; exedit eas, & similem corpori reliquo reddit colorem.

De

De Flammula Ranunculo. CAP. V.

Flammula Ranunculus.

Flammula Ranunculus folio serrato.

F L A M M V L A hæc cauliculis affurgit cubitalibus ferè, nonnihil geniculatis, folia circa quos sunt oblonga, Salicis similia, longiora tamen, per margines subinde serrata: flores quales Ranunculis lutei, pallidiores paulò: semen in capitulis simile: radices fibrosæ vt & aliorum Ranunculorum.

Humidis & riguis gaudet, præsertim vbi sterilius solum: apud Hollandos feliciter adolescit; vbi bicubitalem altitudinem quandoque assequitur.

Vnà cum aliis Ranunculis Maio mense flores facit.

Recentiores Flammulam, & Ranunculum Flammulam vocant: Cordus Ranunculum *πλατύφυλλον* dicere maluit: alij Ranunculum longifolium: Belgæ *Egeltoaten*. Ferunt enim hanc ouillo generi esse perquam perniciosam, ouelque hac pastas herba, inflammationes iccinoris, internorumque viscerum erosionibus ac exulcerationibus corripit, quod malum *eg.* vulgò appellant: vnde herbæ nomen.

Meminit & Plinius lib. XXI. cap. XIII. herbæ cuiusdam ab exitio iumentorum quidem, *Angolethron* sed præcipuè capratum, *Ægolethron* appellatæ; suspicari fortè licet, hanc esse, sed affirmare non æque facile.

Cleoma. Occurrit apud Octauium Horatianum *Cleoma* herba, quam ait nasci in humidis, & Sinapi similem esse. Si autem forma similis, à Flammula ista differens est. Nam Flammula hæc Sinapios formæ non respondet.

Facultate autem Flammula Ranunculus ceteris Ranunculis similis est, acris similiter, exulcerans, & vesicas faciens.

De Pulsatilla. CAP. VI.

F O L I I S Pulsatilla plurimis, tenuiter dissectis, asperis & pilosis agrestem quodammodò æmulatur Pastinacam; tenuius tamen diuisa ac hirsutiora sunt: surgunt inter hæc cauliculi semissem alti, tenues & hirsuti, vnico sociati foliolo minore, in fastigiis quorum flosculi, è senis foliolis oblongis, & non rarò reflexis; colore vt plurimum Violæ nigræ purpureo, quandoque candido, aliàs, luteo, rariùs rubente; staminibus in medio luteis: capitulum succedit

Pulsatilla.

Pulsatillæ altera Icon.

succedit villosa caesarie comosum & incanescens, sub qua semen: radix longa; digitalis quandoque crassitudinis.

Apud Gallos locis incultis gigni Ruellius scribit, nouoque Vere iis montes florere. Belgæ in hortis habent: apud Germanos satis frequens locis asperis & lapidosis, & subinde in ipsis rupibus, & quidem flore purpurei ex caeruleo coloris: qui pro locorum ratione aut intensior aut remissior. In siluis siquidem ac umbrosis dilutiore colore quasi inalbicat flos, in apricis coloratior est: albidis floris Auerniæ & Narbonensis Galliæ montes suppeditant: lutei Taurinenses Allobrogum: rubri floris ex Alepo Syriæ vrbe se habuisse, Petrus Pena & Matthias Lobelius referunt.

Galli *Coquelourdes*: Germani *Küchenschell* nominant: vulgò Pulsatilla; & à nonnullis Apium risus dicitur. Non est tamen herba Sardoia, quæ proprie Apium risus videtur appellanda. Non est etiam Ranunculi, neque etiam Anemones (nisi fortè siluestris) species; vtrisque tamen & præsertim facultatibus accedit.

Est enim Pulsatilla vehementer acris, quamcumque contigerit corporis partem, si impo-
natur trita, exulcerans & erodens: Ranunculis haud inferior, proinde & calida vehemen-
ter ac sicca.

De Anemonibus. CAP. VII.

ANEMONES multæ & differentes reperiuntur. Dioscorides has ad duo conatus est re-
ferre genera: quamdam enim, ait, *ἡμῆρον*, cultiuam aut hortensem dixeris: aliam verò
ἀγρίαν, id est, siluestrem esse: & satiuæ plures addit reperiri species, quas tamen non foliorum
florumve forma, sed coloribus tantummodò distinguit. Nos eas quæ nobis occurrerunt,
referemus.

Prima harum folia habet pauca, sed in lacinias diuisa, secundi ex siluestribus Ranunculis
aut hortensis satis similia, sed tamen minora: flos in breui & palmum alto pediculo emicat,
ex XII. aut. XIII. foliolis angustis, oblongis, & acuminatis; in quorum medio capitulum ali-
quot circumseptum staminibus, quod exili incanescit piloso flocco, cui subest semen. radix
initio Oliuæ magnitudine, sed temporis progressu adaugetur, & grandior facta veluti geni-
culis articulatur, obliqua, non rectè descendens, fibris adhærescentibus nonnullis. Color
flori

L.

o

flori

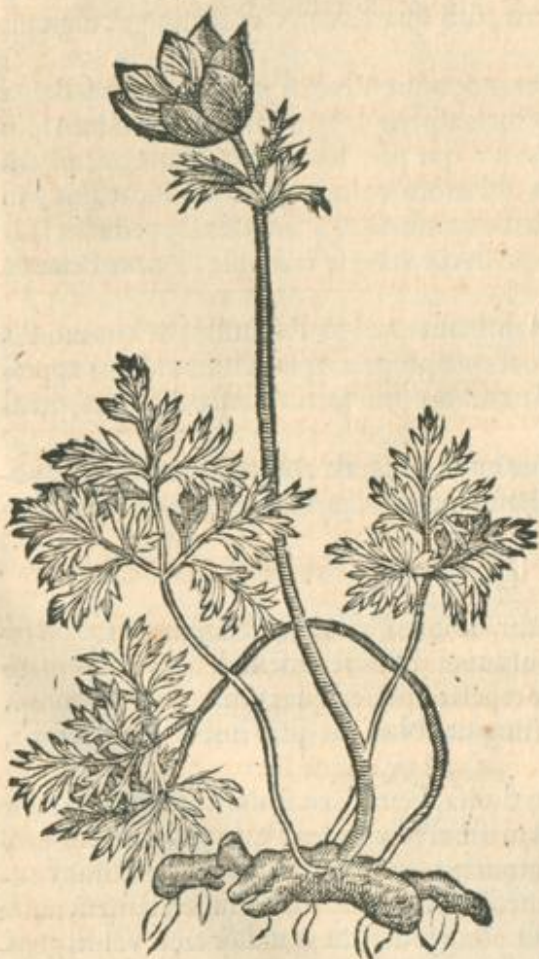
Anemone I.

Anemone II.

Anemone III.

Anemone IIII.

flori

Anemone IIII.

Anemone V.

flori elegans est, in dilutiore purpura rubens, qui quandoque ab vtraque, aliàs ab interiore tantùm relucet parte intensior, exterius remissior & inalbicans. Huius generis & albidus sunt flores, sed rariores.

Proxima Anemone folia promit quàm præcedens ampliora & hortensis Ranunculi similia, attamen minora, trigemina videlicet cohærentia: flores huius ex XIII. aut XIII. quoque foliolis, sed haud acuminatis, ac subinde repandis committuntur, colore cærulei, & Cyaneo flori concolores; staminibus luteis medium orbiculum amplectentibus; quòd nullis incanescent pilis. sed veluti Ranunculi, Asparagi æmulatur germen: radix obliqua, crassa, genicula tuberaque plura habet.

Tertiam Anemones maiora sunt folia, crebrioribus ac tenuioribus etiam diuisuris infecta; pediculus similis: flos maior, magnitudine cum Papaueris Rhœadis ferè decertans, VII. aut VIII. foliorum tantùm; pulchro Violæ nigre purpureo arridens colore, paulò tamen dilutiore: capitula huius pubescunt ut primæ: radix oblongior, crassior, similiter obliqua, crebrius geniculata, puniceo colore subnigricans. Est huius rubens quoque species, flore phœniceo, & ut Rhœadis colorato, item tertia etiam candida. Ad hanc referenda videtur, quæ in Pannonia occurrit, foliosa admodum, maior, ac altior, flore candidissimo.

Quarta Anemone tertiam foliis, cauliculis & radicibus refert: flos mediocris quoque magnitudinis, Rhœadis colore rubens, densis & frequentibus stipatus foliolis multiplex; quorum X. aut XII. exteriora maiora, interiora verò reliqua exigua.

Quinta species foliis Ranunculum refert hortensem, sed tamen minoribus: flos paulò maior, senis ferè constat foliolis, candidus, aut è purpura rubens, sed modò dilutiore, aliàs intensiore colore: capitula aspera, parua, nuda: radices tenuiores, sed obliquæ quoque, nihil aut exiguum geniculatæ, demissis aliquot deorsum fibris.

Huic similis sexta est, foliis tantummodò floreque minor, eoque luteo, Ranunculi floribus concolor: radix similis quintæ.

Properat huc & alia quædam, tametsi foliis differens. Neque hæc enim Coriandro aut Ranunculo folia gerit similia, sed inftar Trifolij potius: cohærent siquidem terna non magna, lata, acuminata, indiuisa, margine tantummodò crenato: cauliculus palmum altus; cui flos insidet candidus, aut ex albedo purpurascens; formam Ranunculi florum æmulatus, qui marcescens nonnihil purpurei coloris contrahit: radix etiam obliqua, in

Anemone trifolia.

Anemone
siluestris.Phœniceus
color.

propagines quasdam extuberat, non absque capillamentis fibrosis subnatis.

Anemonum autem quintum & sextum genus, in pratis & siluis, præsertim locis humidioribus ac umbrosis, in Germania ac Belgio reperiri queunt. candidi floris maior generis tertij, in Austria secus vias locis incultis exit: reliqua peregrina sunt, quæ nobis nobilissimi viri D. Ioannis Brancionis amplissimus ac ditissimus hortus præbuit.

Flores Anemones Aprili vt plurimum mense Belgium conspicit.

Referendæ autem omnes hæ Anemones ad *ἡμέγευς*, siue fatiua, sunt; excepta tamen Pannonica, quæ siluestris, tamen si florem non habeat Phœniceum. Nam non minus huius colore floris differentes species reperiri posse quàm fatiua, verisimile.

Est enim siluestris Anemone, auctore Dioscoride, *καὶ πάντα*, id est, omnibus suis partibus, fatiua maior, foliis latior ac durior: caput habet oblongius, florem *φοινικῶν* siue phœniceum, & radículas tenués, numerosas.

Phœniceus autem color is est, qui in erratici siue Rhœadis papaueris flore relucet. Nam & huius *ἄνθος φοινικῶν*, id est, Phœniceus flos.

Similem autem hanc siluestem Anemonem, Argemonæ ac Rhœadi Dioscorides innuit, referens plerosque aberrantes Argemonem appellare Anemonem, propter colorum in floribus similitudinem. Neque aliam etenim Anemonem

(quod plerique suspicantur) quàm siluestem Argemonæ ac Rhœadi similem facit. Reliquæ siquidem Anemones fatiua, & minores sunt, & variè coloratos flores promunt.

Dioscoridis
locus cor-
ruptus.

Dioscoridis exemplaria hoc loco perperam dictionem *ὑπατάριον* habent, vt non solum ipse sensus verborum, sed & Plinij exemplar satis ostendit, Eupatorij vocem non admittens. Cuius hæc sunt, Dioscoridis cōsentientia, verba, lib. xxi. cap. xxiij. Hanc (scilicet siluestem) errore ducti Argemonem putant multi: alij rursus Papauer, quod Rhœan appellauimus. sed distinctio magna, quod vtraque hæc postea floret. Nec autem succum illarum Anemonæ reddunt, aut calyces habent, nec nisi Asparagi cacumen. hæc Plinius. Dioscorides discrimen simile harum etiam adfert: In Argemone, inquit, & in Rhœade Papauere minus fatu- raturus est phœniceus color: & ambæ serius florent. Et Argemone quidem succum emittit croceum, & ad gustum vehementer acrem: Rhœas verò candidiorem & acrem. Ambæ verò in medio capita habent siluestri Papaueri similia, verum Argemonæ caput supernè aliquanto crassius est; Rhœadis angustius. At Anemones neque succum remittunt, neque capita siue calyces habent, sed quali Asparagi cacumen.

Acceptit *ἀνεμώνη*, *ἀπὸ τοῦ ἀνέμου*, id est, à vento, nomen. Numquam enim se aperit flos, nisi vento spirante, auctor Plinius; vnde & Herba venti nonnullis.

Adonidis
flos.

Ouidius Adonidis florem describens, Anemonem videtur adumbrare lib. x. Metamorph.

Sic fata cruorem
Nectare odorato sparsit, qui tactus ab illo
Intumuit, sicut fuluo perlucida calo
Surgere bulla solet, nec plena longior hora
Facta mora est, cum flos de sanguine concolor ortus,
Qualem, quæ lento calan: sub cortice granum,
Punica ferre solent; breuis est tamen usus in illo:
Namque male harentem, & nimia leuitate caducum,
Excutiunt iidem, qui perflant omnia, venti.

Bion Smyrneus Poëta vetus in Adonidis epitaphio, Anemonem ait natam ex lacrymis Veneris, Adonidem desilentis.

Ceterum Anemonæ ambæ vim habent, auctore Dioscoride, acrem. Galenus omnes extra- hendi,

trahendi, & attrahendi, & ora vasorum referandi facultatem obtinere scribit. Itaque radix, ait, commanducata pituitam euocat: succus ex naribus purgat, & oculorum cicatrices extenuat. Insuper sordida ulcera Anemonæ expurgant, & lepras detrahunt, mensesq; apposita eliciunt, & lac trahunt. & lac quidem attrahere, Dioscorides inquit, folia & caules cum pri-fana cocta, & in cibo accepta: menses verò eadem ciere in pello apposita.

De Aconito Pardalianche.

CAP. VIII.

Aconitum Pardalianches primum.

Aconitum Pardalianches alterum.

ACONITA veteribus duo sunt, Pardalianches vnum, & Lycoctonon dictum alterum. Aconitum Pardalianches foliis exit subrotundis, latis, dilute virentibus, mollibus, tenuisque lanugine pubescentibus, Hederæ cuiusdam, ac vnus Cyclamini foliorum quidem forma, sed amplioribus, ad Cucumeris magis accedentibus, huius tamen & minoribus & mollioribus caulibus dodrante altior, & ipse lanugine haud carens, striatus, quasi multiangulus, alioqui rotundus, qui in pauculos diuitis ramulos, ipsis fastigiis flores promit Chrysanthemi æmulos; & medio videlicet disco, & orbiculato ambitu luteos, qui in tenues & candidos pappos resoluuntur, quibus subsunt exigua nigricantia semina. radiculæ haud magnæ, candidæ dum recentes sunt, geniculis veluti articulatæ, non rectè descendunt, sed per obliquum Graminis modo serpunt; & subinde extuberantes nouella protrudunt germina (ita sese multiplicante stirpe) demissis etiam ab ipsis tuberosis partibus, aliquot deorsum concoloribus fibris. Referunt radiculæ exanimatos scorpiones: nam anterior & tuberosior cauliculis proxima, corpusculum cum pedibus; posterior articulatam exprimere videtur caudam.

Alia verò & huius species subinde occurrit, antedicta paulò maior, saturatiùs virens, procerior, cuius radix longior minùs serpit, & vtrunque adnatis Cammarum citiùs, quàm Scorpionem refert.

Aconitum Pardalianches montanis, asperis, saxosis & abruptis gignitur locis, in ipsis etiam Alpium iugis. Descendit quandoque ad mitiora. In hortis Belgij nimis felicitur adolescit: vbi Maio mense flores conspicui sunt.

Dicitur Græcis ἀκόνιτον παρδαλιανχῆς: item & κάμμορον, μουκτόνον, θηλύφονον, θηελόφονον. Theophrastus tamen de Aconito, Myophono & Telyphono seorsum egit. Et Aconitum quidem lib. ix. aliud omnino ab isto describit, de quo cap. x. sequente agemus. Myophonon,

*Telypho-
non Theo-
phraiti.*

quod significatione cum Myocotono conuenit, inter suffrutices ferulaceos vnà cum Fœniculo, Hippomaratro, Ferula, & similibus refert. Relinquitur Thelyphonon. Aconito Pardalianchi Dioscoridis istud respondet, de quo lib. ix. ita scribit: *θηλύφονον*, quod *σκόρπιον* vocant, quia radicem similem scorpionem habet, admotum scorpionem occidere aiunt; & cum reuiscere possit, si Helleboro albo aspergatur.

Plinius de Thelyphono ac Aconito diuersis quoque ac seiunctis agit locis: & de Thelyphono quidem lib. xxv. cap. x. vbi ipsum Scorpionem dicit, & quæ apud Theophrastum, refert: de Aconito verò lib. xxvii. cap. xi. quo loco pleraque, quæ Thelyphoni sunt, repetit, quæ tamen de Aconito non habet Theophrastus.

Locus Dioscoridis animaduertus.

Dioscorides autem radicem non scorpium, sed caudæ eius similem modò ait: *ῥίζα ὁμοία σκορπίου ἕρπαι*. Sed fortasse, vt apparet, dictio *ἕρπαι* redundat, & legendum cum Theophrasto, *ῥίζα ὁμοία σκορπίου*.

Nomen autem huic Aconito ab ipsis cauitibus, præruptis & saxosis locis, quæ Græcis *ἀκόνας*, esse Ouidius *Metamorphoseon* vii. sentit:

*Quæ quia nascuntur dura viuacia caute,
Agrestes Aconita vocant.*

Officinæ error.

Aconitum autem quod descripsimus, herbarum studiosi, plurimi quidem, Doronicum appellant: Officinæ pharmacopœorum passim pro Doronico quoque radículas huius medicamentorum cõpositionibus admiscunt. Quod tamen Arabes Doronicum nominant, aliud longè ab isto Pardalianche est. Hoc enim Auicenna Strangulatorem Leopardi: illud verò Durinigi appellat. Strangulatori Leopardi suas ex Theophrasto & Dioscoride vires ascribit: cap. videlicet dclxxxv. Durinigi verò calidum & siccum ait in tertio gradu, cap. ccix. Cui & ipse Arabs consentit Serapio, Doronicum in tertio constituens ordine calfacientium ac resiccantiũ: à quo temperamẽto Pardalianchis (vulgò dicti Doronici) multũ absunt radices.

Durinigi.

Nulla etenim amaritudo, nulla acrimonia, aut similis gustabilis qualitas in iis sentitur, quæ tam intensè vel calidas vel siccas esse ostendere queat. Præter enim euidentem dulcedinem, si quæ occurrit gustantũ alia, ea omnino exigua est. At dulcedo non excessum caloris vel siccitatis ostendit, sed temperiei mediæ, ac temperatæ proximæ vicinæque propria est.

Ac proinde huius herbæ & radicum eius qualitas haud longè à temperamenti mediocritate recedit. Videtur autem nonnihil tepidæ ac clementer aridæ obtinere, vbi inaruit ac resiccata est, facultatis; sed recens & succo madens frigiditatis non est expers.

Admiscetur, inquit Dioscorides, oculorum *ἀνωδινος*, siue dolorem sopientibus compositionibus: & prodesse propter hanc qualitatem recens ad oculorum inflammationes potest.

Occidit, idem ait, pantheras, fues, lupos, & omnes feras cum carnibus obiectum. Theophrastus verò non eo modo, sed vel folium, vel radicem genitalibus inditam, oues, boues, iumenta, & omnes quadrupedes eadem die interimere ait: potatam verò radicem aduersus scorpionum ictus prodesse scribit. Quod haud exitialem homini, sed nonnullis tantummodò animantibus herbam hanc aut eius radicem esse ostendit: id quod euidentibus experimentis est compertum. Conradus Gesnerus enim vit nostra ætate doctiss. & diligentiss. multorum explorator, refert se, in epistola quadam ad Adolphum Oeconem, radices huius recentes, siccas, integras, melle conditas, in pollinem tritas sæpè ingessisse, & quo hæc scribebat die, ex aqua calida drachmas duas radicum contritarum hausisse, neque inde vllam mutationem sensisse: agrotis sæpè etiam illam, & per se, & cum aliis mixtam vtilissimè consuluisse. Iam & Officinæ pharmacopœorum pro Doronico hæctenus huius radicibus (licet perperam) vtuntur, nullo tamẽ euidente periculo. Canibus autem letiferum istud Aconitum esse, satis certum & compertum, quod Matthiolus haud facillè credidit, donec tandem manifesto exemplo verum esse comperit: vt in Commentariis suis confitetur.

Ferunt item, Dioscorides addit, huius admotam scorpionibus radicem ipsos resolueret ac ignauos efficere, rursus verò eosdem Veratro appposito excitari. Quod & Theophrastus iis, quæ suprâ ascripsimus, verbis testatur.

De Aconitis Lycoctonis, & primùm de maiore luteo. CAP. IX.

Ad Lycoctoni genus multæ referendæ occurrunt herbæ: pleræque lutei coloris florem, alia caruleum aut purpurascentem proferunt. Inter lutea maius quoddam, minus siue paruum alterum.

Dioscoridis locum corrigatus.

Maiori Lycoctono luteo folia sunt ampla, in complures partes confecta, Platani foliorum similitudine, sed profundioribus diuisuris, haud *μακρότερα* (vt perperam Dioscoridis exemplaria legunt) sed *μικρότερα*, id est, minora, resplendentia, ac non rarò nigriora, superiore nempe parte; inferiore siquidem magis inalbicant: caulis bipedalis, & quandoq; altior, rotundus, lauis,

Aconitum Lycoctonon luteum maius.

Aconitum Lycoctonon ex Cod. Caesareo.

lævis, ad latus nonnihil inclinans, & nequaquam in totum rectè assurgens, in ramulos etiam subinde diffusus: flores ordine supra inuicem digeruntur, colore pallentes subluteo: semen in corniculis nigricat: radices vt plurimum nigrae, multis cirris crassis & flexuosis implicatae.

In opacis & montanis viret. Reperitur in Alpibus, tum & in aliis complurimis montibus, ac non rarò in montium conuallibus: & plerisque locis ampliore caule amplioribusque foliis, nonnullis humilibus ac minoribus, dilutiùs etiam quandoque viret, interdum & flos pallidior. Dioscorides in Iustinis Italiae montibus plurimum nasci refert.

Platani autem huic folia tribuit, sed crebriore diuisura ac minora: caulem Filicis tenuem, cubitali altitudine vel ampliore: semen in siliquis oblongis: radices veluti marinarum squillarum nigrae. Cum isto respondet (exceptis foliis) cuius icon in peruetusto manuscripto Graeco codice reperitur, qui Viennae Pannoniae in locupletissima bibliotheca, à D. Maximiliano II. Imp. Aug. instituta, asseruatur. Folia ei sunt non omnino vt Platani, sed lata, & ambitu ferrae instar denticulata, caulis tenuis & lævis, siliquae tenues & oblongae: radices non modò cirros, verùm ipsas squillas marinas referre videntur.

*Aconitum
Lycoctonon
ex Codice
Caesareo.*

Aconitum istud Dioscorides *λυκόκτονον* & *κυνόκτονον* cognominat: Arabes Strangulatorem adip, id est, lupi: nonnulli Lupariam.

Primo loco descriptum, quod satis cognitum est, Germanis *Wolfswurts*: Belgis *Wolfswurzel*: Hispanis *Yerua mata leuosa*: Galli *Tue loup* dicitur: Officinae plerèque Napellum luteum.

Alterum, cuius imago in Caesareo extat Codice, Lycoctonon tertium, Ponticum cognominatum, esse potest. Trium siquidem Lycoctonorum in Dioscoridis exemplaribus occurrit mentio: quorum vnum Venatores, reliqua duo in suum vsum Medici vertere, è quibus tertium Ponticum nominatur.

Existimat tamen Marcellus Virgilius, quae de primo & altero traduntur, spuria esse, & vnicum tantùm à Dioscoride describi, quod videlicet plurimum in Iustinis gignitur montibus.

Facultas autem huius veluti & reliquorum Lycoctonorum homini exitialis est, & reliquis quoque animantibus perniciosa. Vtuntur, inquit Dioscorides, ad venationem luporum, crudis ipsas inferentes carnibus, quibus deuoratis lupi enecantur.

1.

2.

De Aconito Lycoctono luteo minore. CAP. X.

Aconitum luteum minus.

ACONITVM Lycoctonon luteum paruum siue minus, humilis est herba, præter foliorum pediculos nullos cauliculos habens. sunt autem hi breues, vix palmum alti, & tenues: folium verò in singulis vnicum, circumscriptione quidem rotundum, sed instar Napelli multifidum, & profundis incisuris radiatum dissectum; quibus subinde medius infidet flosculus luteus, forma Ranunculi; quem tamen non capitulum, sed siliquæ pone sequuntur paræ tres aut quatuor sursum arrectæ, veluti Lycoctoni: radícula subest crassa, tuberosa, primæ Anemones æmula, quasi geniculis aliquot articulata, gustanti admodum acris; ex qua foliorum pediculi exeunt.

In collibus quibusdam ac montibus reperitur, & quidem Patauio vicinis, vt diligentissimi P. Pena & M. Lobelius referunt.

Floret in hisce montibus Aprili ac Maio, sed in Belgij hortis multò ante, & non rarò ipso Ianuario, vbi clementior hiems est.

Aconitum hiemale siue hibernum hinc à nostris dici cœpit. Aconiti autem speciem esse, & forma foliorum siliquarumque, tum & ipsa perniciosâ herbæ facultas ostendit.

Ad Theophrasti autem Aconitum multum accedit, quod ab ipso lib. ix. describitur. Est etenim, vt scripsimus, breuis herba, nullum *ἄεττον* siue superfluum aut adnatum habens, nullis ramis brachiata. radix *καρύα*

siue Nuci, aut etiam *καρυκί*, id est, aridæ Ficiu similis dici potest. solum videtur repugnare folium, haudquaquam Cichoriodes. Sed fortasse non *καρυκί*, sed *βαταρυκί* legendum est: quo modo si legatur, nulla erit repugnantia. Nam huius Aconiti folium ad Ranunculi vnus filuestris satis accedit. Verba autem Theophrasti de Aconito sic se habent:

Theophrasti locus animaduertitur.

Aconitum Theophrasti.

Aconitum nascitur, vt fertur, in Creta & in Zacyntho, sed plurimum atque optimum in Heraclea Ponti: habet folium *καρυκί* (alias *βαταρυκί*) radicem similem & forma & colore *καρύα*, id est, Nuci: vim illam lethiteram in hac esse; folium verò & fructum nihil facere affirmant: fructus autem est herbæ, non fruticis. Breuis verò est herba, *ἄδεν ἔχουσα ἄεττον*, id est, nullum habens superfluum aut adnatum. Nascitur vbique, & non in Aconis solum, à quibus appellationem fortitur. Est autem is vicus Periadynorum (nonnulli & rectius Maryandynorum legunt.) Amat loca potissimum petrosa. Non pascitur ea neque ouis neque vllum animal.

Theophrasti locus restitutum.

Potentia autem ac facultate hæc herba perniciosâ admodum & valdè exitialis habetur: quale etiam suum Aconitum esse Theophrastus apertis verbis testatur, remedium cuius numquam ait esse repertum.

De Aconitis Lycoctonis aliis non luteis.

CAP. XI.

ALIIIS Lycoctonis, quæ colore floris à superioribus distinguuntur, & suæ sunt species. Posset inter has Napellus recipi, nisi seorsum legitimis de causis, describendus foret.

Primum genus, quod à flore Delphinij cognominatur, proceris assurgit caulibus instar Napelli: folia variè similiter & creberrimis incisuris diuisa: flores secundum caules superius, veluti in longam compositi spicam, è puniceo ac obscuriore colore purpuram æmulantur; forma ferè floris Regij (quem Delphinium haberi scripsimus) in posterius videlicet corniculum desinentes; siliquæ & semen vt maioris Lycoctoni lutei: radices oblongæ, crassæ, tres aut quatuor demittuntur paucis adhærescentibus filamentis.

Alterum

Lycoctonon flore Delphinij.

Lycoctonon cæruleum paruum.

Alterum tota externa facie Napellum refert, caulibus videlicet dissectis, fissis nigricantibus foliis; flore cæruleo, hiante, ex totidem partibus, eodem ordine compositis, siliquis item ac semine omnino similibus: sed radix differt filamentis ac cirris multis tantum modò confibrata, ac Napo nequaquam similis. 2.

Tertium genus cauliculos profert tenuiores, breviores, dodrante altiores: folia diuisura Ranunculi aut Lycoctoni lutei, minora tamen: flosculi cæruleo nitent colore, paulò minores quàm Napelli: siliquæ & semina cum aliorum conueniunt: radix fibrosa, nigricans, adnatis subinde exiguis veluti bulbulis facilè propagatur. 3.

Translata hæc genera aliunde in Belgij sunt hortos. Feruntur alicubi in montibus reperiri. Tertium Hieronymus Tragus Norimbergæ haberi scribit, atque illic etiam flore dilutè purpureo reperiri.

Primum ac tertium vnà cum Napello sæpenumerò aut non multò pòst, sed secundum seriùs multò floriferum est.

Lycoctoni esse speciem, abundè manifestum: & nocendi non minoribus facultatibus præditum fore.

De Napello. CAP. XII.

NAPELLI caulis supra duos assurgit cubitos: foliis circumuestitur Ranunculi maioribus, e virore nigrioribus, prona tamen nonnihil albicantibus, numerosioribus item altioribusque incisuris in plures lacinias fissis, & magis relucantibus. flores à medio fastigium petunt, ordinata successione prodeuntes, colore eleganter cærulei, hiantem ac patentem galeam, omnibus suis partibus propemodum referentes: quinque enim constant particulis, quarum maior superior cucullo, aut cassidi capitis cauo operimento similis: duæ latera contegunt mediocres: minores reliquæ angustæ inferiores: nonnullis exiguis staminibus mediis: è quibus duo repandi exoriuntur styli, non priùs quàm eleuetur cucullus, se exerentes: radix oblonga, crassa, Napi figura, tamen minor, foris nigricans, intus candidior, creberrimè geminata, præsertim in hortis.

In Alpibus Ananiæ & Rhætiæ, tum alibi in montibus, nullo serente prouenit; apud Belgas quandoque in hõris reperitur.

Maio

Napellus.

Toxicum.

Maio aut Iunio, interdum etiam serius, al-
fiosis locis flores vigent: semen Augustus dat.

Recentior aetas vnà cum Barbaris Napellum
à figura & effigie Napiin radice apparentis vo-
cat: Germani *Eisenhutlin* / *Blaw Wolfswurts* /
Kappenblumen / *Marrenkappen* / *Euffelswurts*;
nostri *Wolfswoztele*. Dicitur & Thora quasi
φθώρα, id est, interitus aut corruptio; item &
Taura, aut Tura, vocibus deprauatis.

Lycocōni est species. Habet autem suas Auicenna
rationes, cur & lib. 11. deinde & lib. 1111.
Fen. vi. tractatu primo, à Chanach adip, id est,
strangulatore lupi, siue Aconito Lycocōno
separauerit.

Potest verò & Toxicum dici. Toxicum et-
nim perniciosum medicamentum, quo spicu-
la, tela, sagittæ præsentaneo inficiuntur vena-
no: dictum à telis, quæ Barbari Toxeumata &
Toxa appellant. Conficitur autem istud et-
iam ex Napello, quamquam tamen & ex aliis.
Dioscorides etiam Toxici symptomata & re-
media referens, eadem ferè, quæ ab Auicenna
de Napello adfert. Scribit tamen de Napello
& Toxico seorsum Auicenna, sed quid Toxi-
cum sit (vt ipse fatetur) ignorans, vt minimè
mirum fuerit, semel de Napello, iterum postea
de Toxico egisse.

Vis autem & facultas Napelli, & homini &
quadrupedibus multis perniciosa est. Euidenti
sed perquam miserabili experimento, id Ant-

uerpiæ olim compertum, in recenti adhuc est memoria. Cùm enim ab imperitis huius inter
acetaria illatæ essent radices, quicumque eas ederunt, mox sæuissimis correpti symptoma-
tis, breui vitam cum morte commutarunt.

Intumescunt autem illicò ab assumpto Napello labia ac lingua, oculi prominent, crura
rigescunt, vertigines & animi accedunt deliquia: vt quidem Auicenna lib. 1111. Tanta huius
veneni vis, vt eo telorum mucrones imbuti lethalem vulneratis noxam adferant.

Aduersus autem tam perniciosum venenum & hunc Napellum remedia quædam enu-
merat Auicenna, quæ post venenum ipsum vomitione redditum præsidio sunt: atque in-
ter ea murem etiam (vt passim exemplaria habent) reperiri Napello enutritum, qui na-
turæ eius maleficæ tota substantia aduersetur, & assumentem ab omni vindicet ac liberet
periculo.

Antonius Guanerius Papiensis sua ætate celebris medicus, in tractatu suo De venenis, hunc
non murem, sed muscas esse existimat. Refert siquidem quemdam Philosophiæ ac veritatis
studiosum, sollicitè admodum ac diligenter murem huiuscemodi quæsiuisse, neque vnquam
vel murem vel arrosam etiam Napelli radicem ab eo repertam; sed muscas abundè multas
folia depascentes inuentas, quas Philosophus ille muris loco accipiens, antidotum ex iis
confecit, quam & aduersus venena alia, sed contra Napelli vtilissimam ac efficacissimam
comperit.

Antidotum
ex muscis
Napelli.

Accipit hæc terræ Lemniæ, baccarum Lauri, antidoti Mithridatis singulorum vncias
duas, muscas Napelli xxiiii. mellis & olei quantum satis est.

In eadem cum Guanerio & Philosopho illo sententia sunt quoque P. Pena & M. Lobe-
lius, qui murem Napellum depascentem nusquam affirmant visum; sed muscas esse, quæ
turmatim aduolent, & floribus huius insideant.

Sunt hæc maiores ceteris muscis, & floribus Napelli propemodum (vt aiunt) concolores,
nullamque herbam aut florem, quàm huius solius, appetunt.

Et verisimile est non murem esse, qui Napello sustentetur, sed muscas esse, quæ linctu eius
viuant. Nam aconitum, cuius Napellus species, mures ipsos interimit: atque inde *μυοκτόνον*
καὶ μυροκτόνον, siue Muricida dicitur.

De

De Thora Valdensi. CAP. XIII.

Thora Valdensis.

Anthora.

HÆC herba neque magna est, neque in amplitudinem ullam effunditur: singulari tantum assurgit cauliculo, eoq; rotundo & palmum aut semipedem tantum alto, cui vnicum, subinde duo, raro plura adnascuntur foliola, duriuscula, rotunda, læuia, dilute & aliquatenus ex cæruleo virentia, ambitu crenato: flosculus in cacumine eminet luteus, minor quam Ranunculi, alioqui assimilis: globatum capitulum sequitur è seminibus congestum: radiculae coherent IX. aut X. instar Alphodeli, sed minores multo, & acuminatae.

In Alpibus, & Allobrogum Heluetiorumque montibus gignitur; apud Valdenses, qui partem horum montium Italiam versus incolunt, frequens: reperitur & in Baldo Italiae monte.

Thoram, Tauram & Turam appellant; Valdensis cognominatur, ad differentiam Napelli, qui & Thora, ut diximus, vocatur.

Meminit exitialis cuiusdam herbae Auicenna lib. IIII. Fen. VI. Farfiun dictae: eandem autem hanc cum Thora Valdensi esse, affirmare non fuerit facile; praesertim cum Farfiun sibi referat incognitum, & nullis ab eo depingatur notis.

Perniciosa autem & venefica huius Thorae vis, Napelli excedere fertur malitiam. Tantam autem esse aiunt, ut homo quidem praecipue, deinde & quadrupes ferum, ac aliud etiam, vulneratum aut ictum telo huius succo imbuto illitove, intra semihoram pereat ac moriatur. Negatur, tamen mortiferum, si bibatur, aut deuoretur, tametsi absque noxa id non fiat.

Vtuntur succo venatores ad ferarum venationem, quem expressum & praeparatum in bubulis asseruant cornibus, ad sagittas intingendas veneno ac toxico praesentaneo. Vim eius experiri acum eo succo inficiunt, qua ranam pungant; quae si illico moriatur, praesentaneum iudicant: auctor Gesnerus.

De Anthora. CAP. XIII.

ANTHORA effigie Napellum refert, sed humilior ac minor est: caulis eius dodrantalis, aut paulo altior: folia crebris ac profundis incisuris fissa, uti Napelli, sed minora: flores forma eadem, non tamen caerulei, sed è luteo pallentes; semen & siliquae respondent: geminae subsunt radicae, Oliuas aut Orchios globulos referentes; foris sufflauescentes, interius candidiores; frangi, ubi resiccatae, satis contumaces, friabiles tamen, ubi quidem suae spontis est; fecunditate enim lati aut hortensis foli, lasciuenti subinde longiores ac plures subnascuntur radices.

In Alpibus apud Allobroges Heluetiosque, tum & alibi reperitur.

Lacus Lemani accolae & Taurini Ligures Anthoram, vulgo l'Anthoro appellant.

Auicenna herbam Napello similem illiusque veneno

Napellus
Moyſis.
Zedoaria.

veneno repugnantem, Moyſis Napellum vocat. cap. d. lib. II. Cap. verò DCCXLV. Zedoariam ait vnà cum Napello crefcere, atque huius vicinia, illius vires & malitiam retundi, impotentioresque reddi, & eſſe Theriacen, id eſt, Alexipharmacum viperæ, Napelli, & venenoforum omnium aliorum. Atque hinc Anthoram non modò Napellum Moyſis, ſed & Auicennæ eſſe Zedoariam conſequitur. Officinæ tamen aliam & ab Anthora differentem Zedoariam venum exponunt, radicem videlicet oblongioris formæ. Quæ non abſque ratione Zerumbeth ſiue Zurſumbeth Auicennæ ac Serapionis eſſe putatur.

Dicta autem Anthora quali *ἀνθώρα*: quòd nempe Thoræ aduerſetur, & alexipharmacum eius ſit.

Thoræ autem ac Anthoræ, ſiue Turæ & Anturæ voces, nouæ quidem videntur, ſed tamen extant apud veterem Marcellum Empiricum, qui ex Tura & Antura aduerſus leucomata & albugines oculorum medicamentum conficere docet.

Eſt autem Anthoræ radix valdè & inſigniter amara, aduerſatur venenis omnibus, vtilis ad purgationes; ſerofos ſiquidem & muccolos etiam per inferiorem ventrem educit humores, lumbricos & ventris tineas pellit educitque.

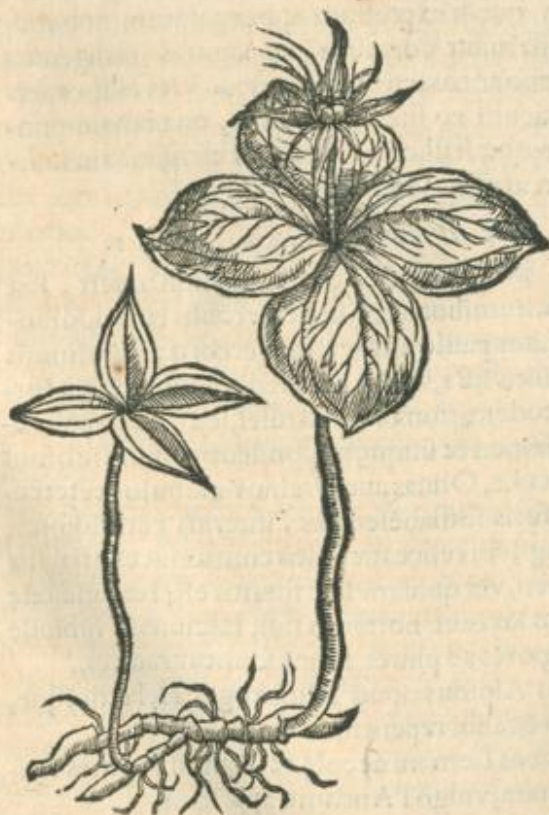
Hugo Salerius non modò per inferiorem ventrem, ſed & per ſuperiorem largas ait Anthoræ radices expurgationes moliri; modum eſſe ad quantitatem Faſeli (quem vulgò Fabam) ex iuſculo aliquo aut vino: darique duris corpore.

Antonius Guanerus Anthoram magnæ etiam aduerſus peſtem efficaciam refert: tractatu de peſte, differentia II. cap. III. Et quod ad experientiam, inquit, vidi, conſimilis cum Dictamno virtutis Anthoræ radix exiſtit. Et eſt herba, quæ iuxta Thoram illam ſcilicet herbam naſcitur, ex qua venenum conficitur, cum qua in Alpibus Salutarum & Pinarolij capras ſilueſtres venantur. Et hæc radix Anthoræ aſſimilatur nucleis oliuarum, & eſt Bezoar illius Thoræ, quæ eſt ad eò venenofa, quòd omnia animalia ſua interficit venenofitate. Hæc ille.

Meminerunt quoque Anthoræ Simon Ianuenſis in Synonymis, & Arnoldus Villanouanus in tractatu De venenis: ſed quæ adferuntur, non ſatis notam aut cògnitam iſtis fuiſſe Anthoram oſtendunt.

De herba Paride. CAP. XV.

Herba Paris.

PARIS herba cauliculam erigit teretem & ſingularem, atque circa hunc folia quaterna, ab vno veluti centro in decuſſis ſiue crucis figuram concinnè digeſta: ſunt hæc lata, venoſa, oblonga, ſubnigricantia, & aliquantulum acuminata: in ſtigio ſupra hæc floſculus prodiſt herbaceus, foliolis aliquot anguſtis, veluti calycis ſui alabaſtris, inſidens: ſequitur inde bacca inſtar vux acini; ſemine intus minuto ſubcandicante, vt Halicacabi, farcta: radix tenuis, longiuſcula, geniculis aliquot articulata, oblique ſerpit, alicubi interdum progerminas.

In ſiluis opacis ac perinde aliis vmbroſis pingui ac læto reperitur ſolo.

Aprili floſ exit: bacca Maio maturitatem aſſequitur.

Recentiores Paridem ferè herbam, plerique tamen Vuam verſam, & Vuam Lupinam appellant: nonnulli verò etiam Solanum tetraphyllon. Falluntur, qui Aconitum Pardalianches exiſtimant. Germani Wolfſbeer / Einbeer: Brabantii Wolfbeſien / & Spinneroppen / id eſt, Araneam; ab eumentita videlicet aranæ forma, quam bacca vnà cum reflexis exiguis alabaſtris per maturitatem exprimit: Gallis eſt *Raiſin de regnard*: Hispanis *Centelha*: vt quidam aiunt.

Facultate autem fertur refrigerans, & Solanis proxima.

Baptiſta Sardus aduerſus mentis emotionem,

nem, insaniam, & fatuitatem, commendat; tam per morbi diuturnitatem aut sæuitiam incidentes, quàm prauarum rerum assumptione contractas; si xx. continuis diebus dimidium cochlear pulueris huius herbæ ieiuno propinetur.

De Papauere.

CAP. XVI.

Papauer nigrum satium.

Papauer satium tertium.

PAPAVERIS duo prima genera, Plinio auctore: Satium & Siluestre.

Ad Siluestre pertinent Erraticum & Corniculata; de quibus posterius & seorsum.

Satiua Papauera tria sunt: album, nigrum, vtrumque magnum; & minus tertium.

Album Papauer folia promit oblonga, lata, læuia, lactucæ foliis longiora, candidiora, marginibus sinuosa: caulis siue scapus reclusus, quandoque tricubitalis; in cuius fastigio flores candidi; in quibus mox ab initio multis staminibus stipatum apparet capitulum; quod adultum globosam, nonnihil tamen oblongam formam habet, & supernè operculo contegitur, interioribus membranis non paucis in loculos discernitur; in quibus semen copiosissimum, sed minus, rotundum & candicans: radix subest nullius momenti, descendens in altum.

1.

Huic simile est nigrum Papauer, sed capitulo aliquanto rotundiore & magis globato: flos eleganti phœniceo rubet colore: semen nigricat.

2.

Sunt floribus horum duorum folia, vti & reliquorum, quaterna, eaque satis ampla, sed quæ citò defluant: rarò, sed tamen quandoque pluribus incisuris ac diuisuris dissecta, ac fimbriarum instar multifida.

Tertium Papauer caule foliisque, floribus item & capitulo minus est: flos è cæruleo ac purpureo obsoletum & dilutum quemdam colorem refert: capitulum quoque rotundatur, sed maturato semine foraminibus aliquot, qua parte operculum ipsi insidet, circulariter hiat, faciem defluenti semini viam præbens, quod alijs duobus non contingit, quorum ita reclusi permanent calyces, vt nullum queat elabi semen.

3.

Reperitur verò & Papaueris genus, cuius floris folia multiplicata, non rarò fimbriarum instar incisa ac dissecta apparent. Color horum subinde albidus, frequenter rubens, quandoque ex vtrisque variè permistus. Rubent verò nonnulli intenso colore purpuræ æmulo: alij autem dilutiùs, vel minus eleganter.

4.

Capita huius generis Papaueris superiore parte, veluti tertij, hiant, facileque ab ipsis semen excidit; quod modò albidum, aliàs nigricans est; pro floris videlicet colore, quem refert.

Effluit ex his, capitulis eorum vulneratis, liquor candidus, qui ad medicinæ vsus colligitur, *Opium.*

P

& den-

Papauer fatium quartum.

Meconium.

Dioscoridis
corruptus
locus.Plinij hest.
satis.

ac errorem. Tertium siquidem istud genus humiliter ac minus est, neque oblongioris, sed globati ac rotundioris calycis. Fieri autem potest, ut pro *μικροτέρα* perperam scriptum sit *μικροτέρα* & *ἐλαττω* τὴν *κεφάλην* ἐπιπέπην, accessorium. Non enim huius (ut diximus) sed candidi longius & maius est: longius item, sed minus erratico Papaueri.

Apparet verò & tertium istud Papauer agreste illud esse, ex quo *δρακωδίου* compositio paranda: de qua Galenus prolixè lib. VII. De medicamentis secundum loca. Nam Crito, & post Themilonem Democrates, *ἀγροῦν* siue agreste accipiendum præcipiunt, & illud quidem, addit Democrates, quod non feritur: *μηκροτέρα ἀγροῦν*, inquit, *οὐδὲ γὰρ πῶς ἀγροῦνται*. quale tertium, quod nullo ferente sæpe nascitur.

Plinius lib. XIX. cap. VIII. sub finem, tertium Papaueris genus Rhœam Græcis, Latinis Erraticum dici ait; & spontè in aruis cum Hordeo nasci: tria tamen illic fatiui genera esse, atque istud tertium eorum facit. At lib. XX. cap. XVIII. inter fatiua & siluestria medium constituit: ita ostendens, vel tertium ex nostris, vel saltem discrimen istius & Erratici in frugibus nascentis, haud rectè se agnouisse.

Ceterum Papauerum omnium refrigeratoria vis est, ut Galenus in lib. De simpl. med. facultatibus.

Semen, ut idem in lib. De alimentorum facultatibus ait, panibus vtiliter ceu condimentum inspargitur. Sed album nigro, eodem auctore, præstat. Refrigerandi autem ipsum facultatem habere ac somnificum esse, corporiq; nullum commemorabile præstare alimentum, etiam addit. Est autem seminis huius, saccharo quidem incrustati, in secundis mensis quandoque vsus, cum alijs tragematis. Refrigerandi verò eius potentia haud magna obseruatur. Ad somnum conciliandum non multum efficax est.

Oleum quod ex eo exprimitur, gratum ac edule est, panique illitum, aut alio quouis modo in cibo, citra refrigerationis sensum sumitur. Conficitur verò ex tertij generis semine frequentius.

Codyis siue capitulis maior inest vis, quæ ad somnum conciliandum, defluxionesque sistendas ac reprimendas plurimum faciunt, propinquamque, sed tamen mitiorem vim Opio obtinent. Opium fortissimum est, hoc ignauius Meconium. Vtrumque autem quouis modo, vel assumptum, vel capiti applicatum, somnum, ac subinde profundum molestumque soporem conciliat. Opium copiosius haultum etiam mortiferum: ut verè

Plinius.

& densatus Opium appellatur. Colligitur tamen præcipue ex secundo genere; non modò Dioscoride, sed & Galeno ac Plinio testibus.

Exprimitur & ex capitulis ac folijs simul succus, quem Meconium nominant.

Seruntur hæc genera in hortis, ac etiam non rarò in ipsis aruis: tertium frequentissimum, quod crebrò non satum pluribus quoque reperitur locis, præsertim tamen in hortis.

Iunio mense flores exeunt: semè post perficitur.

Græcis *μηκρον*: Latinis Papauer: nomen Officinæ seruant; nonnullis *ὄζυτον*: Germanis *Wagsamen* / *Olmag*: Belgis *Heul* & *Wanlop*: Hispanis *Dormideras*, & *Cascall*: Gallis *Pauot*: Italis *Papauero domestico*.

Primum genus, cui quandoque calyx oblongior & semen albidius, *ἡμεσιν καὶ κηρυτὸν*, id est, fatium ac hortense dicitur. Dioscorides *δρακωδίου* etiam nominari refert, vulgò Papauer albū.

Alterum genus nigro semine, Dioscoridi *ἀγροῦν* siue siluestre est, quod, inquit, *μηκροτέρα* vocatur, & à nonnullis *ροιάς*, quia ex eo Opium colligitur. Plinio & Latinis Papauer nigrum: plerisque nostræ ætatis à florum rubente colore Papauer rubrum.

Tertium genus *ἀγροῦν* siue agrestius est, Dioscoride auctore; idem & *φαρμακωδίου*, id est, medicamentosius, aut ad medicamenta vtilius; maius & oblongiore capitulo.

Verisimile autem hoc loco subesse mendum

Plinius. Dolores autem omnes sopit, sed ægrius curabile malum non raro relinquit.

Offenduntur eius usu, ut Galenus lib. II. De medic. secundum loca, solidæ partes, ad eò ut postea correctione opus habeant. Sic & collyria ex Opio multis detrimento fuere, ita ut debilem oculum reddiderint, & visus hebetudinem; veluti etiam auditus grauitatem inducunt, quæcumq; ex Papaueris succo ad vehementes aurium dolores componuntur. Quapropter fugienda omnia sunt medicamenta & pharmaca, quæ ex Papaueris succo confiunt sensum stupefacientia, neque nisi extrema urgente necessitate ad eorum usum perueniendum; cum videlicet nullum aliud mitigatorium sæuissimis doloribus opem adfert, vel succurrit, ut Galenus lib. De medicamentis secundum loca tertio, luculenter docet.

De Papauere erratico. CAP. XVII.

Papauer erraticum.

ERRATICO Papaueri cauliculi & folia nigriora hirsutioraque: folia vtriusque altis incisuris intar Cichorij aut Erucae diuisa: flores è fastigijs cauliculorum pulchro ac rubente phœniceo emicant colore, staminibus nigricantibus capitulum medium ambientibus, quod adultum minus est, sed tamen oblongioris formæ quàm tertij fatiui: semen exiguum nigricat.

Huius & alia minor est species, folijs minoribus, oblongis, non Erucae per margines diuisura, sed tantummodò serratis, reliquis priori similis.

Species eius etiam aliquot esse, satis Dioscorides ipse innuit, folia referens Origano, aut Erucae, aut Thymo, aut Cichorio similia conspici. Nam in horum folijs magna diuersitas. Sunt tamen, qui dictiones *ὀρεγάνω* ac *θύμω* redundare, & nullum minutis Origani, aut minimis Thymi folijs erraticum Papauer reperiri affirmant.

Vnà cum Tritico, Zea, Secali, Hordeo, Avena, reliquisq; frugibus in agris erraticum gignitur Papauer: non raro quoque inter olera, ac secus margines hortorum.

Bellè colorati flores Maio ac Iunio pulchritudinis venustatisq; quamdã gratiã aruis conciliant.

Dioscoridi est *μύκων ποικίς*, Latinis Papauer erraticum, Gazæ Papauer fluidum, Officinis Papauer rubrum: Italis *Papauero saluatico*, Hispanis *Amapolas*, *Rosella*, *Papoulas*, Germanis *Stappersrosen* / *Kornrosen*: Belgis *Goeden Ducl* / *Wuiden*

Duel / *Coltebloemen*: Gallis *Coquelicoc*, *Pauot sauvage*, *Confanons*.

Et *ποικίς* nominari Dioscorides ait, quòd ei citò flos defluat. Decidunt tamen flores æquè citò & alijs Papauerum generibus etiam corniculatis; nulli enim Papaueri diutinus aut durabilis flos est: omnium citissimè pereunt. Ut enim omnibus commune est, florem membrana quadam integri, ac veluti vagina quadam contineri, quæ ipso se exerente flore in duas dehiscens delabitur partes; ita quaterna ipsis folia, citò defluentia. Rhœadis nomen non modò huic, sed & alijs ea de causa commune esse potest, si modò à floris facili accessit delapsu. Quòd si verò à seminis profluuiò (vti apparet) Rhœadis cognomen accesserit, fatiuorum tertio proprium erit, cuius, vt diximus, citissimè ac facillimè semen excidit: defluit verò & huic erratico, sed minùs manifestè.

At facultas erratici Papaueris similis est superiorum Papauerum, frigida & somnifica.

Plerique fallacia experimenta magis quàm rationem duces secuti, flores aduersus pleuritidem commendant, statim accedente dolore, vel stillatitium ex ipsis liquorem, aut serapium ex frequenti foliorum maceratione propinantes: & leniri non raro dolorem contingit, sed & pertinaciùs crebrò inde hæret, ægre ac cum difficultate sputo procedente, præsertim quibus non est robusta corporis constitutio, valentesq; vires. Erroris huius occasionem præbuisse potuit Baptista Sardus, qui flores huius Papaueris aduersus lateris dolores à plerisque feliciter exhiberi, & aduersus sanguinis sputationes vtilis, memoria prodidit.

Quorumdam error.

De Papauere corniculato maiore.

CAP. XVIII.

PAPAVERIS corniculati tres reperiuntur species, & magnitudine & floris colore differentes.

1. Quod maius est, reliqua Papauera candidis & ambitu infractis ac laciniolis folijs satis refert, non tamen læuibus, sed nonnihil lanuginosis, instar ferè foliorum Verbasci: caules inermiores brevioresque in plures alas diuiduntur: flores Ochri colore luteo pallent; quos excipit non capitulum, sed tenue oblongum incuruumque corniculum, siue siliqua, in qua semen nigricans: radix subest oblonga, crassior; in nonnullos quandoque restans annos.

Vulnerata herba succum præbet luteum, & gustatu falsilaginem refert, vbi suæ spontis est; in maritimis videlicet, aridis, & squalidis quæ amat locis: in hortis succo illo magna ex parte destituitur.

Iunio ac Iulio flores illi exeunt.

Græcis *μήκων κροκίτης*, Latinis Papauer corniculatum, ab Oribasio & Aëtio *ὄδαλιος*, Plinio Papauer Paralium, Catullo Papauer luteum, alijs Papauer marinum, atque inde Hispanis *Dormideras marinas*. Sunt & quibus *μήκων ἀγρία*, id est, Papauer siluestre, à nonnullis quoque, Dioscoride teste, Glaucium, propter foliorum similitudinem. Atque hinc in Officinis olim Memitha: Memitha siquidem Arabibus Glaucium est: Germanis *Gäl Dlmagen / Seelen Huet*: Gallis *Pauot cornu*: Italis *Papauero cornuto*.

Vim autem incidendi & abstergendi, Galeno auctore, accepit.

Radix, inquit Dioscorides, ad dimidias cocta in aqua & pota, coxendicum dolores & iccinoris affectus sanare potest; his etiam qui crassas & *ἀεργυάδη* reddunt vrinas, prodest.

Semen acetabuli mensura cum aqua mulsa potum, aluum leniter purgat: folia cum oleo trita argemas iumentorum sanant & abstergunt.

De alijs corniculatis Papaueribus.

CAP. XIX.

2. **P**ROXIMUM siue alterum corniculati Papaueris genus, priori tenuius ac minus est, & folijs Erucæ modo altè incisis, nonnihilq; pilosis: cauliculi eius tenelli & ramosi procumbunt: flores minores intenso satis colore rubent, dilutiùs tamen quàm Papaueris erratici: corniculum minus est, cuius cacumini operculum subinde, aut veluti latius capitulum insidet: semen in his exiguum nigrum: radix verò oblonga.

3. Tertium huius generis Papauer, etiam secundo exilius, ac folijs tenerioribus, in minutulas videlicet particulas dissectis: flosculus minor, cærulei purpurei coloris nigrae Violæ æmulus: radix tenuis longiuscula.

Non in maritimis, sed procul à mari hæc genera reperiuntur. Angelus Palea & Bartholomæus ab Vrbe-veterum, qui in Mesuem commentati sunt, offendisse se ista tradunt in Arragonum & Castellæ Hispaniæ regnis, locis mediterraneis, in agris & iuxta viarum semitas, sapore falsilaginem nequaquam referente.

Vtrumque corniculati Papaueris genus habetur, neutrum Anemones.

Glaucium.

Existimatur à plerisque rubentis floris Glaucium esse. Nec in totum à veritate aliena videtur sententia: nam, vt Dioscorides ait, Glaucio folia sunt Papaueris corniculati similia, sed *λιπαρώτερα*, id est, pinguiora, *χαμηλὴν δὲ*, humilia siue in terram procumbentia, grauis odoris, gustuque amariora, succus verò multum croceus. Atque huiusmodi succo Papauer istud corniculatum haud destitui, testes sunt P. Pena & M. Lobelius: amarius quoque facile esse potest, utpote falsilaginis gustu carens. Quæ sanè affinitatem cum Glaucio (si non idem) magnam ostendunt.

Ait Dioscorides, nasci Glaucium ad Hierapolim Syriæ, sed & alibi quoque reperiri quid prohibet?

Papauer corniculatum rubrum.

Papauer corniculatum violaceum.

Hypecoon.

prohibet? & fortasse nonnihil etiam immutatū.
Ceterū corniculatorum istorum duorum
Papauerum nostro quidem sæculo nullus, quod
sciamus, vsus; atque idcirco de viribus ac faculta-
tibus nihil occurrit afferendum.

Glaucij autem succi ad ocularia medicamēta
initio vsus est, cū sit refrigerās: Dioscor. auctor.

De Hypecoo. CAP. XX.

AD Papaueris corniculati genera quadamte-
nus etiam pertinet quod Hypecoon dicitur:
folia huic quā tertio corniculato Papaueri
tenuiora, minutissimis incisuris diuisa, colore
& aspectu, tum & figura graueolentis agrestis
Rutæ minimæ fatis similia: cauliculus breuis est,
flosculus odoratus, perpusillus, lutei coloris, è se-
nis foliolis, duobus maioribus, reliquis perquā
exiguis: cornicula succedunt recurua, articulata;
in his semen flauescens, quadrangulare: radix ob-
longa, fibris non carens.

In aruis & iuxta agrorum margines plerisque
locis reperitur, veluti nonnullis Hispaniæ, & in
Gallia quoque Narbonensi, præsertim iuxta
Nemausum Coloniam.

Ἰπώκων, & à nonnullis Ἰπώπεων, teste Diosco-
ride, dicitur. Latini Hypecoi vocem retinent.
Cur pro Cumino siluestri hæc sit habenda herba,
nulla occurrit ratio: pro hac tamen ad se missam
Matthiolus refert, si nos non fallit pictura.

Natura autem & facultate refrigerans Hype-
coū est; & Papaueris succo simile: auctor Dioscor.

De Hyoscyamo. CAP. XXI.

Hyoscyamus niger.

Hyoscyamus luteus.

HYOSCYAMI tres veteribus sunt, niger, luteus, & albus: posterior ætas Peruuianum quartum adinuenit.

1. Niger Hyoscyamus folia promit ampla, longa, lata, candicantia, mollia, lanuginosa, lacinata & marginibus concisa: caules crassi sunt, cubito altiorem, ramosi; quos flores continua ferie digesti conuestiunt, patentibus calathis figura affimiles; colore secundum margines subluteo, discurrentibus vnâ purpurascensibus aliquot venis, in medio verò ex obscuriore purpura nigricantes: calyces succedunt rotundi, oblongi, crassi, ventricosi, superius aculeati ac operculati, in quibus semina haud ita magna, colore sordentia: radix crassa, proluxa, albicans, in alterum viax annum, quoadusque videlicet semen perfecit. Grauis odoris ac ingrati tota stirps est, caput aggrauans, & somnolentiam inducens.

Secus vias vbique fere gignitur in sabulosis, & locis haud cultis.

2. Lutei Hyoscyami caulis simplicior, folia indiuisa, minora, lata tamen & oblonga, Solani lethalis maiora, candidiora, ac molliora: flores in cauliculis fastigijs inconditi, luteo pallentes colore, aliquanto minores quàm nigri; vascula ferè similia, sed minora, teneriora & spinis carentia: semen pallidius, sufflauum, vt Irionis pusillum.

3. Candidus Hyoscyamus candidissimis mollissimisquæ folijs exit, lanuginosis videlicet, nonnihil quoque circumrosis ac sinuatis, sed minùs, ac minoribus quàm primi, siue nigri: cauliculi breuioribus sunt: flosculi secundum cauliculos candidi, minores: calyces læues, haud quaquam spinosi: semen candidius.

Duo hi posteriores Hyoscyami rari sunt, nec alibi in Belgio quàm in hortis, & quidem non frequenter reperiuntur. Candidum tamen maritima rudera aspera non rarò præbent, præsertim vbi Rhodanus in Narbonensi Gallia mari influit.

Æstiuus mensibus & non rarò in multum Autumnum omnes florent: semè interea perficitur.

Græci ὕσσωαμον: Latini Apollinarem & Fabam suillam: Arabes, vt Plinius ait, Altercum & Altercangenum vocant. Alijs, veluti inter spurias voces refertur, διοσκώαμος, siue Iouis Fabula, πυθώνιον, ἀδαμάντη, ἀδάμυρον, ὑπνωτικὸν ἐμμανές, ἀτρωμον διδύαμβρον; à Pythagora & alijs ξελίωρ; Zoroatti τηρώνιον aut τυφώριον: Latinis, vt Apuleius scribit, Infana, Alterculum, Sympho-

Hyoscyamus albus.

phoniaca, Calycularis, Dentaria: Phrygibus Remenia: Tuscis Fabulonia, aut, vt aliud exemplar habet, Faba Lupina: Gallis Bellinuntia; Matthæo Siluatico Dens caballinus, Milimandrum, Cassilago; Iacobo à Manlijs Herba pinula: in Officinis Iusquiamus: Italis *Hyosquiamo*: Hispanis *Yelenna*, *Meimendro*: Germanis *Bilsen Kraut* / *Bilssamen* / *Zeuffels ougen*: nostris *Bilsen crupt*: Gallis *Hannebane*, & *Endormie*. Herculi ascriptum esse Hyoscyamum, Plinius ait.

Primus à floris nigricante colore *νέλας* & niger: alter & hinc luteus, tertius candidus, cum à florum, tum & foliorum totiusque herbæ candore & albicante colore dicitur. In feminibus colorum discrimen non adeò magnum est.

In Plinianis codicibus candidus pro quarto, luteus pro tertio describitur, errore manifesto: huius transcriptoribus occasionem præbuisse potuerunt antecedentia, accessione superfluorum deprauata. Legitimam lectionem talem esse oportet, lib. xxv. cap. 1111. Plura eius genera, vnum nigro semine, floribus præne purpureis, spinosum: vulgare autem est fruticosius & altius Papauere. Secundi semen Irionis semini simile: ambo insaniam gignentia capitique vertigines. Tertium genus molle, lanuginosum, &c.

Plinij locum redantem gratis.

Temperamento autem omnis Hyoscyamus omnibus suis particulis vehementer & quarto quidem ordine refrigerans est, soporiferus item, &

dolores omnes sedans: aduersus acres calidasque defluxiones oculorum aliarumque partium proficit: sanguinis eruptiones & muliebria compefcit profluuia: ad testium aliarumque partium inflammationes adhibetur.

Profunt subinde vel sola imposita folia, quandoque eadem cataplasmatibus permiscuntur. Est & seminis solius nonnumquam vsus: additur verò & antidotis dolorem sapientibus: radix commansa aut in aceto decocta dentium dolores finire potest. Breuiter, Hyoscyamus similem Opio ac Meconio facultatem habet: imminet quoque & ab ipso, quod ab illis periculum. Testatur Dioscorides, folia in olere sumpta mentis emotionem facere. Plinius etiam folijs mentem corrumpi ait, si plura quam quatuor bibantur.

Mitior autem habetur candidus, quem medici, Dioscorides inquit, recepere; deinde luteus; niger vt deterrimus improbatur.

Galenus nigrum etiam insaniam ac soporem afferre affirmat: huicque flauum siue luteum propinquam obtinere facultatem; fugiendum vtrumque vt inutilem ac venenosum: candidum ad sanationes maximè idoneum esse.

Officinæ tamen passim pharmacopœorum in Germania quidem ac Belgio, nigro vtuntur: luteo & albo vt plurimum desideratis.

De Hyoscyamo Peruuiano. C A P. X X I I.

PERUVIANVS Hyoscyamus altior est non modò nigro, sed & luteo, caules eius ad tres vel plures cubitos non rarò attolluntur, ramis nonnullis brachiati; qui folijs conuestiuntur latis, oblongis, acuminatis, maioribus quam lutei Hyoscyami, Oxylapathi ferè similibus, sed tamen latioribus, mollibus, dilute virentibus, tenuiterque hirsutis, quæ quandoque caulifit adhærent, vt ipsum quodammodò amplecti videantur: aliàs verò e pediculò non exiguo prominent, flores oblongioris formæ, intus concaui, maiores patentioresque quam Hyoscyami lutei, ambitu quinquangulares, colore dilute purpurei, & ad marginem propemodum albicantes: vascula & semina qualia luteo: radix crassiuscula in multos ramulos finditur.

Ex Americæ, quam Occidentalem Indiam vocant, prouincijs, inter quas regio Peru est, in Europam primùm venit, vbi in hortis satus feliciter adolescit, vno anno ad absolutionem perueniens.

Hyoscyamus Peruuianus.

Hyoscyami Peruuiani alteraicon.

Seritur Vere : sub Augustum aut quandoque serius flores , semen postea succedit.

Americæ incolæ Petun appellant , alij Herbam sacram , aut Sanctam herbam : nonnulli Nicotianam, Nicolaus Monardis Tabaco. Hyoscyami esse speciem non forma modò qualis luteo, sed & assimilis ostendit facultas. Soporem siquidem inducit, mentem emouet, & similem ebrietati constitutionem adfert, vel solo fumo accepto; vt testis est Andreas Theuetus. Sunt autem hæc stupefacientium ac frigidissimorum opera, qualis est Hyoscyamus.

Inferitur siccum eius folium Palmæ conuoluto folio ; deinde illo vna à parte accenso, per alteram fumus nidorq̃ue vrentis, patente ore naribusq̃ue excipitur, dolorum ita lenimenta, famis sitisq̃ue obliuionem, & hilaritatem quamdam initio, post largiore vsu ebrietatem etiam, veluti à meracissimo vino, adfert. Expurgari verò & eo modo multos per os, aiunt, humores, ac cerebri superfluos absumi.

Calidum ac siccum hunc Hyoscyamum esse, & quidem secundo ordine, Nicolaus Monardis sentit; ac vnà resoluendi, sordidaq̃ue repurgandi cum quadam exigua adstrictione ei facultatem adesse. Adest verò & ei narcotica siue stupefaciens vis, tum & per aluum expurgatoria; nec non, vt Monardis scribit, & alexipharmaca quædam.

Calidam autem facultatem hunc obtinere foliorum ostendit acrimonia, quæ non modò gustu sentitur, sed & vlcerebus neruofarum partium virentibus folijs impositis, quandoque percipitur. Saliuam verò & cõmanducata folia ciunt ac pituitam detrahunt; quod & fumus aridorum receptus præstat. Quæ caliditatis haud exiguæ hunc participem esse ostendunt. Quæcumque enim commansa aut in ore detenta pituitam euocant ac saluationem procurant, ea omnia calida habentur, veluti Pyrethri radix, & Pimpinellæ saxifragæ, aliaq̃ue similis potentia. Narcotica autem & huius facultas haud in obscuro est: nam fumo per os narsq̃ue recepto similis ebrietati, mente perturbata, affectus superuenit, cui non rarò somnus succedit, veluti ab assumpto Opio: quod & acrimoniã quamdam gustu refert, & caliditatis id circò haud est expers; quam & commanducatum ac assumptum mox exerit, in pectore calorem quemdam excitans, mentem tamen non minùs perturbans, vt Petrus Bellonius Singularium lib. tertio scribit, vbi & Turcas Opio frequenter vti refert, & semidrachmæ pondere ipsum assumere, nullo alio succedente incommodo, quàm quòd leui inde quadam veluti ebrietate corripantur. Ita quoque & Hyoscyamus iste gustu acris & facultate calidus,

narco-

Turca Opio
vini.

narcoticam nihilominus facultatem obtinet. Consequi autem hinc videtur non modò Hyoscyamum hunc Peruvianum, sed & Papaueris succum siue Opium ex differentibus partibus constare, quibusdam videlicet acris & calidis, alijs verò extremè frigidis, narcoticis nempe siue stupefacientibus; si modò narcotica vis siue facultas extremam frigiditatem consequatur, vt Galeno & veteribus omnibus visum. Sed si narcotica facultas non ab extreme & quarto ordine frigida qualitate pendeat, sed à substantiæ essentia procedat, poterit Hyoscyamus iste calidus simul & narcoticus esse. Temperie quidem calidus, narcoticus autem non temperatura, sed ab ipsius substantiæ proprietate: non secus ac purganti medicamento, non à temperamento, sed ex totius substantiæ essentia, sua vis adest; de quo & Pempt. primæ lib. primi cap. sexto scripsimus. Vt vt est, Hyoscyamus Peruvianus, qui acrimonia sua caliditatem ostendit, narcotica facultate haud est destitutus.

Folia autem huius cephalæ ac hemicranii præsidio esse; tum & ventriculo perfrigeratione laborant, præsertim puerorum, nephriticisque doloribus prodesse, vteri suffocationibus præsentem esse remedio, articulorum dolores sedare, si calefacta sub cineribus, parti dolenti admoveantur, Nicolaus Monardis ait.

Prodest verò & ad dentium dolores Hyoscyamus iste, si linteo huius succo imbuto dens extergatur, ac deinde ex folijs pilula admoveatur.

Succus cum saccharo coctus assumptusque ventris lumbricos expellit, umbilico tamè folio imposito. Idè verò & vlcera vetera expurgat, detergit, & ad sanitatè perducit: eodè auctore.

Vtuntur autem huius folijs apud Belgas etiam plerique aduersus scabiem cutisque scæditates, & ad vulnerum curationes. Calidis verò & robustis corporibus tantummodò adhibenda, sunt qui sentiant: debilibus siquidem ac senibus non fore tutum horum usum. Atque hanc, vt videtur, ob causam, à Petun herba mulieres (quod ait Theuetus) in America abstant, neque vllò vtuntur modo.

Succo verò huius epoto quatuor aut quinque vnciarum pondere, aluum vehementer supra infraque purgatam; longum deinde & profundum subsecutum somnum, ab amico obseruatum accepimus: fuit autem is qui assumpsit rusticus, homo fortis, mediæ ætatis, hydrope laborans, qui ex somno expergefactus, cibum potumque postulauit, ac deinceps benè habuit. Atque hinc expurgandi quoque facultatem Hyoscyamum hunc habere cognoscere licet.

Narrauit verò & idem se aqua ex folijs per organa destillata à febribus rusticos multos liberasse, hac pauco tempore ante accessiones propinata: deinde oleum ex relictis scæcibus in sacculo suspensis collegisse, quod ad scabiem vulnèrumque curationem singulare foret ac eximium: aridarum verò scæcum puluere intertrigines non modò hominum, sed & equorum citò curari.

Venenis quoque & hunc Hyoscyamum resistere, & toxici malitiam reprimere, vulneribus succo infuso, folio deinde superposito, Monardis refert: qui & aduersus omnium venenatorum morsus hunc quoque commendat.

De Solano hortensi. CAP. XXIII.

INTER Solana vnum hortense est: Vesicarium, Soporiferum, Manicum reliqua, quibus Lethale vocatum ex recentiorum accedit sententia.

Hortense Solanum caule cubitali assurgit, frequentibus alis ramoso, folio nigricante, molli, lato, Ocymi affimili, sed latiore ac maiore: flores candiduli: bæccæ aliquot in racemis aut potiùs umbellis exiguis dependent: per initia virentes; maturæ verò, aut nigricantes, aut rubentes, aut lutei coloris: radices candicant, tenues & fibrosæ.

Solanum istud multis gignitur locis, nec enim modò in hortis, à quibus cognomen tamen accepit, & in quibus crebrò alijs herbis permixtum reperitur, verum & secus vias, agrorum margines, sepimenta, veteres parietes, ruinas, & in asperis rudèribus subinde reperitur.

Æstate autem, & in multum quandoque Autumnum floret: & tunc quidem fructus maturi.

Στρυγος Græcis ἢ στρυγος, & στρυγος κηπιός: Latinis Solanum, & Solanum hortense: Officinis Solatrum: nonnullis Morella, Vua lupina, & Vua vulpis: Hispanis similiter Morella, & Teruamora. Marcellus vetus medicinæ scriptor, & plerique alij eius ætatis, Strumum appellant. Plinius lib. XXVII cap. VIII. etiam Cucubalum refert nominari. Vtraque vox inter confusaneas Solani appellationes apud Apuleium etiam extat: qui omnia Solani genera vno capite complexus, nomina eorum inter se scædè permiscuit. Germanis est Nachschade: Belgis *Nastrape*: Gallis *Morelle*: Italis *Solatro*.

Vfus autem Solani, auctore Galeno in lib. De simp. med. facult. ad ea, quæ refrigerari & adstringi postulant: potest enim hæc duo ordine secundo. Quod & in lib. De aliment. facult. affirmat, vbi inter ea quibus vescimur, nullum esse olus ait, quod tantam habeat adstrictionem

ac So-

Solanum hortense.

Solanum vesicarium.

ac Solanum; meritoque idcirco raro quidem vt alimento; vt medicamento vero assidue eo medicos vti: minimi autem esse alimenti.

Dioscorides Solanum erysipelatis, herpetibusque, agylopiis, capitisque doloribus, æstuanti stomacho, aliisque similibus symptomatis ex acerbis ac mordacibus humoribus prodesse scribit. Et fieri potest, vt huiuscemodi malis auxilietur; sed tamen semper non expedit, sæpe etiam nocet adhibuisse. Plus etenim non raro periculi ab huius generis remediis imminet, quam ab ipso morbo.

Erysipelas ab exterioribus ad interiora verti, non esse bonum, scribit Hippocrates Aphorif. lib. vi. particula xxv. Et similiter in Coacis. Erysipelas toris quidem accedere commodum, intrò autem, ait, conuerti lethale. Quod non modò de Erysipelatis, sed & alijs quoque similibus eruptionibus à natura procuratis veritatem habet.

Nam huiuscemodi frigefacientium ac repercutientium remediorum vsu, vitiosi, corrupti, acresque humores introrsum ad principes & nobiles partes repelluntur, quod absque summo magnoque vitæ periculo fieri nequit.

Proinde nec temerè, nec facile, aut citò ad talium remediorum administrationem perueniendum, erysipelatis, herpetibus, ac alijs similibus cutis efflorescentijs vitæ apparentibus.

De Solano vesicario. CAP. XXIV.

VESICARIUM Solanum cubitales promit cauliculos, tenues, rotundos, læues, subrubentes, quasi geniculatos, paucioribus alis ramosos: folia Solani maiora, Smilaceis proxima, sed asperiora, quandoque albo maculata: flosculi subcandicantes è foliorum alis dependent; & post eos folliculi vesicularum instar, rotundi aliquantulum, turbinati, singulari intus acino, magnitudine Cerasi, vnà cum folliculo per maturitatem rubente; semine intus plano, rotundo, subcandicante, haud magno: tenues albicantes, latè serpunt radiculae.

Nascitur in parietinis, locis vmbrosis, aliquantulum humentibus, quandoque circa agrorum margines.

Sub Autumnum fructus maturescunt, flores antè apparent.

Græcis *σπύρος ἀλιμάχου* & *φουλίς* dicitur: Latinis Vesicaria, & Solanum vesicarium: Officinis Alkekengi. Plinius lib. xxi. Halicacabum & Callion vocari ait.

A folliculis autem vesicarum speciem imitantibus nomen accepit; siue, vt Plinius, quoniam vesicæ & calculis proffit. Germanis Schutten/ Doberellen/ Züdentirschen/ Zeuffels firschen: nostris Irriethen ouer zee/ id est, vltamarina Cerasa: Hispanis *Vexiga de perro*: Gallis *Alquequenges*, *Bagenauldes*.

Facultate autem huius folia, vt Galenus sentit,

Halicacabus peregrinus.

tit, Solani similia sunt: fructus ciendæ urinæ est idoneus, proinde multis compositis facultatibus, quæ ad iecur, vesicam, & renes accommodantur, miscetur. Dioscorides fructum potum urinam mouere, & morbum regium expurgare ait.

De Halicacabo peregrino. CAP. XXV.

AD Halicacabi genus & aliam quamdam vesicariam recentiores referunt, quæ tentibus, striatis, ac viticulosus cauliculis late sese diffundens, vicina quæque apprehendit adminicula: folia huius oblonga, diuisa, laciniata, & per ambitus profundius incisa: flosculi elongis pediculis candidi: folliculi distenti magnitudine Halicacabi, intersipientibus membranulis in tres distincti loculos; fructu in singulis vnico, duro, rotundo, Ochri figura & magnitudine, colore nigro, candido tamen umbilico, qui mediocri magnitudinis, & cordis Conoidis latiore speciem imitari videtur: radix satis crassa multis fibris capillatur.

Aliunde illata stirps est, Germaniæ nequaquam vernacula. Peregrinum Halicacabum, & Peregrinam vesicariam hac de causa appellant. Sunt qui Cor Indicum vocent: alij Pisum cordatum. A vero aberrant, qui Dorycnion esse existimant. Inter Solana non rectè quoque reponitur. Magis videtur conuenire cum grano à Serapione Abrong aut Abrugi dicto, de quo cap. CLIII. his verbis scribit: Est granum paruum punctatum nigredine & albedine, rotundum sicut granum Mies, nullius odoris. Adfertur de Seni: in sapore ipsius est amaritudo: & est calidum ac siccum in secundo gradu. Soluit ventrem & expellit lumbricos & ascaridas, & purgat superfluitates phlegmaticas ab intestinis.

Granum
Abrong.

Solanum somniferum.

De Solano somnifero. CAP. XXVI.

SOLANVM somniferum ad duorum aut trium Spedum altitudinem subinde attollitur: caules eius crassi, rotundi, duriusculi, folijs vestiuntur multis subpinguibus, latis, oblongis, Mali Cotonei maioribus, alioqui similibus: flosculi subrubentes in breuibus pediculis, è sinu foliorum, caules ambiunt: acini siue baccæ crocei coloris exiguis farctæ feminibus in folliculis succedunt hirsutis: radix subest longa, crassa, lignosa, foris nigricans, aut, vt Dioscorides, *καρὸν δρυός*, id est, subrubente cortice vestita.

Nascitur in saxosis haud procul à mari, eodem auctore. In hortis Belgij satum, fructum perficere agrè potest.

Dioscorides *σπύγγιον ὑπερωπικόν* appellat: Theophrastus *σπύγγιον ὑπερωπικόν*: ab alijs *δισκεσιον* dicitur Latinis Solanum somniferum; à plerisque etiam Solanum Manicum, Apollinaris minor, Vlticana herba, Opfago.

Cortex radices huius, inquit Dioscorides, in vino potus drachmæ pondere vim habet somniferam,

feram, mitiorem tamen quàm Papaueris succus: fructus valde vrinam ciet. Dantur hydro-
picis corymbi XII. plures poti mentis emotionem faciunt.

Hæc Galenus ex Dioscoride quoque transcripta habet; adiiciens corticem radicis in ter-
tio esse ordine refrigerantium, utpote Opio imbecilliolem ac mitiorem.

De Solano Manico ex Dioscoride & Theophrasto. CAP. XXVII.

MANICVM siue furiosum Solanum, folia habet, ut Dioscorides ait, Eruca similia, attamen maiora, & ad Acanthi, quem Pæderota vocant, accedentia: caules producit à ra-
dice *καρφοεις* siue proceros decem aut duodecim, Orgyæ altitudinem habentes: caput verò
in fastigio eminens, uti Oliua, sed hirsutius, instar Platani pilulæ; grandius tamen ac latius:
flos niger: post hunc fructus racemosus, rotundus, niger, acinos X. aut XII. veluti Hederæ ha-
bens corymbos; sed vix modo molles: radix subest candida, crassa, concaua, cubitalis.

Theophrastus huic folium etiam *ἐνζώμω*, hoc est, Eruca simile tribuit & maius; caulem
Orgyæ longitudinis: caput verò Gethyi, grandius tamen ac pilosius, fructui Platani simile.

Gethyon.

Gethyon autem ex Ceparum est numero, & ut quidem Plinius, Ascaloniæ genus: quod
pænè, ut Theophrastus ait, *ἀκίφαλον*, id est, absque capite est, cervicis tantum longæ, & ideo
totum in fronde.

Orgyæ.

Ὀργυα autem mensura est Hesychio, quanta est ambarum manuum extensio, siue, ut
Marcellus, quantum protensa hominum utrimque brachia per pectus longitudine patent.

Nascitur in montanis & vento expositis ac *πλαταμῶσι*, hoc est, locis latis, magnisque, mari
vicinis.

Στρώχρον appellatur *μανικόν*, siue furiosum Solanum: à nonnullis *πέρισσον*, ab aliis *φρύον*, aut
potius, ut Theophrastus habet, *φρύοσση* vel *βρύοσση*, item & *θεϊτόν*. Dicitur & *ἐροσση*, *ὄρδο-
γυόν*, *πεντάδρονον* καὶ *ἀνδρον*. Dioscorides lib. sexto De lethalibus medicamentis, Dorycnion
etiam à nonnullis Solanum manicum appellari ait.

Vim autè habet Solani manici radix pota cum vino pōdere drachmæ vnius, ut imaginatio-
nes faciat nō iniucundas. Duæ verò potæ mentē ad triduū emouent. Sed quatuor drachmæ
epotē interimunt. Remedium est aqua mulsā copiosa pota, & vomitu reiecta: auctor Diosc.

Theophrastus eadem fere habet. Datur eius radicis, inquit, drachmæ pondus, si placuerit
ut quis ludat, seq; pulcherrimū putet: si verò ut amplius insaniat, drachmis duabus opus est:
si autem insaniam numquā solui cupueris, drachmas tres dabis: quatuor, si interimendum.

Solanum lethale.

De Solano lethali. CAP. XXVIII.

LETHALI Solano caules surgunt bicubita-
les aut altiores, rotundi, mediocris crassitu-
dinis, ramosi, e subrubro colore nigricantes; quos
conuestiunt oblonga, lata, mollia, & nonnihil la-
nuginosa folia, maiora latioraq; quàm Solani: flo-
res oblongi, caui, e foliorum alis, obscuriore pur-
pura nigricant: bacca acino vix simillima succe-
dit, singulis vnica, splendide nigricans, magnitu-
dine fere mediocris Cerasi, exiguo semine graui-
da: radix longa, magna, inalbicans, diuturna ac
viuax, in propagines plures distribuitur.

Circa siluas, iuxta parietes, sepimenta que agro-
rum, aliisque perinde parum cultis ac desertis re-
peritur locis: umbrosa amat.

Augusto arident maturæ baccæ: flores & antè
& eodem reperiuntur tempore.

Vulgò Solanum lethale, siue Solatrum lethale
appellatur: Italis ac Venetis *Bella dona*: Germanis
Dollwurz, *Dollkraut*, *Schlaaff beeren*, *Schwraut*:
Belgis *Groote Nascap* & *Dulle besien*. Sunt qui pu-
tent Fabam inuersam dici.

Ad Mandragoram Theophrasti (qui differt à
Dioscoridis Mandragora) plurimum accedit; si
non ipsissimus est. Theophrastus hunc caulem
habere ait, & fructum ferre nigrum *ραγώδην* καὶ
αἰνώδην τῶ γυμῶ, id est, acino vix similem, & suc-
co vinosum. Respondent quoque facultates.

Nam

*Mandrago-
ras Theo-
phraſti.*

Nam Solanum istud soporiferum est, mentem conturbat, infaniam facit, si pauciores baccae fumantur: plures verò etiam interficiunt, citam festinamque mortem inferentes. Hæc & de Mandragora Theophrastus de caussis lib. vi. Somnum, inquit, conciliat, & si copiosius etiam detur, mortem adfert Mandragoras.

Solani huius & aliud est reperire genus, foliis angustioribus, venosis, deorsum reclinatis, caule anguloso, floribus oblongioribus calathi specie, marginibus crenatis, è pediculo dependentibus; quibus succedunt singulæ baccae nigræ, aut ex nigro purpurascens, seminibus refertæ, media sui parte calyci denticulato inhaerentes: radix grandis, strumosa, & albicans.

Matthiolus Solanum istud agro ait exire Goritensi in monte Saluatino inter saxa; & speciem alteram Solani somniferi esse sentit. Est tamen Solano lethali similis, ad cuius genus idcirco potius referendum.

De Mandragora. CAP. XXIX.

Mandragoras.

MANDRAGORAS Mas est & Femina; ut etiam Dioscorides ait.

Mari folia sunt magna, longa, lata, lævia, dilute virentia, veluti Betæ, sed maiora amplioraque & resupina: flosculi in singularibus pediculis inter hæc exeunt, herbaceo candicantes colore: mala inde rotunda, lutei coloris, relucens lævoris, soporifero odore suaueolentia; in quibus semina modicè plana & quasi resima: radix proluxa, crassa, candicans, subinde bifida aut trifida.

Feminae folia angustiora sunt & minora nigrioraque: fructus pallidiores, minores, turbinati, Sorbi aut Pyri effigie, sed non minus odorati: radix quoque proluxa, foris amplius nigricans, interius albida. Caret vterque caule, & folia ab ipsis promit radicibus.

In calidis regionibus, in siluestribus & montosis gignitur, veluti in Gargano Apuliae monte. At in Germaniis satus tantummodò reperitur, & femina quidem perquam rarissime.

Mandragoras & à nonnullis κηράια Græcis dicitur: & Circea quidem à Circe illa venefica procurandi amoris artifice. Creditur enim huius radix ad amatoria facere. Appellatur & ἀντίμιλον, δριγκία, ac ut nota habent, ἑνεάνθη, ἀντίμιον ἢ ἀντίμιον, βομβόγυλον: à Pythagora ἀνθεσπομόρφος: Latinis Terræ malum, Terrestris ma-

lus, Canina malus: Germanis Aßraim: Officinæ & reliquæ nationes Græcam vocem retinent.

Marem Dioscorides ait, à nonnullis μόριον dici. Describitur tamen ab eo & alius Mandragoras Morion, qui, quantum ex ipsa datur colligere descriptione, mari similis est, sed omnibus partibus minor.

Femina μέλας mandragόρας, & φειδικίας appellatur.

Differt ab istis Mandragoris, Theophrasti Mandragoras, cuius superiore meminimus cap.

Habet autem Mandragoras vincentem facultatem refrigeratorem, ut Galenus ait, adeo ut tertij sit ordinis refrigerantium.

Dioscorides multas huius particulatim facultates enumerat, quarum tamen haud aliæ huic propriæ, quam quæ narcoticam & somnificam eius potentiam consequuntur. Est hæc in cortice radicum maior quam in reliquis partibus. Poma mitiora, cum pipere & aliis perinde calidis cocta edi posse feruntur.

Galenus etiam pomis nonnihil caloris & humiditatis inesse ait: radice autem corticem esse valentissimum, & non tantum refrigerare, sed & desiccare.

De aureis Malis. CAP. XXX.

MALORVM aureorum stirps caules habet rotundos, bicubiales aut ampliores, multis malis ramosos, succi plenos, facile collabentes: foliis luxuriat multis, multipliciter dissectis,

Aurea mala.

Mala insana.

Mala
insana.

ctis, Agrimoniae ferè foliorum modo singularibus eorum incis: flosculi lutei sub foliis prodeunt; excipiunt hos fructus rotundi, profundis crenis striati, mediocris Mali magnitudine, per maturitatem aut pulchrè rubentes, aut auri luteo relucentes colore, in quibus copiosa humens medulla succi instar, qua semen conditur. Tota herba grauem foetidumque odorem spirat, è viridi colore inalbicat, & aliquantulum hirsuta est.

Seritur subinde in hortis. Eodem quo fata est anno fructum, & quidè Autumno, perficit.

Nostra ætas Aurea mala appellat: Itali *Pomi d'oro*: Germani *Goldapfel*: Belgæ *Gulden appet*: Galli *Pommes d'amours*, id est, Amoris poma.

Alia sunt Aurea mala, de quibus fabulantur Poëtæ, hortorum filiarum Hesperii; quibus custos adhibitus fuit Draco, quem ab Hercule interfectum ferunt.

Facultate autem hæc Mala aurea, cum vniuersa ipsa herba refrigerant, aliquanto tamen minus quàm Mandragoras.

Poma à nonnullis cum pipere, sale & oleo præparata ac cocta eduntur. Præbent autem corpori alimenti quidem perquam exiguum, & hoc ipsum prauum ac vitiosum.

De Malis insanis. CAP. XXXI.

MALA insana appellata humilis producit herba: cauliculus brevis est, pauci ramuli, sed lata sunt folia, maiora, crassiora candidioraque quàm Solani, ambitu nonnihil sinuata, ad Xanthij nonnihil accedentia: flosculi albicante aut purpurascens colore speciosi, stellæ modo radiati, luteis in medio staminibus: fructus calyci inhærens à mediocris longitudinis pediculo dependet, subinde oblongus, gallinacei oui forma & magnitudine; quandoque Mali instar rotundus, nonnumquam candidus, sæpius purpurascens.

Annua & hæc stirps. Sata Vere, Autumno fructifera est.

Peregrina quoque Germaniæ ac Galliæ. Sed in Ægypto passim in arenosis campis vel spontè gignitur, fructus adferens duplo aut triplo maiores, quàm in Gallia aut Germania: ut quidem Petrus Bellonius in Singularium suorum lib. II. scriptum reliquit.

Iudicauit idem Theophrasti Malinathallam esse. Apud Insulæ Melongena; ab Hetruscis verò Petranciani, ut quidem ait Matthiolus, dicuntur: alij Melanzana vocant: Latine Mala insana: Germani *Melanzen*/ *Dollöpfel*: Galli *Pommes d'amours*, & *Veranges*. posterior appellatio Hispanis & Belgis innotuit.

De Malinathalla autem sic Theophrastus: Locis arenosis (in Ægypto) haud procul à fluuiio nascitur terrenum, quod *μαλιναθήλλω* appellant,

pellant, figura rotundum, magnitudine Mespili, sine Nucleo: folia vt Cypeiros mittit: hæc (radicem nempe Loti Corium appellatam & Malinathallam) incolæ legentes in βρύτω hordeaceo coquunt, dulcia admodum redduntur, hisque pro bellariis vtuntur.

Quæ sanè verba, Mala insana, haudquaquam Malinathallam, sed differentem omnino esse stirpem ostendunt. Malum etenim ipsum Mespilum magnitudine excedit, folia autem herbæ non sunt Cypeiri.

Ceterùm Mala insana apud Ægyptios, teste Bellonio, cocta sub cineribus, vel in aqua, aut etiam fricta singulis ferè diebus & mensis inferuntur, & eduntur. Hermolaus Barbarus ex oleo, sale & pipere fungorum modo coqui & mandi refert.

Qualicumque autem tandem vel cocta vel præparata modo esitentur, mali sunt succi, & nullum aut omnino exiguum præbent alimentum.

De Malis Æthiopicis. CAP. XXXII.

Mala Æthiopica.

DIFFERUNT non parum à Malis insanis, quæ nostra ætas Æthiopica cognominat, horum stirps caule assurgit subinde cubitali, in duas trève alas diuiso: foliis latis, ex albido virentibus, angulosis, duriusculis, quibus à media costa siue neruo spinulæ quædã breues exeunt: flosculi secundùm cauliculos albicant, semina foliolorû, staminibus mediis subluteis. Fructus rotundus, striatus, Malo aureo minor ac durior, colore per maturitatem eleganter rubens; supereminente exiguo quodam veluti alterius mali rudimento, quod & rubet, sed dilutiùs.

Peregrinum istud Belgio: semina ex Hispaniis attulit honesta Domina Christina Bertolfa vidua clarissimi ac amplissimi viri D. Ioachimi Hopperi.

Tardè admodum (sed tamen eodem quo factum anno) ad perfectionem Coloniz venit.

Malum vocant Æthiopicum, quod ex Æthiopia in Hispaniam primùm inuectum existimeretur. Veteribus cognitum fuisse, difficile fuerit affirmare. Cum Malinathalla, de qua ex Theophrasto superiore cap. scripsimus, nequaquam etiam conuenit. folia siquidem cum Cypeirinis haud conueniunt, cuiusmodi sunt Malinathallæ.

Feruntur verò hæc Mala in pinguium carniū iure cum sale ac pipere cocta inferri ac edi: & minùs mali succi esse, quàm Insana aut Aurea. propterea videlicet, quod duriora, diu-

tiusque asseruari queant, nec ita facilè vti illa corrumpantur. Sunt tamen nec hæc Æthiopica boni succi, & alimenti non multum corpori adferunt.

De Stramonia, siue Pomo spinoso. CAP. XXXIII.

STRAMONIZ caulis cubito non rarò altior, digitum crassus, in pauculos ramulos diuiditur: folia eius lata, sinuata, & acuminata, maiora longioraque quàm Solani, aut Malorum insanorum: flos ex oblongo denticulato calyce exit, magnus, candidus, calathi effigie, Conuoluuli maioris floris æmulus, sed tamen omnino maior ac amplior, & per oras angulosus, staminibusque aliquot albidis in medio: fructus succedit singulis rotundus, breuibus, crassis, non tamen acutis spinis asper, magnitudine ferè Nucis regiz, putamine suo nondum exuta, aut maior, in quibus semina & magnitudine & forma Mandragoræ. Odor herbæ caput nonnihil aggrauat: floris gratior Lilio accedit, sed tamen & soporiferus.

Rara & peregrina stirps est. Vere feritur; si feruens serenaque ætas fuerit, fructus Autumno in Belgio perficitur; secùs non facilè.

Stramoniam nuncupant, & Pomum siue malum spinosum: nonnulli Coronam regiam: alij Melospinû: Græci nostri temporis παρθόκηλοι aut potiùs βαρυκόκηλοι, quasi Nucem

Stramonia.

Nux Methel Serapontia.

Hippomanes.

Colchicum.

Zeitlofen: nostris Tjteloofen: Gallis Mort au chien: vulgò Hermodactylus.

grauantem & torporem ac molestiorē somnum inducentem: Itali hinc, vt quidem apparet, *Paracoculi*: Germani *Stechpffel* vocant: Belgæ *Dozen* appet: Galli *Pomme de Peru*: Valerio Cordo *Hyoscyamus Peruuianus*: Matthiolo verò atque aliis *Nux Methel Arabum* esse videtur. Nucem autem *Methel Serapio* cap. CCCLXXV. fructum esse scribit similē *Nuci vomicæ*, cuius semen sit veluti *Mandragoræ*: cortex asper, sapore gratus ac virtuosus: qualitas quarto ordine frigida. Aloysius Anguillara *Stramoniam Hippomanes* illud *Theocriti* esse suspicatur, quo in *Pharmaceutria* equos in furorem agi refert. *Crateus* siquidem, quem *Theocriti* citat interpret, *Hippomanis* plantam fructum habere scribit, vt *Cucumeris siluestris spinosum*.

Facultate autem *Stramonia* soporifera ac narcotica, frigida etiam quarto ordine, *Mandragora* non inferior.

De Colchico & Hermodactylo.

CAP. XXXIIII.

COLCHICO folia terna, aut quaterna oblonga, lata, læuia, pingua, Liliij albi foliis & forma ac læuore satis similia; inter quæ medijs in breuibus pediculis exeunt duo, tres, aut quatuor, instar siliquarū folliculi, triangulares, crassi, oblongi, per maturitatem in tres sese explicantes partes; semine pleni rotundiusculo, e ruffo colore nigricante; quo maturo folia vnà cum cauliculis intercidunt. Paulo ante Autumnij æquinoctium in breuioribus, tenerioribus, albicantibus pediculis flores erumpunt (nullis iam apparentibus foliis) *Croci* floribus & forma & colore affimiles, dilutiùs tamen cærulei; staminibus internis pallidè luteis: radix bulbo similis, turbinata, ab vna parte in planum compressior rimam siue sulcum, cum floret, habens, reliquo tempore non apparentem: tunica conuestitur nigricantibus; fibras aliquot inferius demittit. bulbus ipse carnosus, candidus, lacteo succo manans, dum quidem viret, & recenter e terra erutus: resiccatus etenim rugosus & foris interiorisque nigricat, aut etiam obscure rubescit, teste Val. Cordo. sapore autem est dulci, amaritudinis tamē exiguum saluam eliciens subsequitur.

Vulgare autem istud *Colchicum* Italia, Gallia, ac Germania est: vbi in humidis, sed tamen pinguibus ac latis pratis exit, & non rarò in montium conuallibus. Reperitur etiam nonnullis locis, folijs angustioribus. *Dioscorides* in Messena & Colchide enasci tradit. Germinant folia Vere; circa æstiuum solstitium siliquæ cum semine maturantur, flores circa Autumnij æquinoctium, vt diximus, reperiuntur.

Κολχικόν *Dioscorides* appellat; plerique *ἑφήμερον*. est tamen & aliud *ἑφήμερον* non lethale Latine à nonnullis *Bulbus agrestis*: Germanis

Sed

Sed tamen quo in medicamentorum compositionibus Hermodactylo utimur, ab isto differens est. Bulbus nempe huic magnitudine & forma satis respondens, verum resiccatus, & albidus permanens, neutiquam rugosus, modice durus, tundiq; facilis, cuius pulvis candidus est.

Valerius Cordus Colchicum quoddam reperiri scribit superioribus simile, sed flore candido, & radice bulbo, cum resiccatus est, in albicante interiusque candidissimo, cuius contusi puluisculus speciem exhibeat farinae triticeae; sapore suavi ac dulci: Hoc in Germania, inquit, non nascitur, sed aliunde infertur. Et verisimile est, albidum istius & peregrini Colchici radices esse, quae in Officinis Hermodactyli nomine veniunt: nihilque aliud Hermodactylum istum esse, quam albae candidaeque radice Colchicum.

Atque ita duo erunt unius generis: legitimus videlicet Hermodactylus, candida & foris & intus radice, & spurius Hermodactylus, siue perniciosum Colchicum, nigricante aut rubente foris, interiusque bulbo.

In hac sententia fuisse Auicennam, quae ab eo scripta sunt cap. CCCLII: ostendunt. Hermodactylum siquidem ait radicem esse plantae habentis rosas (id est flores) albos aut citrinos (retius purpureos) & meliorem esse album: rubentem & nigrum malos, ac perniciose venena.

Ceterum Hermodactylus vim habet purgandi; priuatim arthriticis, inquit Paulus, tunc cum humores fluunt, exhibetur: verum stomacho aduersatur. At Colchici radix, in cibo accepta strangulando enecat, similiter ut Fungi; Dioscorides auctor.

De Cicuta. CAP. XXXV.

Cicuta.

PROCCERO, ferulaceo, glabro, laevi, eoque crasso, intus inani, dilute virenti, nonnullis tamen subrubentibus veluti serpentum maculis resperso culmo, supra tres non raro cubitos Cicuta assurgit, umbellae fastigia occupant; candidi in his flosculi; semina postea Anisi aemula aliquantò candidiora; radix dodrantalis, crassitudinis digiti, candida, & quando caulem facit interius caua, prius solida. Ingratum, grauem foedumque ipsa tota spirat herba odorem.

Circa oppida & pagos abundat locis umbrosis & pinguibus, prope fossas aggeresque: agrorum pratorumque sepimenta.

Cum floribus Iulio: semine praegnantem Augusto ac serius videre est.

Graecis *ζάκυνθος*, Latinis Cicuta est: Germanis Schurling, Witscherling: Brabantis Scheerlinck/Dulle keruel: Hispanis *Ceguta y Canabeia*: Gallicis *Cigue*.

Extremè, ut Galenus testatur, refrigerantis est facultatis. Temerarium fuerit hanc vel puerorum testibus, vel virginum mamillis imponere, incrementumque harum partium eo modo reprimere. Praeter enim quod partes illas facile efficiat contabescere, cordi quoque ac iecinori foris admota etiam obest, tametsi multò magis intrò assumpta. Est etenim ex lethalium numero, frigiditate sua, ut Dioscorides refert, enecans.

Remedio est, Plinius ait, priusquam perueniat ad vitalia, vini natura excafactoria: sed in vino pota irremediabilis existimatur.

Athenienses in interimendo sapientissimo philosopho Socrate Cicuta usus, Plato refert. Quam grauitè & periculosè hallucinantes Officinae, huius semine loco seminis Harmel, id est, Rutae, quandoque usæ fuerint, exploso iam dudum errore, notissimum est.

STIRPIVM HISTORIÆ
PEMPTADIS TERTIÆ
LIBER QVINTVS,
DE FILICIBVS, MVSCIS,
AC FVNGIS.

PRÆFATIO.

POST deleterias ac perniciosas herbas, ad Filicum explicanda describendaq̄, genera, tum & Muscorum ac Fungorum conuertimur, quæ licet plurima parte perniciofa homini non sint, subinde tamen vel nocent, vel humano generi incommoda, vel parum vtilia existunt.

Filicum autem cōplures sunt species: sunt & Muscorū: nec deest in Fungis differentia. Commune Filicibus omnibus est, vt, & floribus & semine destituantur. Desiderantur eadem in Fungis: in plurimis quoque, sed non tamē in omnibus, quæ inter Muscos referri contingit.

DE FILICE.

CAPVT I.

Filix mas.

Filix femina.

FILIX duorum est generum iuxta veterum sententiam: Mas & Femina; quæ quidē proprie Filix est nā alia, quas inter Filices referri contingit, proprias suas habēt appellationes.

1. Mas folia mox a radice promit ampla, aspera, subdura, frangi facilia, diluto colore virentia, odore graui, cubito altiora, alarum instar expansa, veluti de plurimis ad vnum coherentibus pediculum composita, quorum singularia pinnata, & secundūm margines crenata, à tergo veluti tenuissimo tordidoque puluere obsidentur, qui temere semen esse à plerisque creditur: radix ē multis cirris confibrata, crassa, nigraque est. caule, flore, semineque destituitur: tota natura sterilis.

2. Femina Filix & flore ac semine caret, sed caulē promit vnicū, striatum, aliquatenus angulosum, medulla refertū verticillate, quo oblique inciso, bicipitis Aquilæ species quædā apparet, circa

circa hunc folia sunt eóplura, alata, & maris foliis similia, sed minora. radix oblóga, nigra, sub terra serpit, digitú subinde crassa, aut aliquanto tenuior. odor quoq; huic grauis est, ut mari.

Ainat utraque Filix loca sterilia, arida, ac deserta: & ut Horatius testat ur,

Neglectis vrenda Filix innascitur agris.

In cultis ac stercoretis locis non prouenit: nam & fimo superiniecto, ut Theophrastus libro VIII. cap. VIII. refert, interit.

Mas apertis gaudet ac patentibus locis: montibus ac saxosis, ut Dioscorides ait.

Femina circa margines agrorum; sub sentibus, & in siluis umbrosis non raro reperitur.

Marcescit utraq; Filix sub hiemem: noua Vere erúpunt folia, tota aestate in vigore futura.

Prior Græcis *πίρις* ἢ *πίριον*: nonnullis *βλήχρον* appellatur: à Nicandro in Theriacis *βλήτερι*: ab aliis *πολύριζον*: item & *πίριον*, *δασύκλων*, *ἀνάσφορον*: Latinis Filix mas: Italicè *Felce*: Hispanicè *Helecho*, *Falguero*, & *Feyto*: Germanicè *Waldfarn* & *Waldfarn manius*: Gallicè *Fougere*, ou *Fenchiere masle*: à Belgis *Daren manieten*.

1.

Altera species Græcis est *θηλυπίρις*, id est, Filix femina, & *νυμφαία πίρις*: Latinis, ut quidem inter notha Diosc. *Lingua ceruina*: Germanicè *Waldfarn*, *weiblin*, & *Groß Farnkraut*: à Belgis *Daren wijstien*: Gallis *Fougere femelle*.

2.

Calidam, amaram, ac siccam, paululumq; adstringentem facultatem Filix utraq; obtinet.

Latum lumbricú radix mascula, auctore Diosc. denariorum quatuor pondere pellit, cum aqua mulsa pota; meliùs verò si cù Scámonij aut Veratri nigri obolis quatuor detur. Oportet autem, ait, ut sumpturi alia præsumant. Ad eundem modum, addit Galenus, foetú quidem viuum necare; mortuum verò eicere mirum non est. Prodesse verò & huius radix lienosis traditur: nam & cum axungia trita & imposita contra ictus ab arundine factos utilis. Cuius probationem Dioscorides esse ait, quòd Filix per ambitú fata arundine pereat, & vice versa, arundo Filice septa. Sed vanú est, existimare id per singularem aliquam antipathiam accidere, & aliunde contingere, quã quòd hæc Filix in humidis non adolescat, nec arundo in sicco.

Filix femina similem vim superiori, ut Galenus ait, habet. Dioscorides huius radices cum melle sumptas latos vermes; cum vino verò teretes eicere: feminis sterilitatem, & abortum pregnantibus facere refert. Addit farinam huius humidis vlceribus inspergi: & iumentorum ceruicibus attritis mederi. Fertur & vinum ne acefcat conseruare posse Filicis radix in dolium immissa.

De Filice palustri. CAP. II.

Filix palustris.

PALV.

PALVSTRIS Filix caules complures edit bicubitales aut altiores, foliosos veluti Filicis feminæ, cuius & folia referret, nisi particularia molliora latioraque essent, & haudquaquam per margines serrata: circa summos ramulos densa veluti seminum futurorum rudimenta adhærent, quæ tamen semina non sunt. (nam sterilis & hæc Filix vti ceteræ) radix crassa, amplissima omnium Filicum, multis crassis nigris fibris capillata, in quarum medio subcandidum quoddam, quod efficacissimum putatur radicis.

Nascitur hæc Filix locis riguis ac palustribus; non rarò in fossis aquas habentibus, in humidioribus quoque siluis. Apud Gallos, tum & apud Britannos plerisque locis reperitur: Germaniæ ac Belgio satis quoque frequens.

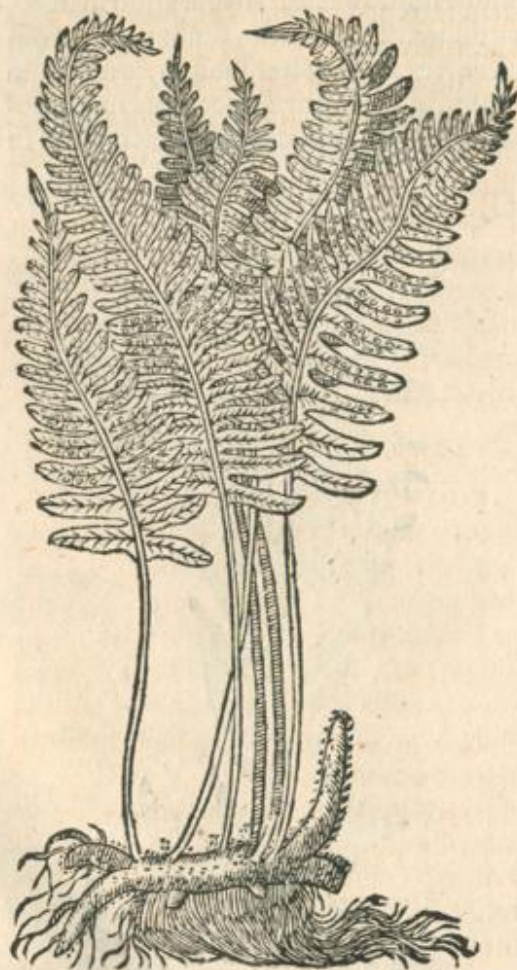
Viget vt antecedens ætate: hieme marcescunt folia, radix restibilis.

Vulgo Osmunda in Belgio dicitur: rectius Filix palustris aut æquatilis nuncupatur. Sunt qui Filicaltrum: plerique ex Chymicis Lunariam maiorem vocant: Valerius Cordus Filicem latifoliam facit. Videtur autem haud dissimilis ei Filici, quæ *πτερις μεγάλη* à Theophrasto appellatur, cui Polypodium simile facit: nam huius singulari folio, Polypodij folium satis simile est. Germanis *Gröf Farn*: Belgis *Gröote Daren/Wit Daren*.

Radix huius & calida quoque est, ac sicca, sed minus quàm superiorum. Vtilis habetur, ac præsertim quod eius medium, non modò vulneratis, sed & cæcis, ruptis, ex alto deturbatis, decocta vel etiam tusa, & cum liquore aliquo sumpta; in decoctis, quæ Vulneraria recentiores appellant, ea de causâ ab Empiricis additur. Sunt qui tantam huius potentiam existiment, vt sanguinem alicubi intra corpus hærentem ac concretum dissoluere queat, & foras etiam per vulnus expellere.

De Polypodio. CAP. III.

Polypodium maius.

Polypodium minus.

POLYPODII folia Filicis maris similia videri possent, nisi & minora multò, per margines haudquaquam serrata aut crenata forent: exeunt hæc mox à radicibus, vtrisque pluribus altis sectionibus ad mediam vsque costam diuiduntur, à fronte ac anteriore parte læuia sunt, à posteriore, veluti adhærentibus ex puluere verrucis, leuiter exasperantur: radix longa, digito tenuior, per obliquum serpit, in qua tubercula quædam acetabulis iis similia, quæ in Polyporum ac Sepiarum cirris apparent, sapore hæc dulcedinem quamdam cum subacerbo

acerbo gustu præ se fert. Caret & istud Filicis genus non modò flore ac semine, sed & caule.

Nascitur in veterum arborum carie exesarum caudicibus, tum & super veteres muros, ac ædium tecta: reperitur & in aggeribus secus agrorum margines, præsertim sub arboribus ac sentibus, ac subinde in siluis: & nonnullis lætius amplioreq; folio: aliis locis minus ac tenerius.

Præfertur in veterum Quercuum caudicibus enatum. Huius loco vtuntur plerique eo quod sub Quercubus reperitur; quod tamen reuera Quercinum appellari nequit.

Quouis anni tempore viret colligiq; potest Polypodium: Vere nouo, noua folia promit.

Græcis πολυπόδιον est, ab acetabulis Polyporum in radicibus apparentibus: Latini nomen retinent; tamen & Filiculam, quasi paruam Filicem, quandoque nominant: Itali Polypodio: Hispani Filipodio, & Polypodio: Germani Enzelsüß, Baumfarn, Droyfwurß: Belgæ Boom Daren: Galli Polypode.

Resiccantis autem Polypodium est facultatis, sed tamen citra morsum, vt Galenus ait.

Purgandi vim habere Dioscorides refert, detrahendq; bilem ac pituitam. Actuarius etiam bilem atram subducere posse addit: aliis nulla, aut si quæ sit, omnino exigua clemensq; subducendi vis Polypodio esse videtur. In qua sententia Ioannes quoque Manardus, qui admodum imbecilliter ipsum purgare sentit: cui & accedit ipsa rerum magistra experientia. Nam reuera Polypodium per se haudquaquã purgat, sed ex iure veteris galli gallinacei cū Beta aut Malua, aliiue lubricatibus aluū decoctum, ad alui lenitionem nonnihil tantummodò confert.

Ioannes Mesues Polypodium inter ea refert, quæ corpora maximè exiccare ac extenuare queant; fortassis ad Arthritidis quoddam genus respexit, quo non vna corporis pars, sed complures terè afficiuntur: ad quod à Menapiis aliisque Rheni ac Mosæ accolis plurimum commendatur. Tument in hoc morbi genere manus, pedes, vtriusque genu cubitorumq; articuli: adest impotentia præ doloris magnitudine mouendi, subinde superiores minus; grauius verò inferiores partes afficiuntur: facile quoque ex vna in aliam partem humores fluentes decumbunt. Huic malo Menapij Polypodij decoctum, vt diximus, adhibent, quo superfluos humores absumi ac resicari posse sperant, non quidem mox, sed temporis mora: nam continuis aliquot diebus decocti huius vsum præcipiunt ac instituunt.

Citius autè hoc morbi articularis genus, aut venæ sectione, vel purgationibus, vel vtrisque; deinde sudore tollitur. Nec difficilis eius curatio, si tempestiue vniuersalia hæc remedia adhibeantur: neque enim in ipsis articulis humores impacti hærent, sed circa ipsos non tam

Dryopteris candida.

consistunt quàm confluunt. Idcirco citissimè corpus vacuandum; deinde quod reliquum procuratis sudoribus digerendum discutendumq; est.

Luxatis præterea efficaciter imponi Polypodij radicem, Dioscorides ait, & rimis quæ inter digitos fiunt.

De Dryoptere. CAP. IIII.

FILICEM marem Dryopteris satis refert, minora tamen multò & tenuius dissecta eius sunt folia, anteriùs læuia, colore è viridi vnà cum pediculo mediisque neruis pallent: à tergo eodem quo Filicis exasperantur modo: absque caule & hæc Filix viuit: sine femine gignitur: radix è fibris inter se complicatis commissa, & mediocris crassitudinis, subinde noua germina molitur.

Locis rarò insolatis, in montium colliumq; conuallibus quandoque reperitur, & in densis siluis.

Pereunt huius folia per hiemem: Vere noua erumpunt.

Græcis δρυοπτεις est: Latinis Querna Filix dici potest. Oribasius medicinalium collectionum lib. xi. Bryopterim appellat: & rectius fortassis δρυοπτεις, à musco cum quo reperitur, quàm Dryopteris nominatur: nam & Dioscoride auctore, in Quercuum musco nasci-

Arthritis
vniuersalis

nascitur. Officinæ Pharmacopœorum Adiantum olim perperam appellarunt: ineptius pro Adianto medicamentorum compositionibus admiscuere. Valerio Cordo est *Helechos*: Belgis *Ephten Daren*: Hispanis *Helecho de roble*.

Mistam autem, ut quidem Galenus, Dryopteris gustatu facultatem præ se fert, dulcem, acrem, amaram; in radice verò acerbam habet & septicam; proinde & pilis glabram cutem reddit. Dioscorides Dryopterim cum radicibus tritam, pilothrum siue depilatorium esse quoque refert, si post sudorem, eumque extersum, corpori imponatur.

De Dryoptere nigra. CAP. V.

Dryopteris nigra.

Adiantum
Plinij.

Error quo-
rumdam.

SUPERIORI Dryopteri & alia quædam Filicis species similis reperitur, sed cauliculis ac foliorum nervis nigricans, tum & foliis saturatiùs virens: exeunt hæc mox quoque à radice, variè etiam, sed rariùs, dissecta: radix ex pluribus tenuibus confibratur.

In siluis ac locis vmbrosis subinde, sed tamen haud frequenter, nascitur.

Viret non secùs ac Polypodium aut Adiantum anno toto; non cessat tamen sub ætatem noua folia promere: flore semineque veluti prior, destituitur.

A similitudine cum Dryoptere, Dryopteris nigra à recentiorum nonnullis appellatur: ab aliis Adiantum nigrum, ad superioris videlicet differentiam, quod perperam, uti ostendimus, Adiantum nominatur. Sunt autem ex recentioribus, qui Lonchitidem asperam esse velint: sed quæ foliorum cum Scolopendrij similitudo? planè nulla. Non est igitur aspera Lonchitis: multò minùs Adiantum Plinij, quod à Theophrasti Adianto non differt; quæ etenim de Adianto, ea ex Theophrasto habet. Adiantum legitimum paulò inferiùs describendum. Vsurpatur tamen nihilominùs hæc Dryopteris nigra à nonnullis Adianti loco: & versantur hi quidem quoque in errore, sed non tam graui ac illi, qui Dryopteridem priorem loco Adianti veri assumunt.

Est siquidem hæc nigra Dryopteris haudquaquam septica, sed Adianto & Trichomani facultate responderet.

De Phyllitide. CAP. VI.

PHYLLITIDIS oblonga, haud dissecta sunt folia, Oxylapathi similia, subinde longiora, duriora, virentioraque, parte anteriore læuia, posteriore adhærescentes veluti vermiculos ostentant; odore graueolentia, gustu acerba: radix è tenuibus nigris fibris committitur: caule, flore, semineque, ut alia huius generis, destituitur.

Per ætatem quandoque folium in partes veluti laciniâs quasdam ita finditur, ut ex vno folio alia exire ac progigni videantur.

Locis petrosis, in vetustis parietibus, secus fontes, in conuallibus, & aliis humidis ac vmbrosis gignitur.

Viret quouis anni tempore, haud aliter quàm Polypodium.

Græce *φυλλίτις* dicitur: Latini nomen seruant: Officinæ Linguam ceruinam appellant, perperam verò Scolopendriam: à legitimo siquidem Scolopendrio multum differens: Germani *Hirszung*: Belgæ *Dertstonge*: Hispani *Lengua ceruina*: Galli *Langue de Cerf*. Apuleius etiam Radiolum capite LXXXIII. nominat.

Ad

Phyllitis.

Phyllitis laciniata.

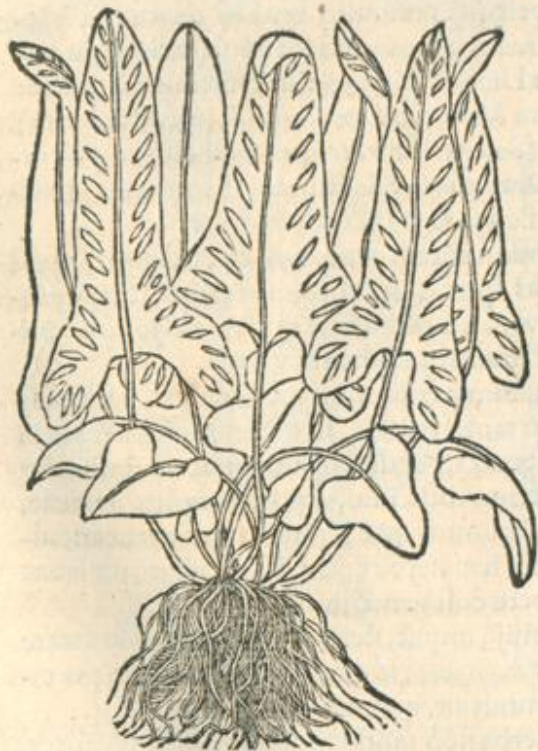
Adstringens & resiccans facultate est: ad dysenterias & intestinorum leuitates commenda-
datur. Serpentium etiam moribus in vino potam aduersari Dioscorides refert.

De Hemionitide.

CAP. VII.

Hemionitis.

Hemionitis peregrina.

HEMIONITIS Phyllitidi similis foret, nisi folia eius inferiore sede latiora essent, &
vtrisque angulos haberent prominentiores, veluti Ari ac minoris Dracunculi: sunt
etenim inferius lata & semicirculi instar, ferè dimidiæ ac διχοτόμου Lunæ modo excava-
ta, reliqua

reliqua parte angustiora sunt & in acumen desinentia : anteriore etiam superficie laeua ac viridia; a tergo quaedam vermiculorum specie ipsis quoque adherent. radices similiter e pluribus tenuibus fibris commissae.

Variat verò & quandoque foliorum huius forma, inferiore sede ac circa basim, veluti apophyses vtrisque habentium.

In obscuris quibusdam Romae locis nasci Anguillara scribit: reperitur & in Britanniae vmbrosis. translata illinc tenella quandoque in Belgium, posteaquam adoleuisset, Phyllitidem angustis & oblongis foliis æmulari reperta est: foli anguli interiores, paulò prominentiores, nonnihil discriminis ostendere.

Dioscoridi ἡμιονίτις est: nonnullis eodem auctore ἀσπένιον dicitur. Meminit Theophrastus Hemionij, sed à Dioscoridis Hemionitide multum differt: Hemionion siquidem Theophrasto idem cum Asplenio, de quo mox.

Sapore autem ac facultate Hemionitis proximè Phyllitidem refert: est etiam gustu acerbata, facultate adstringens. Dioscorides ait ex aceto potam lienem absumere. Quod fortassis ex Asplenij facultatibus huc translatum.

De Asplenio siue Scolopendrio.

CAP. VIII.

Asplenium.

ASPLENIO folia sunt parua, longitudine palmi, vtrisque profundis sectionibus alterno ordine incisa, interius mollia lanuginosaque, superius glabra ac virentia, quae cum inarescunt complicantur, & in teretem figuram contracta, foris que hirsuta, scolopendreae similia apparent: pro radicibus tenues nigrae inter se compllicantur fibrae.

Nascitur in vetustis parietibus, in rupibus, in saxosis, opacis, ac vmbrosis: Galliae, Italiae, Hispaniae, Britanniae, Belgioque satis notum.

Toto anno viret, remissius tamen hieme: aestiuis mensibus noua subinde folia promit.

Graecis est ἀσπένιον, καὶ σκολοπένδιον: Latini Asplenium, Asplenium, & Scolopendrium similiter appellant: nonnullis ἀσπένιον dicitur: Theophrasto ac aliis ἡμιόνιο: Gaza Mulam herbam nominat: Dicitur & πτερίξ: in Officinis Ceterach: Nicolao Myrepto λιδοπτερίον, & (si non fallimur) ἀσπένιον ἄπαιον: Italis Scolopendria: Hispanis Doradilla, Douradinha: Germanis Steinfarn / Wiltcrup: Belgis Steen varen / Wiltcrup.

Asplenion autem ac ἀσπένιον ex eo dicitur, quod aduersus splenis morbos efficax sit: Scolopendrium verò à similitudine cum scolopendra, hirsuto ac multorum pedum verme.

Tenuium partium, inquit Galenus, herba ipsa est, non tamen calida. Dioscorides folia tradit in aceto decocta, per dies quadraginta epota, lienem

absumere: contrita quoque ex vino lieni imponi: vtinae stillicidio, regioque morbo prodesse, calculosque in vesica comminuere, (quae ab iis perficiuntur quae tenuium sunt partium:) addit & singultus hanc sedare: in opinione deinde esse, hac herba conceptum adimi, per se aut cum muli liene appensam, atque eius rei gratia noctu colligendam luna silente.

Simile & Theophrastus habet: Folium Hemionij, inquit, sterilitatem mulieribus facere volunt, & aliquid vngulae muli ac ἀσπένιον, aliàs δέρματος, id est, cutis, miscendum praecipunt. Plinius etiam non dandum Asplenium feminis ait, quoniam sterilitatem faciat.

Inter huius ætatis Empiricos sunt, qui hac herba non modò lienis durities ac tumores, sed & omnes iocinoris languores ac morbos feliciter ac citò curari posse praedicant: tantisque huius in roborando hoc viscere vires esse affirmant, vt etiam animalis alicuius excoctum iecur, si cum hac recoquatur, crudo simile reddatur, & ad priorem suam constitutionem restituatur.

Sed hoc inter saniles fabulas referendum, vnà cum eo quod Dioscorides de noctu colligendo

gendo Asplenio refert, & pleraque alia vanissima, quæ in veterum libris subinde sparsim reperiuntur; à quibus nec recentiorum plerique abstinent, qui mendaciis ac inanibus nugis paginas quandoque implent, studiosisque non parum imponunt.

De Lonchitide aspera. CAP. IX.

Lonchitis aspera.

Adiantum.

ASPERÆ Lonchitidis dodrante longiora sunt folia, ab utraque parte pluribus, ac multò crebrioribus, quàm Polypodij, incisuris dissecta; quæ anteriore parte virent, lævia ac glabra sunt, posteriore verò ut Polypodij exasperantur: radix nigricans multiplicibus tenuibus capillamentis confibratur.

Nascitur in scrobibus ac fossis locis viginosis, humidis ac umbrosis.

Nec caulem, nec florem, nec semen vlla anni parte profert, perpetuò viret, æstate viger.

Nonnulli hac ætate Asplenium silvestre aut Asplenium magnum appellant: Valerio Cordo Strutiopteris est: Dioscoridi verò Lonchitis aspera cognominatur. Duas siquidem Lonchitides Dioscorides describit: vnam folijs Porri; alteram Scolopendrij folio maiore ac asperiore, quæ utique præfens est, cuius folia ampliora maioraque sunt quàm Scolopendrij; asperiora etiam, crebrioribusque sectionibus incisa. Græcis λογχίτις τετραχία dicitur: Latinis, eodem auctore, Longina & Calabrina: Germani Gross Wiltz fraut: Belgæ Gracht Waren nominant.

Lonchitidis autem asperæ, Dioscoridis ait, folia vulnera glutinandi vim habere, & prohibere ne inflammationes excitentur, potaque ex aceto lienem absumere.

Galenus virentia quidem Lonchitidis asperæ folia ad glutinanda vulnera idonea esse tradit: sicca verò ex aceto pota lienes induratos sanare.

De Adianto. CAP. X.

BREVIS ac humilis herba Adiantum est: cauliculi eius palmum longi, læues, subnigro puniceo colore nitent: folia exigua incisuris diuisa, ambituque crenata, Coriandri aliquatenus æmulantia, nullo ordine digeruntur: radix è tenuibus pluribus capillamentis constat.

In parietibus, locis petrosis, vmbrosis, humidis, secus fontes & aquarum stillicidia exit: Italia & Gallia notius est, quàm Germania aut Belgio.

Viret quavis anni parte; numquam tamen vel florem vel semen facit.

Græci ἀδίατον appellant: Theophrasto, ac deinde Plinio Adiantum est nigrum: duo siquidem his Adianti sunt genera: candidum ac nigrum.

De candido sequente capite agetur. Dicitur ve-

rò Adiantum istud & καλλίτριχον, πλύτριχον, καὶ ἰβανότριχον: Latine Polytrichum, Callitrichum, Cincinnalis, Terre capillus, Supercilium terræ: ab Apuleio Capillus Veneris, Capillaris, Crinita: à nonnullis Coriandrum putei: Officinæ Italiæ Capilli Veneris appellationem amplexæ sunt: Officinæ Belgij pro Capillo Veneris, Ruta vtuntur muraria.

Ἀδίατον autem ex eo dicitur, quòd folium, ut Theophrastus ait, non madescat: aquas enim respuit, perfusum mersumque sicco simile, ut Plinius ait. Dicitur verò Callitrichon & Poly-

r

trichum

trichum ab effectu, tingit siquidem capillum, ac densum eum facit.

Est autem Adiantum, Galeno auctore, resiccans, extenuans, discutiens, in caloris frigorisque medio: viscosorum humorum crassiorum è pectore ac pulmonibus excretionibus non mediocriter confert: calculosque frangit epotum; & quidem non modò renum calculos expellit, verum & eos qui in pulmonibus & asperæ arteriæ exiguis ramulis hærent, frangit, atque cum sputo educit, Eclegmate, siue vt vulgò, Serapio inde confecto.

Strumas verò & abcessus Adiantum quoque, eodem auctore, digerit; & caput ex alopecia glabrum conuestit.

*Dioscori-
des NOTANT*

Adianti vires & facultates Dioscorides multas refert, non modò differentes, sed & repugnantes: inter alias, sanguinis reiectiones ipsum cohibere ait: paulò verò antè, secundas ac menses ciere. Quæcumque verò sanguinis reiectiones cohibent, ea etiam menses supprimunt. Addit in fine, Seni circa ouilia vtilitatis pecorum gratia: quæ autem vtilitas ex eo, non ostendit. Iam & feri Adiantum nequit, cum semine careat; nec etiam commodè transferri. Apparent idcirco hoc loco multa aliunde translata huic capiti addita. Et fortasse quædam ex Cytisi historia accessere.

Adiantum ex dissimilaribus partibus Mesues constare tradit: quædam quidem aqueas ac terreas habere, easque adstringentes, alteram superficiariâ calidam ac tenuem. Et hac quidem obstructa aperire, crassa extenuare, ventrem subducere, præsertim dum recens est; nam vt tenuis hæc pars est, ita citò resoluitur: adstringentibus verò partibus ac terreis, ventrem sistere ac fluxiones cohibere.

De Ruta muraria. CAP. XI.

Ruta muraria.

RUTA muraria cauliculos edit complures, teretes ac tenues; ac circa hos foliola exigua indigesta, ambitu crenata, graueolentis Rutæ satis similia, anteriore parte læuia, virentiaque; auersa verò obsoleti coloris, punctulis obfita: radix fibrosa nigra est.

Nascitur in parietibus ac muris vetustis, iuxta aquas, puteos, fontes, locis videlicet humectis, ac quæ sæpius rigantur, raroque à Sole illustrantur. viuax & hæc est, hiberno frigore non extinguitur.

Æstate amplius viret: flore & semine caret.

Vulgò Rutam murariam, aut Rutam murallem appellant: Germani *Mawrrauten*: Belgæ *Strenrupte*: Galli *Rue de muraille*: sunt qui Vitæ saluam nuncupent: Officinæ Belgij Capillum Veneris nominant, ac pro legitimo multo vsæ sunt tempore. Est autem Adianti genus, quod Candidum Theophrasto dicitur: nam Adianti duo hic genera facit, vt superiore cap. diximus: Nigrum vnum, Candidum alterum. Et Nigrum quidem superiore capite descriptum est; Candidum verò ipsa Ruta est muraria, quæ quidem nigro Adianto magnitudine & forma, deinde & reliquis satis similis. Conueniunt natales, folia crassiora pauloque minora sunt, cauliculi non nigri, sed ex albedo virent; vnde Candidi cognomen accepit.

*Plinius
NOTANT.*

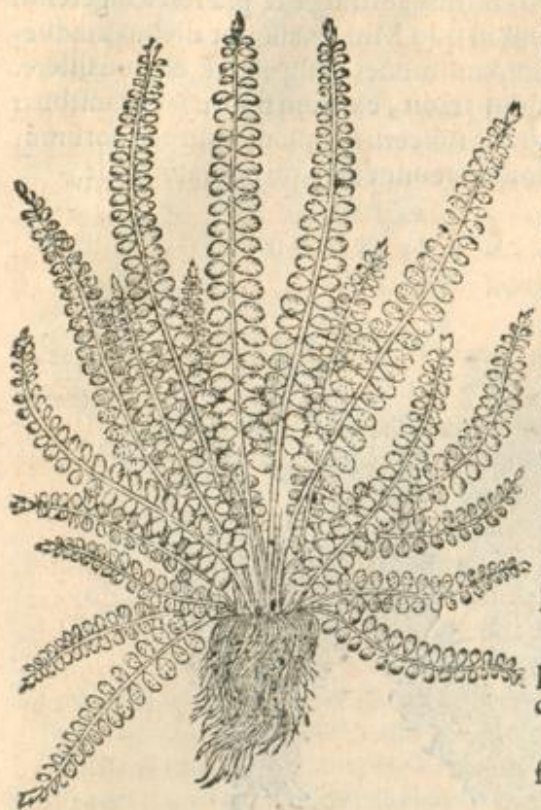
Plinius duo similiter Adianti refert genera: candidius vnum, alterum nigrum læuiusque: maius ait Polytrichon, minus verò Trichomanes nominari, perperam Trichomanes inter Adianti genera referens: nam Trichomanes ab Adianto differt.

Nec desunt, qui Rutam murariam Paronychiam Dioscoridis esse sentiant. Paronychia autem Peplo similis est, minor longitudine, & maioribus folijs esse traditur: Pepli verò folia lata in rotunditate oblonga sunt, ambitu nequaquam crenata, graueolentis Rutæ haud similia; iam & quàm Rutæ muralis maiora, quæ manifestam Rutæ murariæ cum Paronychiæ descriptione dissimilitudinem ostendunt. Nec repugnat quòd Peplus Rutæ folio describatur: non etenim graueolentis Rutæ, sed alterius Rutæ est folio, Hyperico similis, cui multarum, vt alibi ostendimus, herbarum folia comparantur.

Ceterum

Ceterum Ruta muraria Adianto temperamento ac facultatibus haud multò abſimilis. Prodeſt ruſſientibus, difficiliùs reſpirantibus, latera dolentibus: crudorum pulmoni inhaerentium concoctionem decocta promouet: valet ad renum & veſicæ dolores, vrinam clementer cit: calculoſque expellit. Sunt qui ad puerorum enterocelas commendent, ac valdè efficacem referant; ſi quadraginta continuis diebus huius aridæ puluis ſumatur.

Trichomanes.

De Trichomane. CAP. XII.

TRICHOMANES cauliculos quoque pro-
mit tenues, teretes, complures, nigricantè
colore nitentes; circa quos ordine digeſta per-
quam exigua tenuia vtrinq; foliola, aliquantum
crenata, haud multò quàm ipſæ ſunt Lentæ mi-
nora, ab aduerſa parte punctulis exiguis exaſpe-
rata, radices vt Adianti, tenuiſſima nigra capil-
lamenta.

Iuxta fontes, riuulos, locis humidis, in vetu-
ſtis parietibus ac muris, & faxoſis alijs vt pluri-
mum exit.

Diuturnum ac viuax quoque eſt: hiemis in-
iuria non offenditur: ſterile vti Adiantum, & re-
liquæ omnes Filices, cuius ſpecies eſt.

Græcis eſt *Τριχόμενες*, Latinis Filicula, quaſi
parua Filix; item & Capillaris. Apuleius cap. LI.
cum Callitricho idem facit.

Adianto, vt Dioſcorides & Galenus referunt,
facultatibus omnibus reſpondet.

De Muſco arboreo. CAP. XIII.

MVSCI complures reperiuntur, & natali-
bus ferè differentes. Quidam arboribus
adnaſcuntur & adherent; alij terræ ſuperficiem
occupant: non deſunt etiam marini.

Arborei muſci villoſa quædam ſunt, ex multis
tenuiter ac variè diſſectis, ſubinde veluti folijs in-
ter ſe implicitis, confuſa, quæ arborum adhære-
ſcentia corticibus, à truncis ac ramis dependent.
Vnus in hoc genere magis tenuis, craſſior alter,
quidam breuior, prolixior alius: ſubcandido vt
plurimum colore omnes candefcentes, tamen
quandoque & niger quidam eſt, ſed minor &
tenuior. Prima laus, inquit Plinius, candidiſſi-
mis; ſecunda rutilis; nulla nigris.

Reperitur hic Muſcus in Quercu, Populo alba
& nigra, Ulmo, Betula, Pomo, Pyro, Pinu,
Pinaltris, Picea, Abiete, Cedro, Larice, ac alijs
compluribus arboribus. Optimus, inquit Dioſ-
corides, Cedrinus eſt; proximus Populeus, quo
in genere candidus & odoratus præſtat; nigricans
improbatur. Matthiolus è Pinu, Picea, Abiete,
ac Larice in Italia odoratum eſſe refert, & odo-
ratiorem Larignum eſſe.

Græci *Μύσος* appellant: Latinis Muſcus dici-
tur, & *απλάγγιον, σφάγγος, καὶ ὕσσον*: Oribasius
Muſcum *δορυδάδιαν βοτάνην* appellat: Arabes &
Officinæ Vinea: Germanis *Müſſ*: Belgis *Mouſſeh*:
Gallis *Du mouſſeh*: Italis *Muſſo*: Hiſpanis *Muſco*
de los arboles.

Muscus arboreus.

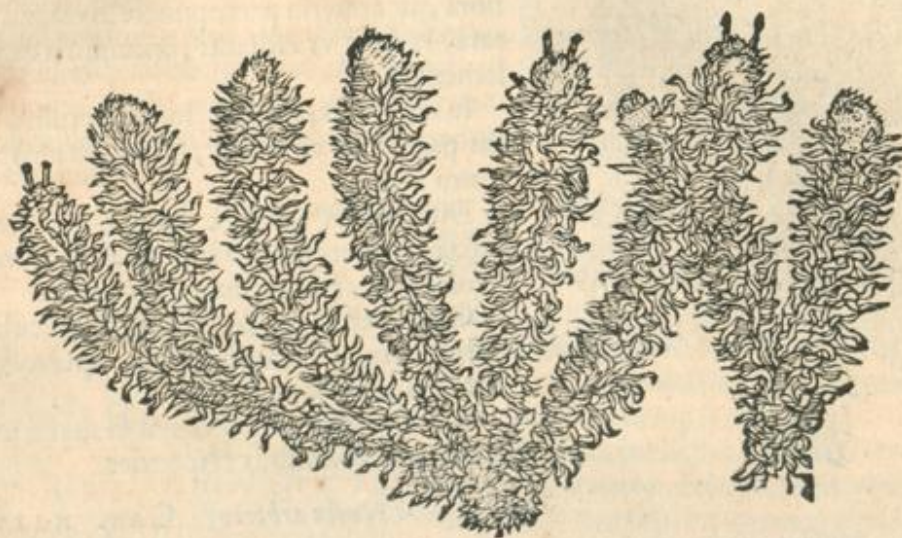
Ceterum Muscus refrigerandi ac adstringendi nonnullam vim ac potentiam obtinet, quæ tamen pro natura ac facultate eius cui adnascitur arboris, ac potissimum eius corticis, vel remittitur vel intenditur; eius siquidem cui adhæret corticis, veluti parentis sui, aliquam sibi asciscit ac retinet facultatē. Idcirco in Quercu natus Muscus refrigerat ac valdè adstringit; præter propriam, ascita etiam ipsius Querni corticis vehementer adstringente facultate.

Ex Cedro, Pinu, Picea, Abiete, Larice, resiniferis minus adstringit, & præterea digerendi ac emolliendi facultatis particeps est. Serapio vinum in quo Muscus aliquot diebus maduerit, altum ait somnum inducere, ventriculū roborare, vomitiones compescere, & aluū fistere.

Dioscorides Musci decoctum vtile ad insidendum tradit, ex vtero fluore laborantibus; vnguento denique Balanino, oleisq̄ inspissandi gratia misceri: thymiamatum acoporūq̄; compositionibus conueniens esse; ad quæ potissimum is conuenit, qui odoratissimus.

De Musco palustri ac terrestri. CAP. XIII.

Muscus palustris.

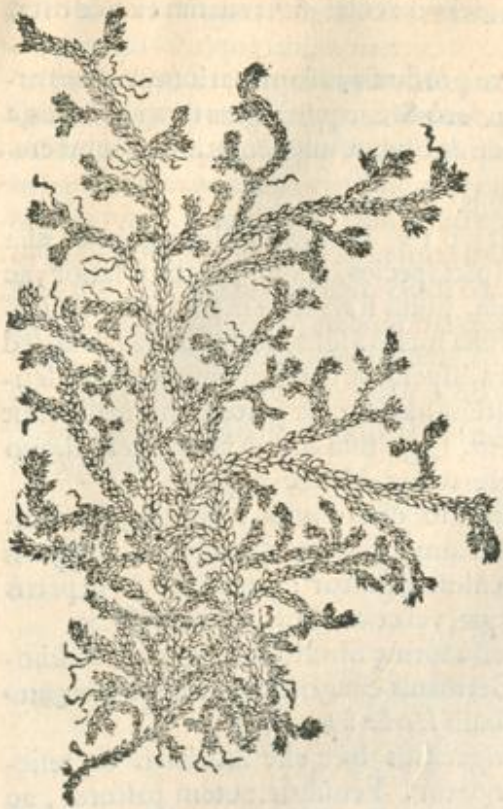
Muscus terrestris siue Lycopodium.

Muscus terrestris minor.

IN

Muscus terrestris minor alter.

In terræ superficie varij quoque exoriuntur Musci, forma non parum differentes.

Quædam enim species omnino villosa, admodum densa, candicans, quæ latè subinde expatiatur; ampla loca occupans: hæc macro ac sterili solo, in siluis aut alijs desertis, sed tamen riguis, reperitur locis; rarum etenim est hunc Muscum alibi inuenire, quàm vbi aquæ subsunt.

Nomen hic aliud quàm generis commune, nondum inuenit; poterit tamen haud ineptè Palustris Muscus appellari, quando vix alijs, quàm humidis reperiat locis.

Altera species longis tenuibus, ac subinde ramosis, è luteo colore virescentibus, latè serpit viticulis, quæ minutissimis foliolis aut citius crassioribus pilis densissimè conuestiuntur, ab his fibræ hinc inde demittuntur tenues, quibus pro radicibus vtitur; superficiem sese affigit, ac proximis adheret: surgant & à ramulis cauliculi albicantes, in quibus veluti quædam spicæ, Coryli iulis ferè persimiles; quæ tamen iteriles, nec semen nec florem ferunt.

Locis hic Muscus reperitur desertis, inuiuis, in siluis, subinde etiam petrosis: & non modò in Hercynia silua, aut in Germania, verùm & in

Belgio: & nonnullis locis maior, alijs minor ac tenerior.

Iunio mense spicæ vigent: reliquo tempore inanes ac effætæ apparent.

Muscum terrestrem non pauci hac ætate appellant: Germani *Bärlap / Gürtelfraut / Seilfraut / Haar / Haar / Euffels flawen*: Belgæ *Wolfsclautwen* appellant: vnde Lycopodium & Pes lupi à nobis dici cœpit: Officinæ pleræque perperam Spicam Celticam nominant: Officina-
vniuersitatis peius ac cum maximo errore pro Spica Celtica in medicamentorum compositionibus substituunt.

Ceterum Muscus terrestris, Lycopodij donatus nomine, vrinas mouet, & vt Hieronymus Tragus refert, calculos comminuit ac educit. Contusus ac in vino decoctus, podagricos dolores impositus lenit. Vinum fluctuans quod iam lentorem contraxit, in vase suspensus, integritati restituit: eodem auctore.

Lichen.

De Lichene. CAP. XV.

LICHEN Musci quoque species, ex multiplicibus pinguibus foliolis, squamarum instar compactis, constat; quæ superiore parte amplius, infera minus virent: exeunt inter hæc tenuissimi breues pediculi, cacumine stellatim radiati, quædam perexiles deorsum demittuntur fibræ, quibus saxis semitisque adhærescens, viuit ac viget.

Vmbrosis, humidis, petrosis, lapidibusque stratis viuis, item & alijs semitis, quò Solis radij rariùs perueniunt, & quas nullus viator frequentat, Lichen crebrò reperitur.

Maiò ac Iunio mense capitula stellata profert, & simul alia sæpenumerò foliola prioribus addit.

Λεσχην Græcis: Latinis Lichen: aliquibus etiam *βρύον*, id est, Muscus, Dioscoride teste, appellatur: Officinæ Hepaticam vocant: sunt tamen & complures aliæ Hepaticæ nomine donatæ, ad quarum differentiam Hepatica petrxæ haud incommode hæc nuncupari poterit, à Germanis mutuata appellatione, qui hoc Musci genus *Stem Leberfraut* appellant: Belgicè *Steen Leuercrupt*.

r 3

Frigida

Frigida autem ac sicca, & aliquantulum adstringens, temperamento Hepatica hæc petræa est. Aduersus iocinoris inflammationes, calores, febres acutas, & tertianas ex bile ortas efficax habetur.

Dioscorides Lichenem impositum sanguinis sistere profluua, inflammationes omnes arcerere, impetigini siue Licheni mederi tradit: prodesse verò & iis, quos regius tenet morbus, à iocinoris nempe inflammatione exortus: oris deinde & linguæ inflammationes cohibere.

De Pulmonaria. CAP. XVI.

Pulmonaria.

ACCEDIT Licheni Pulmonaria & alia Musci species, aridior, ambitu latior, ac squamosa, huius sibi inuicem multipliciter implicata folia maiora sunt, non perinde læuia, sed rugosiora, aspera, ac corij ferè modo densa, lentaque: virent hæc supina parte, prona inalbescunt aut pallent. Qua tota forma pulmonem aliquo modo referre hic Muscus apparet.

In veterum quercuum, fagorum, aliarumque siluestrium arborum caudicibus, in opacis ac densis siluis gignitur: reperitur & in petris quandoque, vel etiam vmbrosis alijs locis.

Nomen à formæ similitudine inuenit Pulmonaria: Germanis *Zungenkraut* / Belgis *Longhencrupt* / Gallis *Herbe à poulmon*.

Refrigerantis hæc esse facultatis & resicantis videtur. Feruntur autem pastores, ac etiam mulomedici quidam, huius puluerem addito sale vtiliter ouibus ac alijs pecoribus tussientibus & difficilius respirantibus exhibere. Prodesse hinc & hominibus posse creditur, & ad pulmonis vlcera sanguinisque sputationem perquam vtilis.

Commendatur etiam ad cruenta ac recentia vulnera, pudendorum vlcera, muliebria profluua; quin & ad dysenterias, tum & ad alias vacuationes nimias, præsertim biliotas, siue per inferna, siue per superna: vomitum, vt aiunt, sistit, & aluum cohibet.

De Rore Solis. CAP. XVII.

Ros Solis.

Aqua Roris Solis.

PARVA & humilis hæc herba est: foliola habet in tenuibus pediculis pauca, exigua, subrotunda, aliquantulum & instar auriscalpij concava, vnà cum cauliculis hirsuta ac rubentia, aridissimis temporibus, subque feruidissimo Solis æstu, ipsa meridie ac post, rore humoreque madentia: coliculi inter hæc surgunt quadrantales aut minores, in quibus flosculi candiduli, tenuissimæ ac capillacæ radiculæ sunt.

Exit locis desertis, arenosis, apricis, sed riguis, & rarò alibi, quàm in ipso humi nascente candido palustri musco.

Æstate Ros Solis viget: Maio aut Iunio floret: colligendus cum cæli constitutio siccissima ac serenissima fuerit. Aqua ex hoc per vitrea organa extracta siue destillata, auri luteo relucet colore.

Germanis *Sonnentau* & *Sindaw* dicitur: Latinis Ros Solis: à nonnullis *Roella*: ab alijs *Salsifiora*. A rore, quo sub ardentissimo Solis æstu madet, nomen induit. Dicitur & *Loopitch* / quòd huius etiam gustatu pecudes ad Venerem incitentur; quòd *Loopitch* esse Belgæ vocant.

Acris

Acris admodum & caustica herba est: ad quartum caliditatis ac siccitatis gradum accedit. Trita cum exiguo salis foliola, vesicas excitant & locum exulcerant, cuiusque tandem corporis parti applicata fuerint.

Existimarunt recentiores phthificis ac tabidis omnibus hanc herbam singulariter & valde utilem; & præsertim stillatitium eius liquorem. Veluti enim herba humoris rorisque tenacissima videtur, atque adeo quidem, ut ne feruentissimus Solis ardor humorem queat absumere; ita & naturalem genitalemque in hominum corporibus humorem conseruari ac foveri hac creditum fuit. Verum aliud usus docet: aliud & ratio dicitur. Nam cum acerrima sit herba, & hac ipsa acrimonia aqua stillatitia non integrè destituatur, citra offensam & noxam sumi nequit: perire etiam citius obseruatum huius stillatitio liquore usus, quam eos qui abstinuissent, & rectam viuendi victusque rationem sectati fuissent.

Incitantur huius vel exiguo pastu ad Venerem quadrupedes feminæ, quod non parum vanam opinionem temere auxit: neque enim ex eo turgere facit & ad libidinem incitat quadrupedes, quod feminis materiam augeat, sed quia acrimonia sua sopitum Veneris desiderium excitet.

De Musco capillari. CAP. XVIII.

Musculus capillaris.

EST inter Muscos & alia humilis species, cuius 1.
exigui cauliculi palmum non alti, densissimis breuibus, ex obscuro luteo virefcētibus, pilis conuestiuntur, à quibus aliquando tenuissimi nudi subnigricantes surgunt pediculi, in quorum fastigijs veluti exigua dependent granula: radices tenuissimæ ac minutissimæ.

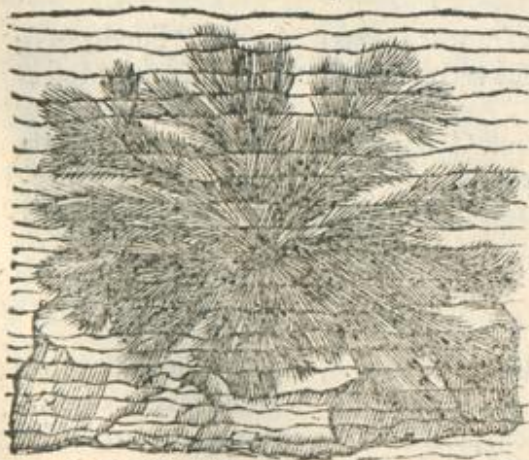
Huius & altera species omnino minor ac humilior. Nascitur Musci hæc species locis humidis, & frequenter in muscolis carieque exelis vetustis arboribus; item & in petris, ac sæpè in hiantibus parietum ac murorum rimis. 2.

Germani *Widerodt*, *Göldin* *Widerodt*, *Jungfrauen* haar appellant: Belgæ *Gulden* *Wederdoort*. Fuchsius *Polytrichon* nominat, & Apuleij esse existimauit: reuera tamen Apuleij *Polytrichon* haud aliud est, quam Dioscondis *Trichomanes*: atque ea de causa Muscum malimus capillarem dici, à multiplicibus quibus conuestitur tenuibus pilis.

Ceterum de facultate huius quod adferamus habemus nihil: videtur autem in calore ac frigore quidem esse symmeter, siccus vero aliquantulum.

De Musco marino. CAP. XIX.

Musculus marinus primus.

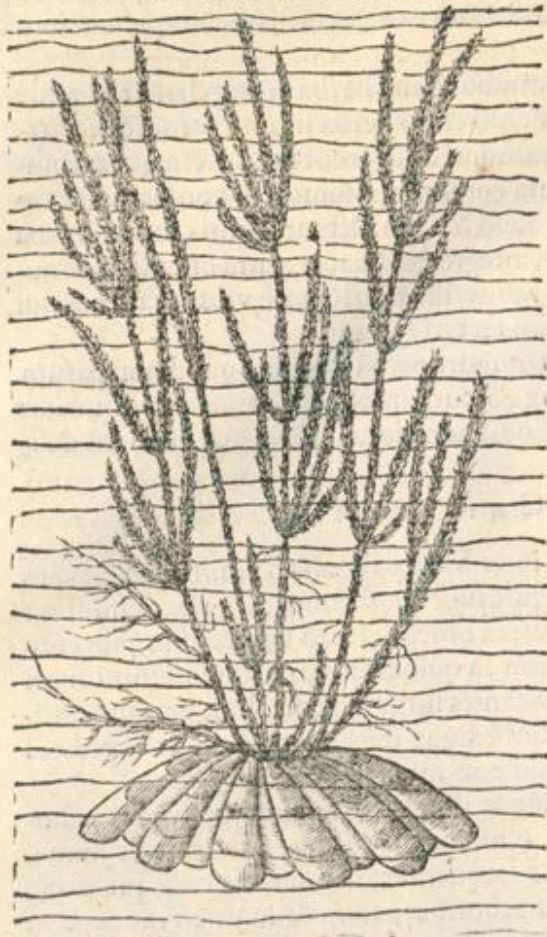
ARBORVM & terræ Muscis succedunt marini, quorum non vaum est genus.

Primus ex multis tenuibus, mollibus capillamentis spicatim digestis cohæret, colore subalbidus, humilis autem hic est, & duorum digitorum, altitudine sua, ut plurimum, vix excedit.

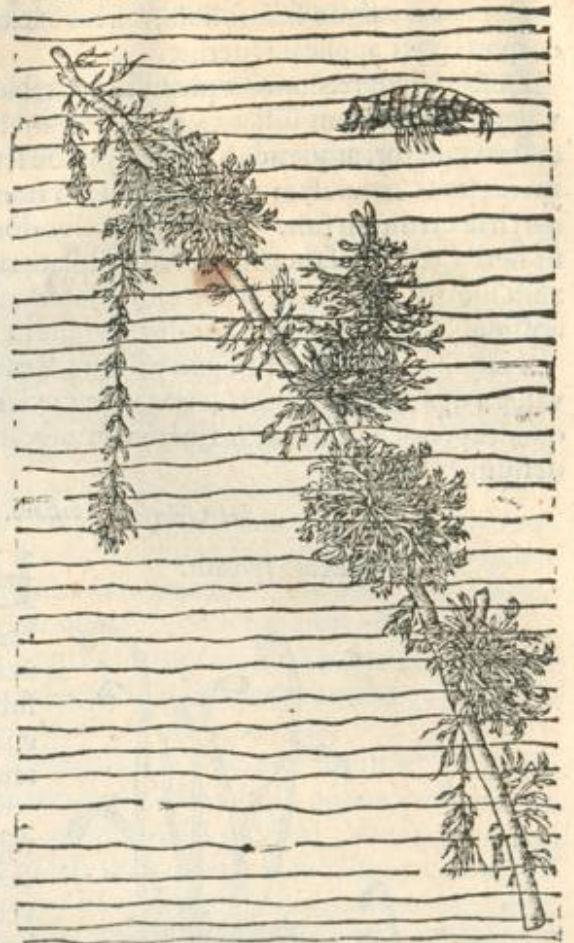
Alteri tenues admodum sunt cirri, dodrantem (plus minus) longi, qui in ramulos subinde paucos distributi, non spicatim digeruntur, sed seorsim ab vno capite prodeunt; à lateribus ipsorum breuissimis ac tenuissimis veluti pilis exeuntibus. Colore iste superiorem satis refert.

Tertius similiter humilis est, & veluti latiuscula quædam habet foliola, ambitu dissecta, ab vna basi sese diffundentia. Referre hic Muscus videtur, qui ad quercuum & aliarum arborum cortices subinde adhærentes nascuntur; nisi multò esset breuior. Colore & hic prioribus satis similis, sed tamen aliquanto albidior.

Muscus marinus secundus.

Muscus marinus tertius cum pulice marino.

Scopulis ac maris fundo huiuscemodi Musci adnasci creduntur; tum & aliis nonnullis, quæ mari continentur: nam tertius tenuibus lignorum sarmentis ac ramulis, & fibris quibusdam etiam accrescit.

Inueniuntur autem frequenter ad maris littora, maximè post tempestates & Autumni tempore. Contingit verò & simul cum his, sed sæpiùs cum tertio, pulices marinos reici.

Sunt autem hæc exigua quædam locustis quodammodò similia animalcula, quæ & in cauda appendices locustæ ac squillæ modo habent. Tam exigui verò quandoque hi pulices sunt, vt particulæ corporis non nisi à benè oculato dignosci queant. Veluti & Rondeletius scribit, qui cum maris purgamentis hos eiici etiam testatur.

Musci marini hi omnes sunt. Horum autem, qui prior cum Dioscoridis descriptione plus quàm reliqui conuenit, magis etiam multò quàm Corallina pro Musco marino hætenus habita, cum tamen durior sit quàm capilli, & in ramulos quosdam distribuatur, quod pilorum naturæ etiam repugnat, qui in segmenta non diuiduntur.

Dicitur autem marinus Muscus Græcis βρύον θαλάσσιον: Germanis Meerros: Belgis Zee Mosch: Gallis Mousse de mer: Anglis Zee Mosse.

Ælianus lib. XIII. inter herbas quæ in mari nascuntur, præter Muscos & Fucos, τρίχες siue Pilos etiam numerat. Quales verò hi sint ex eius verbis non liquet: proinde an Muscus prior, ad τρίχες referri debeat, non satis constat.

Compositus autem est Muscus marinus, vt inquit Galenus, ex terrena & aquea essentia vtraque frigida; siquidem gustu adstringit, & calidis quibusuis impositus euidenter refrigerat. Hæc & Dioscorides, addens ipsum & podagras cohibere. Multa ei, ait, spissandi vis, facit ad inflammationes & podagras, quæ adstrictione opus habent.

De Corallina. CAPVT XX.

AD Musci genera Corallina etiam referenda existimatur. Graciles autem & veluti geniculis interseptos hæc promit coliculos, qui & in segmenta tenuissima ac capillacea ferè diuiduntur. Tota autem hæc dura est & lapidis substantiam, magis quàm herbæ alicuius refert: colore subalbicat, subinde nonnihil rubet.

Nascitur in scopulis & testaceis marinis; non rarò verò etiam in Ostrearum testis: Corallio etiam adhærescere quandoque sunt qui tradant.

Officinæ

Corallina.

Officinæ, Itali, Galli que Corallinam nuncupant. Hispanis Malhorquiana herba dicitur. Belgæ Officinarum nomen retinent. Similitudinem autem hæc cum altero Fuci genere, quod Trichophyllum à Theophrasto nominatur, habere, aliquo apparet modo. Nam folia in tenuia capillamenta Marathri que foliorum modo diuisa, & color minimè herbaceus, satis respondent. Sed obstat lapidea ipsius stirpis durities; qualem adesse Fuco Trichophyllo Theophrastus non scripsit.

Ceterum terrena Corallinæ substantia, magis est, quam superiorum Muscorum, & haud exiguæ falsitudinis particeps, propter quam & potenter resiccat, & ventris vermes ac lumbricos enecat expellitque. Quod ipsam efficaciter præstare, recenti experientia compertum. Datur pulueris huius denarij pondus, vel etiam minus iunioribus pueris.

De virentibus Muscis.

CAP. XXI.

AD Muscorum genera accedunt & alij quidam herbacei ac virentes Musci.

Vnus latis ac tenuibus est folijs, aliquantum crispis & eleganter virentibus: caule radicibusque caret. 1.

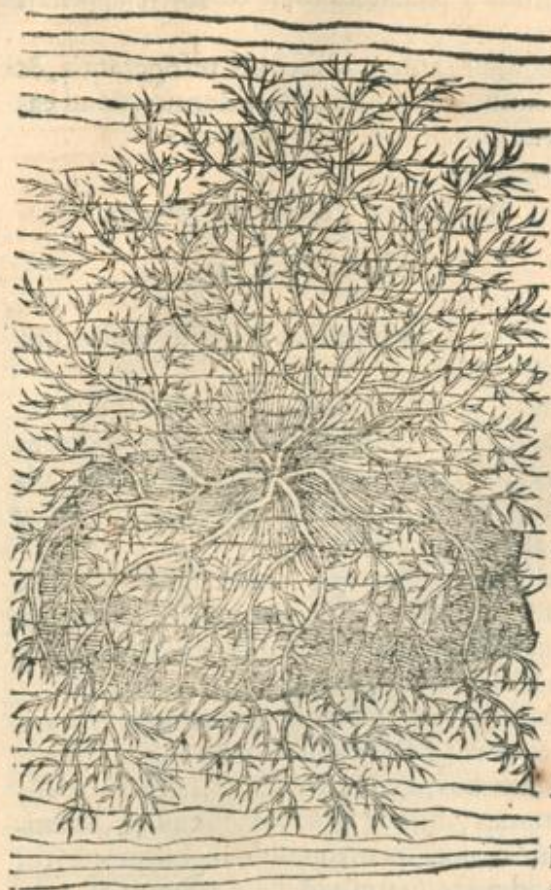
Oceano Belgico inter saxosos scopulos satis familiaris hic est, ipsis adhærescens; vnde simul cum mitulis, conchis, ostreisve, subinde æstate ad vicina loca defertur.

Alter tenuissimè dissectis folijs Fœniculi emulsi, sed multò minoribus ac breuioribus pulchrè etiam viret. Ex globosis radicum tuberculis hæc prodeunt; radices siquidem tuberosæ non vnico sed pluribus subinde nodulis extuberant: nigricant eadem vnà cum adhærentibus fibris ac capillamentis sursum eminentibus. Tubercula arida inania sunt, sed virentibus folijs, tenuissimas intrinsecus fibras habent. 2.

Reperitur & iste Muscus inter maris purgamenta, & frequentissimè aridus & absque folijs.

Prior latioris folij, Theophrasti est Muscus, quem folio esse scribit herbæ coloris, amplo nec Lactucis dissimili, rugosiore tamen, & veluti contracto, cauleque carere, sed ab vno principio plura ei huiusmodi folia exire, tum & ab alio, nascique super lapides & testacea; qualem priorem Muscum esse scripsimus. Huius verò videtur & meminisse Aristoteles lib. de animalium historia VI. vbi hunc purgamentum esse ait maris, fierique initio æstatis, eoque ostreas & pisciculos ali. 1.

Alter tenuifolius Muscus haud aliò referri potest, quam ad herbas marinas, quas Ælianus scribit à piscibus depasci. Hunc verò, vel omnino 2.

Muscus marinus latifolius.

Muscus marinus virens tenuifolius.

nino huic similem; fœniculaceo scilicet & capillamenti modo extenuato folio. Læuius Lemnius à Zelandis *Wort & Weert* appellari refert.

Facultate autem Musci isti refrigerantis, & potissimum latifolius, esse videntur, & ad eadem ad quæ priores posse adhiberi.

De Fuco ex Theophrasto & alijs.

CAP. XXII.

FUCVS auctore Theophrasto multorum est generum.

Vnum genus latifolium, τετανοειδὲς siue extensum, colorem habens herbaceum: radicem foris *δασύαν* siue pilosam, intus testaceam, admodum longam crassamque, *κρομμυγητέοις* non absimilem.

Alterum genus *τριχόφυλλον* instar pilorum tenuifolium, veluti Marathri, non herbaceum, neque *ἐξωχρον* siue ex luteo pallescens, caulem non habet, sed per se erigitur.

Iuxta terram ambo hæc proueniunt; humilius autem *Τριχόφυλλον*, prius sublimius est.

In extero mari istud nascitur, iuxta Herculis columnas, mira vt fertur magnitudine, & latitudine maiore quàm quatuor digitorum: fertur hoc ad mare (cum videlicet refluxum est) introrsum, cum fluxu foras.

2. In testaceis & super lapides *Τριχόφυλλον* gignitur; non veluti alterum in terra.

1. Primum autem annuum esse fertur, & nasci Vere, delinente æstate vigere: Autumno minui, ac decidere hieme.

Appellatur verò Fucus Græcè *φύκος*. Est tamen & Fucus herba *Anthusæ* species, multum ab hoc Fuco differens, qui & hæc de causa *φύκος θαλάσσιος*, siue Fucus marinus vocatur.

Plinij in
constantia.

Sunt autem qui *φύκον*, Algam Latine dici volunt; in qua fuit Theodorus Gaza sententia, qui in Theophrasti versione *φύκον* Algam reddidit. Plinius verò vno loco hanc interpretationem improbat, alibi sequitur, lib. xxxii. cap. vi. Algam maris Theriacen esse ex Nicandro refert. Nicander autem in Theriacis *φύκον* commendat: & ibidem Plinius genera referens Algæ, ex Dioscoride Fuci genera recenset. Lib. autem xiiii. in alia omnino est sententia: Non habet, ait, lingua alia nomen, quod Græci vocant *φύκον*: quoniam Alga herbarum magis vocabulum intelligitur.

1. Primum genus quidam *πράσον*, alij *ζωσῆρα*, vt Theophrastus ait, nominant. Plinius similiter à nonnullis Præsum ab alijs *Zostera* dici refert.

2. Alterum *τριχόφυλλον* dicitur: capillaceo folio, vt Plinius.

3. Iam & aliud quoddam istis accedit Fuci genus *πόνρον* siue marinum, quod spongiarum ex pelago, inquit Theophrastus, adferunt. Iuxta Cretam insulam haud procul à terra super saxa plurimum optimumque istud prouenit, quo non solum vittas sed etiam lanas vestelique in-ficiunt, & quàm diu recens infectio est, color longè purpuram præstat.

Dioscorides Creticum etiam haud procul à terra nasci & valde floridum ac *ἀσθηπτον* siue incorruptibile esse scribit.

Gignitur autem parte Aquilonari, cum copiosius tum melius, vt etiam spongiæ & reliqua similia.

Præter hoc verò & alia sunt, referente Theophrasto, Graminibus similia; quippe simili folio & radice geniculata, longa & oblique Graminis modo adhærente; caule etiam calamac eo vt Graminis, magnitudine Fuco maiora.

Meminit & horum Plinius, sed inter Fuci genera pro tertio describit, quod folio est Graminis, secus planè quàm Theophrastus, qui Creticum tertio loco numerat. Plinij verba sunt: Tertium est Gramini simile, radice geniculata & caule quali Calami. Idem verò & Creticum

Creticum cum secundo Fuce coniungere videtur. Vtrobique autem à Theophrasti sententia recedit, ex cuius tamen libris hæc sunt transcripta. Quam ob rem hos Plinij locos ^{plinij} errore non carere, manifestum est. _{error.}

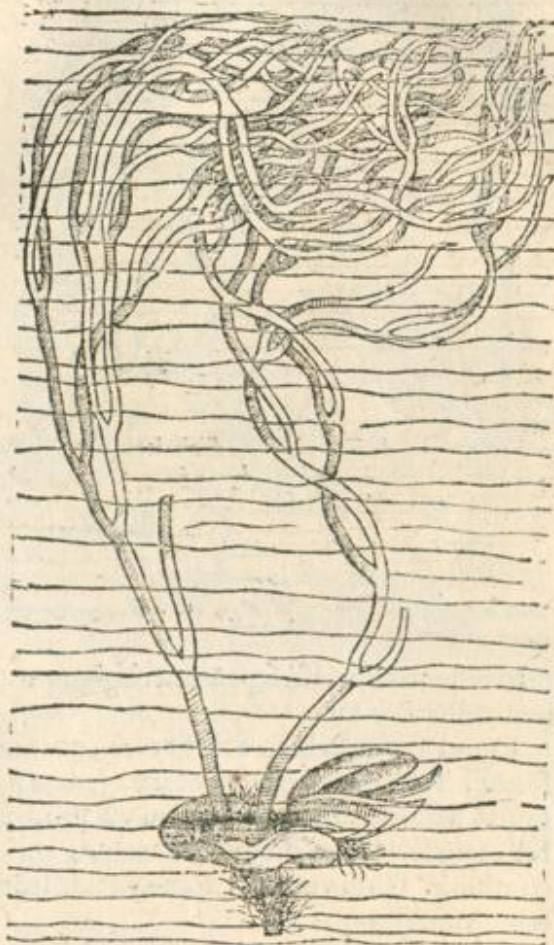
Ceterum Fucum etiamnum humentem resiccare ac refrigerare ordine secundo Galenus docet. Dioscorides non modò podagræ, sed etiam inflammationibus in cataplasmate vtilem ait, & humido eo vtendum priusquam inarescat.

De alijs nonnullis Fuci generibus. CAP. XXIII.

Fucus marinus primus.

Fucus marinus secundus.

MARINA verò & alia quædam reperiuntur nascentia, quæ cum Muscis multò sint maiora, non aliò quàm ad Fucos referenda videntur.

Primum compluribus angustioribus assurgit cauliculis, ijs tamen non teretibus, aut angulosis, sed planis & latiusculis; qui paulatim latiores facti, in ramulos, & quædam veluti folia distribuuntur lata, oblonga per marginem, Quercus foliorum similitudinem quamdam referentia, sed tamen illis minora, quæ cum cauliculis, lentam membranaceam substantiam obtinent, & frequenter læuia sunt, subinde tamen adnato tenui ac capillaceo Musco hirsuta apparent: & modò ab vna, modò ab vtraque parte. Extuberant in his bullarum instar vtriusque turgidula tubercula inania, crebrò oblongioris formæ non rarò rotundiora, & subinde maiora, aliàs minora. Huius, dum viret, color è sordido luteo viridis, arefacti verò admodum niger, maximeque eius quod in littoris arenis inaruit. Brevis non rarò stirps est, & dodrante non altior, quandoque cubiti altitudinem attingit.

Alterum genus cauliculos promit, quinque aut sex pedes subinde longo, non rarò etiam breviores, membranaceos, planos, semidigitum latos, oblongiores ligulas referentes, in alas & quasdam quandoque sed pauciores distributos: folijs caret, neque bullarum instar tubercula vlla habet.

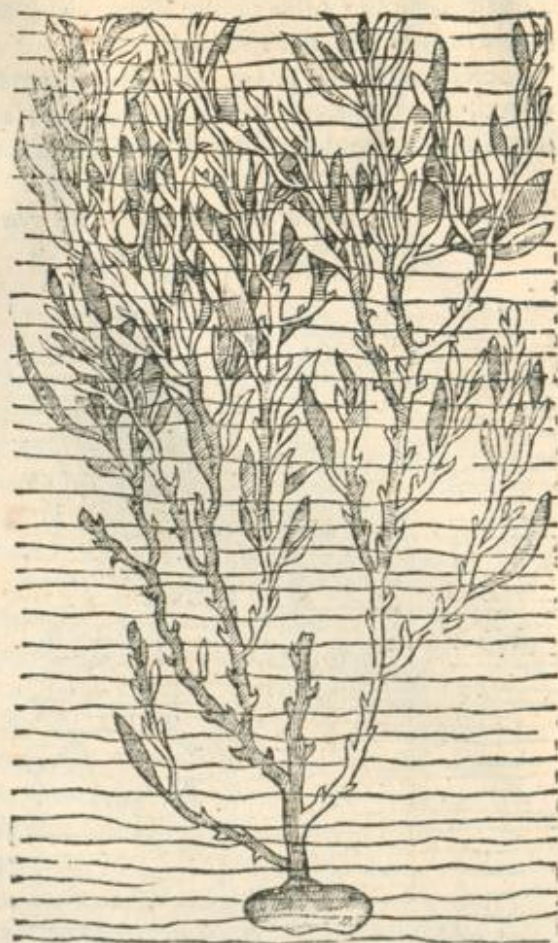
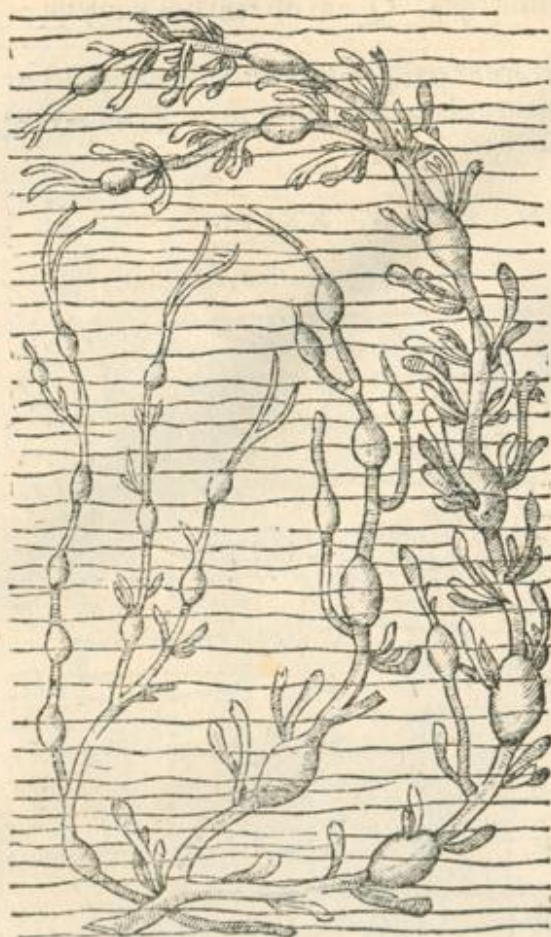
Tertium genus oblongos & similiter planos sed angustiores cauliculos obtinet, & pluribus inanibus tuberculis nodosos: forma & non rarò magnitudine Corni fructus, vel etiam maiora, supra ac infra quæ subinde è caule breues quædam exeunt apophyses.

Quartum cauliculis est angustioribus ac tenuioribus, valde ramosis, tubercula huic nulla, aut omnino paucissima adsunt.

In te-

Fucus marinus tertius.

Fucus marinus quartus.

In testaceis Fuci isti sepe numero gignuntur, ac super calculos, qui ad littora reiectis etiamnum adhærescunt.

2. Quod secundo loco descriptum, quandoque etiam ex oblongis hirsutis torulis prodire fertur. Adnascuntur verò & hæc genera palis ac sudibus ligneis iuxta portus, quibus non minus firmiter adhærent, quam viscum arborum ramis. Eriguntur autem hæc quam diu sub aquis sunt hæc destituta deorsum collabuntur: ac sudibus proximisque quibusvis incumbunt. Dum virent, lenta ac viscida sentiuntur; sed ubi inaruerunt, amisso lentore, nigro relaxant colore.

Sub finem ætatis & Autumno ad littora vna cum Muscis ac alijs purgamentis reiecta conspiciuntur.

Hollandi qui loca habitant maritima, vno nomine omnia genera *Wiert* vocitant. Ad Fucos ut diximus, referenda videntur, & præcipue ad primum illud, quod in extero mari extra columnas Herculis nasci Theophrastus refert: licet tamen non omnino idem sit.

*Quercus
marina.*

Horum primum genus plerique Quercum marinam à Theophrasto nuncupatam existimant. Hanc autem humilem fruticem cubitalis ait esse altitudinis, super lapides & testacea nascentem, quæ radicibus careat: folium ei esse carnosum, oblongum & crassum, tenuius tamen quam marinæ Abietis ac odoratius; colore accedens ad purpuram, atque ad lanas inficiendas mulieribus vtilem: dependere verò & ramis annexa pleraque testaceorum animalia (Plinius: Ramis eius adhærent conchæ,) & alia quædam solida, ad quæ exesa, & alia quædam generis eiusdem bestiolæ ingrediuntur. At cum tali Quercu Fucus prior non conuenit. Multò verò etiam minus cum altera marina Quercu, quam, ut Theophrastus tradit, quidam in alto nasci referunt, & fructum ferre glandemque quæ vsui sit. Nam iste prior Fucus non modò odore, sed & purpureo colore destituitur, neque glandes vllas profert: atque idcirco non marina Quercus; & nec aliò referendus quam ad Fucos, veluti & reliqua, ut dictum est.

*Quercus
marina
altera.*

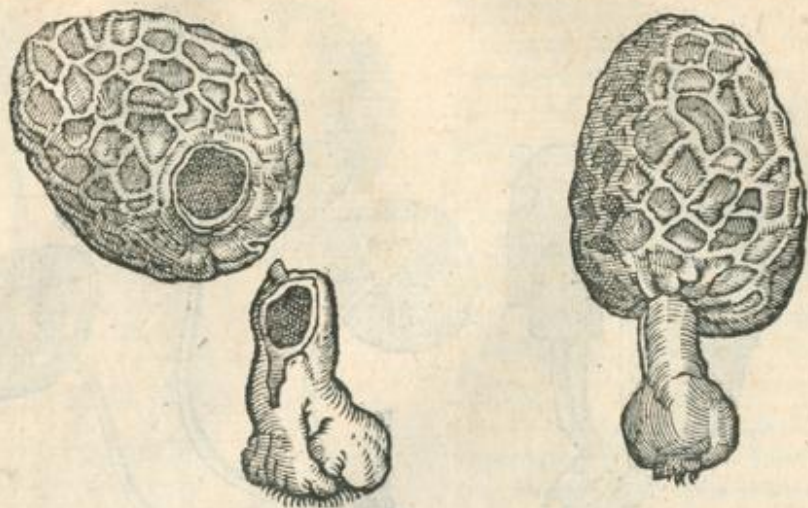
De facultatibus verò horum nihil exploratum aut compertum habemus.

De Fungis terrenis. CAP. XXIII.

FUNGORVM quidam ex terra oriuntur, alij veterum arborum caudicibus adnascuntur, à prioribus differentes.

Ex terra

Fungi præcoces.

Fungi autumnales.

Ex terra natorum, præter orbiculares, duo nostra ætas obseruauit genera. Præcox vnum ac vernale, serotinum ac autumnale alterum.

Priores Fungi à serotinis diuersi sunt: oblongam enim ac oualem formam obtinent, superficie rugosi, fauum quodammodò referunt, colore ex albido sordent, cauliculis tamen candidioribus.

Autumnales ac serotini Fungi, non oualem figuram obtinent, sed rotundum pileum aut galerum aliquem potiùs referunt, superiore parte dum adhuc vigent conuexi, interiore verò concaui, intercurfantibus interim tenuibus membranis, à medio caule ad circumferentiam vsque. Insident Fungi isti crasso teretique pediculo ex terra enato, omnes medulla, neruo ac vena carent: differunt non parum magnitudine ac colore.

Ampli quidam sunt, & exigui pilei magnitudinem referunt: minores alij, qui argentei nummi (cui Talero nomen) latitudinem exiguum aut nihil excedunt, vel etiam minores sunt.

Rubent inferiore ac pronâ parte plerique, nonnulli quidem intensius, alij remissius; quidam exigulum, aut nihil. Conuexa superior facies aut pallet, aut inalbicat; vel etiam sordente colore (griseum vulgò dicunt) cinerem refert, aut sublutea subrubensve apparet.

Circa arborum radices, locis herbofis, in pratis & in veruactis, in siluis quoque, locis arenosis, sed tamen humentibus proueniunt Fungi.

Nascuntur etiam ex lignis arborumque caudicibus cariosis ac corruptis, sed reprobi ac inutiles. Venenosi quoque gignuntur, Dioscoride referente, vbi clauus ferreus rubiginosus, aut panni marcor adfuerit, aut iuxta serpentis cauernam, vel arborum noxios proferentium fructus radices. Plinius, Quercum (circa radicem nempe) probatissimos: Robur autem Cupressum & Pinum noxios proferre, lib. xvi. cap. viii. scribit. Tarentinus in Geoponicis circa truncum Populi nigræ enatos commendat.

Præferuntur à nonnullis è montibus ac montosis locis. Horatius verò ait:

Præsentibus optima Fungis Natura est.

Aprili mensè in Bohemiæ ac Pannoniæ siluis præcoces colliguntur, qui filo transmissis, suspensi resiccantur, cibis idonei futuri.

f

Serotini

Fungi venenos.

Serotini circa Augustum ac Septembrem gignuntur. omnes tamen post pluias: atque idcirco vno anno citius, altero serius reperiuntur. Imbris, inquit Plinius, proueniunt Fungi. Origo, eodem auctore, ex pituita est arborum.

Græci Fungos *μυκήτας* appellant: Itali *Fonghi*: Hispani *Hungos*, *Cugmelos*; Galli *Campinion*: Belgæ *Campernoellien*: Germani *Schwammie* & *Pfifferling*.

1. Præcoces Aprili mense apparentes à nonnullis Spongiolæ, ab Italis *Prignoli*, à Germanis verò *Worchel* & *Maurchen* appellantur. Existimantur à nonnullis esse, quos Plinius *Suillos* vocat; verum id non satis liquet: *Suillos* siquidem vnà cum *Boletis* lib. XVI. cap. VIII. *gulae* esse ait nouissima irritamenta; & lib. XXII. cap. XXII. iunco transfixos pendentes *relicari*. Sed eosdem, paulò antè, eodem cap. *venenis accommodatissimos* tradit. Tertium genus, ait, *Suilli venenis accommodatissimum*. Familias nuper *interemere* & *tota conuiuia*.

2. Ex serotinis inferiore parte dilutiùs rubentes *Boletos* dictos volunt, quorum ortus & occasus septem diebus concluditur. Iuxta *Populorum* radices enati *ἀνυρίαι* Græcis: Latinis *Populnei* appellati reperiuntur.

Est autem Fungus, Galeno auctore, admodum frigidus ac humidus: quamobrem etiam proximè ad deleteriam enecantemque facultatem accedens, præsertim qui admixtam habet qualitatem putredinosam. In libro verò de Alimentorum facultatibus; *Boletos* ait, si probe in aqua elixi fuerint, propè accedere ad cibos insipidos, non tamen ipsos solos, sed variè conditos edi; vt pleraque alia nulla insigni qualitate prædita: alimentum verò ex ipsis esse pituitosum ac frigidum prauique succi, atque hos quidem omnium minimè esse noxios; post hos secundo loco *Aminitas* (cum præcocibus conuenire putantur;) reliquos tutius non attingere.

Nascuntur, inquit Athenæus, ex terra Fungi, ex quibus pauci sunt edules; plurimi etiam suffocant.

De Fungo marino. C A P. X X V.

Ex Fungorum terrenorum & serotinorum numero & is quoque est, qui apud Batauos locis exit maritimis. Initio hic instar rotundæ ac globolæ pilæ massa quædam est, magni alicuius *Bulbi* figuram referens, cui pro radicibus neruus, vt plurimum bisulcus, subest: albicat colore pila; progressu temporis nonnihil quandoque purpurascit: duplici membrana constat, intra quam lentus admodum ac viscidus humor continetur, pondere grauis ac tactu perquam frigidus, ex quo tandem (membrana, quæ pro scroto est, dirupta) scapus erigitur teres palmum (plus minus) altus, raræ ac fungosæ substantiæ, maculis quibusdam notatus, citoque flaccescens, fastigio foraminosus, integumentum exiguum ac rugosum ferens, eiusdem cum scapo coloris. Grauis autem & fætidus admodum odoris hic

Fungus marinus.

hic Fungus est, humor verò eius longè foetidissimus.

Haud procul à mari provenit, in ipsis videlicet arenosis tumulis, iuxta illic nascens Helmus, inter cuius stirpes frequentius quàm alibi reperitur.

Nascitur verò & in Austris hortis, ut Clariss. Carolus Clusius ad me scripsit, in quibus marcescens, si non pluviae successerint, solum atro tingit colore.

Helmus autem Graminis est genus ^{Helmus.} (Poëta Caricem vocat) tumulis, quos Duros nominant, familiare. Longis istud ac implicatis radicibus gramen proserpit, arenas ne vento diffluant continens, quam ob causam & in ipsis tumulorum arenis studiosè feritur ac plantatur.

Viget Fungus iste Septembri mense, vindemiae tempore.

Nomen à loco Fungo marino datum est, vulgò Ungers eperu, id est, Manium siue Dæmonum ova vocantur. Hadrianus Iunius Phallum appellavit, atque eleganti hoc, quod sequitur, carmine celebravit:

Insula quam bisido dispefcit gurgite Rhenu,
 Quam Batauum tenuit gens, quondam asperrima bello,
 Civiles Latias cum fregit Marte secures,
 Qua nitidum in fluctus Titan caput abdit Iberos,
 Quaq; Caledonijs obtenditur vltima te ris,
 Surgit areniferis tumulis, quos corniger Ammon
 Egerit, Aeolijs adiutus flaribus, imo
 Quos prior in littus Thetis enomit vda profundo.
 At steriles subiecta tegant ne protinus arua,
 Carice eos natura parens constravit acuta,
 Qua fluidas Zephyris moles statione ligaret.
 Carectis eadem mediis consurgere iussit,
 Qualem de corio tenso per compia gestat
 Gracia, cum resonant clamoribus orgia, formam,
 Formam Lampfacio similem (res vera) Ithyphallo.
 Mentitur scroti faciem pars infima, fibris
 Producta è geminis, laxam sinuatur in aluum,
 Ventre tumens grauido, cervicemq; exit in arctam,
 Humanum qualis bibitura cucurbita tabum.
 Principio hac pallet, mox sensim plurima surgit
 Venula, puniceo mini variata colore:
 Fibra ac concreti liuescunt more cruoris.
 Hac turget lenta, vesciq; sequacis ad instar
 Concreta sanie, plumbum qua fusile adequat
 Pondere, sed virus tetrum atque inamabile fundit,
 Expirant qualem putentia stagna Mephitim.
 Ipsa adeò terra summo de margine vulsa,
 Aemula crystallo glaciali frigore certet.
 Creditur hinc seuos podagra intractabilis astus
 Aut ope presenti lenire, aut tollere posse.
 Hac eadem prius, atque vterum Lucina secunda

L 2

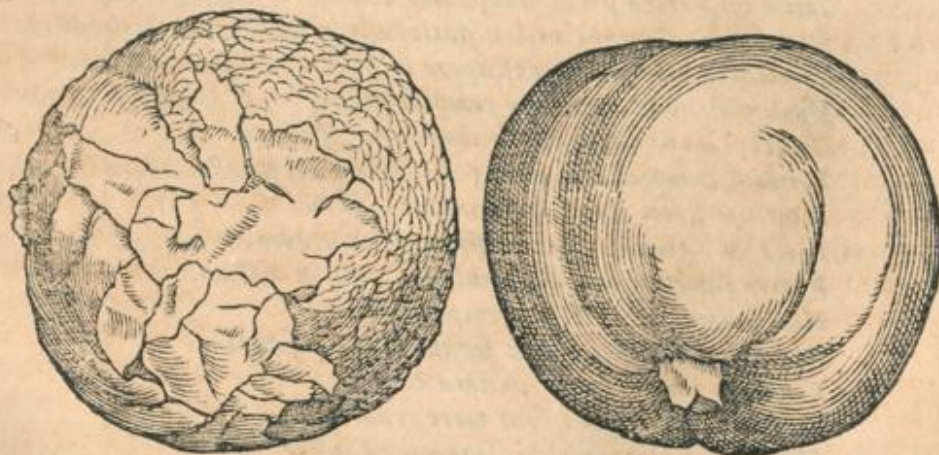
Laxarit,

*Laxarit, neque dum in rimam discesserit acta,
 Quas, locum cedat genitali erumpere cauli,
 Terrigena speciem Bulbi, laxave crumena,
 Cui nondum artificis formam manus addidit oris,
 Exprimit: huic atas postquam maturior exit,
 Finditur, haud secus ac putris se vomica scindit.
 Hinc caulis superas surgit fungosus in auras,
 Rarus, vel pluma lauior, pertusus, hiansq;
 Ceu tubulo medio, pallens cinerisq; colore:
 Leuis utrimque, teres, planeq; cylindricus extat.
 Hunc operit petasus non pandus, Flaminis olim
 Qualis apex, qualemq; Helines dat fratribus atas
 Prisca, sed oblongus, referens fastigia mete.
 Sanguinis idem expers, rugis peraratur, usq;
 Cancellatim inter se coeuntibus, Inda
 Bellua quale gerit tergus, vel reticulata
 Tesserulis, qualem ostendunt asarota figuram.
 Vertice supremo praefert exile foramen,
 Quod stipant auidè muscarum examina nigra:
 Halitus hac virus redolens se effundit in auras,
 Ac postquam exueris caulem tellure refossam,
 Viscidus ille latex, grauido qui ventre latebat,
 Haud durat longum constans, mox liquitur, vndam
 In fluidam tabens, florisq; exempla secutus,
 Marcidus occidua caulis ceruice relanguet.
 Principio Autumni noctes cum Libra diebus
 Exaequat, feruetq; nono vindemia musto,
 Donec continuant menses, quibus asper ab axe
 Threicio Boreas, viridi nemora orbat honore.
 Caulis hic erectus surgit sub luminis auras.*

Ceterum facultate Fungus iste, perniciosum esse, si assumatur, venenum odor virus spirans ostendit. Extrinsecus admotus saeuos calentis podagrae dolores lenire posse, sunt qui sentiant.

De Fungo orbiculari & Lucernarum Fungis. CAP. XXVI.

Fungus orbicularis.

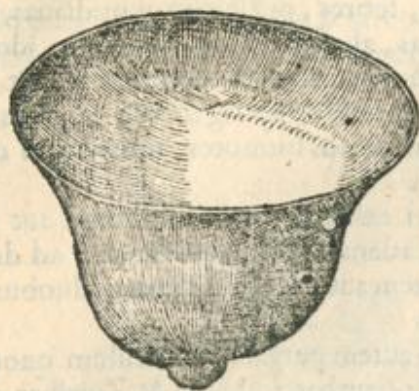
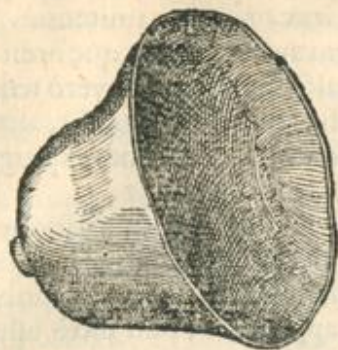

SVNT & in Fungorum genere nonnulli, globosae formae ac instar rotundi orbis terrae adhaerentes, nullo pede aut cauliculo fulti, albidi, nulla quoque parte patentes; quorum interior medulla laxa & praehumida: qui dum resiccati rumpuntur, tenuissimum puluerem instar fumi quodammodo eructant.

Locis isti reperiuntur patentibus, arenosis, & humidis, & quidem quoque post imbres.

Vulgò Lupi crepitus appellant, Itali *Vescie de Lupo*: à Plinio *Pezicæ* dicti videntur, quasi sessiles:

Fungus semiorbicularis.

sessiles : nam in Fungorum genere quosdam ait Pezicas dici, qui sine radice ac pediculo nascuntur. Hi nullo manduntur modo. Pulvis resiccatarum citra morsum resiccatur : ad abrasa & intertrigines non inutiliter adhibetur.

Est verò & alius quidam huius generis Fungus, sed semiorbicularis tantum : superius etenim non globosus, verum concauus, circumpositifque oris calicis alicuius, non tamen profundi, figuram referens. color huic sordidus qualis fossilium glebarum, quibus ignis apud Batauos vicinasque alias gentes fouetur : medulla verò eius nigrior est, solidiorque quam superioris ; pulverem quoque fumi instar eructans dum arida frangitur, sed pauciozem.

Locis aridis & apricis Fungus iste exit, qualia in Hollandia etiam nonnulla sunt, in quibus repertus.

Haecenus anonymum Fungum semiorbicularum nigrum nominauimus.

De Lucernarum Fungis hic nihil adferendum, non etenim ad stirpium naturam pertinent, cum aliud non sint, quam quod in extremitate ellychnij concrefcens, lumini impedimento est. Hos humidæ constitutionis esse præfagium, Virgilius Georgicon libro primo scribit, vbi signa futuræ pluuiæ recenset:

*Tum cornix plena pluuiam vocat improba voce,
Et sola in sicca secum spatiatur arena:
Nec nocturna quidem carpentes pensa puella
Nesciùere hiemem : testa cum ardente viderent
Scintillare oleum, & putres concrefcere Fungos.*

De Fungis arboreis. CAP. XXVII.

ARBOREI Fungi caudicibus, subinde etiam ramis arborum adnascuntur, circumferentiæ partem occupant ipsi semiorbiculares, superiore parte nonnihil plani, subinde exiguum concaui, inferiore in angustius contrahuntur. materia solida est, quæ resiccata ignem concipit, & aliquamdiu retinet.

Vix vlla est arbor, cui non senescenti huiusmodi Fungi subinde adnascantur.

Mushrooms quoque appellant : verum ad differentiam superiorum, Fungi dicuntur arborum, & Fungi arborei : Germani similiter Schwemme appellant.

Perniciosi omnes intrò assumpti existimantur. Nicander lethales esse refert in Olea, Ilicce, & Quercu enatos.

De Agarico. CAP. XXVIII.

INTER arboreos Fungos venit & Agaricum numerandum. est autem Fungus candidus, haud inodoratus, materia constans quàm præcedentium rariore. Plinius libro xvi. cap. viii. Galliarum maximè glandiferas arbores Agaricum ait ferre. sed non glandiferæ, verum coniferæ, & inter has vel sola Larix hunc profert, & quidem non in Gallia, quæ nunc Francia; sed potius in Cisalpina Italiæ Gallia, vbi Laricum siluæ : quamquam & alibi, vbi Laricum prouentus, ipsum etiam reperiri contingat.

Præstat quod candidissimum, rarissimum, frangi facile ac leue est, primoque gustu dulcè, durum, densum. Graue, nigricans, in fragmentis ceu villos neruorum ostentans, perniciosum habetur.

Agaricus.

Græci *ἀγαρικόν*: Latini & Officinæ Agaricum quoque vocitant: Itali, Hispani, aliæque nationes Græcam vocem imitantur.

Agaricum autem inter ea, quæ ordine quidem primo excalfaciunt, secundo verò reficcant, placuit veteribus numerari; incidit, attenuat, extergit, viscerum obstructions expurgat, tum & per aluum deorsum purgat.

Iuuat regio morbo ex obstructione laborantes: rigores à crassis frigidisque humoribus persanat: & demorsis à frigore lædentibus bestijs, cum foris appositum, tum intrò assumptum: vrinas remorantes mouere potest, item & menses: corporis colorem emendat; lumbricos pellit, febres, præsertim quotidianas, tum & erraticas, aliasque longiores curat, idoneis ad morbum facientibus permixtum. Et hæc quidem educendo expurgandoque crassos, frigidos, & pituitosos humores, morborum causas, potest.

Modus exhibitionis in substantia aut puluere est, à denario vel sesquidenario ad duos: infusi autem aut decocti à denarijs duobus ad quinque.

Tardè autem purgat: ventriculum quoque nonnihil perturbat: idcirco & Zinziber miscendum ei præcipitur, vel Dauci, vel Ligustici semen, vel sal fossilis, quem Gemmæ cognominant.

Galenus (vt quidem Mesues refert) cum vino in quo maceratum Zinziber, exhibuit. Non desunt qui Agaricum cum Oxymelite propinent, quo modo tutissimè exhibetur.

De Tuberibus. CAPVT XXIX.

Tubera.

TUBERA globosa ac tuberosa quedam sunt sua sponte intra terram nata, & ab ea vndeque circumdata, absque caule, folijs, fibris, aut capillamentis adnatis: sunt hæc foris aut nigra aut ruffa; interiore verò pulpa candida aut subflaua; magnitudine mali Cotonei, subinde ampliora.

Siccis,

Siccis, sabulosis, frutetosus tractibus gignuntur, ut in Pannonia, & plerisque Italiae regionibus: locum in quo gignuntur nec extuberare, nec rimas agere Plinius refert: Martialis vero findi frequenter solum cui subsunt, his verbis ostendit:

Rumpimus altricem tenero de vertice terram

Tubera, boletis poma secunda sumus.

Cum fuerint imbres Autumnales ac crebra tonitrua, tunc potissimum nascuntur, Plinio auctore.

Vere & aestate effodiuntur, Dioscorides ait.

Ἰδωα Graecis: Latinis Tubera: Italis *Tertuffi*, *Tertufali*: Hispanis *Turmas de tierra*, *Tofenas*, *Tuberan de terra*: Gallis *Truffle*.

Tubera autem, ut quidem Galenus ait, ijs annumeranda sunt, quae nullam evidentem qualitatem habent; quibus omnibus commune est, ut alimentum nulla insigni qualitate constans praebent, frigidiusculum tantum.

De his Avicenna diligentius ac verius, Tubera terrena magis quam aquea, omnisque qualitatis gustabilis expertia refert; sed tamen melancholicos & crassos ab ipsis in corpore gigni humores, saepiusque manducata apoplexim ac paralysem inferre.

